St. Koźmian,

„Podczas wojny...“

T. 4. rozdz. 61 – 87.

1

CXI

8 Stycznia 1916 r.

1067 - 1084

312

[4 X.]

Polityczne przekonanie.— Pociąg bez konduktora.— Przemowa cesarza Mikołaja do kawalerów Św Jerzego— Walki na besarabskiej granicy i w Galicji Cesarz Mikołaj w Trembowli.— Utrata niemieckich kolonii.— Ustawa o wojskowej służbie w Anglii.— Uwięzienie konsulów środkowych mocarstw i ich sprzymierzeńców w Salonice.— Król Piotr w Salonice.— Noworoczne przemówienia w Peszcie.—

8ª Stycznia 1916

312

LXI

Polityczne przekonanie.– Pociąg bez konduktora.– Przemowa cesarza Mikołaja do kawalerów Św. Jerzego– Walki na besarabskiej granicy i w Galicji– Cesarz Mikołaj w Trembowli.–

Utrata niemieckich kolonii.–

Ustawa o wojskowej służbie w Anglii–

Uwięzienie konsulów środkowych mocarstw i ich sprzymierzeńców w Salonice.– Król Piotr w Salonice.– Noworoczne przemówienia w Peszcie.–

8a Stycznia 1916

Rok 1916 ~~208~~ 1067 3

4 XI

Na wypadek ~~W razie~~ expansi habsburgskiej monarchii, zdrowa i korzystna dodatkiem
mogła być w polskich ziemiach. Przekonaniu temu dawałem
wytrwale wyraz w długim, publicystycznym zawodzie. Opartem ~~Opierałem~~ było
~~je~~ na politycznej, religijnej i etycznej podstawie; ~~przy tem~~ z czem łączyły się ~~[illegible]~~
~~najlepsze~~ rękojmie ~~narodowego~~ bytu, ~~N~~ polskiego narodu, w nadziei
że potrafi ~~dla swego~~ zużytkować wytworzone przez to warunki. powyżej
Kiedy wreszcie stawała się przypuszczalnie możliwą, pisałem ~~o [illegible]~~
~~uwagi~~ ~~[illegible]~~ej w sierpniu ~~zeszłego~~ roku 1914.

1) Byłem zawsze zdania że przyszłość habsburgskiej monarchii, i zatem
już w polskich ziemiach zagarniętych przez Rosję, że z tych stron dowiówna i
czynna austryjacka polityka winna być w ich ... polskiego narodu losy
z czem łączyłem tej monarchii i polskiego narodu, w chwili
oraz korzyści! Powtarzać się nie potrzebuję, w chwili

~~209~~ ~~1068~~ 4

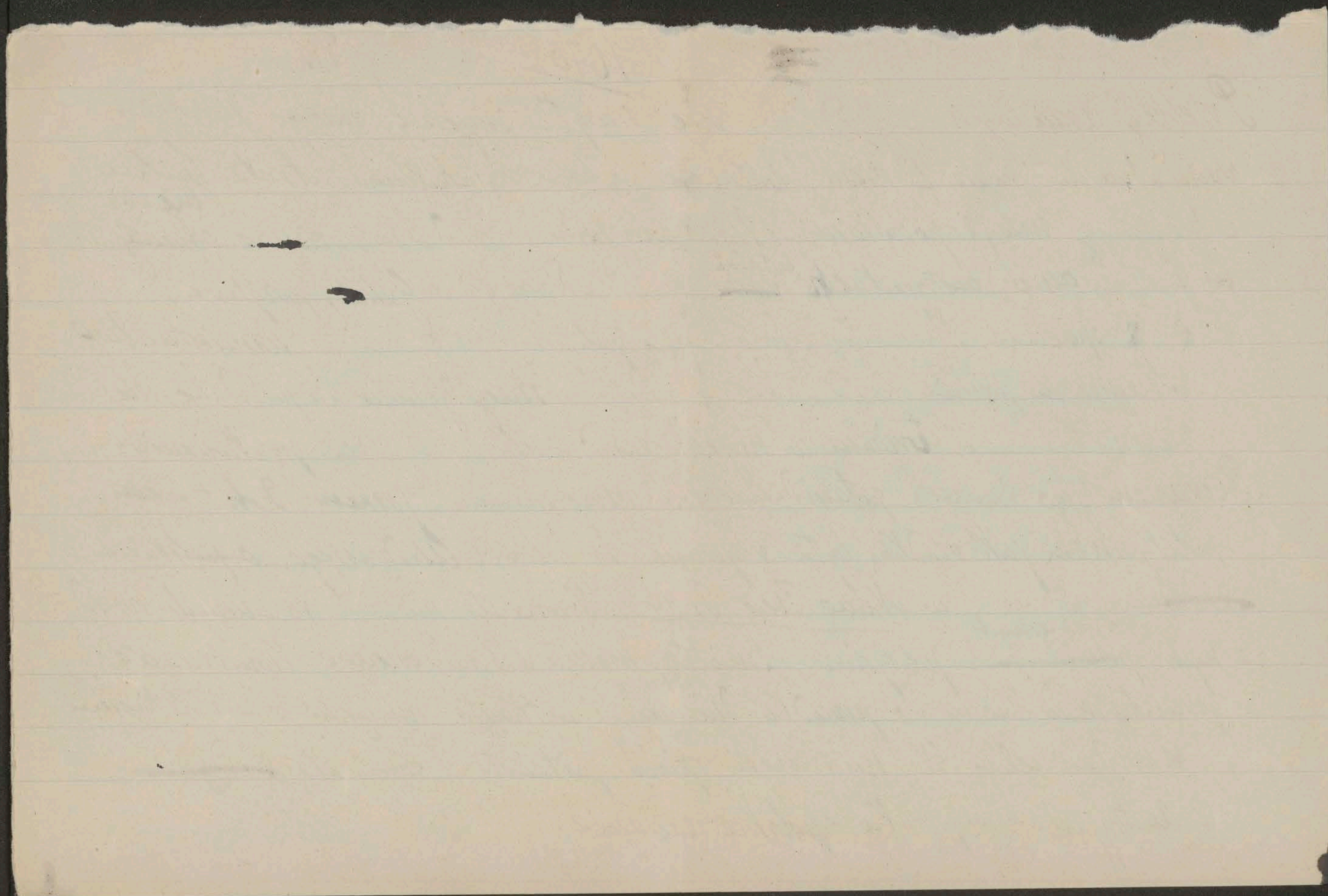
w których mogłby być cel osiągniętym i urzeczywistnionym. Dziś przypomnieć słowa Marii Teresy ~~o~~ „Ten tak bardzo niesprawiedliwy a tak bardzo niegodziwy podział" ~~[illegible]~~

„Losy tego polskiego narodu. ~~[illegible]~~ Przewidywania byłyby przedwczesnemi Pewnem jest, tylko że habsburgska monarchia jest jedynem państwem na którego istnieniu zależy nam i zależy Polakom. Którój też rozwój i wzmocnienie pożądanemi ~~są~~ im są.. Przegrana ~~[illegible]~~ dwóch środkowo europejskich mocarstw byłaby przez zwycięstwo Rosji klęską polskiego narodu oraz w tej ostoi Europy, katolicyzmu pogromem"

„Austro-Węgier wielkiej polityki celem może być tylko odepchnięcie Rosji od Bałkan i zabezpieczenie się przez wzmocnienie się. To stać się może jedynie zaokrągleniem się polskiemi nabytkami

narodami polskiemi przodownictwami, w należytej politycznej
mierze, czyli zarazem byłoby najlepszą, najistotniejszą,
nie wątłą i nie zawodną rękojmią bytu ~~dla~~ polskiego
narodu, ~~st~~ jego religii, obyczajów i kultury. Sztandar
habsburskiej monarchii powinien ~~zostania~~ go przed licznemi
niebezpieczeństwami i groźnemi zawodami. Nie trzeba
rozporządzać swoją niezależnią dopóki nie ubity, ale
Wielka rasy nie uchwycona sposobność — co zazwyczaj
ms-ki — czy, czy obecnie, gdyby zwycięstwem
dwóch sprzymierzeńców powstała, nie powinna by być ~~...~~ ~~...~~
przez Austro-Węgry zmarnowana ~~ani~~ ~~-tej~~ jej zwichnięcia
nie powinnyby dopuścić ~~jej~~ ~~zwichnięcia~~ jej

Przebieg zmiennych wypadków nie mógł zmienić mojego przekonania raczej utwierdził mnie w niem, zwłaszcza wzmocniła je chwilowa utrata Galicji ~~nie~~ raz i pozostaję mu, z początkiem 1916 r wiernym. Bardzo niepocieszne ~~objawy~~ ~~w~~ postępowanie austrjackich władz ~~rządu~~ i zarządzenia w Galicji, przytem „sprzeczne z rozumną i przewidującą polityką, niedawne namiestnictwo Niemca, w polskim kraju, poczytuję jeszcze za szczegóły, wielce nie pożądane, ale nie rozstrzygające i trwam w mojem zasadniczem, powyższem przekonaniu.— Pierwszem jego jawnem potwierdzeniem i wzmocnieniem, jasnem, dobitnem, politycznem jak rzadko, była rozprawa hr. Juliana Andrassego ~~o polskiem zadaniu~~ ogłoszona w Neue Freie Presse. Przerwała milczenie rozumnych, rozsąd=nych, ~~przewidujących~~ przezornych polityków, zmiotła zgniłe lub niedorzeczne kombinacje, zwróciła nad niemi do porządku dziennego i wytknęła monarchii oraz polskiemu narodowi cel.— W mistrzowski sposób postawiła i rozwiązała ~~zadanie~~ austrjacko-węgiersko-polskie zadanie

IX ~~942~~ 1071 7

~~porządku dziennego. Wszechwładny sposób postawiła żądanie~~
~~się i wykonała rozwiązanie~~. Była ona dla monarchii i
polskiego narodu dobrą nowiną, która powinna ~~by~~ zostać
pierwszej i drugiego wyznaniem wiary, politycznym
programem. —

Okazał się ten pomyślny nad wyraz zbieg rzeczy ludzkich
iż rozwiązanie odpowiada interesom wszystkich mocarstw i
polskiego narodu, ~~bez~~ bo gdyby interesom wszystkich mocarstw
nie odpowiadało, ~~wszystkie za~~ straciłoby ~~swoj~~ podstawę. — Nie podobna
aby ~~wszystkie mocarstwa~~ ~~odwo~~ podjęły wojnę i odniosły zwycięstwo
~~zwycięstwa dla zadowolenia na korzyść polskiego narodu~~

~~jłk~~ ~~911~~ 1072 8

~~Dla innej, nawet polskiej korzyści. Nie mogło~~

Dla innej jak własnej korzyści; hr. Andrassy dowiódł, że odpowiada tejże oraz polskiego narodu, rozwiązanie które wskazał i stworzył, prawdę których gdyby one sprzeniewierzyły się lub ją zachwiały, zadałyby klęskę polskiemu narodowi ale sobie niepowetowaną wyrządziłyby szkodę. — Podział Królestwa Polskiego między niemi zamiast przyłączenia go do habsburgskiej monarchii byłby złamaniem broni którą wsunął im do ręce, dowodem że nie potrafiły jéj użyć. ~~Polak...~~

~~polityczne wykształcenie, władzy użytkowanie, rozumnie sądzi potrzebie,~~ ~~zamiast dojść do wyższego uznania~~ ~~łatwiej być przekonanym, że rozwiązanie hr. Andrassego, że przyłączenie Królestwa Polskiego do Austro-Węgier jest, jedynem korzystnem dla polskiego narodu, jest dlatego że każde inne byłoby szkodliwem~~

Austro-Węgry nie powinny, nie mogą prowadzić ciężkiej, kosztownej wojny i w razie — jak to wyraził hr. Andrassy — zwycięstwa nie otrzymać odpowiedniego nabytku a może on być tylko polskich ziem. —

Polak zaś politycznie wykształcony, zdolny wytrawnie, przedmiotowo osądzić położenie musiał dojść do przekonania, że rozwiązanie hr. Andrassego, że przyłączenie Królestwa Polskiego do habsburgskiej monarchii, jest jedynem korzystnem dla polskiego narodu, już dla tego że każde inne byłoby szkodliwem a niektóre inne zgubnemi. — Zaś obecnie jest jedynem które nie byłoby nowem podziałem. —

~~a niektóre inne zgubnem~~. Musi ~~także~~ przyznać że przy niem zbyteczną, nieuzasadnioną byłaby obawa o narodowy byt, albowiem rękojmią jest tu nie zła lub dobra ludzka wola lecz istota i układ habsburgskiej monarchii oraz żywotność polskiego społeczeństwa. – Szczegóły więc są podrzędnego znaczenia, chociaż ~~by~~ byłyby ważnemi ale dopiero po dokonanym uznaniu pierwszorzędnej doniosłości. Mogły też być różnice zdania co do środków nie co do celu. ~~– Analogię wobec krytycznego zadania. – Sposób postępowania nie [illegible] nastroju chwili; analogię [illegible] wobec krytycznego zadania środkowych mocarstw. Sposób nie powinien uwzględniać stanowiska Węgier w monarchii, Niemiec w Austrji, ta [illegible] warunki [illegible] [illegible] ale uznać to zadanie za [illegible] ale [illegible] nie [illegible] i to polityce go [illegible] nie mogą być [illegible] [illegible] względy. – Potrzeby [illegible] i [illegible] pod habsburgskiem~~

Od początku był on wzorowym.- W polityce najprostsze jest najlepszem.-
Skoro Rosja gnębiła Polaków, Prusy prześladowały ich, jedna i drugie
zmierzały do ich wytępienia, Austrja zaś dała im narodowy byt, nie mogło
być wątpliwości i Polacy ~~życzyć~~ sobie powinni byli jej zwycięstwa i
pomyślności oraz połączenia z nią. Przeszłość [illegible] była wskazówką
przyszłości. To pewne i jasne.-
Sposób ~~przyt~~ połączenia niezawodnie natrafia trudności, mając wobec historycznego
żądania środkowych mocarstw. Sposób nie powinien uszczuplić stanowiska Węgier
w monarchii, Niemców w Austrji; są to dwa warunki powodzenia i trwałości.
Czyni to żądanie nieco zawiłem, bynajmniej nierozwiązalnem i w polityce
górującym powodom, nie mogą być przeciwstawione, niższe względy.-
Połączenie Warszawa i Kraków, pod habsburskiem

panowaniem, stworzyłyby, poważne, najistotniejsze dane dla powodzeniowego bytu i życia polskiego narodu a że w habsburgskiej monarchii, tem samem dla względnego jego znaczenia w Europie i dla Europy.–

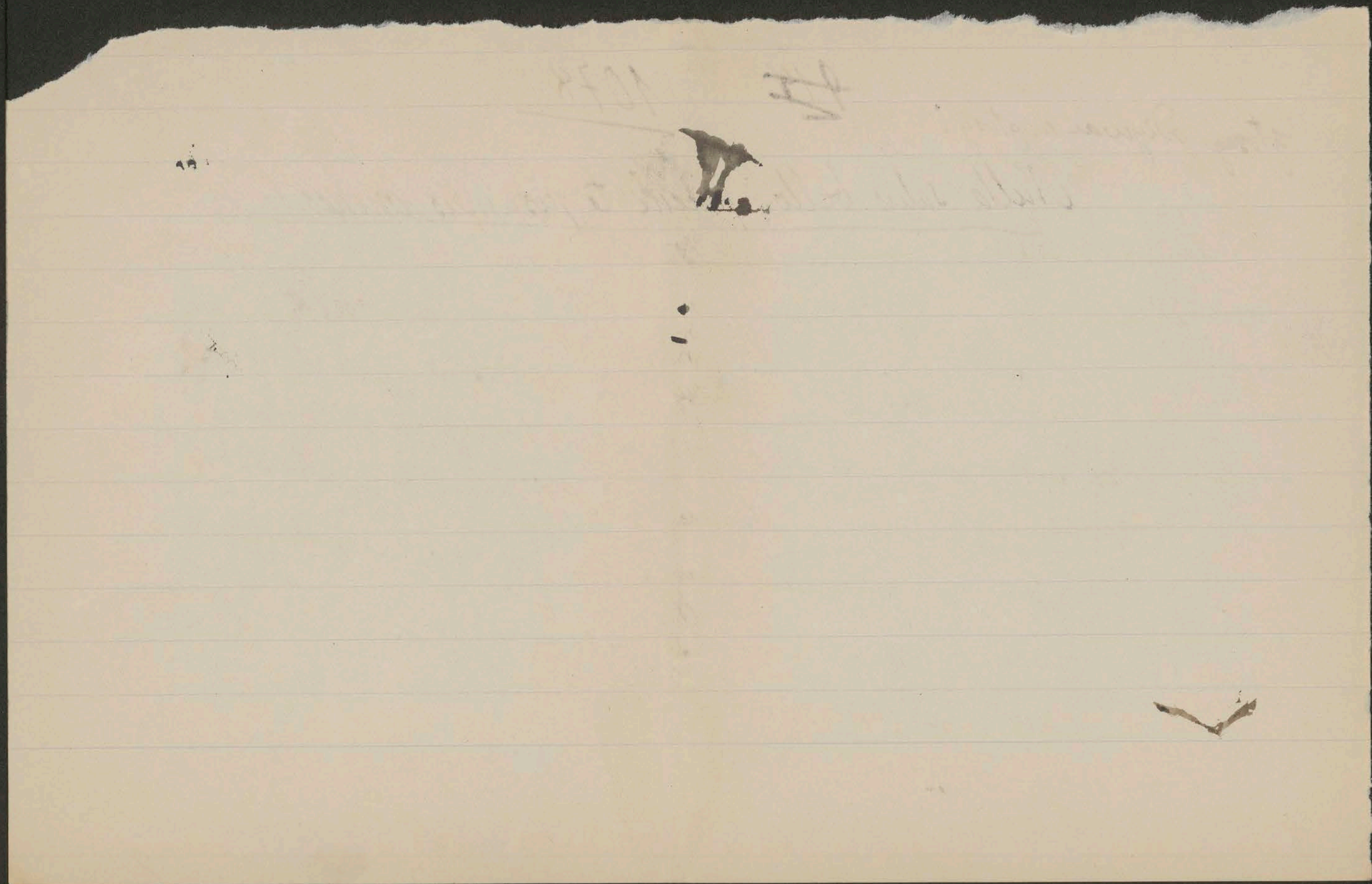
Pomyślność i rozwój narodu na tyle są zależnemi od ilościowej jak od gatunkowej siły. Tę dałoby dostateczną, rzeczone rozwiązanie. Każda zasada, zatem i narodowości posunięta do ostateczności doprowadza do niemożliwości; jest nią niezawodnie bezwzględna narodowa jedność, lub historyczna.– ~~Potężne i silne niemieckie cesarstwo stworzyło Niemcy zjednoczone, nowoczesne Niemcy, ale zadowoliło się~~

Prusy stworzyły potężne, silne, nowoczesne, cesarstwo niemieckie ale zadowoliło się ono względnem nie zupełnem narodowem zjednoczeniem i nie sięgnęło ani pożądało niemieckich prowincji Austryi, chociaż obejmowało je dawne święte [niemieckie] rzymskie a przecież drugie okazało się mocniejszem o wiele od pierwszego.– Do ostateczności posunięta zasada

narodowości doprowadziłaby do rozbicia Szwajcarii, cobyłoby potwornością.—
To też powyższe rozwiązanie polskiego zadania nie powinnoby i nie wytworzyłoby dla środkowych mocarstw, międzynarodowych, poważnych ~~jus~~ nietylko niebezpieczeństw ale nawet kłopotów, jest jedynem któreby je zażegnało, usunęło.—
Jakiekolwiek obrót wezmą wypadki pozostać muszę przy przekonaniu że jest ono dla środkowych mocarstw, i dla habsburgskiej monarchii jedynie korzystnem jedynie możliwem, bo opartem na politycznej, religijnej, etycznej prawdzie, przez co jednocześnie zabezpiecza i zadawalnia polski naród.— . W tej chwili, ~~Goethe powiedział~~ na progu 1916 roku powtórzyć przychodzi za Goethem:
Tatsachen lassen sich nicht aus der Welt schaffen, sondern nur benützen.—
A też zdawać by się mogło że wypadki ~~toczą się~~ pędzą niby ~~jak~~ jak pociąg po szynach ~~bez~~ który zostałby ruszył, bez konduktora ~~tylko z potokiem~~ który w szalonym biegu stanie, dopiero ~~jak~~ ~~zabraknie węgla~~ kiedy wypali się węgiel.— I poczynają już ~~...~~ się

~~głosy~~ odzywai się głosy: ~~114~~ 1078 14

Nulla salus bello; pacem te poscimus omnes

Cesarz Mikołaj tymczasem podczas uczty 2go stycznia przemówił do Kawalerów Św. Jerzego [illegible] iż mogą być spokojnemi, że tak długo nie zawrze pokoju dopóki ostatniego nieprzyjaciela nie wypędzimy z naszego państwa a i zawrze pokój jedynie przy zupełnem porozumieniu z [illegible] sprzymierzeńcami i ścisłemi najściślejszemi spojona ale prawdziwą przyjaźnią i tą potężnemi jedyny. Zaznaczono że na początku wojny program który ligat nie zmienia dalej.—

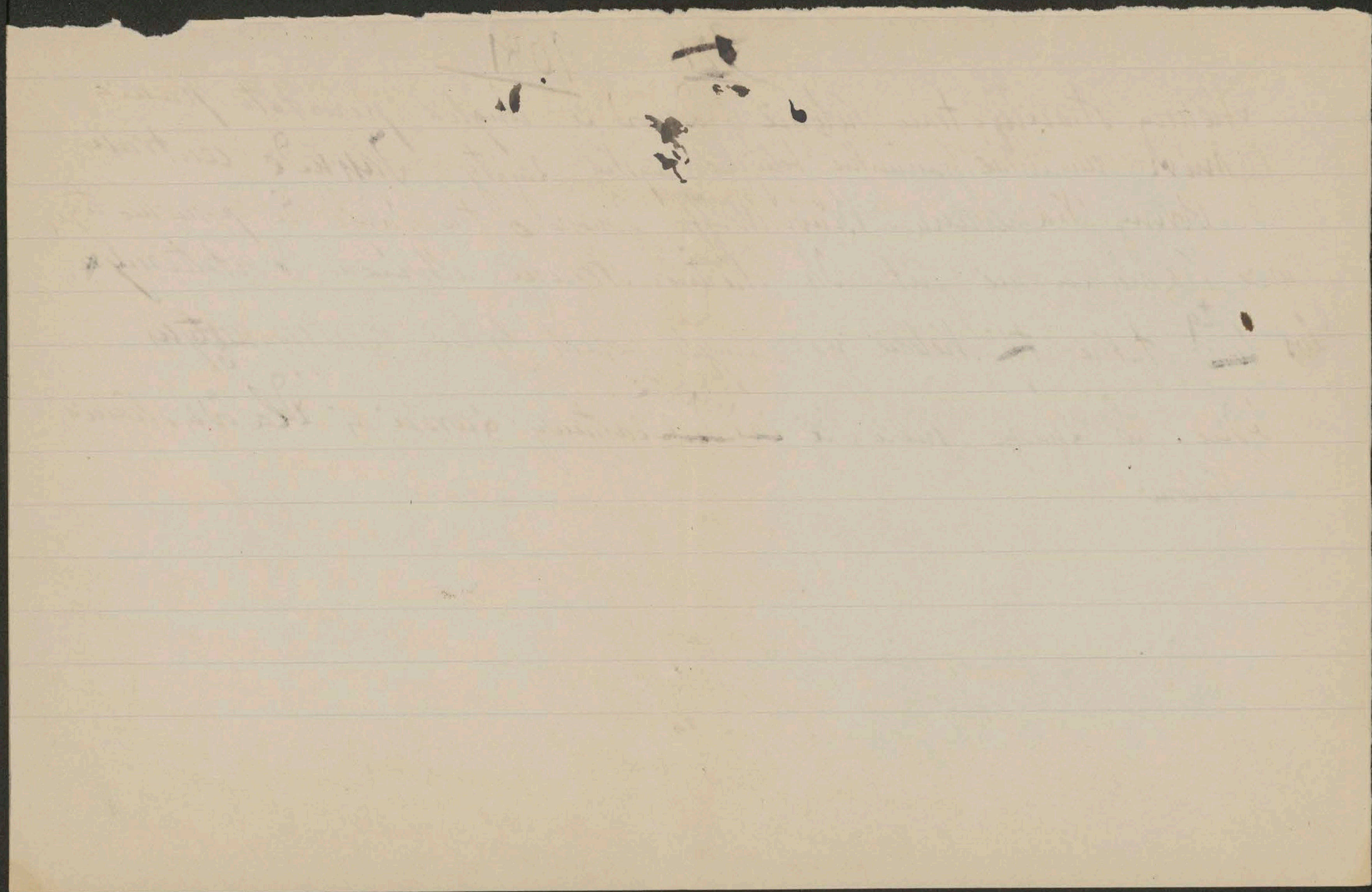
~~120~~ 1080   16

We wschodniej Galicji i na besarabskiej granicy z Rosjanie ponawiali walkę, ~~które~~ i ~~były odparte~~ odparto ich ~~ale~~ nie ~~przestali~~ zaniechali ofensywy. Przy rosyjskiej armii znajduje się jenerał Pau z liczym sztabem francuskim.. Cesarz Mikołaj przybył do Trembowli i zarządził przełamanie za wszelką cenę nieprzyjacielskiego frontu; nie pomimo to ~~.~~ powrócił do carskiego Sioła.. Dowódcą jest jenerał Iwanow..

Na innych polach walki do dziś nic ważnego..

1081 17

Niemcy stracili już swoje kolonie. Dowód że Anglia przerzuciła panią mórz. Angielskie, francuskie, belgijskie wojska zajęły Jaunde centrum obrony Kamerunu. Biuro Wolffa donosząc o tem dodaje że pomimo tego, jednak Kamerun nie jest dla Niemiec stracony, albowiem o ostatecznym los tej także kolonii na innych polach bitew rozstrzygniętym będzie. To znaczy mniej, że zdobyte zastawy zwróci się dla odzyskania kolonii

~~122~~ 1082 18

Ogólna służba wojskowa, której Anglia strzegła przestrzegając się w europejskich wojnach sprzymierzeńcami a oszczędzania własnych sił i zasobów. Będzie to zupełnym zwrotem w jej uprzywilejowanem stanowisku i samolubnej ale płodnej polityce. – Natrafia też ogólna służba na opór nie mały także w łonie gabinetu, z którego z jej powodu wystąpił sekretarz stanu spraw wewnętrznych Sir John Simon. Asquith wniósł 5. t. m. bill o przymusowej ~~obowiązkowej~~ służbie wojskowej i obowiązuje do niej wszystkich nieżonatych, wdowców bezdzietnych od 18–40 lat. Bill nie dotyczy Irlandii. Pomimo iż wprowadza ~~nieznaczną~~ ograniczoną służbę, natrafił na dalszy opór i oświadczyło się zebranie robotników znaczną większością, przedstawiciele robotników Henderson, Brace i Robertson przeciw niemu w skutku czego wystąpili z niego. Izba gmin uchwaliła bill w pierwszem czytaniu 403–105 głosami w gabinecie

Rząd objecuje że stosowanym będzie tylko podczas wojny.- Dla obecnej okazać się może ~~[illegible]~~ spóźnionym.

1083 W następstwie rzucenia bomb przez niemieckie nadpowietrzne
19 statki na obóz sprzymierzonych w Salonice, jenerał Sarrail zarządził uwięzienie niemieckich, austro-węgierskich bułgarskich tureckich konsulów i konsularnych urzędników w liczbie 62 i przewiezienie tymczasowe na francuski wojenny okręt ~~[illegible]~~; dalej przeszukanie konsulatów i otoczenie ich wojskiem.- Grecki rząd wniósł protest, który posłużył dziś ~~tym aby~~ powodem stwierdzenia, że dla zachodnich mocarstw fikcją jest neutralność Grecji - a dla świata każda neutralność rozpływa się.- Zarządziły ich władze w dalszym ciągu liczne aresztowania poddanych niemieckich, austro-węgierskich, bułgarskich ~~i~~ tureckich.- ~~[illegible]~~ Król Serbski Piotr przybył do Saloniki na francuskim okręcie.-

1084 20

Noworoczne przemówienia w Peszcie ministrów rządowej i prezesa gabinetu były blade, i nie wiele znaczące. Stwierdziły z naciskiem dualizm, jakby gdyby był zagrożony i wypierały się wszelkich zdobywczych zamiarów z właściwem kierownictwem hr. Tiszy — w polityce zewnętrznej. Mogły mówić w imieniu Węgier ale nie monarchii.

Wiedeń. 8 Stycznia 1916. V.

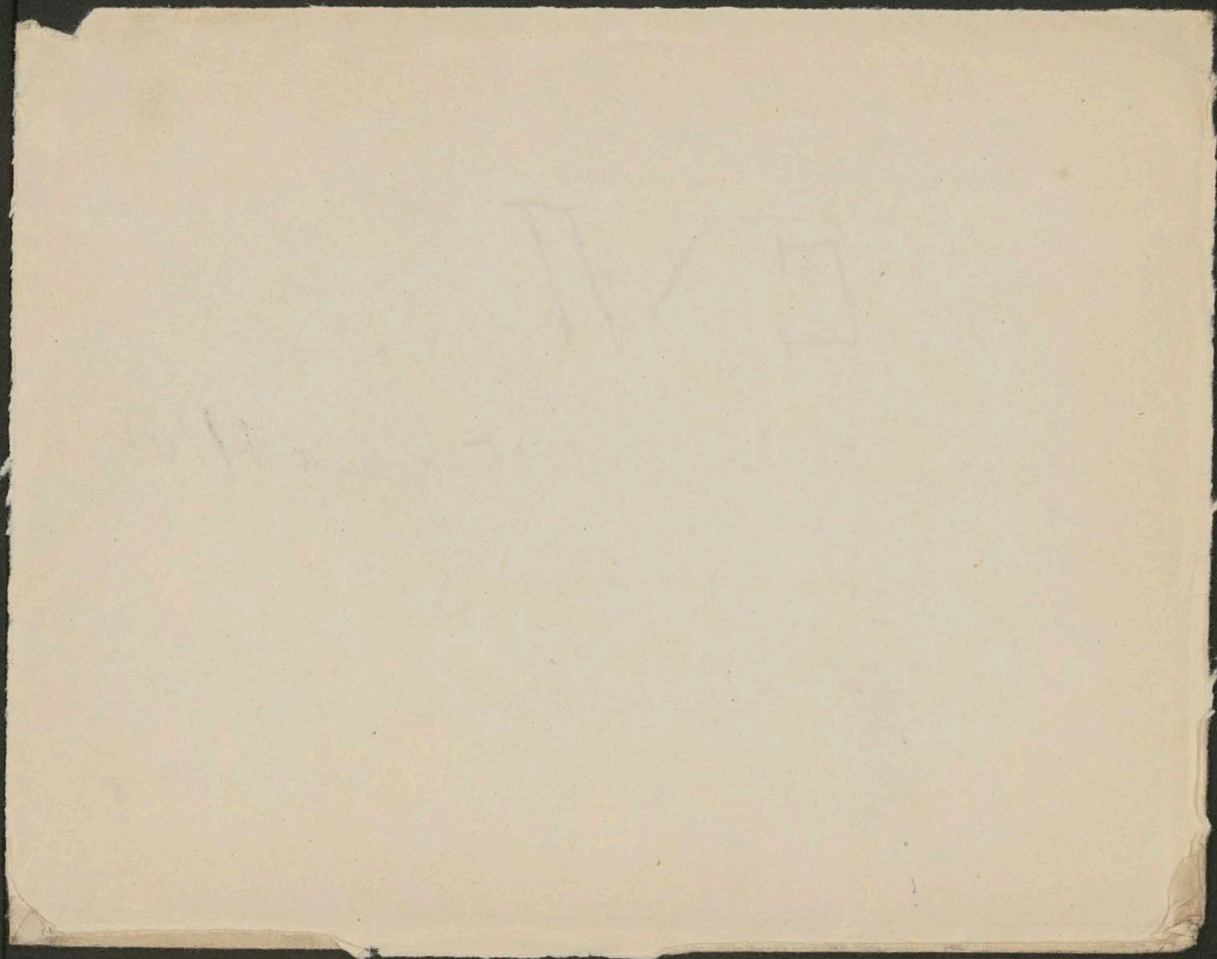
Witold-Noskowski

21

CXII

15 stycznia 1916 r

1085-1093

22

4 XII

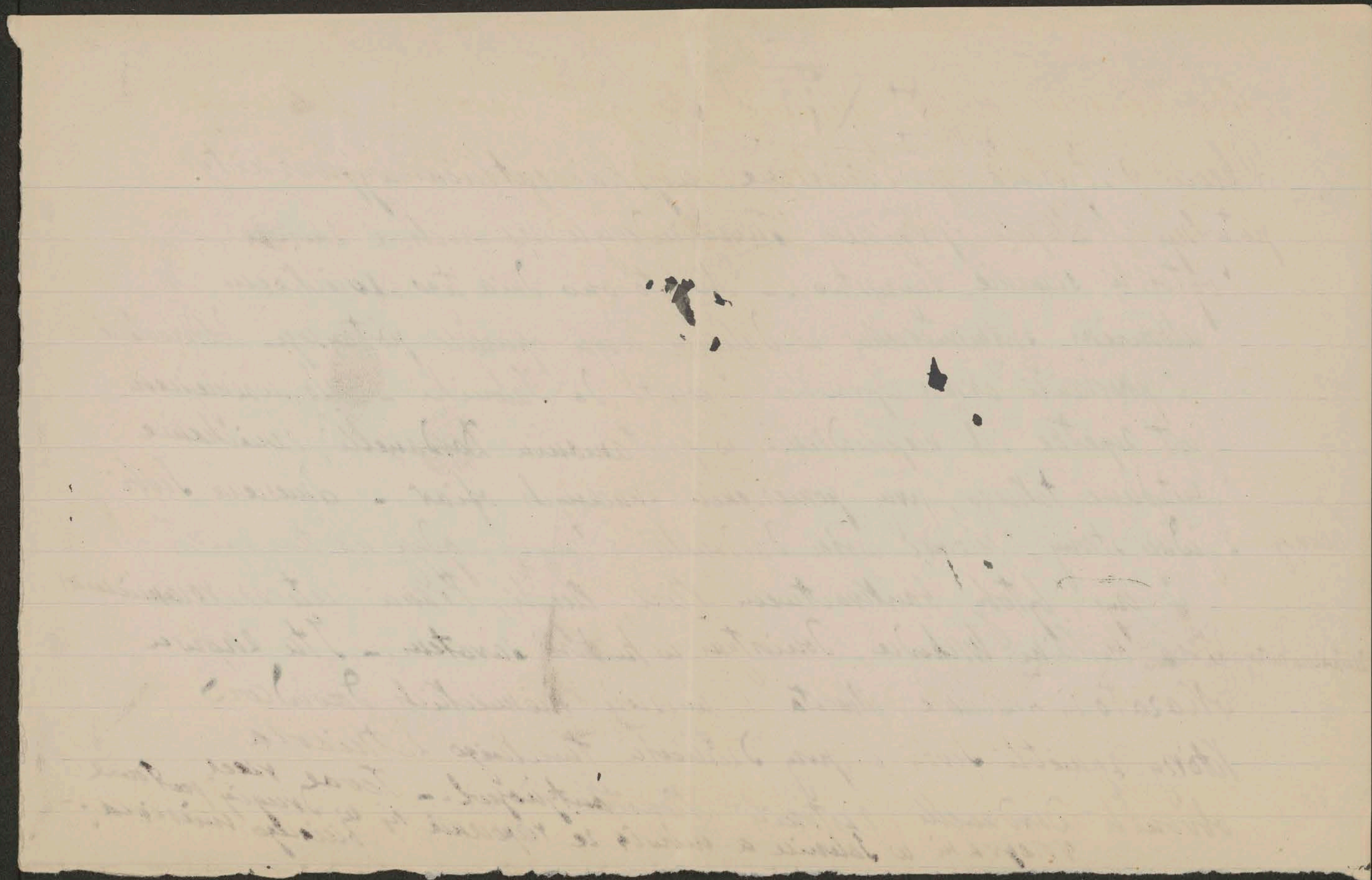
Angielsko-francuskich wojsk
wsparta, porostała jeszcze na półwyspie,
Gallipoli; całkiem takiemy opuściła
zupełnie niepowodzenie Dardanelskiej
wyprawy.— Na razie historyczny
zwrot.— Sprzymierzone wojska
przeniesione do Saloniki. Francuzi
na Korfu oraz serbskie wojsko.
Zdobycie Lovcenu przez austro-
-węgierskie wojsko.— Zajęcie Cetyni
Nad oddalił się król Nikita.
Pierwszy bałkański pociąg. Berlin—Stambuł
wojska ofensywa we wschodniej Galicji—
Dragomany i Wołyń.— Izba gminy
uchwaliła ustawę o służbie wojskowej
Robotnicy ministrowie w Anglii.
Dalsze—

P. Sasonow o Bałkanach. Belgii, Polsce
Rumunii. Król Wiktor Emanuel przybył
do Rzymu. ~~Soc~~ Socjalistyczni
posłowie parlamentu wstąpili do
Koła Polskiego.-

19 Stycznia

4 XII

W nocy 9 stycznia sprzymierzone wojska całkiem wypróżniły półwysep Gallipoli, przy czem Turcy uderzyli na nich i znowu ogłosili szumnie zwycięstwo.– Nie było ono dnia tego wielkiem albowiem sprzymierzeni w dalszym ciągu opuścili półwysep dobrowolnie i przerzucili armię, wprawdzie na początku, do Saloniki.– Ale ważniejszem jest zupełne ich nieprowadzenie w przełamaniu Dardaneli; zaniechanie wstydliwe takiego, przy poniesieniu znacznych ofiar.– Zniszczeni Serbi i Czarnogórcy, z jednej strony, niemoc wobec Dardaneli z drugiej, gdyby na tem miało się skończyć, byłoby bankructwem Rosji, Anglii, Francji, ceteroporownaniem [illegible] historyczną Rosji na Bliskim Wschodzie, doniosłym w historii zwrotem.– I tu znowu okazało się znaczenie, okazała się wyższość niemieckich dowódców którzy zgnietli Serbię i przy dzielności tureckiego żołnierza obronili Dardanele, zasłonili Konstantynopol.– Teraz więc rozegra się w Salonice a mówią że rozpocznie się w drugiej połowie bieżącego miesiąca–

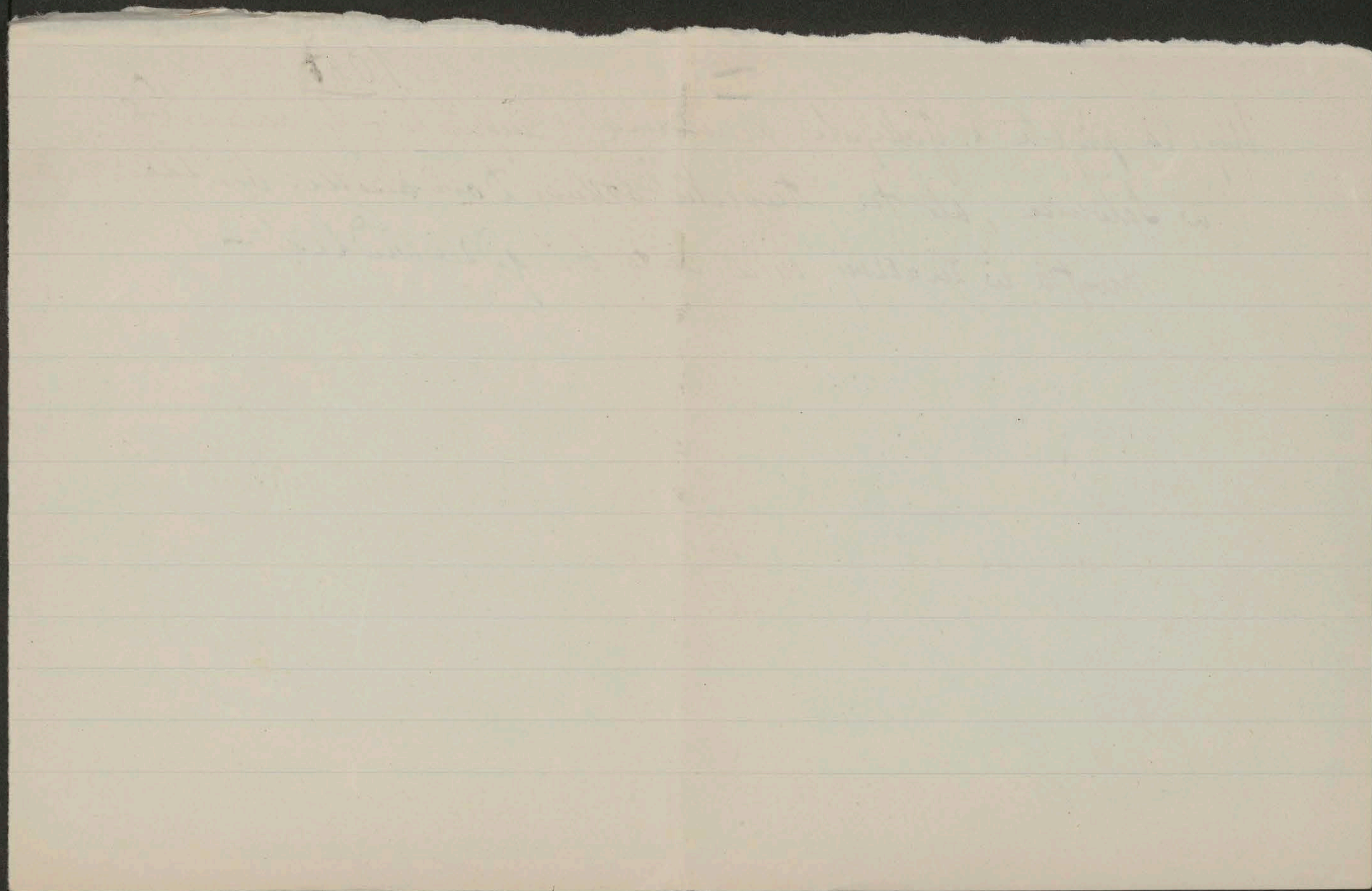

~~9/1~~ 1086 24

Mackensen miał opóźnić ofensywę przeciw stolicę
dla tego także, że trzeba było wybudować
drogi dla ciężkich dział

III — 108 25

Wojska przybyte z Gallipoli wzmocnią teraz angielsko-francuskie w Salonice, ale też turecka armia Dardanelli będzie mogła w znacznej mierze użyta być gdzieindziej.

~~912~~ 1088

26

Sprzymierzone wojska zajęły Mytilenę a Francuzi Korfu Vitiny także Achilleion. – Czteroporozumienie zawiadomiło rząd grecki że część serbskiego wojska musi być tymczasowo przewieziona na Korfu, lecz że jak w innych greckich miejscowościach nie rozchodzi się o obsadzenie stałe, co do czego grecki rząd otrzymał już dawniej przyrzeczenie. – Naczelny wódz serbski wojewoda Putnik przybył do Korfu –

~~919~~ ~~1088~~ ~~1089~~ 27

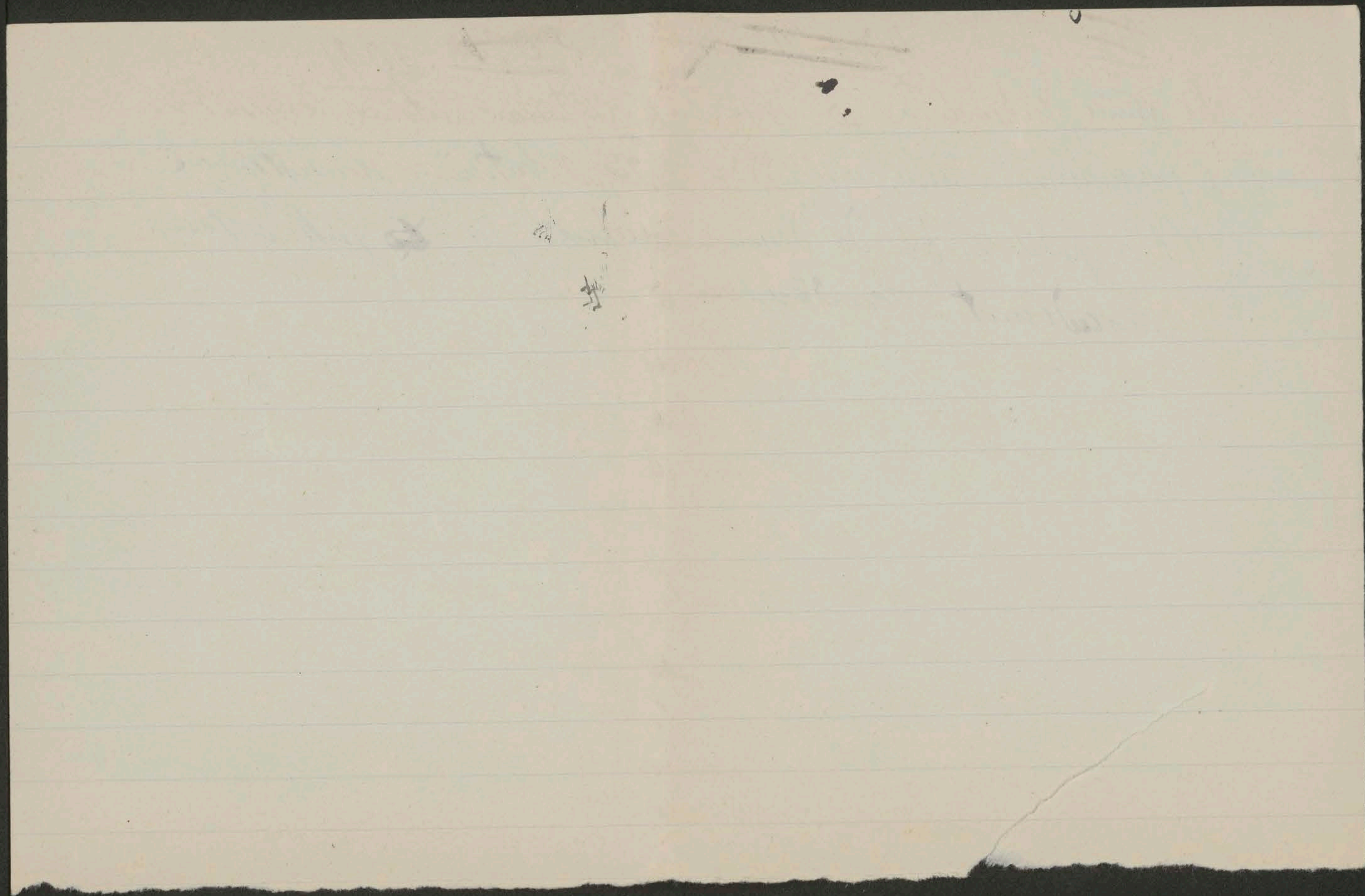
Austryjacko-węgierskie wojsko pod dowództwem jenerała Kövessa
przy współdziałaniu floty i baterii w Cattaro, zdobyło Lovćen nader
silne czarnogórskie wzgórze, umocnione od dawna, na granicy, które
wznosi się nad Cattaro i było ciągłą dla niego groźbą a wyśmienitem
stanowiskiem przeciw monarchii, nietylko Czarnogóry i Rosji, także Włoch
zwłaszcza. Zdobycie nie było łatwem i jest znamienitym, wojennym czynem. Z
drugiej strony austryjacko-węgierskie wojsko zajęło południowe góry Berane na
drodze do Cetynje i tamże 13. t. m. wkroczyło. Król Nikita opuścił był Cetynje 12. t. m.
Jakakolwiek Austryjacko-węgierska armia zdobyła tam 154 dział po części wojskowych rosyjskiego pochodzenia – będzie przyszłość Serbii i Czarnogóry, dała się im swego wernaku ich przynależ-
= ności do Rosji. – Nie jest to rozstrzygającem we wielkiej, europejskiej wojnie ale jest
zawsze z wymownem dla czterosprzymierza. –
Dziś odchodzi pierwszy bałkański pociąg z Berlina przez Wiedeń do Konstanty-
= nopola. –
We wschodniej Galicji i na besarabskiej granicy Rosjanie, z większą natarczy-
wością ponawiają bezskutecznie ofensywę. Wzmocnieni rezerwami i amunicją
= wością z wielkim impetem uderzyli 13 i 14 na sprzymierzone
wojska, również bezskutecznie. –

~~9th~~ ~~1089~~ 1090 28

Angielski wojenny okręt Edward VII natrafił na minę i zatonął. Nie mając bezpieczeństwa na morzu dla najpotężniejszych i najlepiej uzbrojonych statków. – Okazało się więc że szalone wydatki na nie, były zmarnowaniem publicznego grosza –

~~415~~ ~~431 – 39~~ ~~1090~~ 1091 29

Izba gmin uchwaliła w drugiem czytaniu ustawę Asquitha o przymusowej służbie wojskowej. – Trzej robotnicy ministrowie którzy podali się byli do dymisji cofnęli ją ~~[illegible]~~ jak o tem zawiadomił Henderson –

~~116~~ 1092 30

J. Sazonow w rozmowie z amerykańskim dziennikarzem, nie chciał rozwodzić się nad położeniem w Bałkanach, rzekł iż ma podrzędne znaczenie, podczas gdy rozstrzygnięcie ~~bezpośrednie~~ nastąpić musi w Polsce i Belgii. Nie można ~~w nie~~ aby pozostały ~~ich~~ w rękach Niemiec, na to za wielki jest interes Anglii, Francji i Rosji, wyzwolenia ich.

Najlepszym środkiem wyzwolenia Serbii jest rosyjskie zwycięstwo w Polsce. Bezpośrednie uderzenie na Bułgarię przy tej dziś [?] byłoby wykluczonem. Nie myśli aby Rumunia przyłączyła [?] do środkowych mocarstw ~~a~~ i pięciomilionowa zaczepiła 180 milionową Rosję; aby 600.000 Rumunów – w Bessarabii ~~pr~~ zdobyć, kiedy potrzebując [?] ca 2 [illegible] Rumunów w Bukowinie i Siedmiogrodzie przez militarnie [?] Rumunów pozyskałaby ~~wyszukałaby~~. Ale pozostanie ona neutralną. –

Król Wiktor Emanuel przybył z obozu do Rzymu – – ~~III~~ 1092 31

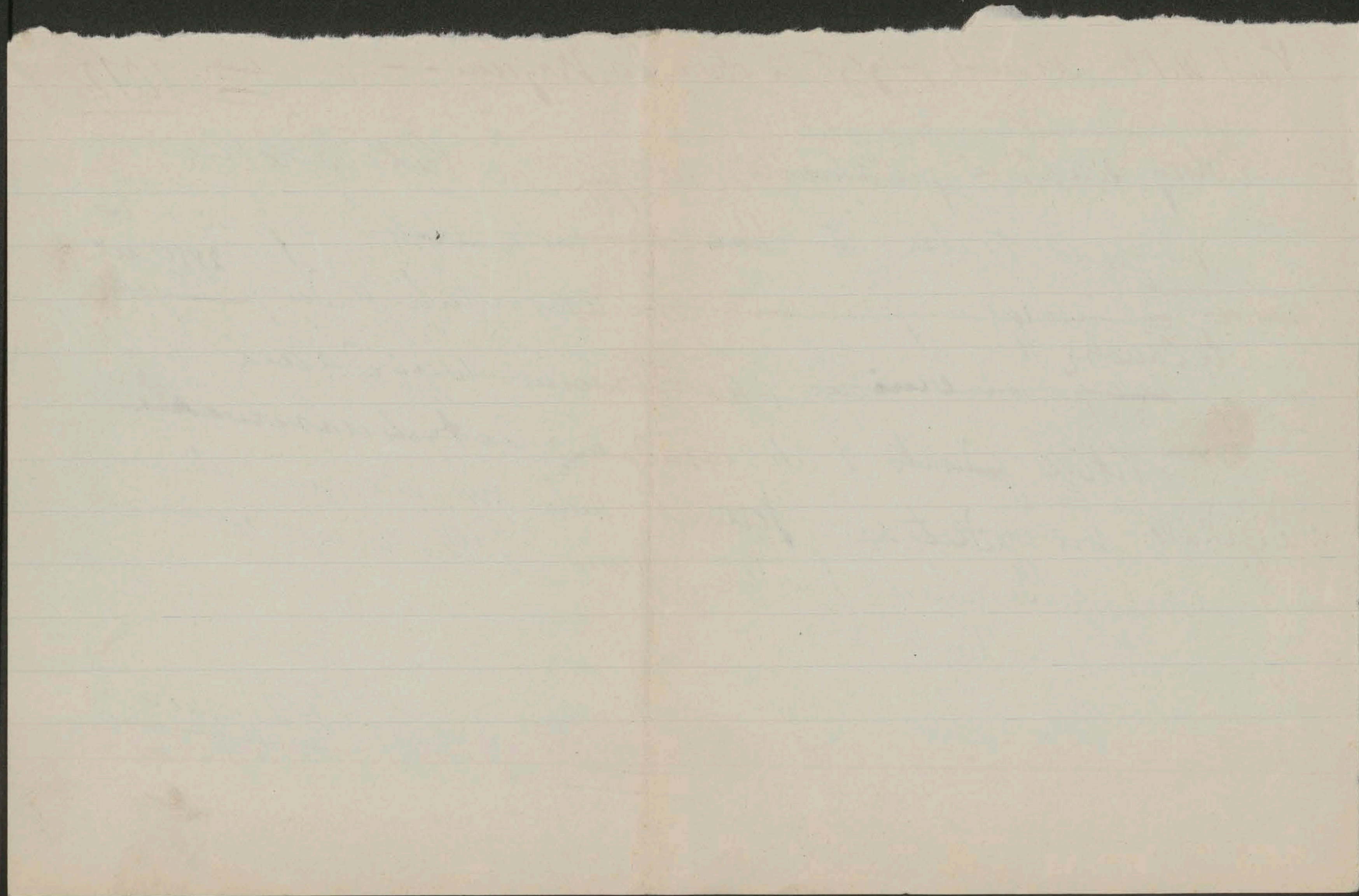
Polscy socjaliści ~~postępowcy~~ aktualiści wstąpili do Koła Polskiego

przyznać trzeba, ~~że chociaż wiele względów przemawia~~ ~~ich przyjęciu przemawia, oni~~ zasadniczo nader ~~pięknie~~ zręcznie tę Canossę i–

~~Siejąc postępowców, niezależnymi względami~~ ~~zapomina~~

Ucieczka ~~jednak~~ z ich zasadami ~~dotychczasowemi~~ nie zgadza się – ~~nie zgadzały się~~. Jeżeli ich Koło przyjmie, pod układem i wraz nadużywanem hasłem jedności, będzie to wpuszczeniem wilka do owczarni.

15 Stycznia

32

1094 - 1110

22.g Stycznia 1916

LXIII

Król Nikita i czarnogórski rząd żądają
rozpoczęcia pokojowych układów. Przystano,
pod warunkiem bezwarunkowego poddania
się, co przyjętem zostało. Jaskółka
pokoju i słowa pani de Sévigné
~~Francuskie i niemieckie fronty.~~
Francusko-angielskie i niemieckie fronty. —
Usposobienie Berlina. — Związek przyjaźni. —
Między środkowemi sojusznikami. Bezbrzeżne
pochwały, komplementy, powinszowania. —
Pola bitew po bitwach. — Cesarz Wilhelm
i król Ferdynand w Niszu. — Serbowie
Podwójny feldmarszałek. — Chełmszczyzna
na Korfu. — Z Grecji
przywrócona Królestwu Polskiemu. — Uchwała
Ukraińskiej Rady Narodowej. —

Barykiance i unii — Rozmowa
z jenerał-gubernatorem lubelskim
baronem Dillerem — Minister pruski
spraw wewnętrznych Loebell o Polakach
i przyszłych granicach — Nawrocona bitwa
w Bukowinie — Rosyjskie wojsko —

22go Stycznia

~~919~~ ~~1094~~ IV XIII 34

Król czarnogórski Nikita i ~~czarnogórski~~ rząd zażądali 13. kw.
zawieszenia walki i rozpoczęcia pokojowych układów. Ze
strony austro-węgierskiej odpowiedziano, że żądaniu temu
uczyni się, tylko pod warunkiem ~~pod~~ bezwarunkowego złożenia ~~[illegible]~~ broni
przez czarnogórską armię. Dnia 17 czarnogórski rząd protokołu ~~traktatu~~
przyjął ten warunek — i uznał ze zasady ~~trakt~~ londyńskiego ~~traktatu~~
Król Nikita ~~czarnogórska~~ ~~stał~~ postąpił sprzecznie ~~pierwszy~~ ~~przedwiecznie~~ ~~londyńskie~~ Mógł powziąć postanowienie ~~postąpić~~
którego wprawdzie nie podpisał, a który wykluczał zawarcie osobnego pokoju. — Mógł się nie wahać
pod koniecznością wojenną, skoro dalszy opór stawał się niemożliwym.
Mógł przebiegły król Nikita, zrzekłszy się, chcieć zapewnić sobie
korzyści, które zapewne otrzymał, zawarłszy ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ za
~~po~~ nie wsparcie go przez zwycięzców zemsty. — Nikita ~~Nazwa~~
W telegramie do cesarza Franciszka-Józefa król Nikita prosi o pokój i odwołuje się do wspaniałomyślności i rycerskich uczuć cesarza. — Nazywa się

przypuszczenie, że już dawniej król Nikita zamierzał był rokowania i porozumiał się był, a raczej udawał dalszą walkę niż ją prowadził. Wtedy zdobycie Lovcen straciłoby nieco na wartości, ale wytłumaczoną by była łatwość i szybkość, jaką się odbyło. — ~~Hr. Tisza~~ Król Nikita miał powiedzieć — że nie chce być królem na wygnaniu. Hr. Tisza zawiadamiając węgierski sejm o poddaniu się Czarnogóry, walkę „trafnie” nie przeceniając doniosłości tego zdarzenia, mniemam, że ~~jest~~ można ją przecież zaznaczyć jako ważne, którem monarchia i węgierski naród osiągnęły pierwszy „owoc” ~~skutek~~ ich wytrwałości i ~~dzielności~~ bohaterskiego męstwa. Nie ~~roz~~ jest to oczywiście rozstrzygającem we wielkich europejskich zapasach, chociaż przez niektórych ~~wielu~~ ~~jeszcze~~ powitanem zostało ~~Czarnogóry od~~ ~~Londyńskiego traktatu~~ jako jaskółka pokoju. — Ktoś powiedział, że pewnem jest, iż musi nastąpić koniec wojny, jak pewną jest śmierć, ale można najrozmaitsze przewidywać kombinacje, a nie odgadnąć prawdziwej. Dla tego zbyteczne jest tem zaprzątać sobie głowę. —

1096

36

Sliczne powiedziała to pani de Sévigné: Et puis tout d'un coup, j'espere que ce ne sera point tout ce que l'on pense, parceque je n'ai jamais vu arriver les choses comme on les imagine. —

~~920~~ ~~1017~~ 37

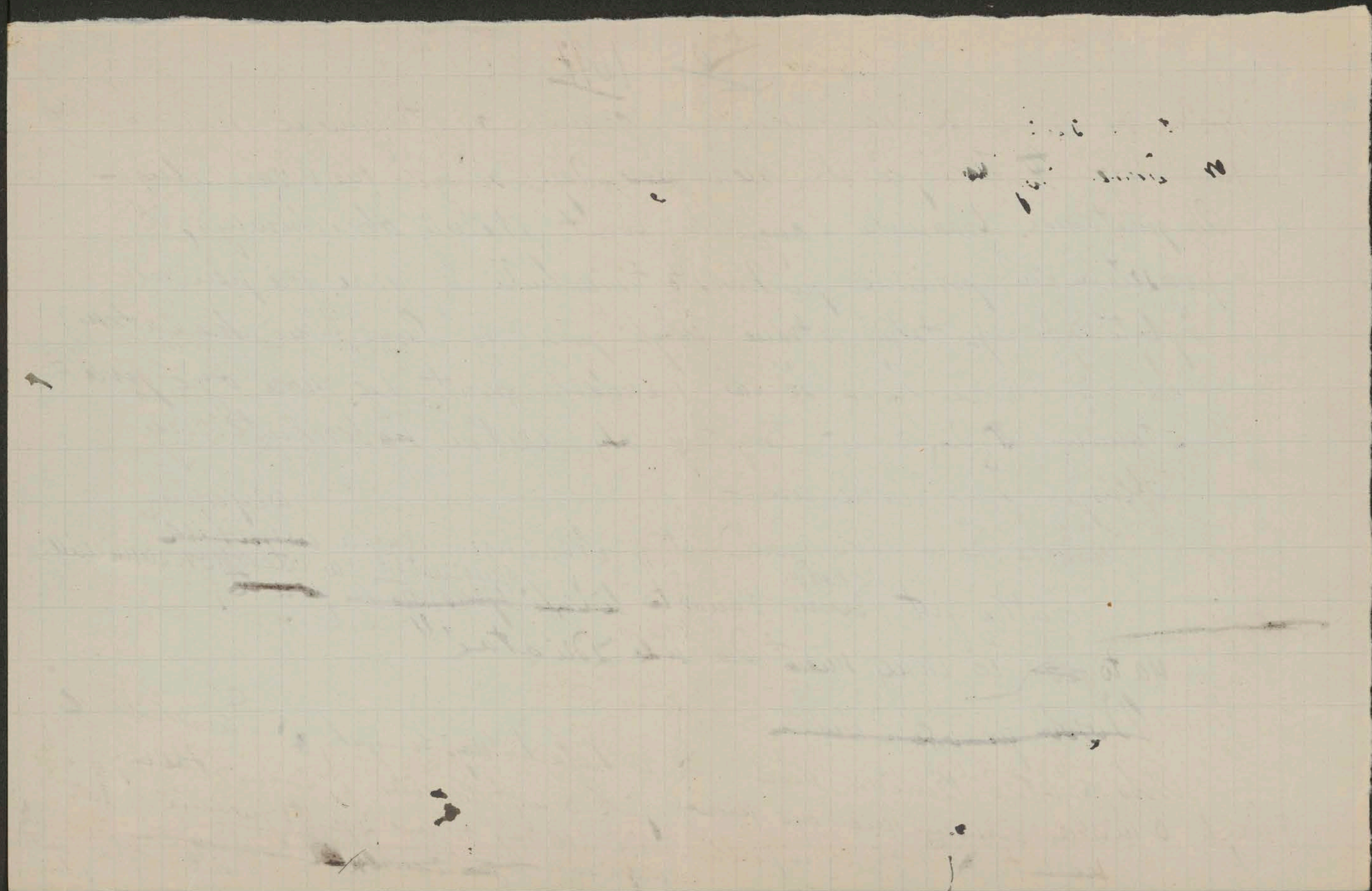
Można by sądzić że na francuskiej granicy rozstrzygnięcie nastąpić by powinno. – Tam jednak rzecz zdaje się być nierozwiązalną –

Aby przełamać francusko-angielski front Niemcy obrachowują, iż przyszłoby im poświęcić pięćkroć sto tysięcy ludzi i jeszcze nie pewnem byłoby czyby, po takiej stracie, mogli pójść na Paryż; nie chcą zatem na nią narażać się. – Że zaś niemiecki front nie może być przełamany tędy, iż jest korzystniej czekać bezskutecznej ofensywy sprzymierzeńców. –

Angielski dziennikarz powiedział „Największa nawet wojenna ~~[illegible]~~ w czteroporozumieniu pomyłką jest, że każdy ~~[illegible]~~ zanadto ~~[illegible]~~ spieszył się ~~[illegible]~~ na to ~~[illegible]~~ co inny ~~miał~~ dla niego ~~[illegible]~~ zdziałać"

~~Osoby przybyłej z Berlina~~

Osoba przybyła z Berlina mówi, że w kołach wojskowych, i urzędowych i zawodowych o niczem innem nie ma mowy jak o wytrwaniu i zagarnięciu; już ~~po zat.~~ w drugiej części publicznej mniej rozumie zapatrywanie ~~[illegible]~~ znużona wojną ~~[illegible]~~ chociaż patryjotyzm zawsze silny. –

~~121~~ 1098 38

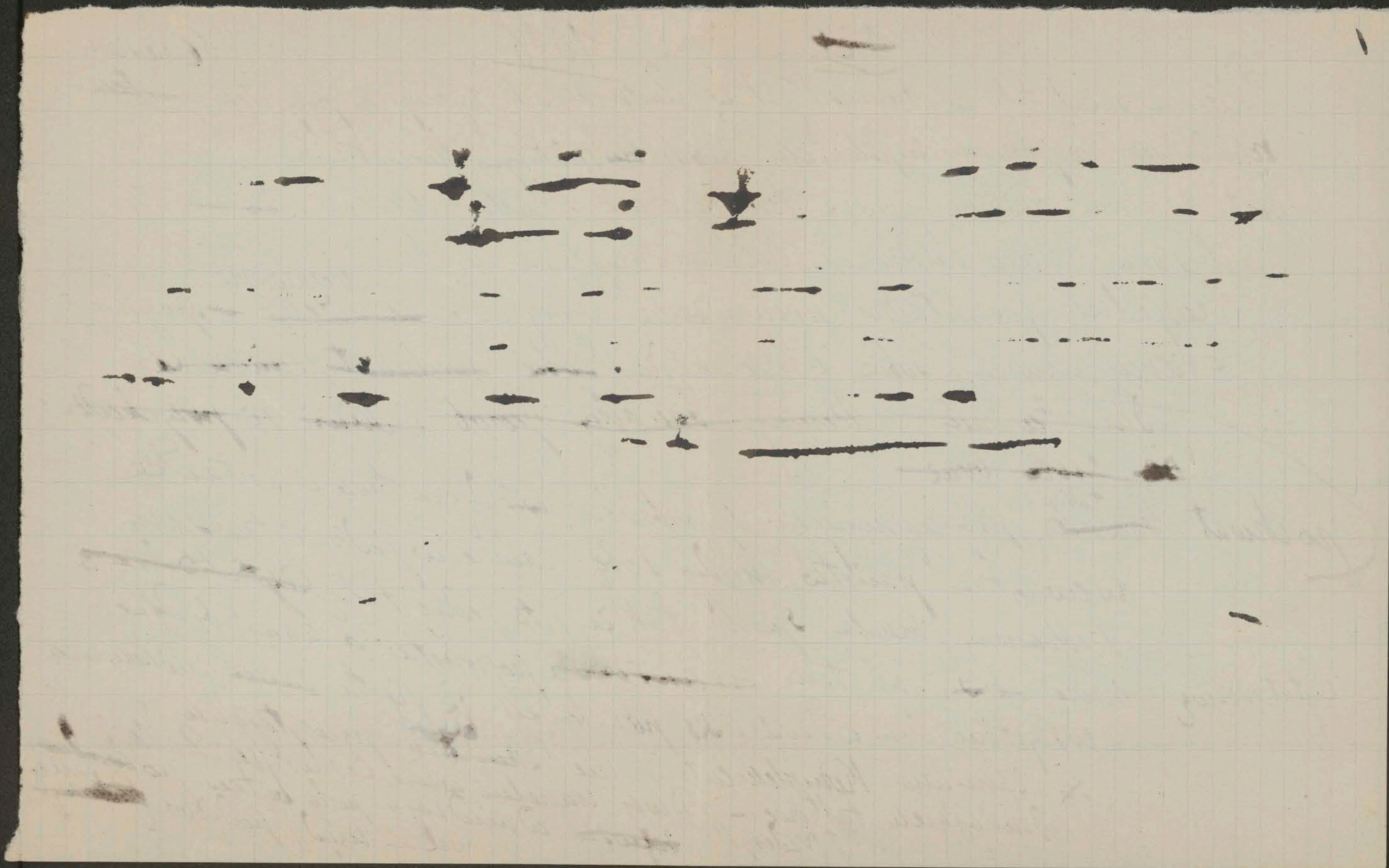
ściślejszem

Polityczny świat tak w Niemczech jak w Austro-Węgrzech żyje się przy tem ~~ścisłem~~ handlowem i wojskowem zespoleniem dwóch ~~za~~ sprzymierzonych mocarstw.—

Jest ze strony Niemców pewne lekceważenie Austro-Węgier, ~~ze str~~ z ich strony nieco zazdrości. Dotąd nie wpływa to bynajmniej na wspólne, przykładne prowadzenie wojny.— Nieznużenie ~~Nieporozumienie~~ ~~i~~ sprzymie=rzeńcy urządzają sobie i nie zawsze ~~jakiś~~ ~~pochwał~~, ~~zawsze ta~~ ~~jeden i ten sam szablonowy, banalny sposób i dziwić się przychodzi~~ ~~... mowi owe~~

pochwał także ~~wzajemne~~, przy najmniejszej sposobności - ~~ob~~ dygnitarze i władze wewnętrz. państw. między sobą, zawsze w jeden i ten sam ~~[illegible]~~ szablonowy, banalny sposób, tak że kto jedną taką ~~[illegible]~~ a znać będzie mowę ~~za~~ na tem ~~[illegible]~~ poprzestać ta ~~samą~~ nie kończące wszystkie inne i dziwić ~~się~~ przychodzi że się zamiana komplementów nie sprzykrzyła ~~[illegible]~~ przestającym i odwiedzającym takowe.— Dwaj naczelni wodzowie, cesarz Wilhelm i Ar. Fryderyk, ~~[illegible]~~ odwiedzają pola bitew po ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ walce między sobą

czytał odezwę

~~922~~ ~~1011~~

39

~~Francuzi ewakuowali austryjacko-węgierskiego konsula Ettla na Korfu, także niemieckiego: Nastąpi[ło] ... wszystko"~~

~~Dowiedziawszy się Grecy zmieniony ... Phaleron jest Aten, przeciw czemu greckiej rząd miał zamiar znowu protestować. Jest zamiar ... Mają zamiar przeniesienia stolicy do Larissy. Zajęcie portu Phaleron i Pireus zapowiadają z Aten zupełnie z Aten.~~

Cesarz Wilhelm przybył 18go do Niszu w towarzystwie naczelnika głównego sztabu Falkenhayna i feldmarszałka Mackensena. Przyjął go ~~Kon~~ Król Ferdynand bułgarski wraz ze synami i prezydentem ministrów Radosławowem. Cesarz wręczył Królowi ~~buł~~ marszałkowską laskę, 6 ... właścicielem 12go pułku ~~niemieckiej~~ pruskiej batalionu a Król mianował cesarza właścicielem ... bułgarskiej piechoty. Cesarz udzielił Bułgarom licznych odznaczeń ~~i pytał czy że~~. Rozmawiał z żołnierzami macedońskiego oddziału z dawnemi powstańcami i z ochotnikami i pytał czy zadowoleni ~~że~~ z wyswobodzenia ich ojczyzny. ~~Cesarz Franciszek Józef mianował Króla Ferdynanda jenerałem feldmarszałkiem~~

~~123~~ 1100 40

~~Dawnych wrogów~~ Wyszczególniał dawnych wrogów dzisiejszego, ukochanego sprzymie-
=rzeńca Turcyi
~~Wyszczególniał~~ dowódców macedońskich band Teodorowa
i Alexandrowa, udzielił dekoracyi bułgarskiemu generalissimo-
=wi Żekow, naczelnikowi głównego sztabu Jostow, jenerałom
Bojadżiew i Teodorow, ministrowi wojny Najdenow, także
naczelnikom macedońskich band. —
Cesarz Franciszek Józef mianował króla Ferdynanda
austryjacko-węgierskim feldmarszałkiem a bułgarska
jeneralicja obwołała go ~~Vivola~~ feldmarszałkiem bułgarskiej
armii. Historia nie pisze za jaką wygraną
bitwę ~~w którejby dowodził~~.

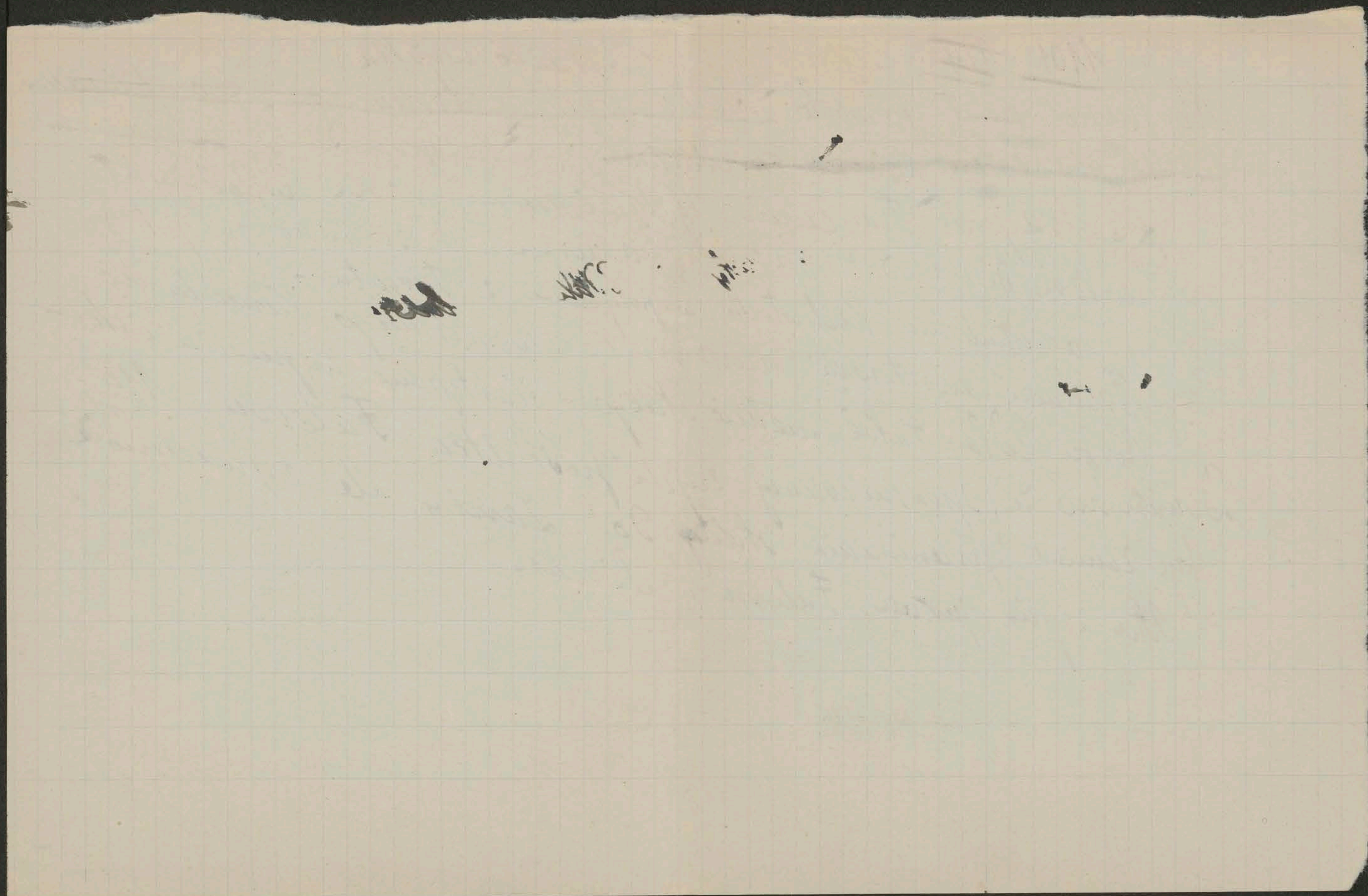
~~Spraw~~

1101 ~~974~~ 41

Na Korfu ~~wiat~~ przybyło mimo serbskiego wojska ~~serbski następca tronu z 2500 oficerami i 15000 [illegible] do działania~~. Nie sprawdza się ~~wiadomość~~ o zajęciu przez Francuzów Achilleionu. — Pasić wylądował w Brindisi i udał się z tamtąd na Korfu. W Brindisi przyjął go na powitanie król włoski w przejeździe z Tarentu. — Francuzi aresztowali austryjacko-węgierskiego konsula na Korfu Edla, także niemieckiego; następnie wypuścili ich. — Ma

Doniesiono że sprzymierzeni zajęli port Aten Faleron. Zaprzeczono że był zamiar przeniesienia stolicy do Larissy.

Aten zajęcia portów Faleron i Pireus.

~~[illegible]~~ 1102 42

Rozporządzeniem austryjacko-węgierskiej Komendy wojskowej [illegible] zostały rosyjskie utworzenie chełmskiej gubernii oraz wyłączenie z Królestwa Polskiego. ~~i [illegible] gubernia chełmska~~ Przydzielono Chełmszczyznę do tych gubernii do których ~~jej~~ dawniej należała. —

Ukraińska Rada Narodowa uchwaliła zastrzeżenie ~~[illegible]~~ przeciw ~~[illegible]~~ do tworzenia ~~[illegible]~~ przyłączenia Wschodniej Galicji ~~[illegible]~~ i ~~utworzenia~~ ze zajętych dzielnic, zgromadzenie ~~[illegible]~~ państwowego powstać mającego ~~[illegible]~~ ze zjednoczenia a zgromadzenia państwa, jak rosyjskiej Polski przy czem potępia — nie bez [illegible] austryjackiego śmiesznym rozporządzenie rządu składowa [illegible] N. N. Komitet w swoim i wzmocnieniu do to [illegible] ~~[illegible]~~ manifesta; i oświadcza się za utrzymaniem dzielnicy bezpośredniej przynależności ukraińskiej ~~[illegible]~~ Austryi. — Wreszcie upomina się dla ukraińców o gubernii chełmskiej, o ziemie południowo-zachodnie od Grodna, południowo-wschodnie od Mińska, o Wołyni i w ogóle ruskie dzielnice.

Co do chełmskiej ziemi jest to przewrotnem rozminięciem się z prawdą,
albowiem są tam albo prawosławni Rusini, którzy z wiarą [ę] w naszej
Cerkwi oddalili się wraz z rosyjską armią, albo wprawdzie byli
unici mówiący po ~~[illegible]~~ rusku, lecz myślący i czujący
jak najlepsi polscy patrioci a którzy ~~[illegible]~~ [nie] słyszeli i
słyszeć nie chcą o ukrainizmie.—

Grecko-Katolicki zakon O. Bazylianów w Galicji wystosował do Stolicy
Apostolskiej i do władz austryjackich memoriał z żądaniem obowiązkowe=
=go przepisania na wschodni obrządek, to jest grecko-katolicki, tych byłych
unitów, którzy korzystając z rosyjskiego manifestu tolerancji zapisali się jako
rzymsko-katolicy, w zamian za co, zakon ze znanem złudzeniem i
obiecuje sobie i austryjackim władzom oraz Watykanowi późniejsze na
katolicyzm ~~[illegible]~~ prawosławnych byłych unitów oraz zapewnia innych, którzy
wyznawców schizmy wschodniej.— Jest to zręczna, ukraińska pewnie, którą
historyczne doświadczenie dostatecznie oświetla i próba, którą potępia.—

1104 ~~927~~ 44

Rozmawiałem z jenerał-gubernatorem lubelskim Dillerem, który ku ogólnemu zadowoleniu, roztropnie i zacnie spełnia powierzone mu zadanie –

– Jakie jenerała zdanie ~~tego~~ o przyłączeniu Królestwa z Warszawą do monarchii. Czy mniemasz że nastąpi?

– Przed niedawna byłem przekonany że nastąpi; dziś całkiem pewnym nie jestem. – Dla przygotowania ~~przy~~łączenia był zamiar zaprowadzenia na całym obszarze Królestwa austryjacko-węgierskiej administracji. Obecnie zaniechano tego, pozostano przy status quo, na podstawie wojennych potrzeb i pozostaje się wspólnie zajęte Królestwo, jedynie, jako Hinterland sprzymierzonych armii. –

– Czy jednak mniemasz że aneksja ~~już~~ nie jest wykluczoną

– Myślę że ~~ja~~ może być ~~przeprowadzoną~~ dokonaną. –

– Ale czy tutaj życzą jej sobie

– Życzą niezawodnie i obstają przy niej

~~1105~~ 45

— Więc Królestwo z Warszawą dostałoby się monarchii; ~~[illegible]~~

~~Tak jest – Stein~~ — Tak jest. —

— Niemcy podobno nie życzą sobie przyrostu polskiem nabytkiem. —

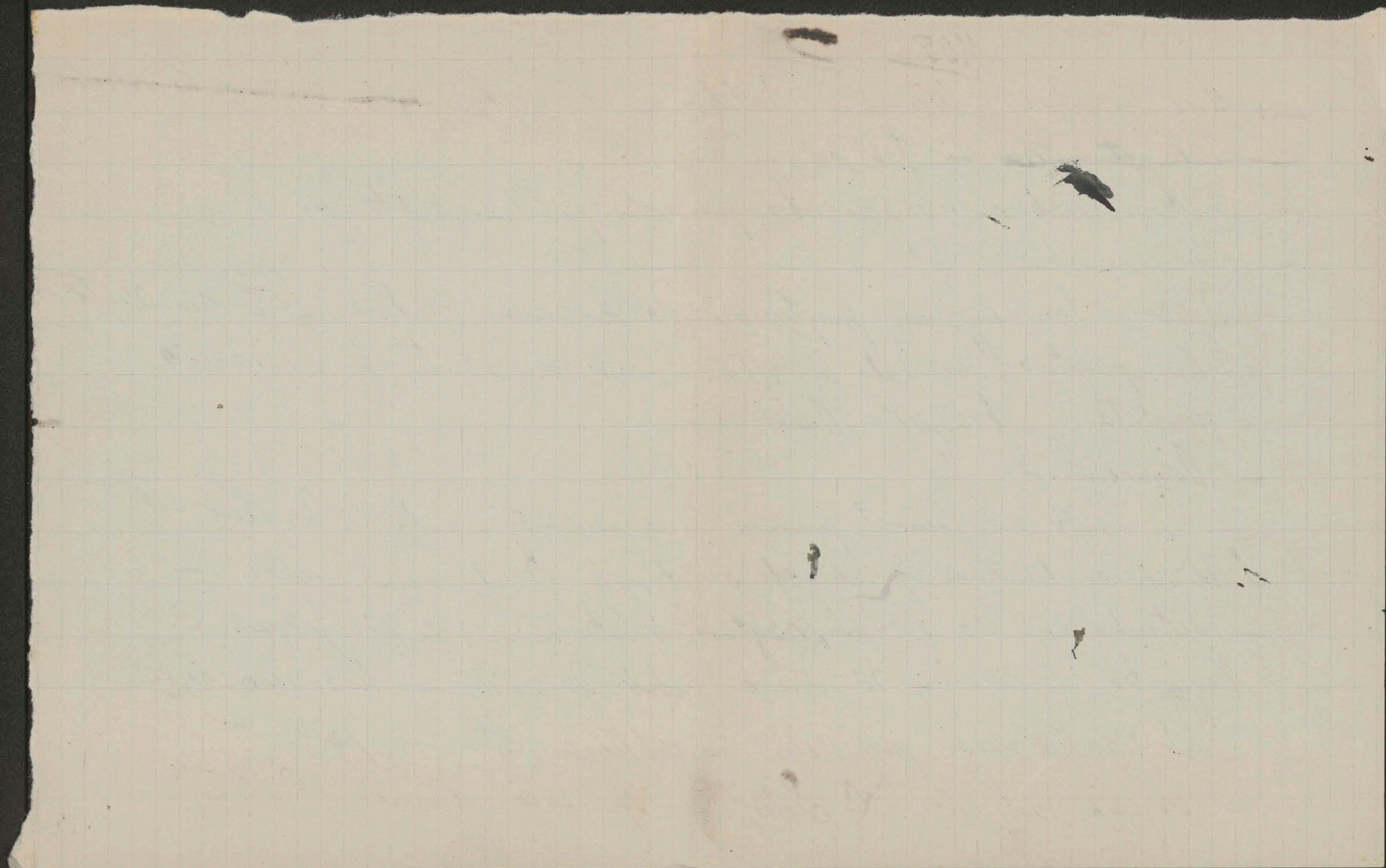
— Nie życzą sobie

— Jednem zatem wyjściem przyłączenie do monarchii: jakieś wątłe niepodległe, polskie państwo, nie dałoby spokojności, nie rozwiązałoby zadania i powstałaby galicyjska kwestia. ~~[illegible]~~

— Oczywiście. —

— Czy mógłby mi jenerał powiedzieć co znaczyły, jakieś doraźne w Lublinie aresztowania po ulicach o których doszły mnie wieści. —

— Potrzebujemy do różnych, ważnych robót ludzi; ci się opierają i kryją, bo mniemają że idzie o pobór do wojska. — Musiano więc ich zaaresztować, przy czem nie całkiem właściwie podrzędne organa postąpiły. ~~X~~ Z przeżytkiem spuścizną Rosji zajścia

~~[illegible]~~ 1106 46

i niepotrzebnie przytrzymanych kazałem wypuścić! – Dali mi teraz na gubernatora Ks. Li=chtensteina.– Chętnie od danym będzie pod mój zarząd ~~ale~~ wiele jeszcze w toku.–

– Słyszałem że chłopi, prawdopodobnie podburzeni przez ajentów, oskarżają szlachtę i księży iż namawiają austryjacko-węgierskie władze do poboru i przywrócenia pańszczyzny –

– To prawda.–

– Obrócić się to może na korzyść socjalistów.–

– Niezawodnie. O żadnym poborze mowy nie ma.

– A werbowanie do legionów.

– Tylko ochotników, bez przymusu

– A czy jest chęć zaciągania się do nich

–. Nie ma jej wcale a już u chłopów całkiem jej nie ma.–

– A jakże sądzi jenerał legiony. Biją się dzielnie.–

–. Niezaprzeczenie.– Ale nie pożądany jest jakiś antagonizm między jedną a drugą brygadą, między Piłsudskim a Durskim. Teraz to już doprowadzone do porządku.–

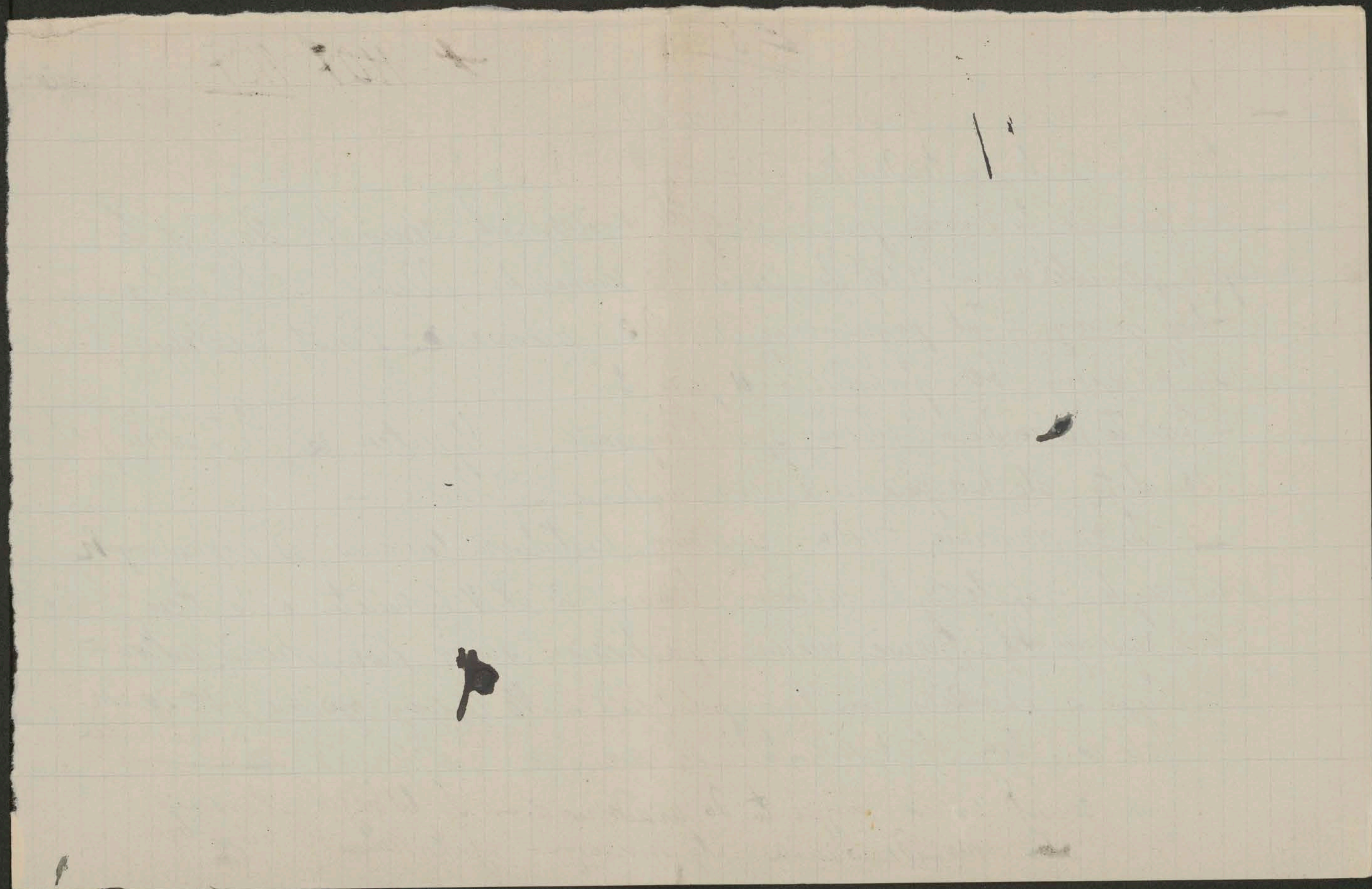
– Wiele może być ludzi w legionach?

– Obliczam ich na trzydzieści tysięcy –

– Niewiele to znaczy przy dzisiejszych milionowych armiach. Ale jest to wyraz przynależności naszej do cesarza i monarchii, oddania się na usługi wspólnej sprawy. – Tak przyjmujący rozsądne i zachowawcze sfery zapatrują się na legiony, bez przesądzania przyszłości.

– Jest to prawdziwy i właściwy sposób myślenia. – Słyszałem że Piłsudski jest socjalistą, ale niespodziewanie ma wojskowe zdolności. –

– To też rozróżnić trzeba wojskową działalność Legionów, od najpoważniejszych politycznych i społecznych ważności, legiony od N.N. Komitetu o ile ten nie zajmuje się wyłącznie niemi i przekracza swoją kompetencję, wkra=
=czając w dziedzinę wielkiej polityki. – Na legiony ogólna jest zgoda ale co się tyczy N.N. Komitetu są poważne zastrzeżenia uzasadnione, i jenerał winien przyjąć to do wiadomości. – Są wbrew staraniu, uporządkowania całej sprawy. – Jakiś komisik może być

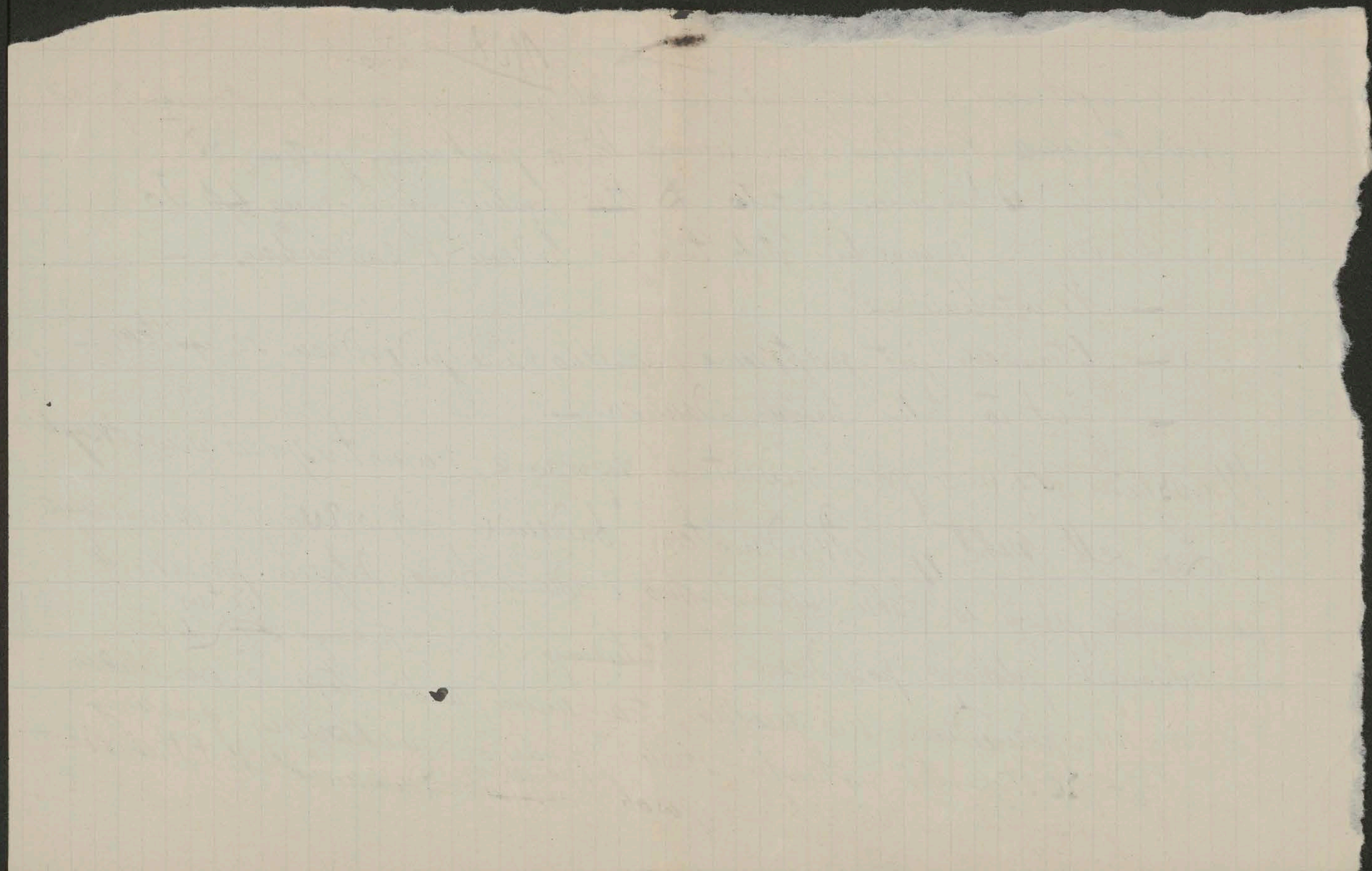
różnice zapatrywań, niewątpliwie jest ~~jeden~~ jedno program (niemal wyłączny) ~~jedyny~~ przyłączenia Królestwa do monarchii a przekonany jestem że skoroby ~~urzeczywistnionem~~ zostało ~~w~~ tam lojalną, przywiązaną ~~być~~ do cesarza i monarchii byłaby tamtejsza ludność i zadowoloną. —

— Niewątpliwie. —

— Głównem jest przyłączenie, wszystko inne podrzędnem szczegółem. —

Jest to także mojem zdaniem. —

W pruskim sejmie przy budżetowej rozprawie, minister spraw wewnętrznych Loebell rzekł „Przedmiotem badania podczas wojny i rozważania po zawarciu pokoju są, także ustawodawstwo i administracja, dotyczące pruskich poddanych polskiego pochodzenia. ~~Ostatecznego~~ Nic ostatecznego o tem ~~w~~ podczas wojny powiedzieć nie można, tem mniej, wobec tego, iż możliwem jest, ~~że~~ że stosunki po tamtej stronie pruskiej, wschodniej granicy po wojnie, w ten lub ów sposób, przybiorą ~~przyjmą~~ zmienione ukształtowanie. —

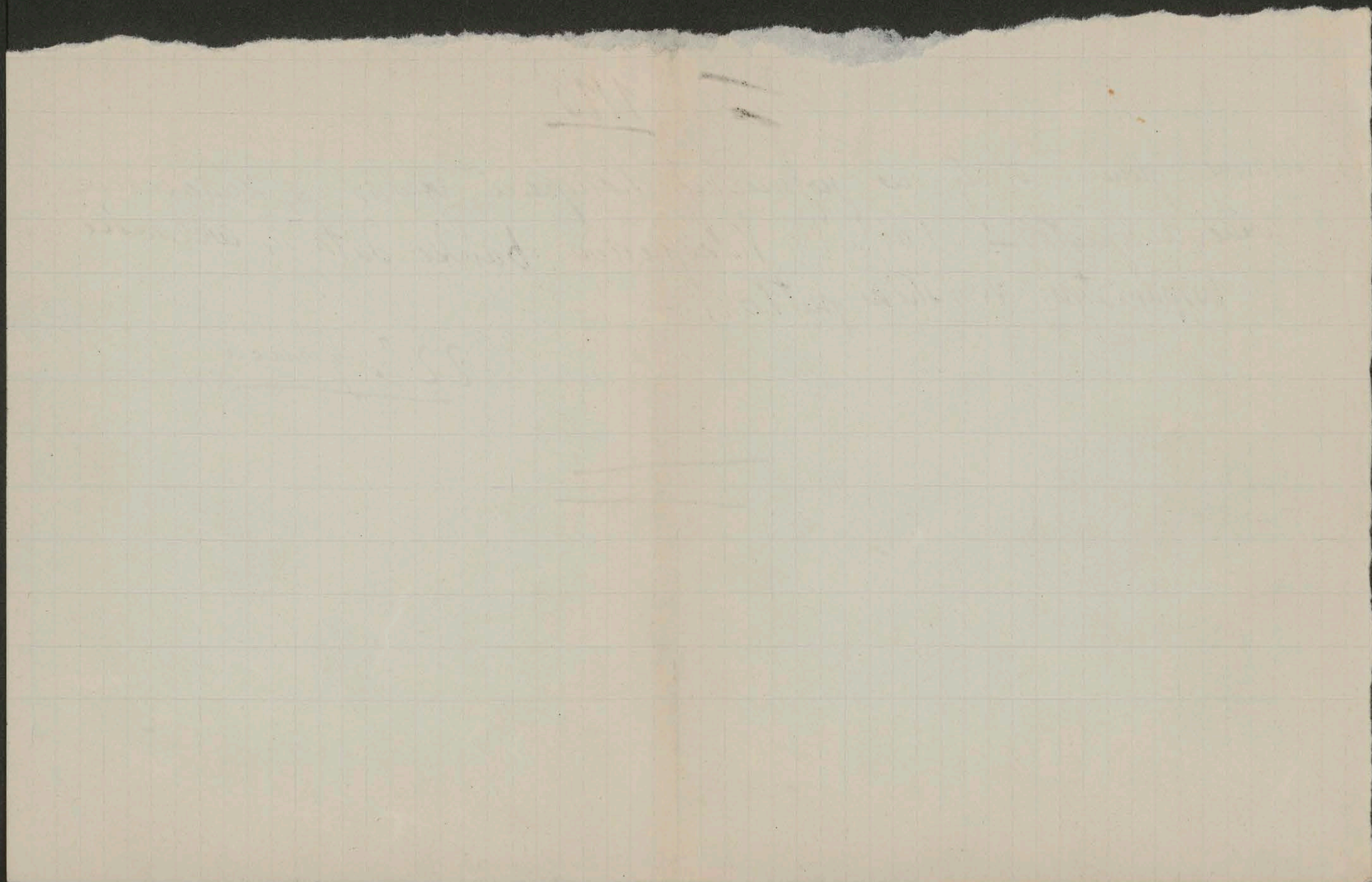
Prusacy polskiego pochodzenia mogą być pewnemi, że rząd w zbadaniu wewnętrznej polityki dotyczącej ~~dotyczącej~~ polskich interesów postępować będzie z całą przedmiotowością i przychylnością, które ~~należą~~ należące się zachowaniu tej wschodnio-pruskich Polaków, w tej niemieckiej o życie walce.– ~~Uwidoczniona winna być~~ Do zakończenia jej ~~winno~~ musi ustawiczne łagodne, uprzedzające względem upragnionych interesów pruskich poddanych polskiego pochodzenia, zastosowanie, obowiązujących prawodawczych postanowień. Więc wciąż nie wiadoma.–

Rosjanie odnowili 18 ofensywę na wschód od Czerniowiec i zostali odparci.– Tę bitwę która rozpoczęła się pod koniec grudnia nazwano „noworoczną”.– Z listów które z tamtąd nadchodzą i od oficerów z tego frontu, którzy tu przybyli za urlopami, dowiadujemy się że bardzo liczne, wszystkie wojska tam użyte są o wiele gatunkowo ~~niższe~~ od tych ~~które dawniej~~ które na początku wojny wprowadzone zostały w bój, tak co do wieku i ~~gatunku~~ wartości ludzi, jak i ich umundurowania i uzbrojenia, braku oficerów. Wyborowe najlepsze wojsko

~~111~~ 1110 50

Znaczne pomimo straty w poprzedniej kampanii, gwardia niezmiernie wiele ucierpiała.—! Karpacka kampania bardzo dała się we znaki wspaniałym rosyjskim pułkom.—

22." Stycznia

51.

CXIV

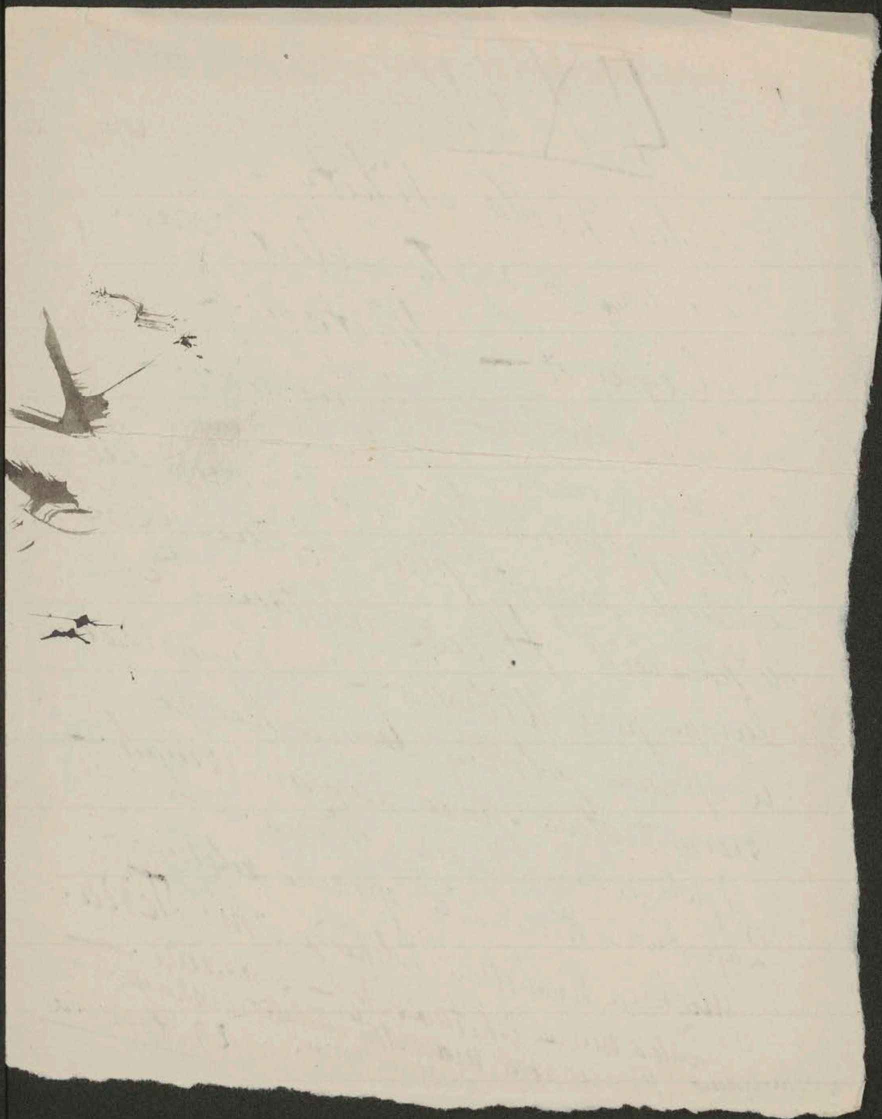
1111 - 1119

29 Stycznia 1916 r

CXIV

Ucieczka Króla Nikity —
Nasze wojsko zajęło Antivari;
Dulcigno i — Skutari —
Zajęcie i rozbrojenie Czarnogóry —
Odrzucone zawarcie pokoju —
Bill o powszechnej służbie wojskowej
w Anglii przyjęty przez obydwie izby. —
Pułkownik House wysłany do
Europy przez Wilsona — Przypuszczenia
berlińskiego
w sprawie polskiej.
ministerstwa spraw zagranicznych —
O pokoju — Niemcy i Rosja —
Zapytanie Buriana w sprawie polskiej —
i hr. Tisza.
Aneksja Królestwa Polskiego —
Dana mu — jak twierdzą — odprawa —
Posłuchanie u cesarza marszałka Niezabitowskiego —
następca tronu.

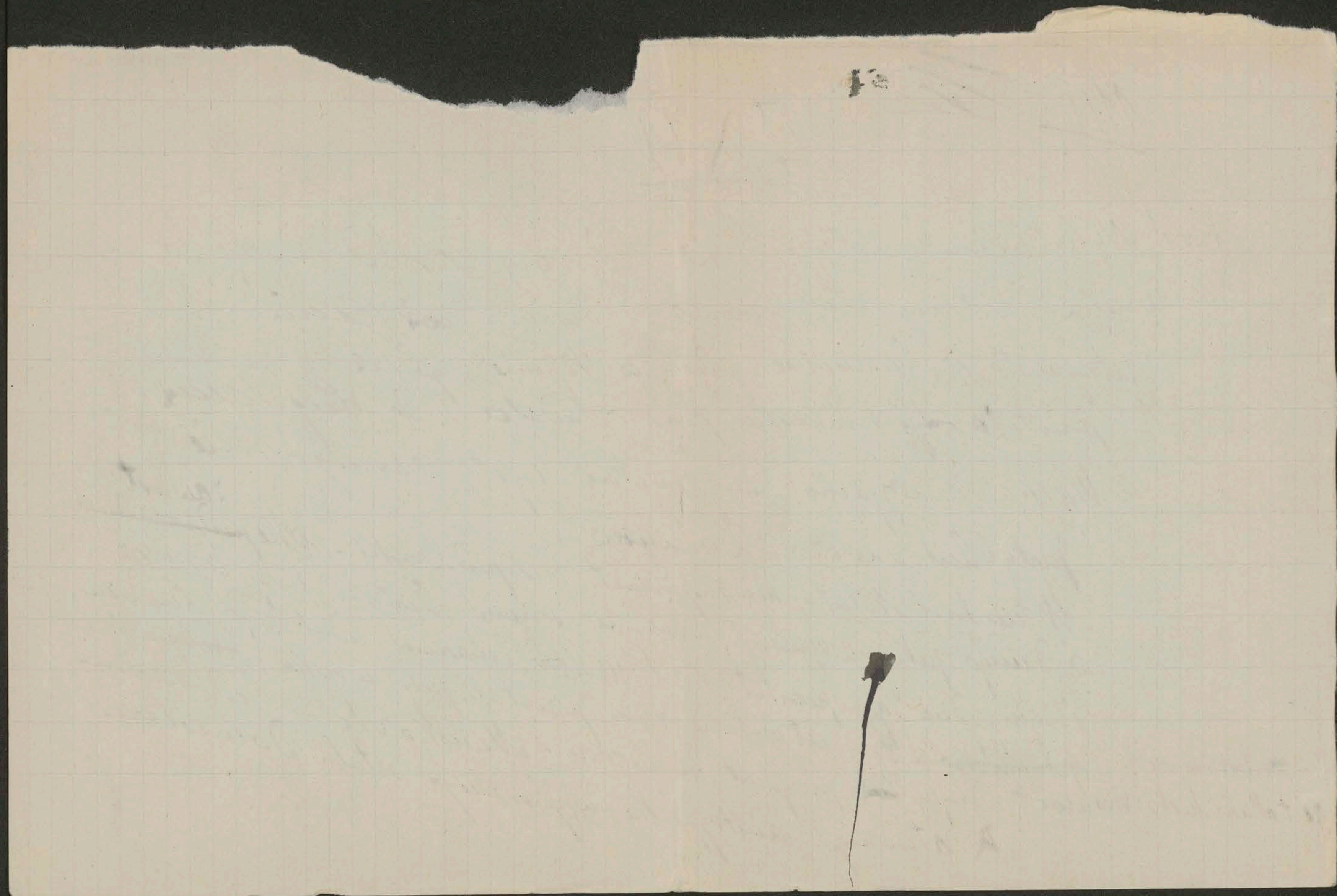
29 Stycznia

~~XIII~~ ~~[illegible]~~

4 XIV

Król Nikita znajdował się 21go w Podgoricy wśród swojego
wojska, czarnogórska królowa z dwoma ~~có~~ córkami
zatrzymała się dwanaście godzin w Rzymie, gdzie
powitała ~~ich~~ królewska para i udała się do Lugdunum.
Wojska austryjacko-węgierskie zajęły czarnogórskie
porty Antivari i Dulcigno. – Nie ~~przyjaciel~~ zawarł[?]
W tem król Nikita nową sprawił niespodziankę. –
żądanego pokoju opuścił, wraz ze synem Piotrem kraj a przez
Rzym, gdzie go powitał król Wiktor Emanuel udał się do Lugdunum. –
~~Królem~~ Mirię[?] ... w kraju[?] ostatecznie władza pozostała przy wojsku. Jednocześnie
~~kr. Mirko~~ i [illegible] prezydent ministrów Miuškovic. – Doniesiono
~~że także kr. Mirko~~ że także kr. Mirko. Królowej towarzyszy ~~[illegible]~~ ma
~~z~~ głównego austryjacko-węgierskiego sztabu

~~[illegible]~~ ~~II~~ 1112

Że nasze wojsko zajęło Skutari bez oporu. i wkroczyło do Nikšić
Danilowgradu i Podgorycy a rozbrojenie kraju odbyło się dotąd
bez zajść". Mógł więc Fremdenblatt powiedzieć, „czteroporozumienie ma w
swoich rękach czarnogórskiego króla ale my mamy w naszych rękach,
czarnogórskie królestwo" Niemniej jest to niespodzianka [illegible]
tu nie całkiem przyjemne sprawiła wrażenie, z obawy że się dano oszukać; a ~~a zadowolenia nie [illegible]~~

nader przyjemnie powitaną jest / jest ~~[illegible]~~ [~~ta~~ nieprzyjacielskim obozie.– Czteroporozumienie chciało zapobiedz
formalnemu ~~[illegible]~~ odstąpienia od zasady londyńskiego traktatu ale istotne,
kapitulacja Czarnogóry i żądaniu pokoju dokonanem ~~zostało~~
już zostało.– Jest to chwilowe dyplomatyczne czteroporozumienia powodzenie
ale ani wojskowe, ani polityczne.– Jaka jest w tem gra przebiegłego
króla Nikity, nie łatwo dociec. Chciał może uchronić [illegible]
o zdradę, ~~[illegible]~~ lub – jak twierdzą – ~~postąpił~~ uległ ~~pod~~ naciskowi nie tylko

dyplomacji ostatecznego porozumienia bez porozumienia z wszystkiem, oczyści niezwyciężonego — jeszcze wojska i jego dowódców.— Czy zaś z rozmysłem w błąd wprowadził austro-węgierskie władze i Cesarza „pierwszy” jakie, jak też, czy mu ~~[illegible]~~ jego ~~postępowanie~~ postępowanie zaszkodziło przy zawarciu pokoju.—

Tymczasem rozbrojenie Czarnogórców odbywało się dalej gładko bez oporu a tylko w zamieszaniu pozostało zawarcie pokoju i nie wiadomo ~~[illegible]~~ było czy i kto upoważnionym jest do niego.— Układ zaś o zawieszeniu broni podpisanym został 25go przez pełnomocników czarnogórskiego ~~[illegible]~~ odpowiedzialnego rządu, ~~i ogłosiło go nasze główne dowództwo~~ który chwilowo ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ znajdował się w Podgorycy. Austryjacko-węgierskie główne dowództwo ogłosiło układ który zawiera dziesięć paragrafów dość dla Czarnogóry łagodnych i pozostawia czarnogórską administrację. Ostatni paragraf jest o tyle ważnym, iż ~~[illegible]~~ zawiera prośbę czarnogórskich delegatów rozpoczęcia możliwie rychło rokowań o pokój.—

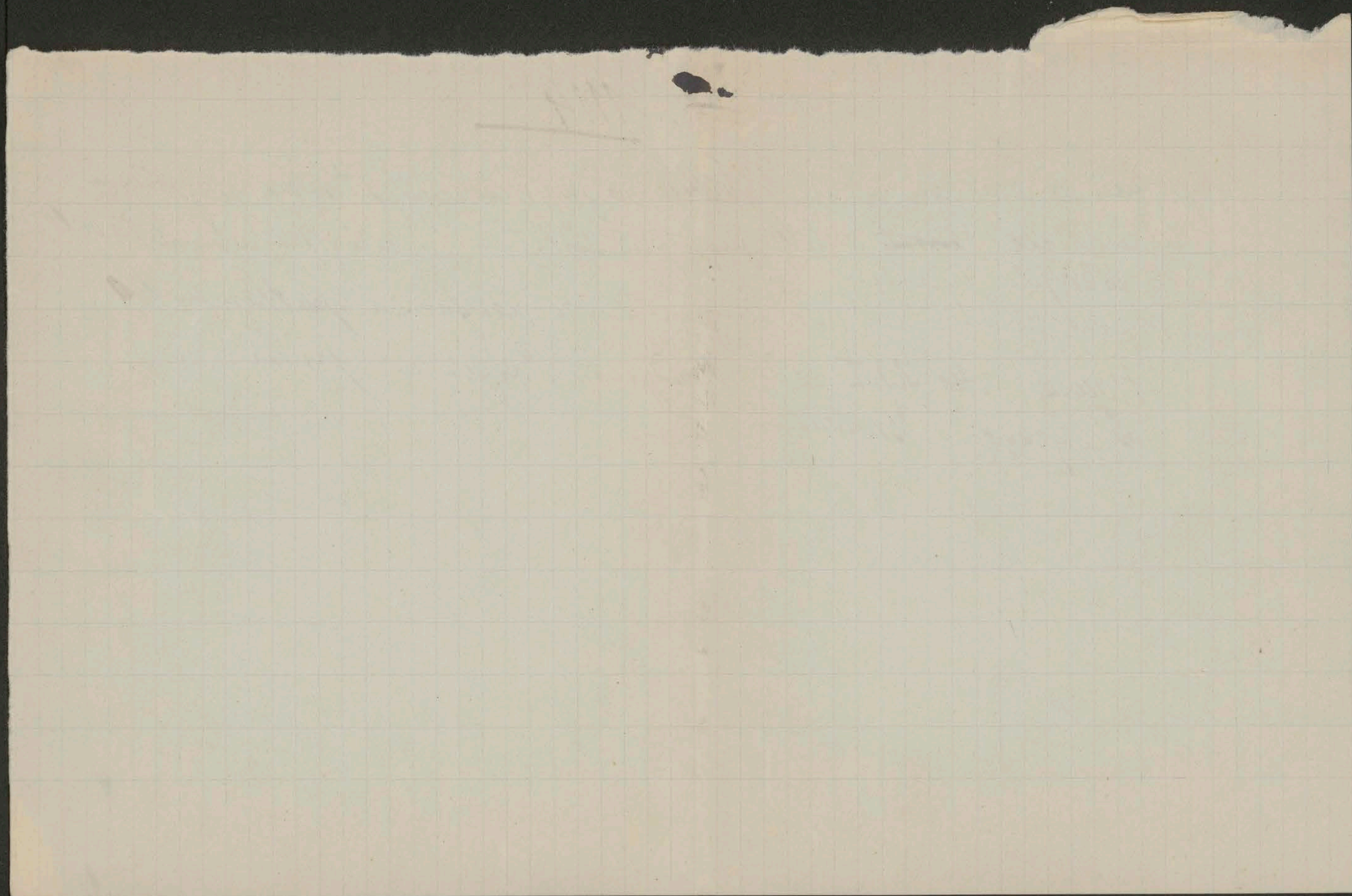
Tak jak się rzecz w tej chwili przedstawia walczony ~~[illegible]~~ i przebiegły ~~[illegible]~~ dotąd Nikita zgotował zawód i jako bohater i jako polityk. Żadna znakomitość obstać się nie może w tych zbyt wielkich wypadkach.—

~~917~~ 1114

56

Rozprawy w izbie gmin nad billem o przymusowej służbie wojskowej ukończone ~~zostały~~ i bill przyjętym został. — Izba wyższa uchwaliła bill w drugiem czytaniu —

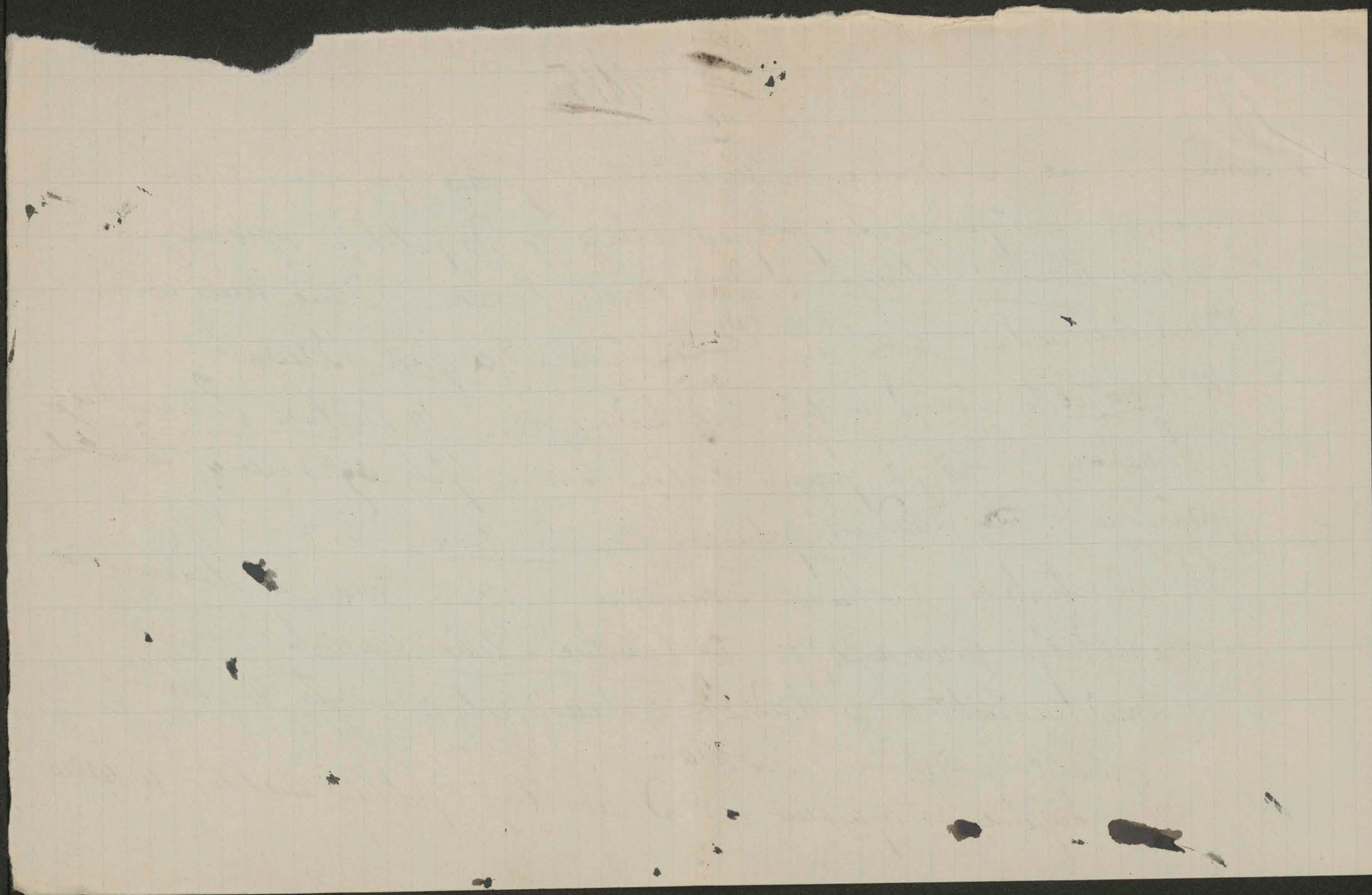
Prezydent Wilson wysłał do Europy swego zaufanego pułkownika House. ~~Ale~~ Udał się do Londynu, Paryża i przez Szwajcarię do Berlina —

~~118~~ 115

57

Dowiaduję się, że w Berlinie, w ministerstwie spraw zagranicznych mówią, iż następujące są przypuszczenia co do polskiej sprawy.– Utworzenie Królestwa Polskiego z dziedzicznym królem i danie mu w Rzeszy Niemieckiej mniej więcej ~~[illegible]~~ takiego stanowiska jak Bawarii.– W Królestwo to wcielona by była może wschodnia część W. Księstwa Poznańskiego z Poznaniem, druga, z powodu bliskości Berlina, byłaby wykluczoną. Ewentualnie przyłączono by ~~[illegible]~~ zachodnią Galicji do tego Królestwa a Austro-Węgry odszkodowały by się ruskiemi ziemiami.– Przeciw temu, że stanowisko niemieckiego przemawia, iż to Królestwo Polskie musiałoby mieć przedstawicielstwo w Radzie Związkowej, czyby naruszyło jej narodową jednolitość, względnie cesarstwa.– Zupełne wstrzymanie się od walki polskiej armii; uważa

1116 ~~139~~ 58

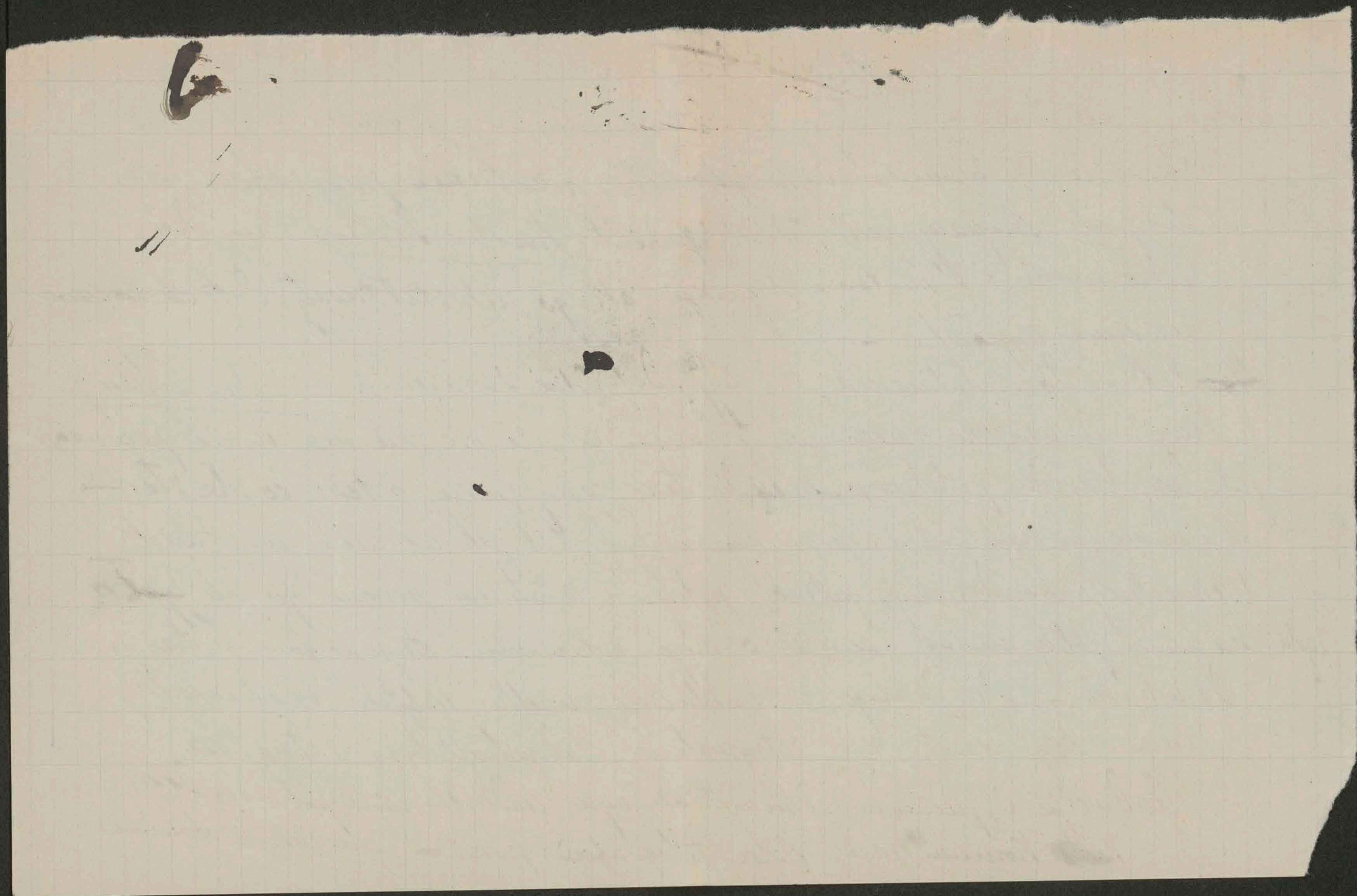
Innym, powstaniem całego Królestwa Austro-Węgrom.—

Wreszcie, co jest zdaniem wszystkich kół, pozostanie przy obecnym status quo okupacyjnem, to jest, podział Królestwa Polskiego między Niemcami i Austro-Węgrami jak go ukształtowały dotychczasowe wojenne wypadki.—

Są to załatwienia, na wypadek nie zwrócenia Królestwa Polskiego Rosji. A wszystko razem wzięte świadczy, że nic nie ma mniej pewnego jak losy narodu polskiego, między tem co najgorsze a tem co nie złe.—

W Berlinie, w ministerstwie spraw zagranicznych, tak jak we wielu warstwach niemieckiego narodu, czują potrzebę pokoju i ostatecznie pragną go, ale

zgoła nie widzą, jakby można zaciągać o niego rokowania i otrzymać go.— Gotowi są do ustępstw.— Nic dziwnego że wykluczają, wszelki nabytek francuskiej ziemi. Belgii nawet nie zatrzymali by, zadowolnili by się załogą w Antwerpii i pewnym administracyjnym nadzorem czy współzarządem komunikacji, kolei, telegrafów, poczt.— Można się obawiać

~~240~~ 1117 59

– chociaż tego nie przyznają – że dla pożądanego pokoju poświęcono by najprawdopodobniej polską sprawę i polskie ziemie. – Nord Deut Allg Zeit umieściła ~~art~~ rozprawę o dawnych stosunkach niemieckiego cesarstwa z Rosią w której stwierdziła, że pierwsze starało się zawsze dobre sąsiedztwo z drugą pielęgnować, a chociaż nie dotknęła obecnego stanu rzeczy, wnosić by można, że niemieckie cesarstwo chętnie by zawiązało z Rosią porozumienie

II 1918 60

~~Z przeciwnej strony~~ Powiedziano mi, że niemiecki rząd ~~zapyt~~ zażądał
stanowczej odpowiedzi czy Austro-Węgry chcą przyłączyć Królestwo Polskie?
Baron Burian miał się zawahać i dał wymijającą odpowiedź. Nie zadowolnono
się nią i okazało się, że hr. Tisza przeciwnym jest przyłączeniu. Wtedy
niemiecki rząd wprost zwrócił się do niego i zapytał przedstawienia powodów,
które następnie ~~tu~~ uznał za przekonywujące. Hr. Tisza miał w końcu oświadczyć,
iż zgodzi się na przyłączenie ~~do Austrji~~ Królestwa do Austrji jako prowincji
ale nie jako odrębnego państwa, do monarchji. Na to miał usłyszeć, iż
ostatecznie, ~~nie~~ rozstrzygnięcie w tej mierze nie ~~należy do niego~~ od niego zawisło.. - Nie mogę
sprawdzić wiarogodności tego doniesienia. - Mógłbym o tyle o niej powątpiewać
że ~~ow~~ aczkolwiek hr. Tisza nie ~~zasiada~~ należy do wspólnego ministerjum monarchji,
a zwłaszcza że ostateczne postanowienie należy do Korony, to przecież
obaj prezesowie gabinetów, zatem i hr. Tisza, mają przyznany sobie
wpływ na zewnętrzną politykę. ~~tem~~ mniej na ukształtowanie monarchji..

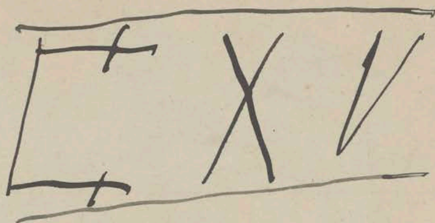
~~142~~ ~~1119~~ 61.

Galicyjski marszałek Niezabitowski na ostatniem u cesarza posłuchaniu zauważył, że nie okazał żywszego ~~zajęcia~~ ani dla polskich rzeczy w ogóle ani nawet dla Galicji, ~~owszem~~ pobieżnie wypytywał się o jednych i drugich ~~drugich~~. Kiedy marszałek złożył mu noworoczne życzenia a między temi pokoju, monarcha gestem ręki zaznaczył, ~~jakoby~~ jakoby zniecierpliwienie „Ach to ~~jest~~ wszystko jest tak zawikłane, wiele tyle jest trudności!" i zdawał się z zakłopotaniem wątpić aby łatwo i prędko przyszło do pokoju. ~~ze zdziwieniem ze zakłopotaniem~~.

Marszałek prosił o ~~audiencję~~ posłuchanie u następcy tronu. Odpowiedziano że dla różnych zatrudnień i podróży nie może takowego udzielić. Następnie zawiadomiono go że przyjętym zostanie. Następca tronu, mówił o swoich inspekcyjnych, wojskowych wycieczkach i że nie z ukrytem zadowoleniem zauważył, że w Czarnogórze ~~my sami dokonaliśmy podboju~~ „Sami tym razem dojdziemy!" —

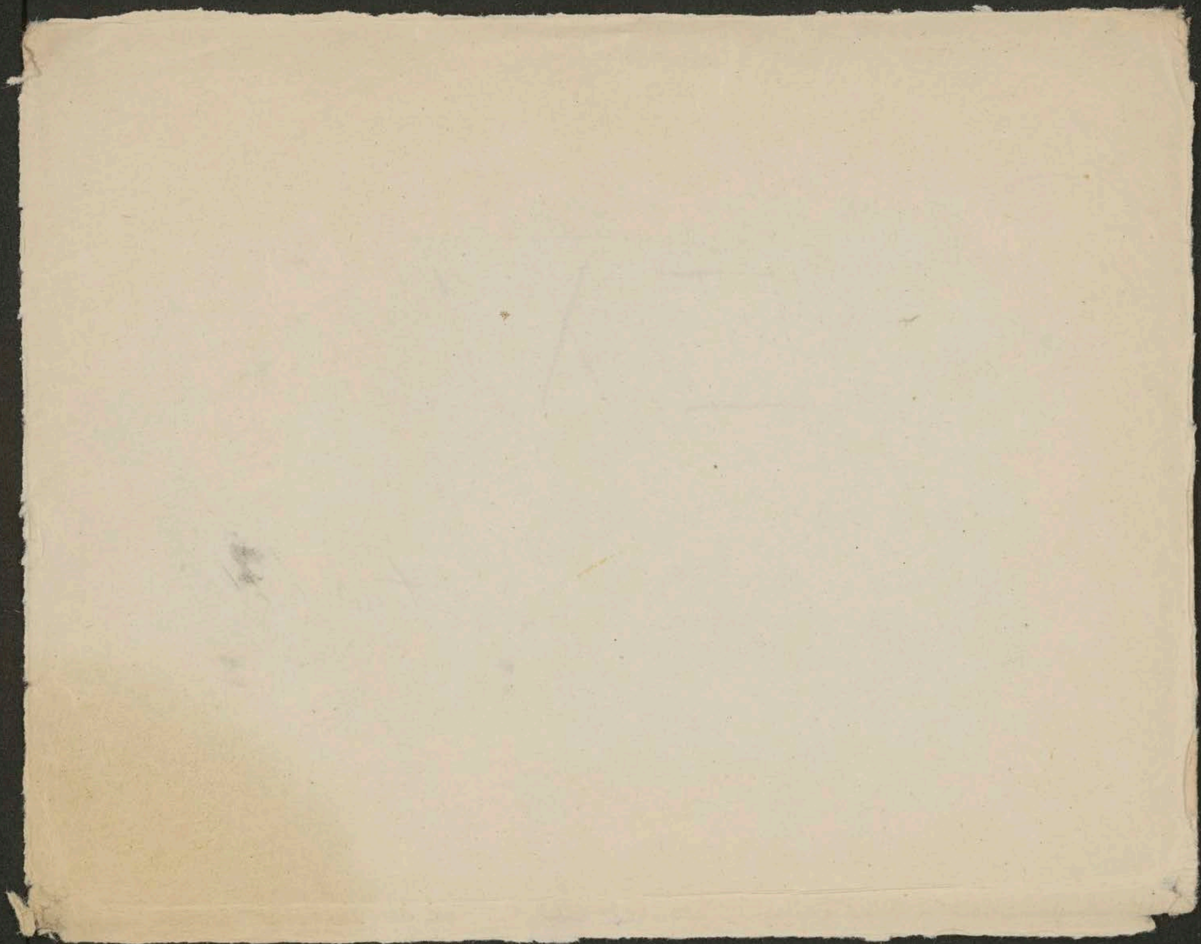
29 Stycznia

62

1120 - 1134

5 Lutego 1916

63

4 XV

Jenerał Kövess ~~wkroczył~~ posuwa się do w Albanii. Zachodnie wojska zajmują greckie miejscowości. Zeppeliny nad Paryżem. Zdziczenia wojny — Dzieła aeroplanów, torpedów, bomb! Barbarzyństwo następstwem cywilizacji.

Niebywała w dziejach wojna. — W braku analogii sąd utrudniony. Sekretarz stanu Helfferich we Wiedniu. — Niepokojące mowy Wilsona. — Rozmowa p. Sazonowa z petersburskimi dziennikarzami —

~~Et puis tout d'un coup~~
~~…int tout ce que l'on pense~~
~~…u arriver les choses comme~~

Demisia Goremykina. Stürmer
następcą.– Rosia – Przemówienia
Poincarego i Stürmer za
dalszą wojną.– Dwie mowy
Salandry.–

5 Lutego

~~84~~

~~1~~120

64

CXV

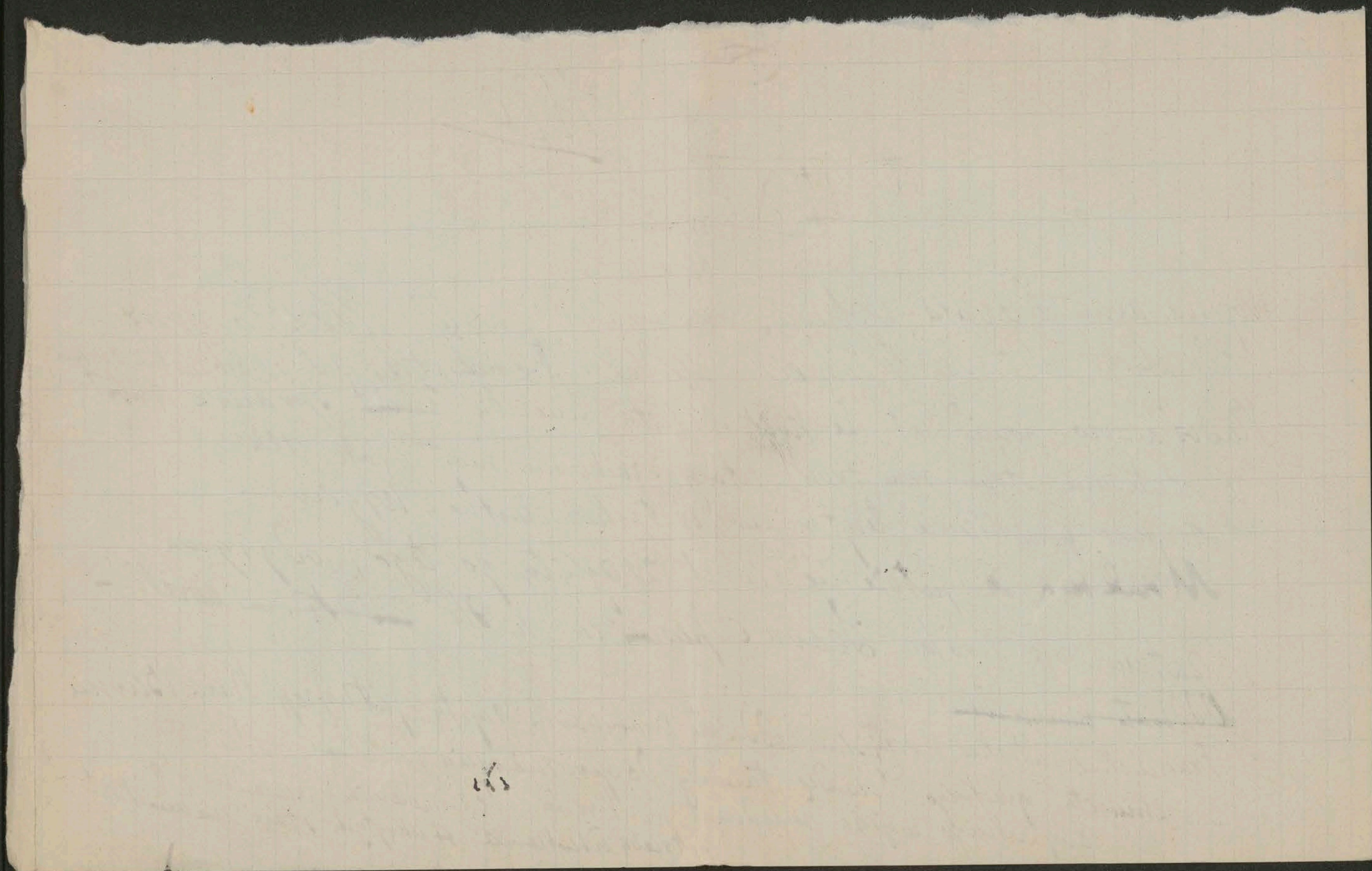
Wojska armii Kövessa, zdobywszy Czarnogórę, zajęły Alessio oraz adriatycki port San Giovanni di Medua i zbliżały się dalej na albańskie ziemie: Radosławowo powiedział, że król Nikita umiejętnie ~~[illegible]~~ sprawić mógł, iż ostatecznie stracił ~~[illegible]~~ tron, który zachować mógł jak też otrzymać powiększenie terytorium z łaski Austro-Węgier.—

~~[illegible]~~ iż potrzebne i stosowne człowiek zmagały go tego; odgrywa dla ~~[illegible]~~ człeki.—

Zatem wolą króla Leara i pos[illegible]ca

~~Oddziały marynarki~~

Francuskie, włoskie i rosyjskie oddziały marynarki zajęły półwysep Kara Burnu i zmusiły greckiego dowódcę twierdzy do opróżnienia jej — Oddział angielskiego wojska wyładował na Korfie. Te zarządzenia uzasadniają potrzeba odszukania ukrytych stacji niemieckich

i austryjacko-węgierskich podmorskich łodzi.– ~~244~~ 1121 65

Ze soboty 29go na niedzielę Zeppelin rzucał na Paryż bomby. Zabitych zostało dwie ~~24~~ osób wiele jest rannych ~~zranionych~~. Trzynaście budynków ~~zostało~~ jest zniszczonych lub uszkodzonych, podziemny tunel zburzony.– Zeppelin oddalił się ~~następnie~~ bez szwanku.

Ten nieludzki, nowożytny sposób, ~~wprowadzony został~~ użytym został w odpowiedzi na bezprawne ~~[illegible]~~ rzucenie francuskich bomb na otwarte miasto Freiburg leżące poza obrębem wojennych działań.– Wojna coraz bardziej dziczeje.– Niemcy byli to dać Zeppelinów i aeroplanów i bomb. Niemieccy lotnicy ~~[illegible]~~ rzucali takowe 1go lutego na wojenne zakłady mocarstw ~~porozumienia~~ w Salonice.– W nocy z 31 na 1go eskadra zasągnata bombami niemiecka napowietrzna ~~flota~~ ~~obsągnata~~

~~145~~ 1182 66

Docki, port i fabryki w Liwerpolu i Birkenhead.
Dalej ~~dalej~~ w Manchester, Nottingham, Sheffield i
uszkodziła przemysłowe, liczne zakłady ~~wojen~~. Straty są
znaczne. Tu osiągniętym został ~~cel~~ ~~bezpośredni~~ cel z wojną
złączony. – Okrucieństwo środka ~~wyprzeć~~ ~~nie być~~ pokrył skutek,
co jest ~~mój~~ potrzebnem aby usprawiedliwić jego zastosowanie
a najczęściej brak takowego, jak się to stało w Paryżu, gdzie
tylko niewinne padły ofiary ~~bez i nie~~ bez wpływu na wojnę. –
Wielkie nowoczesne postępy we ~~wydoskonaleniu~~ wojennych
środkach, oraz ~~w~~ wojenne wynalazki nowoczesnej cywilizacji
uczyniły bardziej barbarzyńską wojnę. –
Podczas gdy dotąd walczono na lądzie i morzu, teraz
prowadzi się wojnę na lądzie i morzu, nad lądem i
morzem, pod lądem i pod morzem. – Rozmiary obecnej

~~i austryjacko-węgierskich poddanowskich ludzi~~

67

1123

są tak ~~[illegible]~~, niebywałe w starożytnych i nowożytnych dziejach, że nie podobna ~~powziąć~~ wydać sądu o niej i jej następstwach: Nieznane dotąd ~~zapasy~~ istotą swoją i rozmiarami (zapasy) wytwarzają, wielką nieświadomą. — Pewien wyższy wojskowy zapytany, kiedy przewiduje że będzie koniec odpowiedział „W listopadzie. ~~D~~ Mówię w listopadzie ale nie wiem dla czego". —

Awiatyka dalej szerzy ~~zni~~ zniszczenie; trzy nadpowietrzne nasze statki bombardowały 2. t.m. port i obozowiska we Walonie w poprzednim zaś dniu rzucały były bomby na Durazzo. —

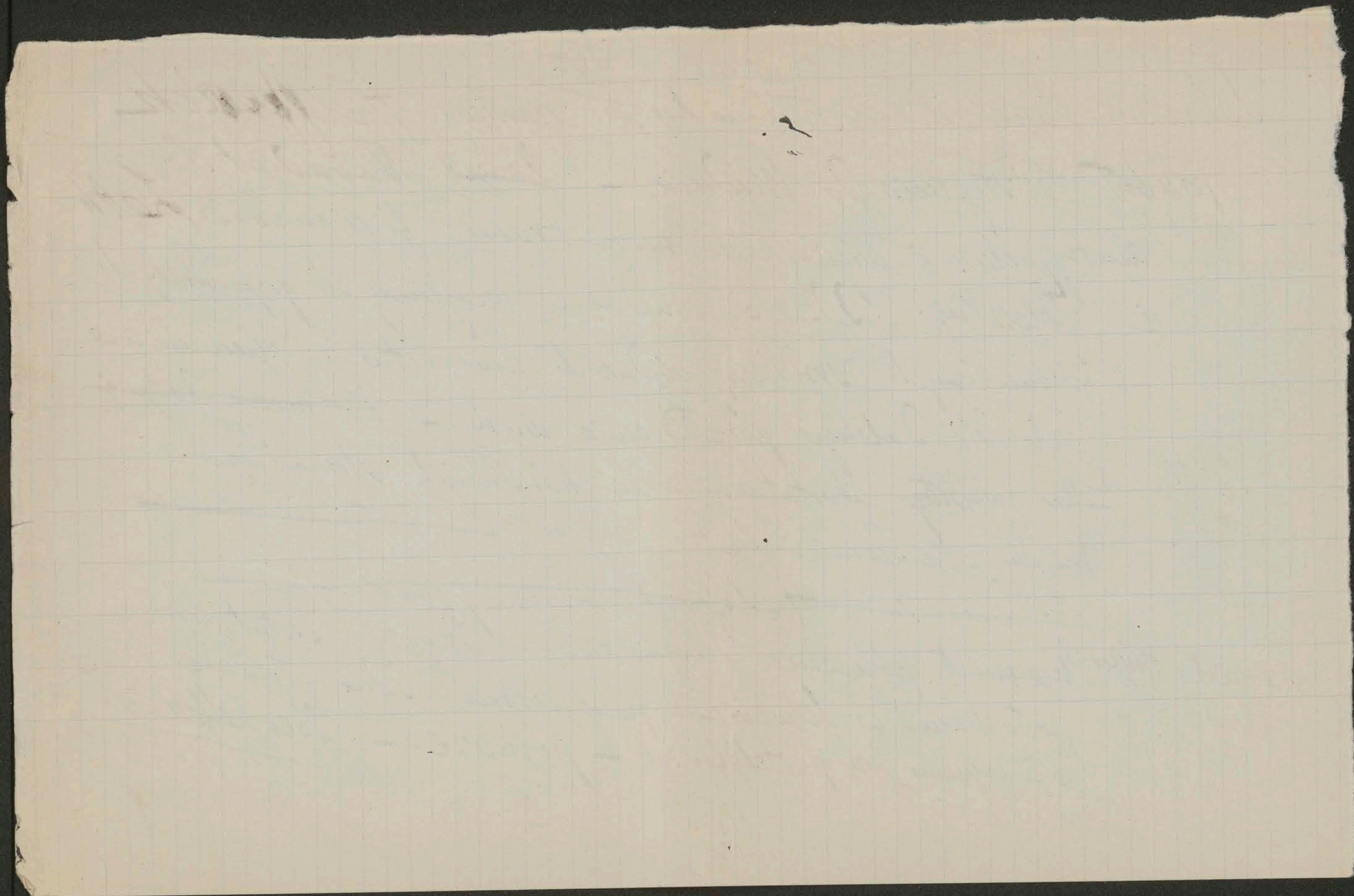
Jednocześnie ~~[illegible]~~ Möwe niemiecki statek zatopił na Atlantyku angielski parowiec Appam a niemiecka podwodka też zatopiła przy ujściu Tamizy angielskie parowce przeznaczone do jego straży. — Austryjacko-węgierska eskadra krążowników bombardowała zachodnie wybrzeża włoskie w okolicy Ankony i znaczne wyrządziła szkody, mianowicie w której ogień to=wie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ pomnikami

Włoska artylerja zniszczyła częściowo ~~pałac~~ zamek Ks. Taxis Duino z sąsiednią wieżą i listopadzie

~~1124~~ 68

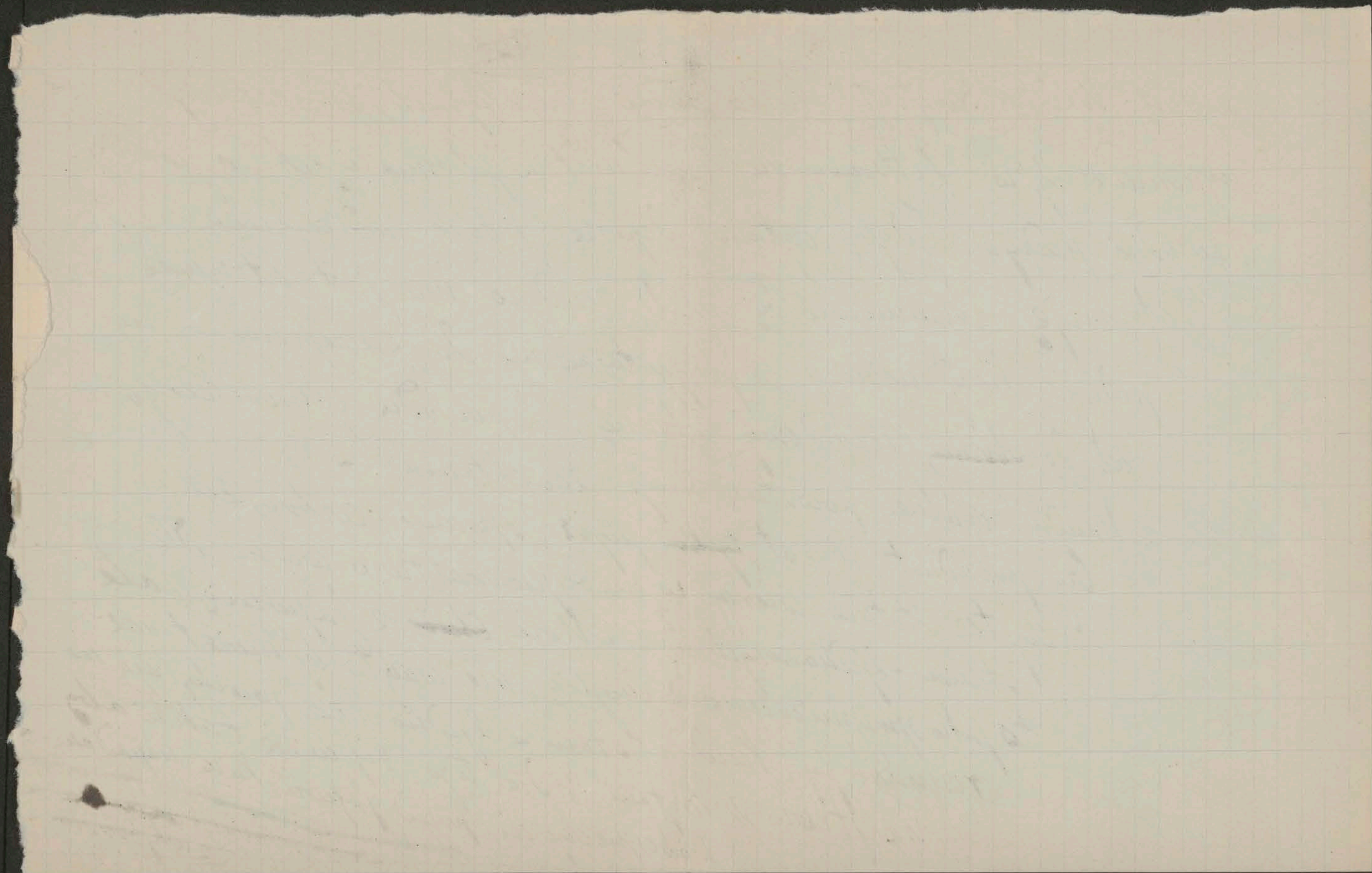
Sekretarz stanu skarbu ~~niemieckiego~~ cesarstwa Helfferich przybył 31go stycznia do Wiednia. – ~~Zaraz~~ Naradzał się z Leth i austryjackim i węgierskim ministrami finansowemi, i Teleszky. Idzie o zbadanie wzajemnych gospodarczych i finansowych środków obydwóch mocarstw i zapewnienie ich dla dalszego prowadzenia wojny. – ~~Pomocą do tego~~

Co do ~~także~~ przyszłego ukształtowania się handlowych stosunków między Niemcami i Austro-Węgrami ~~gotowi zapewne~~ ~~o to idzie czy p. Helfferych będzie pomocą~~ – otrzymał p. Helfferich ~~nie miał~~ polecenia swojego rządu. Przytym został na posłuchaniu w Schönbrunn przez cesarza. Idzie głównie o to zapewne czy p. Helfferich – pomoże. – Ob er helfen wird. –

Prezydent Wilson wygłosił wielką mowę niepokojących. W ostatniej wypowiedzianej w Pittsburg rzekł „Świat w płomieniach a iskry wszędzie padają. Gdyby czytano depesze które codziennie otrzymuje, zrozumiano by, jak trudno mu jest utrzymać pokój. Kraj winien się przygotować nie do zaczepnej wojny ale do ~~obrony~~ narodowej obrony. Z powodu zamorskiego handlu ogólne powstać mogą zawikłania!!"

Czy prezydent chciał ~~tylko~~ pobudzić sprawę uzbrojenia czy też istotnie wierzy w niebezpieczeństwo wojny dla Stanów-Zjednoczonych? Może ~~[illegible]~~ z Japonią, ale ta jako sprzymierzona z Anglią, nie ważyła by się może teraz rozpocząć jej, kiedy Stany-Zjednoczone przechylają się na stronę W. Brytanii i dla tego zapewne także aby zabezpieczyć się przed japońskim napadem. ~~[illegible]~~ [illegible].

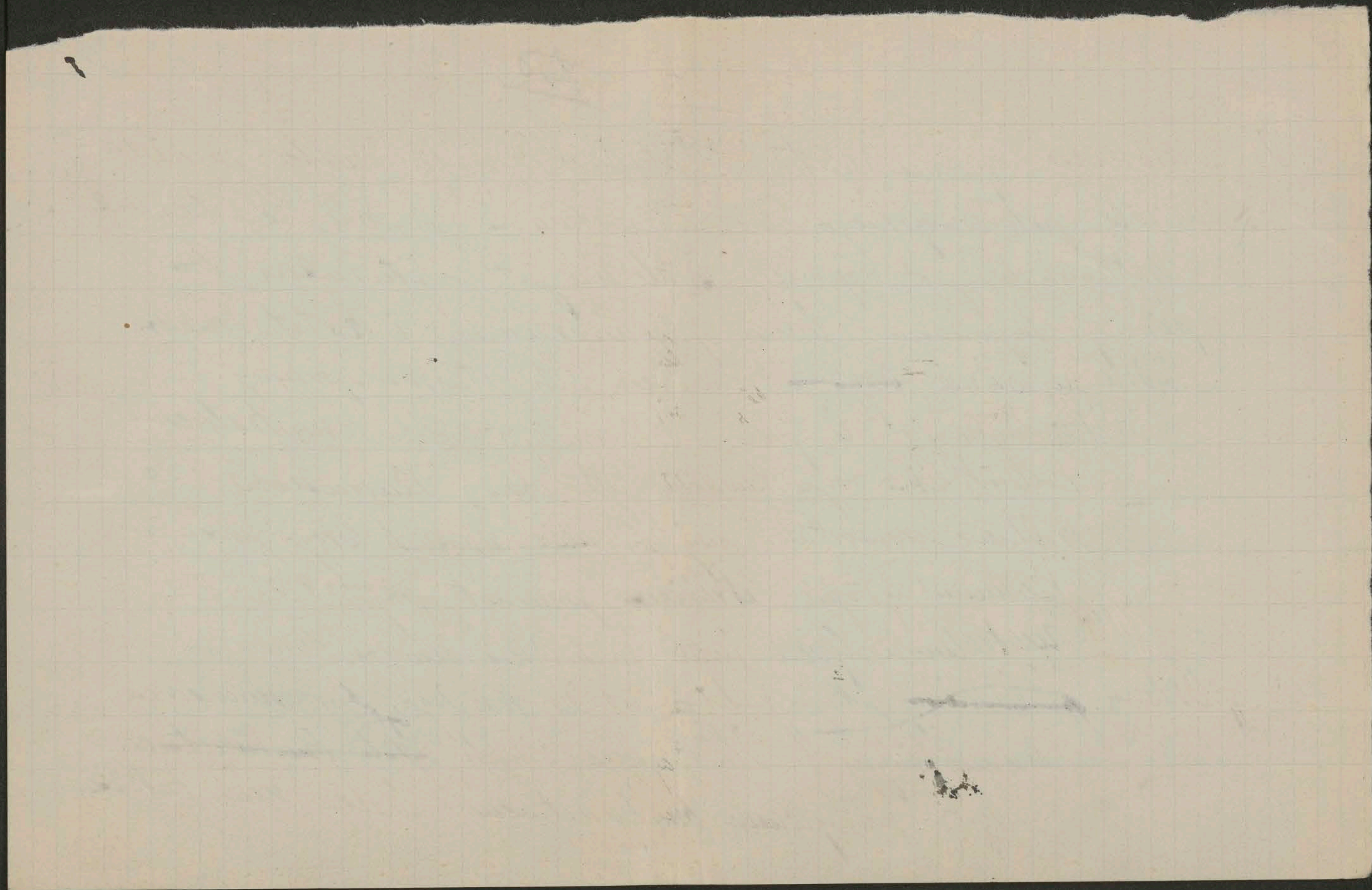

1126 ~~[illegible]~~ 70

Mniemają, że owe mowy Wilsona są w Kurytce z ponownym wyborem na prezydenta. Powiadał jednak nawet, że dalsze że wymierzone są przeciw Niemcom.—

P Sazonow wypowiedział się, długo i szczerze, wobec przedstawicieli petersburskiego dziennikarstwa. – Przyznał, że położenie na Bałkanach jest rozpaczliwem ale nie jest ostatecznem, bo pozostaje zespolonem z losem sprzymierzeńców i załatwionem będzie po wojnie, ~~wraz~~ z triumfem ich słusznej sprawy. – Przekonanym jest, że Grecja i Rumunia pozostaną neutralnemi, aczkolwiek nie bezpodstawnemi były obawy Rumunów że środkowe mocarstwa mogłyby ~~użyć swoich~~ wrogo przeciw Rumunii wystąpić. Przy czem pominął, pogwałcenie neutralności Grecji przez zachodnie mocarstwa. –

|| Osobny ~~Oddzielny~~ pokój – pakt – jest dla każdego sprzymierzeńca niemożliwym || Dla każdego z nich ~~byłby bankructwem~~ byłby politycznem bankructwem, walka musi także

1128 ~~35~~ 72

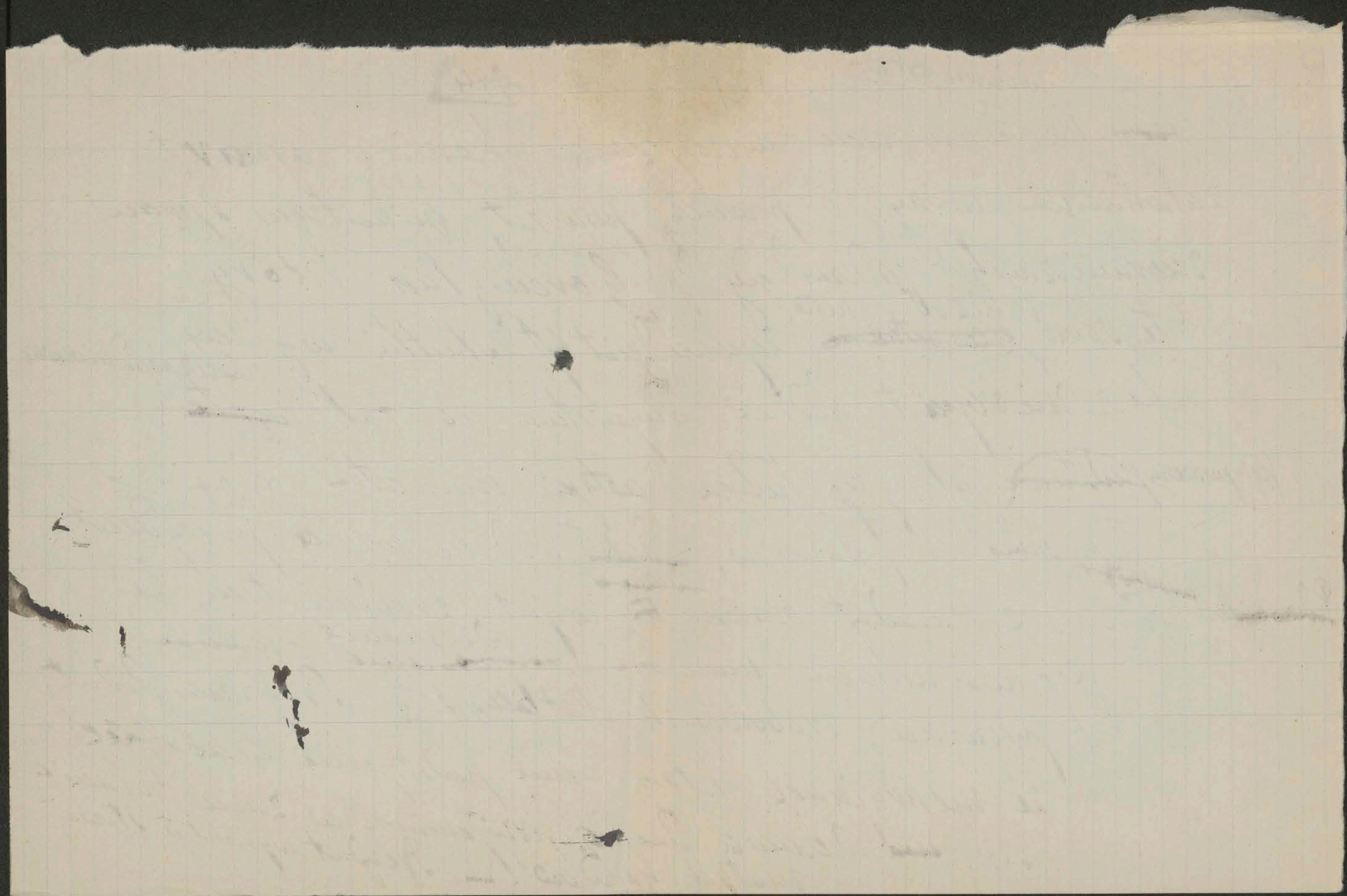
Na tego do końca być prowadzoną, iż niezbędnem jest, stworzyć
warunki, które wszystkim państwom pozwoliłyby, na rozwój
ich politycznego i narodowego życia, zabezpieczony przed, samowolą
i żądzą sąsiednich mocarstw". Dotego potrzeba ~~[illegible]~~ uczynić Niemcy
~~[illegible]~~ nieszkodliwemi".– S. Sasonow zdaje się nie cenić
Konieczność ~~potrzeby~~ uczynienia zarazem Austro-Węgry nieszkodliwemi.–
Nie mniema, aby wojna długo ~~już~~ trwała, albowiem
Niemcy są, pierwszem mocarstwem, które z finansowych
powodów nie może już wytrzymać wojennego stanu
Niezbędnemi są ~~Pot [illegible] jest~~ przecież wielkie przygotowania do
letniej kampanii.–
"Wszystko razem wziąwszy – zakończył – Rosja i jej sprzymierzeńcy –
= rzeczy są pełni ~~= [illegible]~~ zapału. Nie tylko że ufności do ostatecznego
triumfu nie zachwianą jest ale z każdym dniem rośnie"

ten spokój właściwy ~~wszakże~~ zresztą p. Sasonowowi mógłby uchodzić
za pewność, gdyby okazanie jéj, nie było, ~~nim~~ nakazanem
urzędowem stanowiskiem, które zajmuje. —
Oświadczenie p. Sasonowa o tyle mogłoby mieć znaczenie, że
nie przypuszcza na razie
~~na razie~~. ~~zajmowania ale mogło przyjść na razie~~, ~~że osobnego~~ oczekiwać. —
„osobnego pokoju", którego najpierw od Rosji żądano się ~~spodziewać~~.
Ale wiadomem jest iż — ~~niczego zarzekać~~ się nie ~~można~~
~~trzeba~~ — nie trzeba zarzekać się niczego. —
Ministerprezydent Goremykin, z powodu nadwątlonego
zdrowia, na własne żądanie otrzymał, ~~dymisję~~ zwolnienie — Następcą został,
członek rady państwa Stürmer nie był znany ani wybitny.
Zdaje się że to zmiana osób. ~~nie systemu~~. ~~Okazało to się~~ Którey
Wyjaśnienie dać może postanowienie co do Dumy. odwleczonem znowu
zebranie naznaczone na 28 stycznia, ~~odwleczonem~~ Goremykina —
zostało, w ostatnich dniach rządów Goremykina

Wszelkie w Rosji przesilenia i ~~zmiany~~ ustępowania ~~nie osób~~ osób nie zmieniają
jej istoty i nie wyleczają jej.– W Rosji car panuje, biurokracja
rządzi, poza tem nie ma państwowych i rządzących sił ~~i wolę~~ tak samo jak w Bizancium i
~~[illegible]~~ wielce wątpliwem jest, aby te dwie mogły być zastąpione i aby bez nich
mogło być państwo ~~mogła być~~ rządzone. Rosja nie potrafiła dokonać rewolucji
któraby inne wytworzyła czynniki zdolne kierować ~~[illegible]~~ jego nawet ~~państwem~~.
W ~~tym~~ tej niemocy odrodzenia jest zarazem ~~siła bezwolna~~ bierna siła żywotności.– Zmiany osób
są przeważnie przypadkowe.– P. Sazonow zapowiedział był dawnie
zdobycie cieśnin i Konstantynopola, wyzwolenie Słowian i ich zjednoczenie.
~~Rosja wypędzi [illegible]~~ Rosja nie mogła uratować Serbii i Czarnogóry, doczekała
się odstępstwa Bułgarii, odparcia sprzymierzeńców od Dardaneli, wyparta
została z Królestwa Polskiego. P. Sazonow musiał przyznać się
położenia w Bałkanach jest rozpaczliwem ~~i [illegible]~~
~~[illegible] sprawa zapowiedział [illegible] gdy [illegible] musiał ustąpić~~
~~to samo co on zapowiedział był, musiał~~

wojennem ~~[illegible]~~ 1131 ~~221~~ 75

i ~~jedyn~~ na finansowem wyczerpaniu Niemiec opart
zakończenie wojny a przecież pozostał ministrem spraw
zagranicznych, podczas gdy p. Goremykin który
te same, nieobliczalne [?] ~~[illegible]~~ zapowiedział był skutki wojny
lecz nie opart nadziei zwycięstwa na tak nieuzasadnionem ~~wątłym~~
przypuszczeniu ~~podstawie~~ jak jego kolega, ustąpić musiał. —
Tak samo jak p. Sazonow, ~~oddalił~~ oddalił widoki pokoju Prezydent
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Poincaré, oświadczył bowiem, ~~podczas~~ co już zaznaczyłem, że
jego warunkiem musi być ~~przyłączenie~~ odzyskanie ~~Francji~~
prowincyi, zrabowanych brutalną siłą. Przy czem dodał,
że nieprzyjaciel który wnie [?] podstępnie wojnę [?] ~~[illegible]~~ w zniszczenia-
ch [?], ~~[illegible]~~ odczuwa dziką przyjemność
małych narodów! — Prezydent wyrzekł te słowa

~~45~~ 76

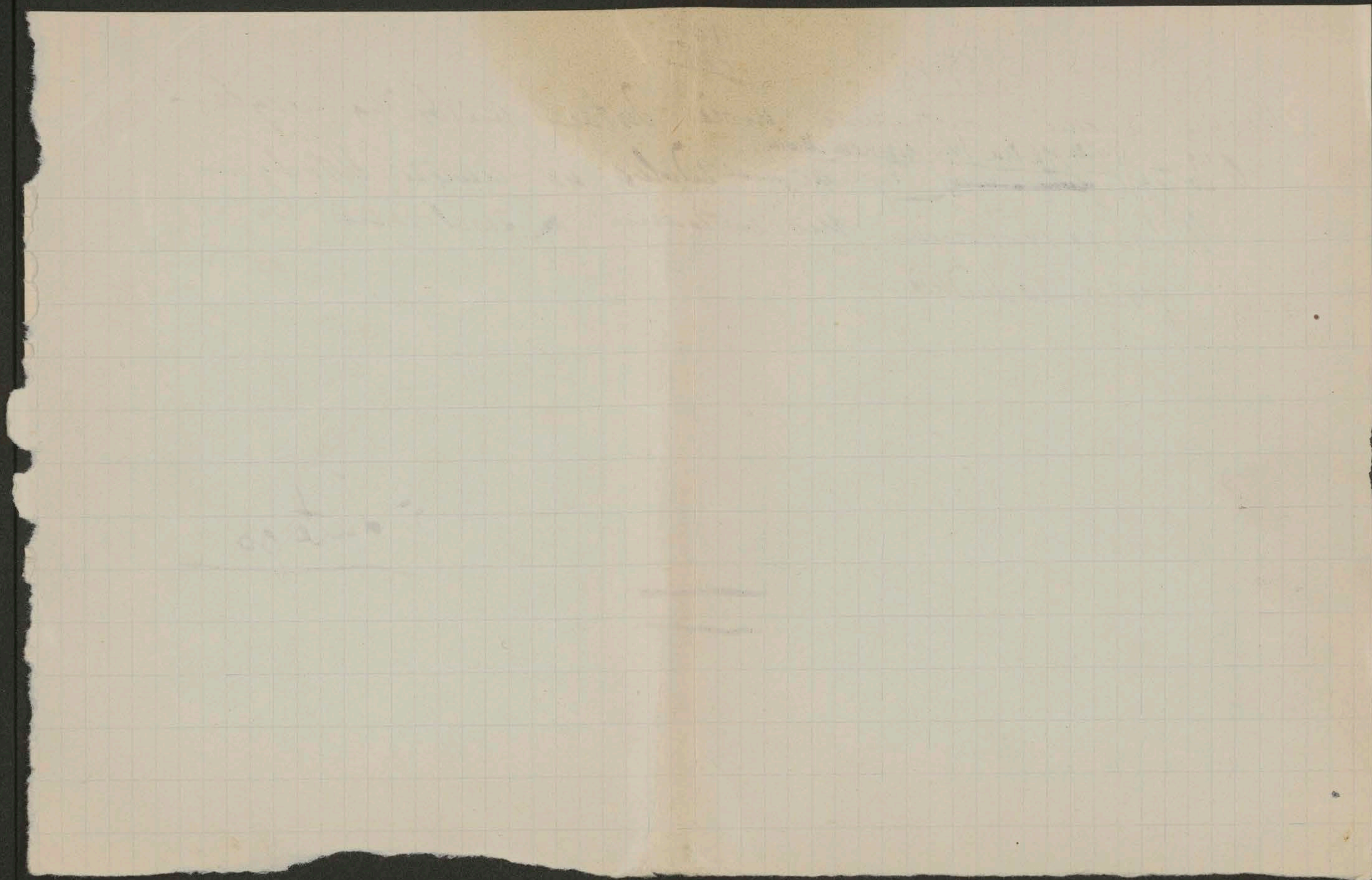
2172 / podczas wystawy uroczystości urządzonej przez redakcję *Le Journal*.—
Zaraz na wstępie nowy prezydent rady ministrów
Stürmer oświadczył, także, współpracownikowi *Nowoje Wremja*
że jego polityka ma jedyny cel: wojnę do dobrego doprowadzić
końca. Osobny pokój nie może rozwiązać wielkich
zadania ~~[illegible]~~ ~~pozostały~~ wywołanych światową wojną.—

Inaczej nieco wyraził się w Turynie prezes gabinetu p. Salandra, który zalecił, monarchiczno-liberalnemu stronnictwu, żeby pozostało silnem, skupionem, wytrwałem, aby dziś pojąć rząd i w danym razie zastąpić go innym. „Jesteśmy w strzeleckich rowach a strzeleckie rowy świeżej siły. Może przyjść chwila, że udamy się na drogę odwrotu, wszyscy oczywiście, zacząwszy od prezydenta gabinetu a monarchiczno-liberalne stronnictwo musi mieć zapas ludzi, aby ich stawić w usługach kraju!" – W Genui powiedział, „że gdyby Włochy nie potrzebowały być zależnemi co do taryf, przemysłu, urządzenia i warunków życia, co do niezbędnych okrętów, czulibyśmy się silniejszemi wobec naszych nieprzyjaciół a także wobec sprzymierzeńców. Miejmy nadzieję, że jeżeli nie my, którzy może znużeni jesteśmy, ale to inni ludzie skorzystają z tej nauki". – Przyznał zatem p. Salandra – co zresztą wiadomem było – że Włochy zależnemi były i są od zachodnich mocarstw, zwłaszcza od Anglii: ✗ Ta

1174

między ciemnemi powstrzymać może dostawy niezbędne węgla —
A do tego ~~flotą swoją~~ przewaga na Śródziemnem Morzu utrzymać zdolna na uwięzi Włochy —
Walka ze światowemi mocarstwami, a zwalczanie ich
przez zachodnie —

5 Lutego

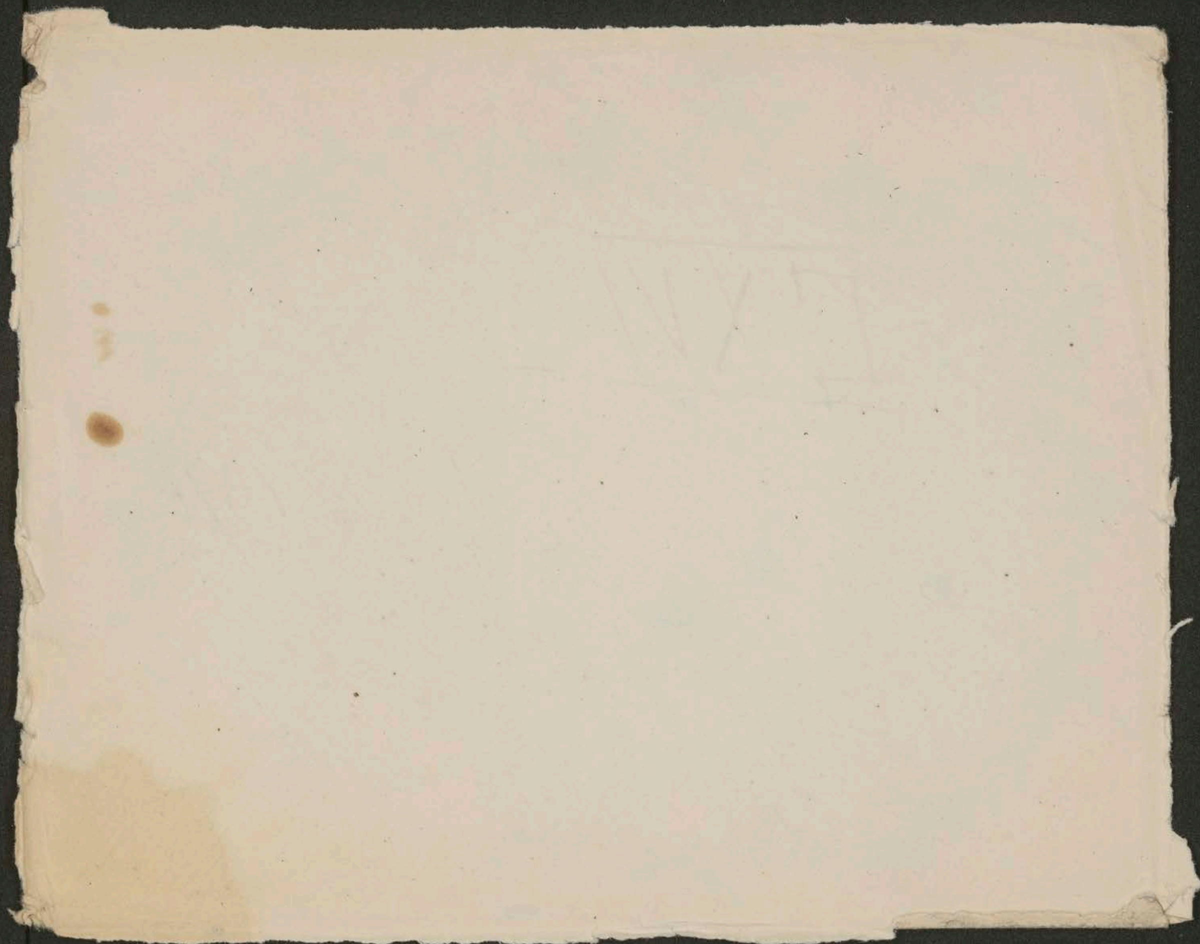

79

CXVI

1135 - 1147

12 Lutego 1916 r.

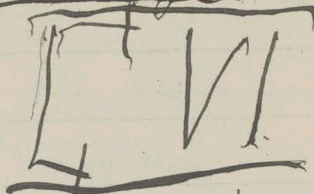
80

~~–Si vous le pouvez … paroli~~ Se

~~j'espère que ce ne sera pas~~

~~parceque je n'ai jamais vu~~

~~on les imagine.–~~

Środkowe mocarstwa pobity
ale nie pokonany -- Król Ferdynand
bułgarski w dwóch głównych
Kwaterach środkowych mocarstw.
Podwodna łódź i mina. –
Kamerun dla Niemiec stracony
Serbski rząd na Korfu --
Gabinet Gunarisa - Neutralność
Grecji - Prezydent gabinetu
Briand w Rzymie

Duma zostana na 22ᵃ lutego —
Śpiew Amerykanki z Niemiec
O podmorskiej łodzi . Zagadkowa
mowy Wilsona — Wyrok
w procesie galicyjskich rusofilów —
Sprawa Kramarza . Zeznanie
p. Dawida Abrahamowicza
Rozmowa z ministrem Ugronem —
Chełmszczyzna pod zarządem
lubelskiego jenerała - gubernatora
i rzekomo (?) przyjaźni —
Baron Lagerna przedstawicielem
ministerstwa spraw zagranicznych
przy lubelskiem jenerał - guberna
- torstwie . Proces we Warszawie
Niemożność zawarcia pokoju
z Czarnągórą —
Markia i Korona

12 Lutego

~~1125~~ ~~[illegible]~~ 81

CXVI

Nie zaszło nic znaczącego na licznych polach walki. –
Wszystkie próby ~~[illegible]~~ w Galicji i na besarabskiej granicy, wsparte radami francuskich sztabowców i japońską amunicją spełzły na niczem, ale i z naszej strony są niemałe straty ~~ludzi~~. Zdawało by się można, iż słusznie powiedziano „Rosja ma jeszcze wiele ludzi ale nie ma już wiele żołnierzy". My mamy jeszcze żołnierzy ale pono nie wiele już ludzi w zapasie. – Położenie sprzymierzonych mocarstw jest w tej chwili świetnem. Pobici, ~~ale~~ jednak jeszcze nie pokonani. Ciąży na nich obrócony cel wojny, dla którego chwycili się jej, podczas gdy należało im

1136 ~~958~~

82

~~wtedy~~ pędząc (może) spieszniej zaczepną

Katolicy Malissory połączyli się w Albanii z austrjacko-węgierskiem wojskiem. Wskutek udzielanej im opieki przez habsburską monarchię. Wojsko to zajęło Tiranę oddaloną o dzień drogi od Durazzo, gdzie znajdują się oddziały serbskiej armii, zwijani ludzie Essad baszy i włoskie wojsko. Feldmarszałek Mackensen przebywa w Niszu. Nie mniemają, aby bezpośrednio zamierzano wyprawę przeciw Salonice, wnoszą to niektórzy stąd, że bułgarskiemu królowi Ferdynandowi towarzyszą, do głównej kwatery cesarza Wilhelma w Pless i głównej kwatery Arc.-Fryderyka w Cieszynie, głównodowodzący Jekow i prezydent ministrów Radosławow. W Pless monarchowie zamienili zwykłe pięknobrzmiące powitania które powtórzyły się w Cieszynie. Szczytem ~~[illegible]~~ znamionującą [illegible] wojnę. Podmorska, niemiecka Ma[rynarka] wojenny okręt ~~Suffren~~ też zatopiła 8 [?] na syryjskiem wybrzeżu francuski okręt Dupleix natrafił na minę świadkiem

admirał Charner i a francuski okręt

mimo i zatonął.

~~1197~~ [?] ~~[illegible]~~

Niemieckie wojsko w Kamerunie musiało, pomimo [?] przeważnemi siłami angielskiemi schronić się w ~~[illegible]~~ hiszpańskich posiadłościach. Ta kolonia zatem stracona jest dla Niemiec. Nowy przedmiot kompensaty w Europie —

83

1938 ~~[illegible]~~ 84

Serbski rząd zawiadomił, neutralnych iż na nowo ustano=
=wionym został, z Pasiciem na czele, na Korfu. Król
Piotr miał opuścić [illegible] i udać się do Euboi. —
Następca tronu Aleksander przybył ~~[illegible]~~ z Walony 5.6. do Korfu
i ~~[illegible]~~ odwiedził chorego wojewodę Putnika i
przyjął na posłuchania francuskiego dowódcę. —

1159

85

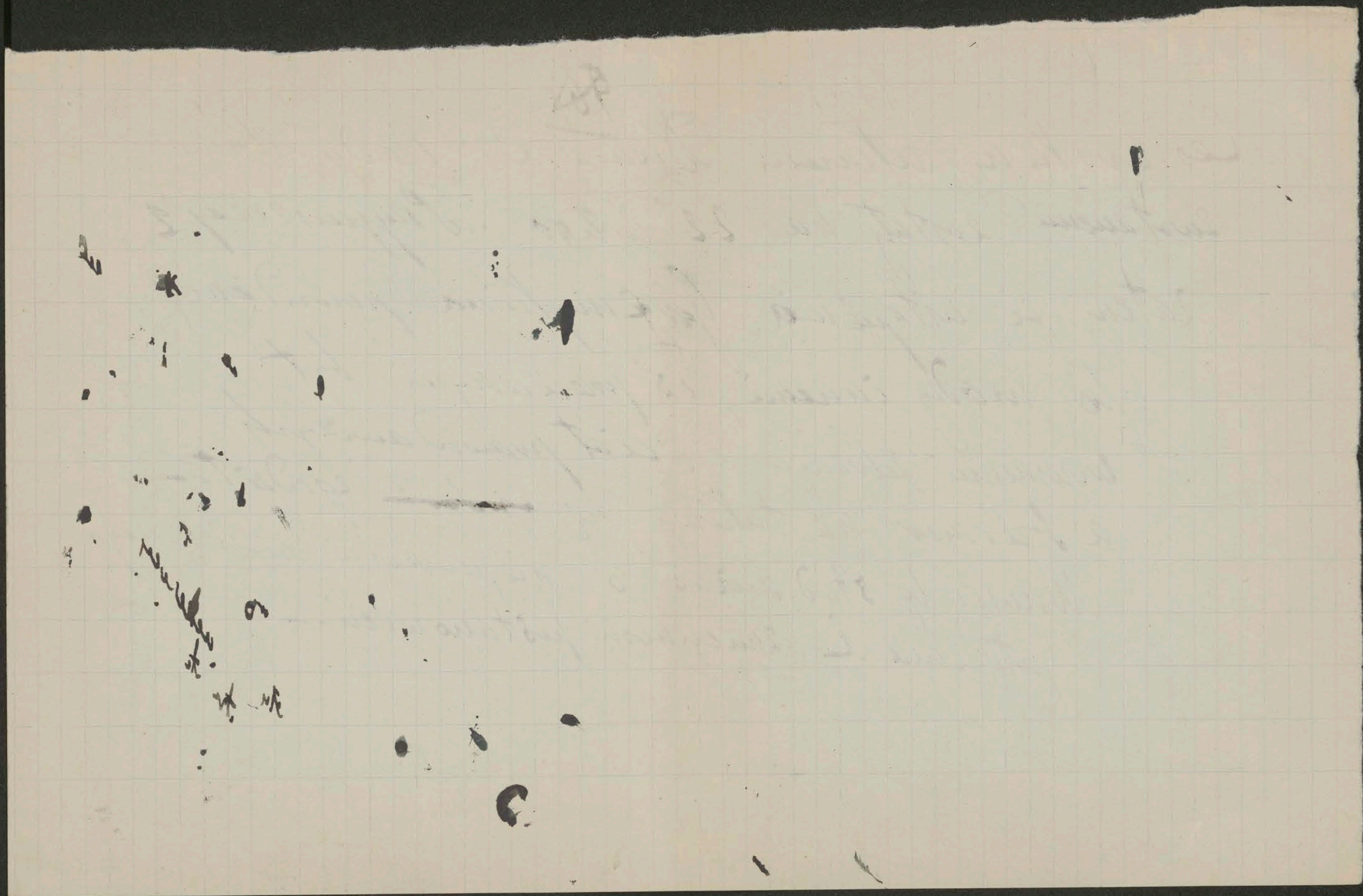
Wobec greckiej minister spraw wewnętrznych Gunaris oświadczył, że wtedy ~~Grecja opuści~~ tylko Grecja opuści neutralność, kiedy tego wymagać będą narodowe interesy. Izba uchwaliła zaufanie do rządu 266 głosami na 272 obecnych posłów. —
Ambasador Rosyjski demobilizacji ~~...~~ nie nastąpi
Rząd zawiadomił ~~...~~ że nie nastąpi

1140 ~~963~~ 86

Francuski minister prezydent Briand, minister Bourgeois, podsekretarz Thomas i dyrektor w ministerium spraw zagranicznych Margerie przybyli jenerałowie Pellet i Dumesnil ~~udali się~~ do Rzymu 10. 6. n ~~9. ba do Rzymu. Włoch. Przybyli~~ przyjmowani przez ministrów Salandra i barona Sonnino na dworcu.— ~~D~~ Pedr. Te odwiedziny mają wygładzić różnice zapatrywań i postępowania między sprzymierzeńcami. Nie wolno ~~[illegible]~~ ~~wie~~ jest od nich oczekiwać porozumienia, podczas gdy w czteroprzymie=rzu panuje przykładna i zbawienna zgodność.— Również nie ma w niem wewnętrznych przesileń które dostrzega się we Francji, we Włoszech i Rosji. Najprzykładniej dotąd zachowują się niektóre warstwy mniej patryjotyczne w Anglii.—

1141 ~~804~~ 87

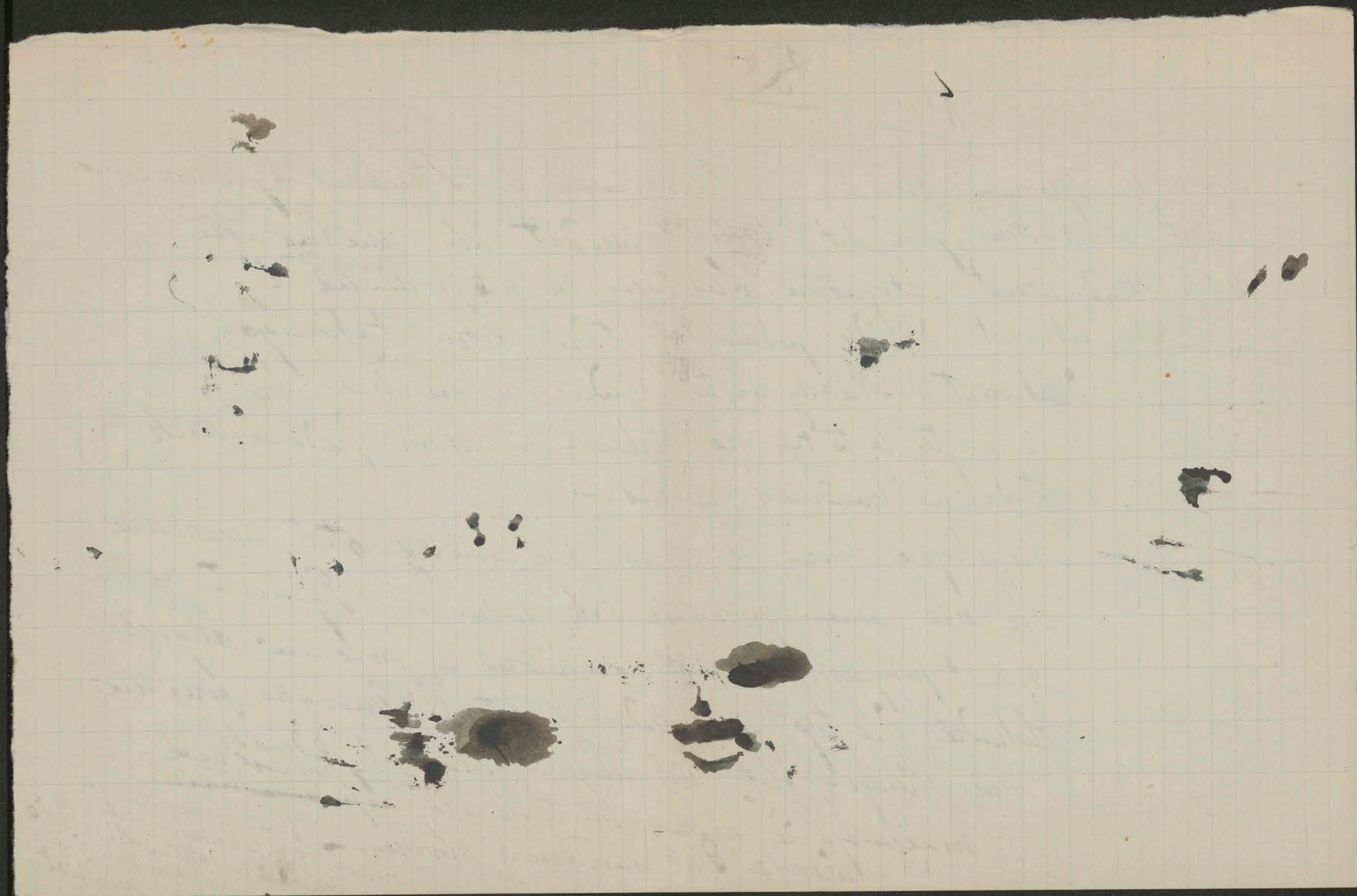
Cesarskim ukazem Duma i Rada Państwa
zwołanemi zostały na 22° lutego. Przypuszczają
zatem że ustąpienia Goremykina powodem
było, między innemi, iż przeciwnym był
wczesnemu zebraniu się ciał prawodawczych
a Stürmer na takowe się ~~zgadz~~ zgadzał. —
Wnosić by stąd można o niepewności zawikłanego
położenia i zmienności postanowień. —

~~1142~~ ~~XI~~ 88

Sporną sprawą między Niemcami a Stanami Zjednoczonemi jest, iż rząd prezydent Wilson żąda aby niemiecki rząd uznał zatopienie Lusitanii za niesłuszne i ukarał dowódcę podmorskiej łodzi, który takowego dokonał. Niemcy na to zgodzić się nie chcą, bo znaczyło by to tyle co pozbawić się broni podmorskich łodzi w handlowej wojnie.–

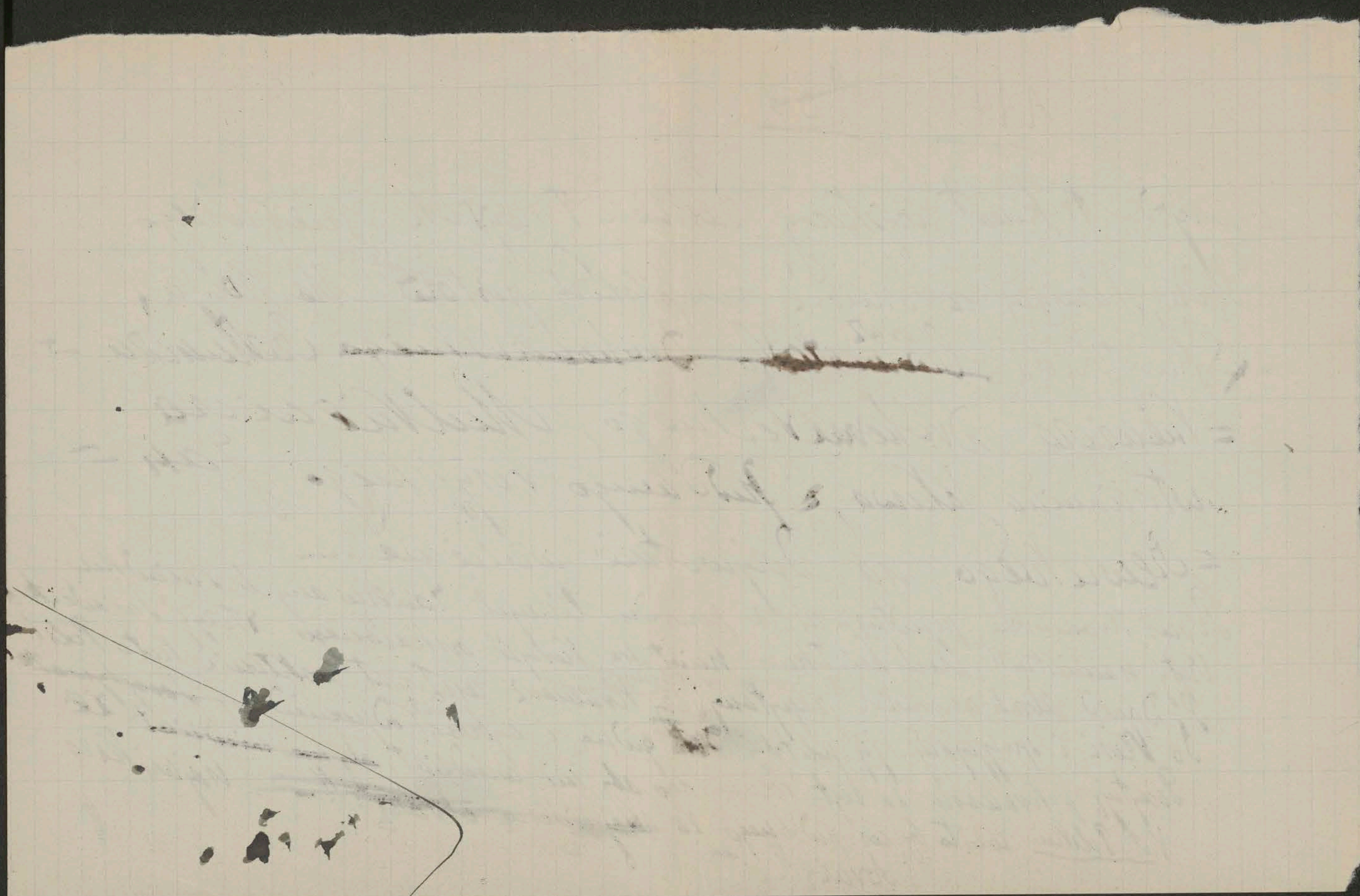
Niepokojące mowy Wilsona nie materyalizowały wrażenia [?] ale nie jasnem pozostaje ich zamiar. Pojawiło się nawet przypuszczenie iż zwrócone są przeciw angielskiej blokadzie, dla tego, że w jednej rzekł, że Ameryka powinna mieć silniejszą flotę niż Anglia. Na ogół jednak popularnie ~~[illegible]~~ mniemają że mowy miały na celu ~~wywo[?]~~ uzbrojenie dla narodowej obrony.– Przeciwko komu na zewnątrz były wymierzone nie wiadomo się dokładnie. Może p. Wilson sam nie wiedział.–

~~1143~~ ~~266~~ 89

Najwyższy trybunał wojskowy zamienił wyrok pierwszego sądu, skazujący na śmierć rusofilskich posłów (?) Markowa, Kuryłowicza ~~[illegible]~~ oraz ~~Drohomireckiego~~ Czerlunczakiewicza, Drohomireckiego, Mulkiewicza(?), wtorcianina(?) Jałowa, i poddanego wojskowego Jana Szewickiego(?), na dożywotnie więzienie. —

Proces Kramarza przeciąga się z powodu licznych zawezwanych świadków: Były namiestnik Czech ks. Thun miał na korzyść oskarżonego złożyć świadectwo [illegible] i Koło Polskie. P. Dawid Abrahamowicz zapytany przez sędziego czy Kramarz wizytował(?) niektórych z Koła Polskiego dał odpowiedź: „~~Przyjmował~~ że do Rosji i sprzyjającej jej polityce [illegible] gadał(?) i wybornie(?) widział, ~~[illegible]~~ najściślejszą(?) ... „Posądziłbym(?) p. Kramarza za zbyt rozumnego, aby nie widział ~~[illegible]~~ ... Koło Polskie wzięłoby coś podobnego za ~~[illegible]~~ obrazę!!.

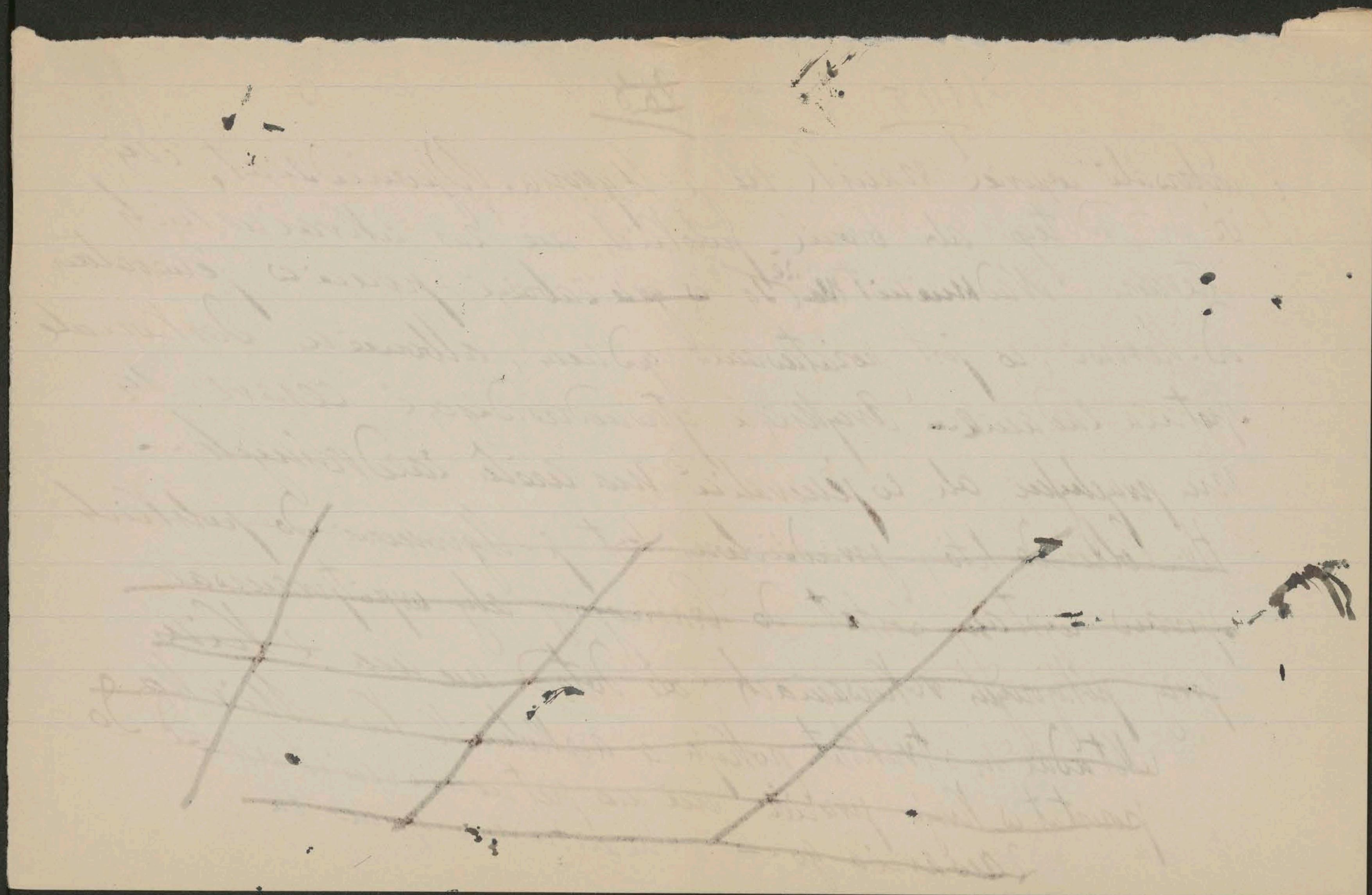
~~1144~~ ~~87~~ 90

Kiermaniatem z ministrem Ugronem. Tę samą, niezmienną
znalazłem u niego przychylność dla polskiej sprawy. Zgodnie
wymaliśmy, że obecnie jeszcze nic się to dzieje... Nie-tajne
że są przeszkody ze strony Niemiec. Nie rząd ale przemysłowe i
wojskowe koła przeciwne są oddaniu Austro-Węgrom części
Królestwa Polskiego zajętej przez niemiecką armię. We
węgierskich politycznych kołach nie mają ~~nic~~, zapewnił, przeciw
przyłączenia Królestwa do Austrii, w ten sposób jak Chorwacja
zespolona ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jest z Węgrami ale stanowczo przeciwni są
trializmowi. P. Ugron wielce jest zadowolony, że po-
// = wierzono mu się ~~[illegible]~~ oddać Chełmszczyznę pod zarząd
lubelskiego // ~~Chełmskiego~~ // jenerał-gubernatora Dillera. Rusini z Galicji na przeszkodzie
p. Wasilko robili co mogli aby temu przeszkodzić

~~1145~~ ~~968~~ 91

i próbowali wywrzeć nacisk na p. Ugrona. Odpowiedział, iż nie jest od tego aby bronić polskich nie zaś ukraińskich interesów. Nadmieniłem mu, że jego zabiegi przeciw jenerałowi Dillerowi, co jest pozostawaniem jednem, albowiem dostatecznie spełnia żądania Arcyksięcia, przeciwdziałające cesarzowi i jego przychylności dla jenerała na wieść zaledwo innych.

~~Hr. Colloredo który przydzielony jest p. Ugronowi do polskich spraw wyjeżdża dzisiaj do Krakowa, aby zapoznać się z tamtejszymi stosunkami, ale dotąd nie ma z kim układać się o traktat pokoju, a ambasador Mirbach do pewnego stopnia przestał w Rosji posiadać nie ma pełnomocnictwa do zawarcia go. Ministerstwo spraw za~~

1146 ~~969~~ 92

Ministerstwo spraw zagranicznych ustanowiło przy jenerał-gubernatorstwie w Lublinie bar. Lagana jako swojego ajenta. – P. Ugron mówi, że p. Ignacy Rosner, przydzielony p. Andrian. we Warszawie, oddaje cenne usługi, mianowicie wywiera wpływ na tamtejsze dzienniki.

Hr. Colloredo, który przydzielonym był p. Ugronowi do politicznych spraw wysłany został do Czarnogóry, aby był pomocnym przy pokojowych traktowaniach, ale dotąd nie ma z kim układać się o traktat pokoju, a aczkolwiek ks. Mikita pozostał w Rosji, nie ma pełnomocnictwa do zawarcia go.

~~1147~~ ~~170~~

93

P. Helfferich pomógł w sprawie waluty, ~~ale to~~ za pomocą 127 ~~jeszcze~~ wynosi pożyczki Austro-Węgier w Niemczech, ~~127~~ Maliońnis pierwsza rata, pożyczki czasowej w markach, ~~ale to~~ co do zawar podmisto kurs korony, którą w ~~stosunku~~ do marki ustalonym dostał na razie. — Wstrzymanie morfiny. —
Oby to uce była chwilowa ulga. —

~~12 lutego~~

12 lutego

94

E XVII

1148 - 1163

20 Lutego 1916 r.

§ VII

95

Wyciąg pobytu Brianda w
Rzymie – Sazanow o pokoju
i zniweczeniu Prus. + Rękojmie
dane belgijskiemu rządowi przez
mocarstwa porozumienia –
Deklaracja czarnogórskiego
ministra prezydenta, który
odwołuje wszystko co postanowił;
Król pod uwięzią angielskiej
Nienawiść Niemiec w angielskiej
mowie tronowej; Mowa
Asquitha. Słowa Bonar Lawa
Rozumowania dwóch obozów
Pociąg ~~[illegible]~~ bez konduktora
Konferencja paryska i jeden front –
Wspólna nienawiść, sprzeczne
interesy – Zdanie Moltkego –

Król Ferdynand bułgarski
we Wiedniu — Jego targi
w głównej kwaterze w Cieszynie — o
Niemcy o uzbrojonych handlowych
statkach — Rosyjskie wojska
zdobyty Erzerum — z Bałkan —
Austrjackie bomby rzucone
na Medjolan — Jenerał
Puchalski dowódca polskich
Legionów — Utworzenie
Wydziału Oświecenia we Warszawie
Urządzanie się niemieckich tętnic
w Królestwie Polskiem. Rozmowa
z ambasadorem ks. Hohenlohem —
Polska sprawa i ogólne
petorienie

20 Lutego

~~971~~ ~~1148~~ 96

4 XVII

Pobyt w Rzymie prezydenta ministrów Briand i towarzyszy zaznaczyły zamieszanie, liczne mowy w których położono nacisk na potrzebę ściślejszego zespolenia wysiłków sprzymierzeńców, co świadczy iż brakło go dotąd. ~~Poza tego~~ Mowy zawierały ~~[illegible]~~ znane hasła wytrwania i pewności zwycięstwa. Jedynym skutkiem dwudniowych utworzenie w Paryżu Konferencji politycznych i wojskowych przedstawicieli sprzymierzeńców „dla lepszego zapewnienia jednolitości działania". — Przytem stwierdzono że Włochy nie wyślą wojska do Saloniki. — Wynik zatem podróży p. Briand zdaje się być raczej platonicznym niż istotnym. Z Rzymu udał się do Króla, do głównej włoskiej kwatery. — Zwiedził wraz z towarzyszami włoski front. Po czem francuscy goście powrócili do Paryża. —

~~232~~ 1149 97

W przytoczonej rozmowie z Dziennikarzami
miał p. Sasonow powiedzieć, iż przypuszcza,
że wojna skończy się może w listopadzie
albowiem Niemcy będą wyczerpane. Nie
idzie – rzekł – tylko o odzyskanie ~~straconych~~ Prusaków w Niemczech
ziem ale o zniweczenie ~~Niemiec~~, ~~...~~
hegemonii tak, aby Rosja ~~mogła~~
miała zapewniony wolny rozwój.. –

~~Gräfin Elisabeth~~

Posłowie Francji, Anglji i Rosji wręczyli belgijskiemu ministrowi spraw zagranicznych baronowi Beyens deklarację, że mocarstwa te, jako podpisane na traktatach poręczających niepodległość i neutralność Belgji, nie zakończą wojny bez odzyskania jej politycznej i gospodarczej niepodległości i uzyskania dla niej za wyrządzone straty znacznego odszkodo=wania.— W danej chwili belgijski rząd bliski do udziału w pokojowych układach.— Włochy jako mocarstwo, którego podpis nie znajduje się na traktatach rękojmi, ograniczyły się do oświadczenia, że nie mają nic przeciw tej deklaracji.—
To samo Japonja.—

1151 ~~174~~ 99

Czarnogórski minister prezydent Miuskowić
ogłasza ~~ogłasza~~ przez Agencji Havas w Paryżu sprawozdanie ~~przedstawiające~~
przebiegu wypadków pełne fałszów i nieprawdopo=
=dobieństw, a w końcu oświadczeniem, że Król
Mikołaj poczytuje za ~~nie~~ ważne wszelkie po
jego oddalenia się układy z nieprzyjacielem
i jego także dowodem ~~[illegible]~~ pobyt ~~[illegible]~~ jego
i ministra we Francji. ~~i~~ Król składa
losy Czarnogóry w ręce swoich sprzymierzeńców—
Jest to zaparcie się jawnych i stwierdzonych sprzymierzeńców—
~~[illegible]~~ Ujęcie Króla ~~pod~~ naciskiem sprzymierzeńców— Stwierdzono
Ani ~~uczciwe~~ honorowe to ani mądre.—
wymuszeniem ze strony austrjacko-węgierskiej,

XVIII

~~97~~ 152 ~~97~~ 100

że Król Nikita przesłał był do dowódzcy ~~korpusu~~ ~~węg.~~ austryjacko-węgierskiego korpusu list do cesarza Franciszka-Józefa, w którym oświadczył, że skoro bezużytecznem jest dalszy opór kraju, poczytuje za najlepsze, los swojego kraju złożyć w jego ręce. Ufny w szlachetność monarchy poddaje się bezwarunkowo. – Następnie – jak wiadomo – Król opuścił kraj i udał się do Francji. – Dnia 2go lutego, tymczasowy minister prezydent, i k. minister sprawiedliwości Marko Radulović – poprosił ~~austr.~~ w Cetyni ~~w Cetyni~~ przedstawiciela austryjacko-~~węg.~~ węgierskiego przy ministerium spraw zagranicznych, o przesłanie Królowi pisma, w którem czarnogórscy ministrowie wyrażają życzenie, aby bezzwłocznie wyznaczył swoich pełnomocników i upoważnił do pokojowych rokowań zarządzanych przez króla, albowiem austryjacko-węgierscy delegaci znajdują się na miejscu. – C. k. rząd przesłał to pismo Królowi przez hiszpańską ~~amb.~~ ambasadę we Wiedniu. Nie nadeszła dotąd odpowiedź, ukazało się zaś nowe oświadczenie ministra-prezydenta Miuš=Kowica.

~~1153~~ 97 101

W mowie tronowej angielskiej przy ponownem otwarciu parlamentu jest ustęp pełen do Niemców gwałtownej nienawiści —

„Moi sprzymierzeńcy i mój lud pozostają przy silnem postanowieniu, otrzymania zadośćuczynienia za nieusprawiedliwionego ~~[illegible]~~ ofiary, niezwyciężonego i ~~[illegible]~~ wszystkich, oraz stwierdzonych wolności dla wszystkich narodów, przeciw napadowi mocarstwa, które fałszywie ~~siłę jako~~ ~~prawo~~ poczytuje siłę jako prawo”

Pierwszy minister Asquith wypowiedział mowę wedle zwykłego teraz szablonu. Dogodność jako honor. Zapowiedział nowe podatki wprawdzie jak wielka ciężkie ale, tego ~~takie~~ ~~[illegible]~~ takie któreby znieść nie można. Dziennik przypomina z powodu niedawnej zmiany innego ministra Bonar Lawa „Krad [illegible]

1154 102

= tawiony jest na wszelkie niebezpieczeństwo, zakończenia

dni swoich na ~~latarni~~ stopie latarni !!

Czteroporozumienie więc ponownie głosi walkę aż do narzucenia

~~[illegible]~~ czteroprzymierzu warunków pokoju oraz pewność zwycięstwa --

Czteroprzymierze świadczy się swojemi powodzeniami; zapowiada jakkolwiek nie określa ich i nie zdaje

wytrwałość aż do uzyskania pokojem [illegible] ~~[illegible]~~ Nikt nie jest

sobie z nich sprawy. ~~Ani~~ nieruszony drugi obóz nie wie, kiedy zakończy się wojna. Pociąg który ruszył ze stacji bez konduktora

panem położenia. Pociąg z

i tylko z palaczami --

Czteroporozumienie obiecuje sobie wiele z paryskiej, centralnej ~~[illegible]~~

Konferencji, postanowionej w Rzymie podczas pobytu ~~[illegible]~~ u celem

premiera ministrów Brianda. Zapowiada, że ~~[illegible]~~ rozdział środków wojennych

jej będzie, utworzenie jednego frontu i rozdział środków wojennych, aby stworzyć ~~[illegible]~~

oraz wojsk sprzymierzeńców. -- Nie łatwo przypuścić, aby stworzyć powołanie do czteroporozumienia;

~~to~~ mogła jednolitość, której brak, uwidocznia powołanie ~~[illegible]~~

jej do życia a ~~[illegible] Konferencji~~ który tkwi w istocie czteroporozumienia; ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

w którem ~~[illegible]~~ wspólna nienawiść zespoliła społeczne interesy ~~178?~~ 1155 103

Moltke powiedział

~~Przychodzi mi tu przypomnieć słowa Moltkego~~: Ein kühner Entschluss wird nur durch einen Mann gefasst. —

~~Jego vir nie mają obecne wypadki~~ ~~powtórzenie. —~~

Jego vir nie ma obecnie, ~~ogólne powtórzenie~~

Europa.

~~Durch einen Mann gefasst~~. ~~Tego odcinka nie ma~~

~~w żadnych wypadkach~~ –

~~1186~~ ~~979~~ 104

Król Ferdynand bułgarski przybył 14. t.m. do Wiednia
ustrojonego we ~~stan~~ flagi, otwarcie sprzymierzeńców. Wiedeń
obchodził jedyne dyplomatyczne powodzenie, do którego —
co gdzie się ~~przyjemnie jest~~ zapisać ~~[illegible]~~ przyczynił się hr. Adam Tarnowski...
Król udał się do Schönbrunn do cesarza, gdzie odbyło się z
toastami śniadanie które zakończyło urzędowe przyjęcie..
Dowiaduję się że ~~w~~ kwestyi, w głównej naszej kwaterze, przyszło do
żywych rozpraw z królem Ferdynandem, które niemal że nie dopro=
=wadziły do starcia.. Szło o rozdział zdobytych w Bałkanach, miano=
=wicie w Macedonii, ziem. Król upierał się żądał dla Bułgarii
więcej niż mu przyznawano. Podobno zdołano go przekonać
iż przyjdzie jeszcze innych wynagradzić czy odszkodować. Tyle
wiem z pewnością że ~~[illegible]~~ rozchodziło się o terytorialne nabytki a

1197 ~~190~~. 105

Mówiąc wśród niezakończonej wojny są one ~~jeszcze~~ tylko przypusz=
=czalnemi. Król przecież okazał ~~uporczywą~~ uporczywą ewentualną zachłanność.
Że te targi odbywały się w głównej kwaterze, nic dziwnego,
albowiem — jak ktoś zauważył — ~~ona~~ od niej dziś wszystko
zależy. — Może też rozchodzi-to się o chwilową okupację
pewnych okolic, któraby stworzyć mogła w przyszłości tytuł
posiadania. —

Niemiecki rząd zawiadomił, Stany Zjednoczone iż ze względu iż handlowe statki czteroporozumienia bywają uzbrojone, niszczyć je będzie bez ostrzeżenia ich. Rozchodzi się, o to, czy waszyngtoński rząd zgodzi się, na takie postępowanie.–

Rosianie zdobyli w Azji Mniejszej twierdzę Erzerum.– Już to powodzenie rosyjskie podniesie ich męstwo na duchu i może mieć niepomyślne dla Turcji następstwa.– Zmusi ją do zwrócenia w tę stronę znaczniejszych sił.– Jeżeli Dardanelle zwycięsko nieugiętej Anglio-Francji stawiły opór swoją własną mocą, owiż za wspólnem działaniem niemieckich dowódców, to Turcy nie zdołali dotąd zmierzyć się zwycięsko z Rosjanami

1159 ~~282~~ 107

Austryjacko-węgierskie wojsko spotkało się z włoskiem na drodze z Tirany do Durazzo i wepchnęło je—

Bulgarskie ~~wojsko~~ zajęło Elbasan

Francuskie ~~wojsko~~ ze Saloniki przekroczyło Wardar..

~~1160~~ ~~1~~ ~~183~~ 108

Austryjacko-węgierska nadpowietrzna eskadra rzuciła
14. t.m. bomby na Mediolan, uszkodziła dworzec
kolejowy i fabryki. ~~Rzuciła~~ Rzuciła także bomby na Monzę
Wiele jest zabitych i rannych. ~~z ludności~~ ~~Twór~~
i cywilne mieszkańcy [?]. ~~Barbarzyński~~
Barbarzyński twór nowoczesnej cywilizacji, którego wojenna skuteczność
nie dorównywa jego nieludzkości. Wszędzie stwierdza się przytem
wyższość awiatyki środkowych mocarstw nad ententoporozumienia [?].
W miejsce jenerała Durskiego, komendantem polskich
legionów mianowany został ~~jenerał major~~
~~Puchalski~~ przez naczelną komendę armii
jenerał-major Puchalski.

"Prezydent niemieckiej policji we Warszawie Glasenapp wydanem rozporządzeniem ~~Wydział~~ odebrał Wydziałowi Oświecenia przy Komitecie Obywatelskim najważniejsze jego atrybucje i przyznał je sobie, co równa się z rozwiązaniem tego Wydziału. Uzasadnił je tem, że Komitet Obywatelski ~~nie zgodził się~~ nie zgodził się na utworzenie Komisji Szkolnej z głosem rozstrzygającym ~~we wew~~ w zewnętrznych szkolnych sprawach ~~[illegible]~~ a tylko doradczym we wewnętrznych. W skład jej wchodzi przez miasto z łona Wydziału Oświecenia ~~[illegible]~~ 10-ciu członków przedstawicieli ~~potwierdzonych~~ potwierdzonych przez Zarząd miasta a ~~potwierdzonych~~ przez prezydenta policji ~~niemieckiej~~ ~~zatwierdził w~~

Niemiecki rząd zaprowadził w zajętej części <u>Królestwa Polskiego</u>
powiatową administracyę na wzór pruski.—
P. Plener zauważył, że urządza się tam nie jakoby liczył się tylko
z chwilowem zajęciem, lecz jakoby zamyślał o stałem posiadaniu.—
Z kilku ~~stron~~ słów zamienionych z przybyłym tu na parę dni naszym ambasadorem
w Berlinie Ks. Hohenlohe wnoszę, że jedynie zbawcze załatwienie, ~~przyłączenie~~ przyłączenie
całego <u>Królestwa Polskiego</u> do Austryi, natrafia na nie małe trudności oraz przeszkody
i że nikt tej sprawy nie ujął w ręce. Hr. Herbert Herberstein obecnie jeneralny adjutant
głównodowodzącego Arc. Fryderyka, rzekł także, że to arcytrudna sprawa. Ks. Hohenlohe
zdawał się wykluczać oddanie Rosyi <u>Królestwa Polskiego</u>.— Zresztą Dietrichsteinem, że
nad wszystkiem i nad polską sprawą góruje troska o ogólne położenie,
zauważać przesiadczenie i nie widzi się jakby można zaradzić

1163 ~~987~~ 115

protokołowe notowania i że nic wie się zgoła. Kiedy zakończy się wojna może nawet jak się zakończy. „Chyba – rzekł ambasador – że pokój spadnie niespodziewanie z nieba, jak niespodziewanie wybuchła wojna”.-

20 Lutego

112

LXVIII

1164 - 1183

26a Lutego 1916 r

113

CXVIII

Cesarz Mikołaj w Dumie —
Sprawozdanie p. Sasanowa o
zewnętrznej polityce — Ustęp
o Polsce — Kalifat Berlińsko-
Mowa prezesa ministrów
Stürmera — Postępowy
blok w Dumie — Asquitha
wzmianka o Polsce — Jego
warunki pokoju —
Rozmowa z bar. Burianem —
Piękny list Sienkiewicza —
Ks. bisk. Sapiehy zasługi
Wzbiórka na ubogich
i napaść na Wiedeń
Serbska stupczyna w Nicei
włoskie lotnicy nad Lembach

Dowódzcy włoskiej armii —
Austrjacko - węgierskie
wojska pod S[t] warzo-
Pod Verdun. —

26 Lutego

~~1164~~ F X VIII 4 ~~287~~ 114

Cesarz Mikołaj 22. 4-m nie otworzył, ale ~~od~~ zwiedził Dumę. Rzecz nie bywała wyrachowana ad captandam benevolentiam -- Wskazuje ~~to~~ że się pogodzić chce z Dumą, lub że chciano zachować pozory łączenia się z nią.-- U wejścia ~~Dumy~~ ~~cara~~ przyjął cara prezydent przemówił z biurem i posłami. Po ~~zabór~~ [illegible] car przemówił ~~odpowiedział~~ łaskawie do ~~Dumy~~ posłów, na co prezydent ~~odpowiedział~~ zawołany dał patryjotyczną odpowiedź. Odśpiewano hymn. Car udał się do sali posiedzeń i zapisał się w złotej księdze ~~Dumy~~ dostojnych gości Dumy. — Scenerja obmyślana aby pogodzić caryzm z konstytucyą = = nemi z tradycjami.-- Prezydent Rodzianko

Który po oddaleniu ~~się~~ 1185 cara ~~[illegible]~~ zagaił posiedzenie Dumy,
zaznaczył ~~jednak~~ historyczne znaczenie odwiedzin
monarchy ~~cara~~ i „wzniósł przesłanie" mu życzeń. [illegible] Zalecił Dumie
~~Dumie~~ ścisłą, szczerą łączność" między rządem a narodem,
jako rękojmię zwycięstwa" bez którego nie może
przyjść" do pokoju bo trwać musi ~~walka~~ do końca
bez tarki walka"
~~Po nim zabrał głos minister spraw zewnętrznych Sazonow.~~
Minister spraw zagranicznych Sasonow złożył sprawozdanie
o ~~zagranicz~~ zewnętrznej polityce. „Walka - rzekł - trwa dalej.
Mniej niż walka jakiej jeszcze nie było, światowa walka. Ale ~~[illegible]~~ mogę
wszystkich przewidzieć można jej końca. ~~[illegible]~~ niezachwianie
oświadczyć, że jak dotąd, tak samo rząd pozostaje przy postanowieniu prowadzenia walki

~~1166~~ ~~769~~ 116

aż do pokonania nieprzyjaciela. ~~Jest to~~ Było to i jest postanowieniem rosyjskiego narodu i jego wiernych sprzymierzeńców"!.— Potem p. Sazonow zrzucił odpowiedzialność wojny na środkowe mocarstwa aby je oskarżyć wobec własnych ludów i całe jego przemówienie nie miało innego celu, jak siania podejrzeń, nieufności, zazdrości i niezgody w nieprzyjacielskim obozie. Zamiar jest tak widocznym iż zbywa mu na dyplomatycznej zręczności i że trudno aby z braku mistrzostwa, odniósł skutek.— Poza tem mowa jest anemiczna ~~[illegible] [illegible] powiedzić anemiczna~~ ~~i [illegible]~~ i nie widzieć by ~~w~~ F. ~~Mil~~ odpowiada, tem, obecnym rosyjskim

Stosunkom — ~~1167~~ ~~896~~ 117

A więc najpierw ~~p.~~ można zapewnić, że potwarzą jest,
aby celem wojny było zniemczenie niemieckiego narodu;
Któż mógłby myśleć o zmieceniu ~~zniemczeniu~~ siedemdziesięcio
milionowego narodu!?.. Ale — i tu p. Sazonow
zupełną prawdę ~~p.~~ przyświadczył ~~—~~ celem jest, oberwać ~~[illegible]~~
na zawsze Prusy, które nie zawsze cieszyły się sympatią
Niemiec!! —
Wiąż w tym samym stosunku zaznacza ale nie ~~bez~~ całkiem
bez słuszności ~~[illegible]~~ stwierdził, p. Sazonow, że w
przeciwnym obozie nie są wiadomości sprzymierzeńcy
tezę ~~[illegible]~~ wasale. Istotnie trudno jest mówić o

Austro-Węgrach, Turcji, Bułgarii jako niezależnych państwach
albowiem cyce Niemiec przywłaszczyły sobie ~~władzę~~ tam władzę
nad tęgiemi armiami oraz we wszystkich działach administracji. —
Czem dał przedsmak germańskiej przewagi, co równa zupełnego
zwycięstwa Niemiec. —

~~N~~ajznamienniej ale też najgrubiej występuje zamiar, w ustępie
o Polsce ~~o Polsce~~, zamiar zniechęcenia Polaków do światłych mocarstw. —
J. Sazonow powiedział ~~[illegible]~~ dzisiejsze losy Polski, Belgii i Serbii! O pierwszej
wyraził się iż uwiadomiony jest, co się dzieje z braćmi, polskim
narodem; zamyka ~~[illegible]~~ wszędzie niepojednany terroryzm, i rządzi ~~[illegible]~~
gdzie tylko dosięgła żelazna pięść Niemiec" Ale ofiarom zawołać
możemy: tylko odwagi, godzina wyzwolenia już wybita" Trudno dopatrzyć
~~się jej~~ ~~[illegible] obecnie na europejskim [illegible]~~, gdzie.
się jej na europejskim zegarze. —

1169 119

Wiosną jakoż w oknie p. Sazonowa jest polski uniwersytet we Warszawie powołany do życia przez niemieckie władze. P. Sazonow nazywa go pułapką, którą chciano pochwycić zaufanie, zburzonej przez Niemców Polski. ~~Powraca drugi raz do tego przedmiotu i twierdzi, że~~ Przyznać trzeba, iż Rosja nie zostawiła tej wyłapki i że trzeba było zajęcia Warszawy przez Niemców, aby polski uniwersytet był przywrócony, co pozostawało wdzięcznym niezmazanym wstydem Rosji. ~~...~~ P. Sazonow powtórnie powraca do tego ~~niemiłego przedmiotu i twierdzi~~ dokuczliwego przedmiotu i twierdzi, że aby ostudzić wrażenie ~~wywołane~~ zamachem na polskie dążenia zjednoczenia, mocarstwa środkowe mocarstwa, iż należy ~~im~~ zadośćuczynić, w niektórym przynajmniej dążeniom polskiej ludności. Dla tego stworzony został polski uniwersytet. Ale nie należy zapominać, iż autonomia Polski, ogłoszona z tej oto trybuny, przez naczelnika cesarskiego rządu, przynosi ze sobą

narodowe szkoły wszelkiego stopnia włącznie z uniwersytecką nauką.
Zachodzi tu ta różnica że naczelnik cesarskiego rosyjskiego rządu
Goremykin ogłosił autonomii Polski wraz z narodowem wychowaniem
ale ich nie zaprowadził a niemieckie władze we Warszawie nie
ogłosiły autonomii Polski wraz z narodowem wychowaniem. ale
stworzyły polski uniwersytet wraz z polskiemi szkołami. –
Przychodzi ~~wojna~~ ~~nas~~ najdotkliwszy punkt i tu p. Sasonow potrafił.
znaleźć to, co najpiękniejszem, najboleśniejszem i najszkodliwszem byłoby
dla polskiego narodu „Od początku wojny – ciągnął ~~p. Sasonow~~ – Rosja
zapisała na swoich sztandarach" połączenie całej, rozbitej Polski. Ten cel zapowiadany
przez władzę i przez głównodowodzącego, leży na sercu rosyjskiego społeczeństwa. –
Otrzymał uznanie sprzymierzeńców niezmiennie teraz, tak samo, jak poprzednio
A jak zachowują się Niemcy wobec tych usiłowanych dążeń całego polskiego
narodu? Skoro tylko udało się Niemcom i Austro-Węgrom wkroczyć

~~117~~ 1171 do Polski, przypieczętuje ~~trzeci~~ "dotąd niepodzielną część ziemi polskich, nigdy siebie ~~sobą~~ podzielić"!! – X. P. Sarono trafił w sam środek polskich obaw ale też można powiedzieć, że wskazał środkowym mocarstwom jedyne dla nich korzystne rozwiązanie, zaniechanie nowego, czwartego podziału Polski ~~rozbioru~~ ze wszystkich najohydniejszego: ab hoste consilium. –

" Nie można zatem – kończył – oczekiwać aby polski naród, za ofiarowaną mu niszę do rzewiczy, odstąpił od swoich odwiecznych dążeń, zaniechał Ojczyzny na nowe przez Niemcy podzielonej ~~właściwie~~ i zapomniał o braciach w Poznańskiem, gdzie dla dogodności niemieckich kolonistów wszelki polski żywioł wytępiany jest zawzięcie. – Mówią o zamianie Niemiec, w zamian za nowe obietnice i urojone ustępstwa, zwerbowania jakichś stotysięcy Polaków w zajętym kraju, aby ~~poszli~~ dalej szli jako żertwa armat, dla triumfu germanizmu. Nie chcę wierzyć aby naród polski, ożywiony wielkiem narodowem pragnieniem, który zaraz na początku wojny pospieszył połączyć się z Rosjanami, dla urzeczywistnienia [illegible]

Polakom drogiego ~~ideału~~ narodowego ideału, mógł się dać nakłonić
do ~~wzruszenia na~~ wygłaszania kwiż dla tyranów Poznańskiego"
Nie brakło zatem i patetycznej nuty. Nie ma jednak zapewne politycznie
wykształconego Polaka któryby nie zrozumiał, że sztuka p. Sazonowa
wymierzona ~~tej państwa zwalczającym~~ na szkodę śród wrogich mocarstwom, ale bynajmniej
dla szczęścia ~~za~~ Polski, której dał jedynie czcze a bezsilne obietnice. —
Przytem zauważyć należy że p. Sazonow był zawsze wrogo dla Polaków
usposobiony i wszystkim nowinkom. — Na uwagę że p. Sazonow
chciał swoją mowę porwać, ~~bar Burian~~ lecz że to ~~przedstawił~~ wykonał
zbyt wyraźnie i bez artyzmu, bar. Burian odpowiedział ~~...~~ mi,
że nietylko nie pogniewał go, ale ucieszył i że nietylko
niezgrabnie wziął się do rzeczy, ale też i oryginalnym nie był. —
Wreszcie p. Sazonow ~~zabrnął na wielkim~~ uderzył we wielki
dzwon i zapowiedział że Niemcy zamierzają od cyjna

~~116~~ ~~1173~~ 123

Skądy do perskiej zatoki; nowy Kalifat, który ~~powinien by się nazywać~~ nazwać by przysto Kalifatem Berlina! Ale do tego - dodat- potrzebaby panowania nad morzem, które na szczęście jest w silnych rękach W. Brytanii, przestawnego naszego ~~spr~~ sojusznika. — Nie bez starania mógłby Łagowady p. Sazonowa uwieźć bar. Buriana. —

Przed ministrem spraw zagranicznych przemówił w Dumie nowy prezes ministrów Stürmer. Poza zużytych zapowiedzi wojny aż do zwycięstwa i pewności rządu, zgody w tej mierze z Dumą, nic nie powiedział znaczącego ani twórczego nowego, ale nie omieszkał także zaznaczyć że „bratni, polski naród, wylewa szlachetną swoją krew we walce przeciw odwiecznemu wrogowi Słowian"

1174 ~~117~~

124

Odwiedziny Dumy przez cara miały nastąpić za radę
coraz bardziej wpływowego petersburgskiego metropolity
Pitirima a myśl pochodzić ma od cesarzowej matki.
Goremykin był im przeciwny. Odwiedziny
potępione są przez skrajną prawicę jako zboczenie
ze zasady caryzmu, blok lewicy ~~postępowej~~ przyjął je
jako dowód słabości – W Rosji już nic
nikogo nie zadawalnia jak w Monaco
Księcia niczem zadowolnić nie mógł, ~~że~~ inne ~~t~~
~~że w już wcale nie nada~~ gorsze to tam się to powstaniem na
ministra ~~odwołaniem rządu~~ Rabagasa –
Cesarz odwiedził z tym samym ceremoniałem Radę Państwa

~~1175~~ ~~126~~ tak nazwany block 125

Zdaje się że postępowe zjednoczenie w Dumie (nie dało się olśnić ani odwiedzinami cara, ani przemowami ministrów. W jego imieniu poseł Schidlowsky złożył oświadczenie w którem ostro krytyce postępowania rządu [illegible] stawił żądanie wyraźnie, utworzenia zdolnego, zaufaniem kraju silnego, rządu, który gotowym byłby radykalnie zmienić obecne postępowanie administracji i w zgodzie z narodowem przedstawicielstwem pracować; co jest koniecznym wstępem, skuteczniej organizacji kraju. Nie tylko ale czynić potrzeba. Rosja która ufa swoim sprzymierzeńcom gotowa jest prowadzić długą wojnę, ale potrzeba wszystkie jej siły lepiej zorganizować i zużytkować a wojna uczynić istotnie popularną. —

Pierwszy angielski minister Asquith w odpowiedzi na interpelacyi o warunkach pokoju, nie odmówił sobie także wspomnieć o Polsce „Niemcy – zawładły – które zniszczyły i spustoszyły Belgię i co mogą czynią aby Serbię, Czarnogórę i Polskę zniszczyć i spustoszyć" Po czem wymienił warunki pokoju bez których nigdy Anglia nie schowa miecza do pochwy. A więc dopóki Belgia i Serbia nie odzyskają wszystkiego, w pełnej mierze i więcej niż wszystko, co straciły; dopóki Francja nie będzie dostatecznie zabezpieczoną przeciw napadowi; dopóki prawa małych narodów Europy nie zostaną oparte na niezachwianej podstawie; dopóki wojskowa potęga Prus nie zostanie zupełnie i ostatecznie zniweczoną. –

W mowach pp. Sazonowa i Asquitha jedna niezaprzeczona znajduje się prawda i że przyczyną wojny jest potęga Prus. – Toczy się ona o samą Polskę

~~117~~ ~~Ad~~ 127

Który każdy się ~~obejmuje~~ objęcie a może nikt mi nie dotrzyma —

Kiedy p. Sasonow wspomniał o zamiarze środkowych mocarstw zwerbowania jakich sto tysięcy żołnierzy w Królestwie Polskiem ~~Nazwał się~~ i był dobrze zawiadomiony. ~~Zamiar~~ Myśl ta pokutuje tu już od pewnego czasu. Opracowuje ją w ministerstwie spraw zagranicznych bar. Musulin autor zbyt ostrego ultimatum przesłanego do Belgradu — Nie wiedzą jednak dotąd jak wybrnąć z trudności wykonania jej —

Bar Burian powiedział mi iż ~~nie że~~ jesteśmy obaj tego samego zdania i że mamy ten sam cel. Odpowiedziałem, że ~~do~~ słowa te dodały mi otuchy i dodałem, że z wielkiem zadowoleniem jest dla mnie, iż sprawa w jego jest rękach — Nie mniej że powierzył ja ~~....~~ pierwszy p. Ugrona który zna stosunki i ludzi polskiego społeczeństwa — Zdaje się że ~~stąd~~

że są między Wiedniem i Berlinem szamotania w sprawie polskiej i że stąd naciskają teraz, aby otrzymać Królestwo Polskie niepodzielnie.-

Sienkiewicz ogłosił bardzo piękny i trzeźwy list o zadaniach i działalności Polskiego Komitetu Pomocy we Vevey.- Z wielką godnością odpart niecne na niego napaści polskich demagogów i członków N.N. Komitetu, którzy nie oszczędzają także znakomitej i wymownej działalności ks. biskupa Krakowskiego Sapiehy.-

~~1179~~ ~~1172~~ 129

Serbska stupczyna zebrała się w Nicei. ~~Pre~~

Po otwarciu pierwszego posiedzenia prezydent

Nikoli przestał, posłańcy telegram francuskiemu

Senatowi. ~~Ale~~ Prezydent senatu serdecznie

odpowiedział.

~~1186~~ ~~[illegible]~~ 130

Włoscy lotnicy ukarali się nad Laibach rzucili na
szpital kilka bomb i aparaci zostali ze stratami. —
Nie była szczęśliwa odpowiedź na obrzucenie bombami Mediolanu. —
~~[illegible]~~ jest w ręku Laibach
Nominalne głównodowództwo włoskiej armii ~~jest w rękach Króla~~
Króla Wiktora Emanuela. Gen. Cadorna jest nie tylko ~~główny~~ naczelni-
-kiem głównego sztabu ale także zastępcą Króla i istotnym ~~[illegible]~~
naczelnym wodzem. Jenerał Porro jest naczelnikiem głównej
Kancelarii ~~[illegible]~~ i zastępcą Cadorny. — Ks. Aosta jest dowódcą
~~trzeciej~~ Armii pod Gorycją; Król jest ~~zawsze w~~
w głównej kwaterze skąd licznie zwykł przedsiębrać bardzo częste
wycieczki do armii. Jest ~~w ogniu~~
ale nie dowodzi. —

131

Austryjacko-węgierskie wojska w pochodzie na Durazzo pobiły włoskie oraz zastępy Essada. Ten pozbawiony w Tawai wszelkich środków umknął na włoskim statku do Brindisi. — Nasze wojska zajęły pozycje Włochów i wzięły pod armatni ogień port portowe zakłady Durazzo, czem utrudniły ładowanie na okręty nieprzyjacielskich sił i wojennych zasobów. — Występujące kilka wojennych, włoskich statków okazało się bezskutecznem. — Durazzo jest z dwóch stron ostrzeliwane i zagrożone. —

1182 ~~1108~~

132

Wokolicy Verdun niemieckie wojska
odniosły korzyści 23. t. m. Zdobyły
nieco terytorium i wzięły do niewoli
przeszło 3000 ludzi — W następnych
dniach zdobyły kilka umocnionych miejscowości;
zbliżyły się do twierdzy Verdun i wzięły do
niewoli 7000 tysięcy ludzi — Joffre
Raporty głównodowodzącego ~~francuskiego~~
donoszą o cofnięciu się z kilku miejscowości
Francuzów po krwawych walkach, o odsunięcia
w tył obydwóch skrzydeł francuskich — Dnia
25 Niemcy zdobyli ~~25 Niemcy zdobyli~~ potężny fort Verdun.

~~Dou~~ Douaumont. Rozwinęła się pod
Verdun zacięta bitwa w obecności Cesarza
Wilhelma. Według ostatnich uwiadomień
stwarda ~~[illegible]~~ jest walka z w Champanii z ~~Fr~~ Francuzami.
Wobec niemieckich strzeleckich rowów.
Wielkie rozstrzygnięcie, ~~[illegible]~~, nastąpi na Zachodzie, tam
jest węzeł potrzebnia.

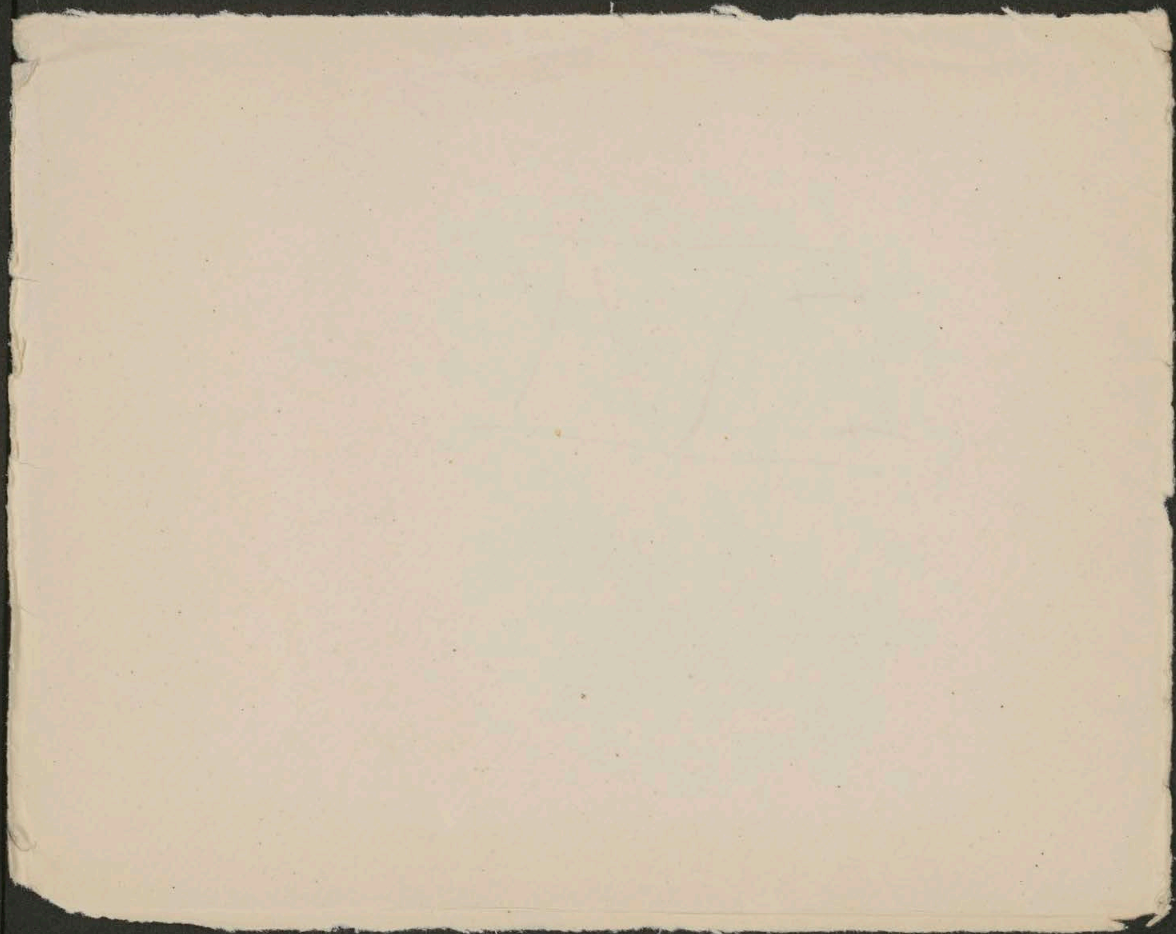
26 Lutego

134

CXIX

4 Marca 1926 r.

1184-1194

135

CXIX

Ciężkie walki pod Verdun – Austryjacko-węgierskie wojsko zdobyło Durazzo – Czarnogórskie dokumenty i pokój – Kuropatkin dowódcą północnej armii. Pochwały cesarza Wilhelma polskich legionów – Cesarz Wilhelm najlepszy Polaków przyjaciel – Ks. Ludwik Lichtenstein – O przywróceniu Królestwa Polskiego – sprawa Różnice w Berlinie i w polityce – Rokowania Robota przeciw Konferencji – Rokowania między Wiedniem i Berlinem o całość Królestwa Polskiego i Pod[illegible] Stan Zimmermann i Kwadratowa Nota: J. Sazonow o Polakach i sprzymierzeńcach – Ambasador Iswolskij i zakarzydany

przy tkim Dziani-kom powołania
niepodległości Polski — Sprawa
Rosi-
polska wewnętrzną sprawą
Spór ~~śr~~ Środkowych mocarstw ze Stanami-
Zjednoczonemi — o zatapiania handlowych
statków = uzbrojonych — Portugalski
rząd zajął niemieckie statki handlowe.
Czwarta niemiecka pożyczka
4 Marca

1184 ~~1188~~ ~~1007~~ XIX

136

Ciężkie walki na zachodzie, zwłaszcza bitwa pod Verdun, trwały dalej.. –
Rozwinęły się niemal na całym froncie z powodzeniem dla
Niemców.. – Francuzi ponowili zawzięte, bezskuteczne próby
odzyskania fortu Douaumont. ~~Wśród walki~~ Niemcy zdobyli
wieś Douaumont. – wreszcie zwolniała walka, też oczekuję dalszych wypadków. Rozstrzygnięcie,
wciąż mniemam, tam rozegrane zostanie..

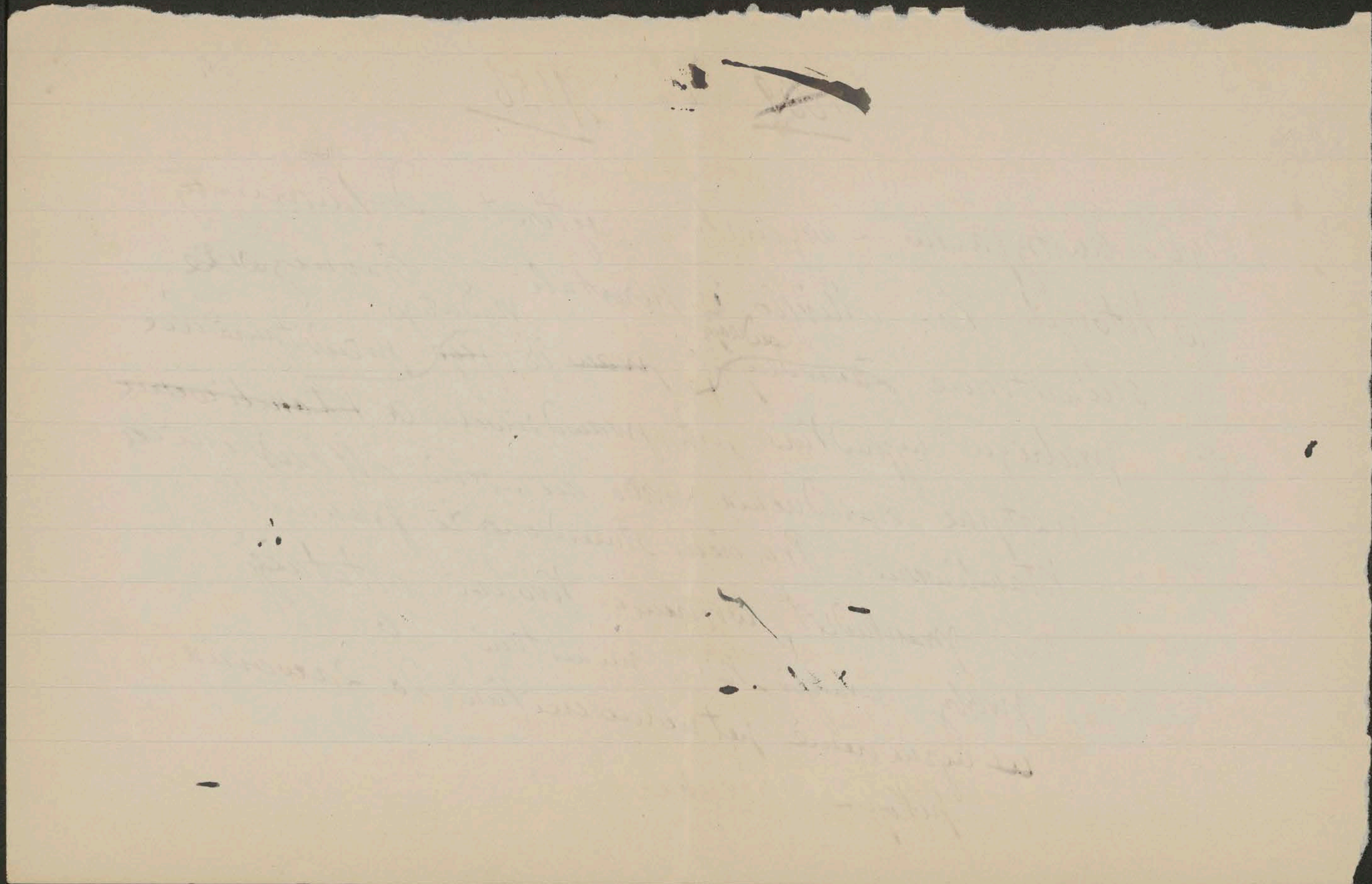
~~1183~~ ~~1185~~ 137

Austryjacko-węgierskie wojska weszły, 27 ~~lut~~ lutego, ~~co~~ ~~pomimo~~ po trudnych walkach, ~~weszły~~ w posiadanie, Durazzo. pomimo że włoska flota ostrzeliwała je. W mieście powstał pożar. Włoskie wojsko w nieładzie schroniło się ~~na~~ na okręty, zostawiło za sobą znaczne wojenne ~~zasoby~~ zapasy. Z włoskiej strony nie ukrywano ~~się~~ ~~jednak~~ przed umniejszaniem zamachu, jako powodzenie, usunięcie się z Durazzo i przewiezienie ~~do Włoch~~ sił ~~w~~ wojsk, których zadaniem było jego obrona. P. Sonnino twierdzi że przewiezione zostały ~~zostały~~ do Walony.-

~~1064~~ ~~1186~~

138

Rząd austrjacko-węgierski ogłosił dokumenty
w których ks. Mirko i pozostali w Czarnogórze
ministrowie ~~stwierdzają~~ oświadczają, ~~prawo~~ iż ~~jego~~ rządzącego przedstawienie
przebiegu wypadków jest prawdziwem a ~~stanowczo~~
następne oświadczenia ~~[illegible]~~ ministrów Mijuszkowica
stanowczemi. Przy czem stwierdzono że francuski
rząd przeszkodził, wręczenia królowi ostatniej
prośby czarnogórskich ministrów o
~~[illegible]~~ uznanie pełnomocników do zawarcia
pokoju

~~1181~~ ~~1010~~ ~~1187~~ 139

Jenerał Kuropatkin mianowany został dowódcą północnej armii broniącej Rygi i Petersburga.–

Podczas bytności namiestnika Colarda w niemieckiej głównej kwaterze w Pless, cesarz Wilhelm winszował adjutantowi namiestnika Polakowi, czynów polskich legionów, nadzwyczaj o nich pochlebnie się wyraził, widział je i podziwiał męstwo, sprawność, dzielność legionistów, szkoda zauważył, że przeważnie zbyt młodzi.–

Arcyksiążę Karol Stefan z Żywca po powrocie z Berlina wyraził się, iż obecnie najlepszym przyjacielem Polaków jest cesarz Wilhelm.–

~~1012~~ 1188

140

Na ogólnem zebraniu stronnictwa chrześcijańsko-spo-
-łecznego przez ks. Aloiz Liechtenstein marszałek Dolnej Austryi,
zdawał sprawę z położenia zewnętrznego i ~~[illegible]~~
przyczem oświadczył, że Królestwo Polskie niepodzielnie ~~przyłączone~~
zostanie do habsburgskiej monarchii i rozwinął,
stąd wynikające naturalnie korzyści polityczne
oraz ekonomiczne.-
Cenzura nie dopuściła ogłoszenia najważniejszych ustępów
mowy księcia dotyczących polskiej sprawy.-
Podobno na jej tle odrysowuje się w Berlinie przesilenie:-
Kanclerz Bethmann jest za oddaniem całego Królestwa

~~1012~~ 1189 141

Klika zaś wojskowe

Austro-Węgrom i ~~Marszałek~~ ~~głównego~~ sztabu, ~~ze obecnie~~ ~~mianowanie~~ i ~~Falkenhayn~~

są ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~(jest)~~ za podziałem i zatrzymaniem

przez Niemcy dzisiejszej części. Wpływa ~~na~~ to na Klikę

cesarza który dotąd ~~[illegible]~~ lat zdanie Kanclerza ~~i ustępuje~~

mianowicie z bliżone do Hindenburga ustępuje ~~Stąd~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ustępuje przeciw ~~[illegible]~~ p. Bethmannowi ~~[illegible]~~, Tirpitz z ~~Tirpitz~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

poparte w tej robocie przez ~~[illegible]~~ ~~admirała~~ wielkiego admirała

sekretarza stanu marynarki który zarzuca Kanclerzowi, że w sprawie ~~[illegible]~~ wojny

podmorskiej Łodziami chce być wobec Stanów-Zjednoczonych ustępliwym, podczas gdy on żąda bezwzględnego

jej prowadzenia. —

Tutaj pragnę oznaczać Kanclerza i ~~[illegible]~~ nie utrudniać ~~[illegible]~~ jak mniemają ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~Stąd~~ ~~[illegible]~~ tem

zadania powodowała się wiedeńska cenzura — Jednak

~~1012~~ 1190 142

namyslono się i zezwolono na ogłoszenie mowy ks. Liechtensteina. — ~~Odtąd~~ Cenzura przepuszcza wzmianki o przyłączeniu ~~...~~ do monarchii całego Królestwa Polskiego. Toczą się w tej mierze mozolne rokowania z Berlinem i bar. Burian ma teraz naciskać i wytrwale obstawać, za ~~...~~ przyznaniem Austryi całości. W tej chwili rozchodzi się o kopalnie węgla w Dąbrowie, których lepszą połowę zajęli Niemcy a które mogą być jedynem wzajemnem odszkodowaniem Austro-Węgier. Jedzie także o Łódź. P. Ugron który pod okiem bar. Buriana kieruje polskiemi sprawami, mówi, że rokowania są twarde i jest zdania ~~...~~ że coś pewnego nastąpi dopiero przy ostatecznem rozstrzygnięciu. Podsekretarz a ~~...~~ że o tem ~~nie~~ dziś widzieć ~~nie~~ można. Podsekretarz stanu spraw zagranicznych w Berlinie Zimmermana „miał powiedzieć „Sprawa polska jest kwadraturą koła". Trakt ~~...~~ czego Mowa Sazanowa sprawiła przykre wrażenie i pewien skutek. Trakt od ~~...~~ jednym dalszych sprawozdań „Niemcom, obietnicom ~~...~~ dla ~~...~~ bowiem — jak się dowiedziano z dalszych sprawozdań naszym zapowiedziom i dlaczego tak Polacy nie wierzą.

~~1014~~ 1091 143

1/

jeśli nie uwierzycie, to powiedzą je nasi sprzymierzeńcy! –

Nie ulega wątpliwości że Francja przemawiała zawsze w Petersburgu za ustępstwami dla Polski i że paryskie dzienniki w tym duchu przemawiały i to dość natarczywie. Teraz ~~[illegible]~~ na żądanie ambasadora Izwolskiego paryska cenzura wydała rozporządzenie które zakazuje francuskim dziennikom wspominać nadal sprawy ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ niepodległości Polski, bez uprzedniego zezwolenia ambasady w Paryżu... Sprawa polska powiedziano w niem, mając ~~[illegible]~~ podstawy [?] wszystkich [?] jako wewnętrzne zagadnienie rosyjskie a wszelkie mieszanie ~~[illegible]~~ się we wewnętrzne sprawy sprzymierzeńca jest zakazane. Cenzura zatem nie dopuszcza ~~[illegible]~~ pisać o przyszłości Polski a w rezultacie [?] o ~~[illegible]~~ niepodległości Polski! – Zauważyć przychodzi, że we wszystkich wszystkich oświadczeniach, od proklamacji W. Ks. Mikołaja do ~~[illegible]~~ słów Sasonowa, nigdy nie było mowy o niepodległości Polski, lecz o jej ~~aut~~ autonomii pod rosyjskim panowaniem –

~~jeżeli nie uwięzi to przeraja jezmasi spozyeniewieniy~~ ~~1115~~ 1192 144

Nowokentowa Donosi że rządy sprzymierzonych mocarstw zawiadomiły washingtoński rząd że nie widzą potrzeby zmienienia zapowiedzi, zatapiania uzbrojonych handlowych statków bez pojedynczego ostrzeżenia. Niezwłocznie postanowiły 29 lutego. – Odpowiedź amerykańska waży się między prezydentem Wilsonem który nie chce uznać postanowienia sprzymierzonych mocarstw a Kongresem w którym liczne podnoszą się głosy aby dla uniknienia zerwania, zabronić podróżnym amerykańskim podróży na uzbrojonych handlowych statkach.

~~1017~~ ~~1016~~ 1193 145

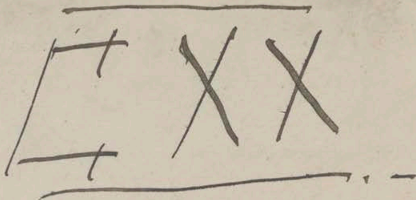
Portugalski rząd zasekwestrował niemieckie handlowe statki w portugalskich portach. – Niemiecki rząd ~~wniost zas~~ wniósł zastrzeżenie i żądał wyjaśnienia

~~1017~~ 1194 146

Niemcy odpierają ataki wojsk rosyjskich

4 Marca

147

11 Marca 1916 r.

1195-1200

148

LXX

Vaux

Mówe. Pod Verdun. Fort ~~Vaux~~

i porozrzucała ~~płatki~~ – Niemcy

wypowiedziały wojnę Portugalii –

~~Francuska~~ Ambasador Izwolskiego

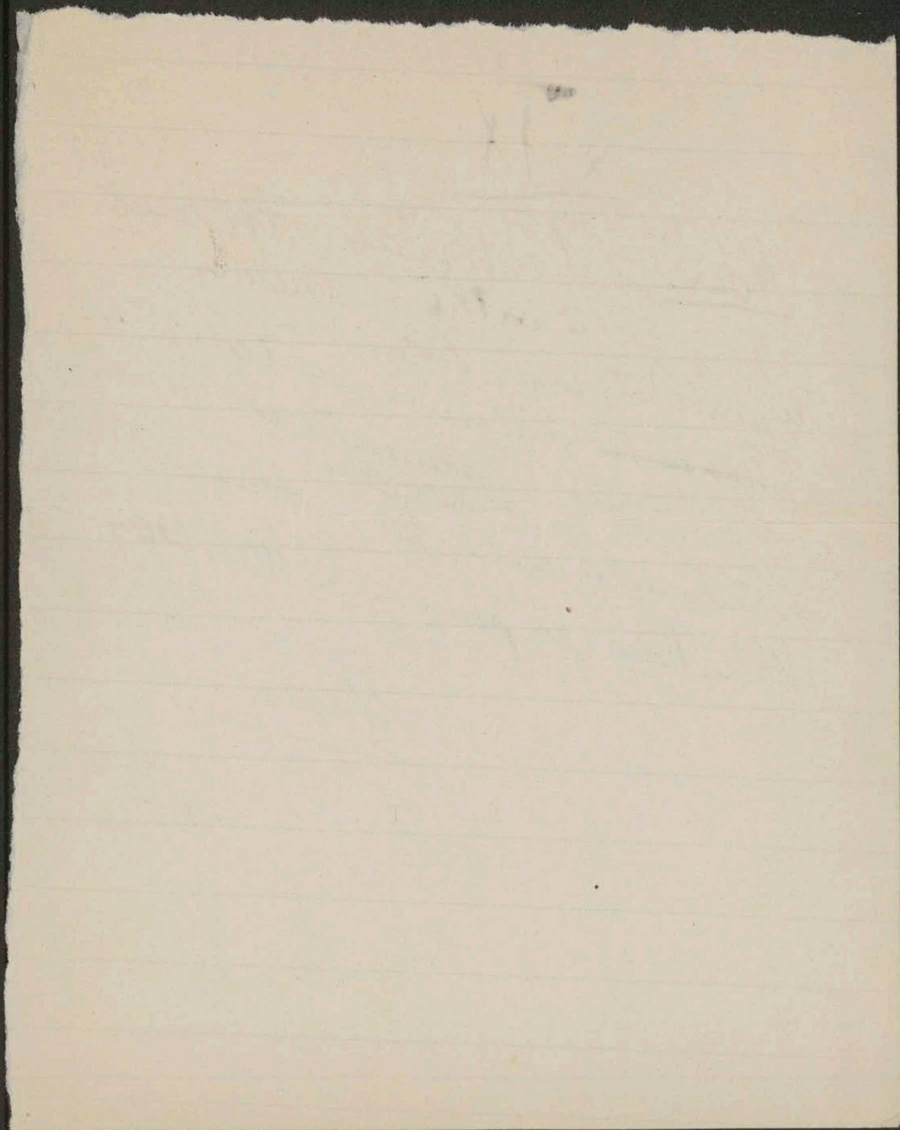
polska sprawa i francuska cenzura –

[illegible]

Posłuchanie u cesarza hr. Antoniego

Wodzickiego po powrocie z Warszawy –

11 Marca

CXX ~~1016~~ 1195 149

Mówi ~~się~~ niemiecki statek który niepojętym sposobem dostał się był przez angielskie eskadry na Ocean, wrócił cudownie powrócił do niemieckiego portu, wyrządziwszy szkody handlowym angielskim statkom.

Nic ważniejszego nie zaszło było pod Verdun. Mówiono iż przerwa spowodowaną jest przygotowaniami Niemców którzy ustawiają działa do bombardowania stanowisk nieprzyjacielskich i twierdzy, po czem dopiero zamierzają szturm przypuścić. — ~~[illegible]~~

~~1017~~ ~~1017~~ 1196 150

Wtem bitwa pod Verdun z wielką zaciętością i zawziętością toczyła się dalej. Z głównej niemieckiej kwatery pod 9tym marca zawiadamiano: że po gruntownem przygotowaniu przez artylerję, wziął oraz opancerzony fort Vaux wraz z licznemi połączeniami z tym fortem umocnieniami, zdobytemi zostały pod dowództwem jenerała piechoty Guretzky-Cornitz przez poznańskie pułki rezerwy 6 i 19tej świetnym, nocnym szturmem. — Następna główna niemiecka kwatera donosiła, że Francuzi przedsięwzięli silne kontrataki, w przebiegu których, powiodło się im, odzyskać opancerzony fort Vaux. —

~~1076~~ 1197 151

Z powodu zajęcia przez rząd portugalski niemieckich statków handlowych, ~~[illegible]~~ nie uczynienia zadość żądaniu zwolnienia ich i oddania ich na usługi Anglii, niemiecki rząd zerwał stosunki dyplomatyczne z Portugalią, odwołał swojego posła w Lizbonie wręczył paszporty portugalskiemu w Berlinie i oświadczył, iż pozostaje w stanie wojennym z Portugalią; przyczem stwierdził iż państwo to już od dawna nie przestrzegało neutralności, lecz ~~[illegible]~~ postępowało, mianowicie w koloniach, na korzyść mocarstw sprzymierzonych. Jak wiadomo Portugalia jest najzupełniej od dawna zależna od Anglii i rada nie rada musi czynić zadość woli potężnego zwierzchnika. ~~[illegible]~~ Dość długo trzymała się z dala od zawikłań. Obecny gabinet Costy oddany jest zupełnie londyńskiemu rządowi. Zamiast kroku zbliżającego do pokoju, przybył nowy uczestnik w wojnie który nie zbyt zaważy na szali a którego udział raczej jest w schakspearowskim sposobie przeplatania tragizmu krotofilą. — ~~Walec przy olbrzymach Liliput~~ Jest to ukąszenie pchły. —

~~1914~~ 1918 152

We walce ~~między~~ olbrzymów plątają się między ich nogami liliputy.—
Portugalia związana jest traktatem z Anglią. Traktat nie byłby zawarty gdyby nie przymus.—

<u>Petersburska Agencja telegraficzna</u> upoważnioną została

stanowczo zaprzeczyć jakoby ambasador Izwolski
pozyskał Rosji a francuskiego rządu co sprawie
zachowania się dziennikarzy co rzeczach polskich.—
Zresztą okazało się że cenzura nie zabroniła zajmować
się polskimi rzeczami, lecz jedynie niepodległością
Polski.

~~odbudził się wczesnej~~ i tajny radca ~~1018~~ ~~1020~~ **1199** 153

H Antoni Wałecki po pobycie we Warszawie zdał sprawę ze swoich wrażeń bar. Burianowi, na tegoż zalecenie poprosił, o posłuchanie u cesarza które zaraz otrzymał. – Cesarz w dłuższej rozmowie wypytywał się o stanie rzeczy, także o zachowaniu się Niemców, na co Wałecki odpowiedział iż nie zauważył, aby zamierzali stale pozostać. Stwierdził, iż Warszawa już nie tyle liczy się z powrotem Rosjan jak z obawą aby przy pokojowych układach nie zwrócono im Królestwa Polskiego, cesarz ruchem palca zaznaczył, że do tego nie przyjdzie. Również Wałecki nadmienił, iż podczas pobytu w Berlinie, w rozmowie z baronem Sternem, wyższym urzędnikiem w ministerstwie spraw zagranicznych zaznaczył, iż najdotkliwszem dla Polaków przypuszczeniem jest podział Królestwa a najgorętszem ~~życzeniem~~ pragnieniem pozostanie zjednoczonemi. ~~Cesarz żywo pochwalił to oświadczenie. Monarcha z zadowoleniem przyjął zapewnienia że Królestwo rychło złączy się pod jego berłem. – Postarał się zaufania, co jeśli bez powierzył Arcybiskupowi Bilczewskiemu, iż ma zapewnienie cesarza Wilhelma, że całe Królestwo Polskie Monarsze zostanie –~~

1260 ~~1021~~ 154

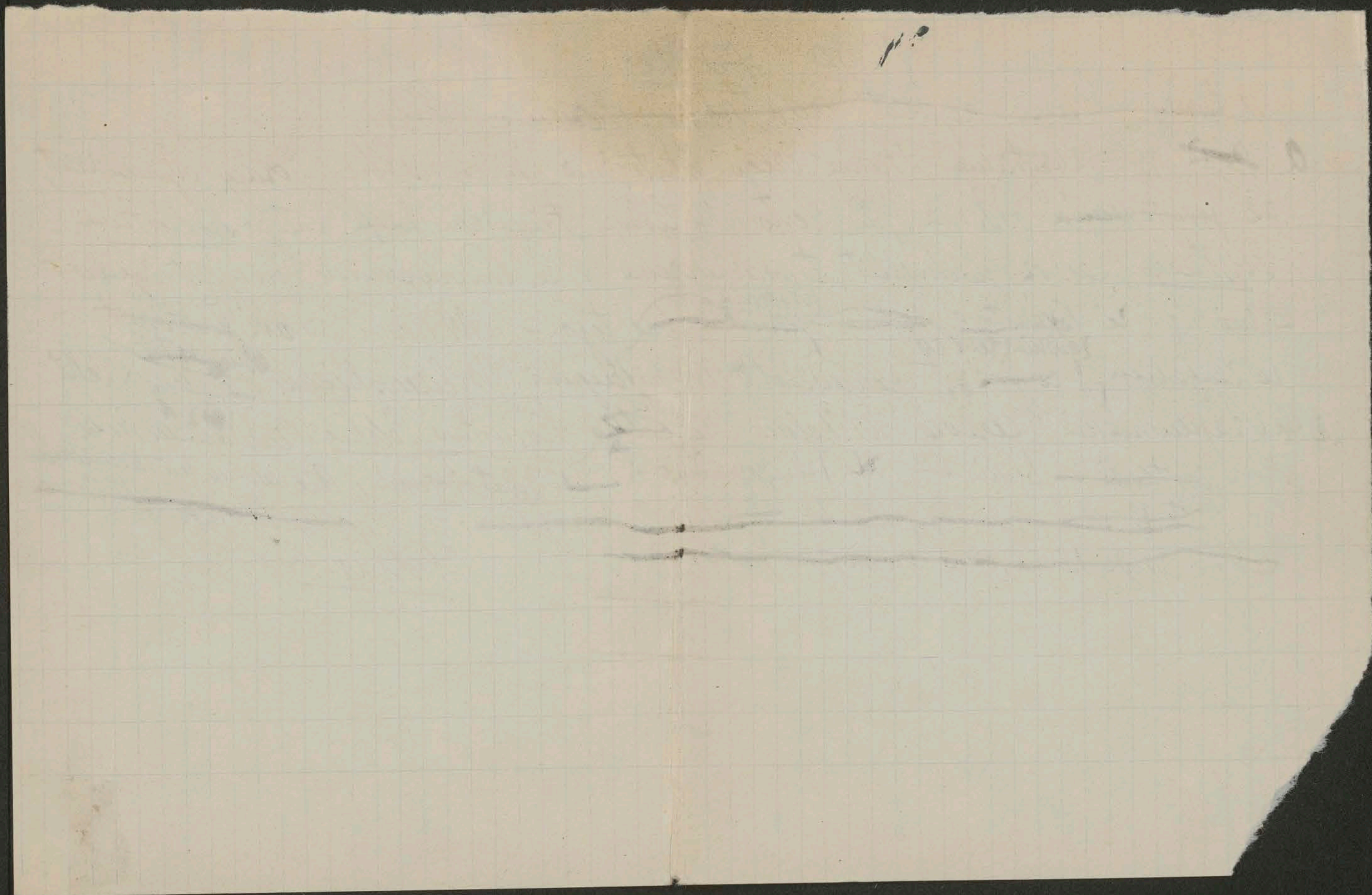
~~A kiedy Stumm zapytał czego sobie ostatecznie Polacy życzą~~

A ~~[illegible]~~ na zapytanie Stumma czego ostatecznie życzą sobie Polacy odpowiedział, że ~~przyłączenia~~ oddania pod berło Naj. Cesarza Franciszka Józefa całego Królestwa Polskiego, cesarz pochwalił to oświadczenie i ze zadowoleniem przyjął zapa-miętanie, że Królestwo ~~życzy i~~ pragnie ~~[illegible] chce~~ tego. – W końcu cesarz ~~powtórzył~~ ~~oświadczył~~ rzekł w zaufaniu, zgodnie z tem co ~~już~~ [illegible] powiedział Arcybiskupowi Wilczewskiemu, ~~że [illegible]~~ że na zapewnienie cesarza Wilhelma, że całe ~~całe~~ Królestwo Polskie oddanem ~~mu~~ " ~~zostanie~~ będzie – ~~Ale~~ ~~Jak poprzednio~~ ~~i jak~~ dodał ~~i tonem~~ „Ale wojna nie skończona" ~~cesarz [illegible] jeszcze~~

~~Jak sam [illegible] przed ks. Adamem Zamoyskim~~. –

~~coś ks. Wodzickiemu, czego nie mógł nie powtórzę~~.

11 Marca

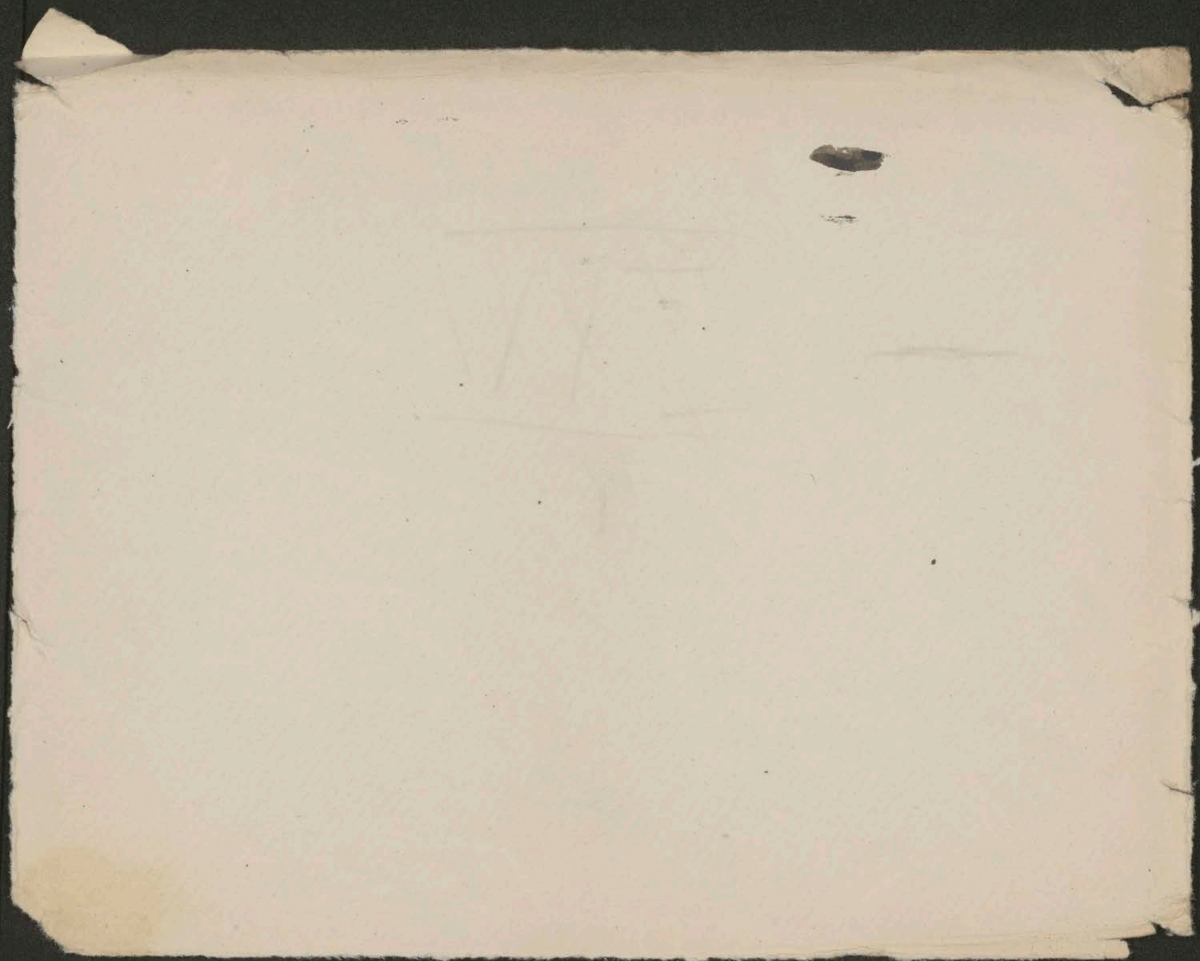
155

~~Księżycy~~

LXXI

1201 - 1221

18 Marca 1926

156

LXXI

Zdanie o ostatniej mowie p. Sasa-
-nowa i austryjacko-polskie
rozwiązanie zadania.–
§ Powszechna służba wojskowa.–
Dualizm uczuć
i Niemiecka porażka pod Vaux.–
Nad Isonzo.–
Następca tronu feldmarszałkiem.–
Wielka rada wojenna w Paryżu.–
Ustąpienie generała Gallieni.
w jego miejsce ministrem wojny
Roques. Demisja w. admirała
Tirpitza – Podmorskie łodzie –
Z Berlina
Podatki.–
Austro-Węgry zerwały dyplomatyczne
stosunki z Portugalią.–
Powrót bułgarskiego króla do Zofii.–
Papież i Król Ferdynand. Biskup

Chomyszyn i gregoriański
Kalendarz —
Odpowiedź p. Szebeko na
mowę p. Sazonowa

18 Marca

~~1022~~

4 XXI

~~1204~~

157

Wezwany dać zdanie o ostatniej w Dumie mowie, ministra Sasonowa, odpowiedziałem! –

"W długim publicystycznym zawodzie dałem wytrwale wyraz przekonaniu, że w razie expansji habsburgskiej monarchii, zdrową, dodatnią, korzystną mogła być w polskich ziemiach; oparłem ono było na politycznych ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ mocarstwowych, religijnych, etycznych powodach; z czem łączyłem najlepsze rękojmie bytu polskiego narodu. Byłem temu przekonaniu wierny, dawniej, jako redaktor Czasu oraz z 48 i Przeglądu Polskiego, byłem mu wiernym w moich książkach: Rzecz o 1863 roku.. O działaniach i dziełach Bismarcka. – Rosyjsko-Turecka wojna 1877 i habsburgska monarchia a kiedy rzecz stawała się

~~1202~~ ~~1021~~ 158

przypuszczalnie możliwą pisałem, w sierpniu 1914 r w broszurze: „Podczas wojny 1914" (1) „Byłem zawsze zdania, że przyszłość habsburgskiej monarchii jest w polskich ziemiach zagarniętych przez Rosję, że zatem czynna jej polityka winna być, w ich stronę zwróconą, z czem łączyłem jej i polskiego narodu losy i korzyści. Powtarzać się nie potrzebuję, w chwili w której cel mógłby być osiągniętym i urzeczywistnionym. Dość przypomnieć słowa Marii Teresy „Ten tak niesprawiedliwy a tak nierówny podział."

---

(1) Wydałem ją jako zakończenie: Zapisków politycznych w czasie które przestałem prowadzić z rozpoczęciem wojny. Jest umieszczona jako N. II w tej książce.

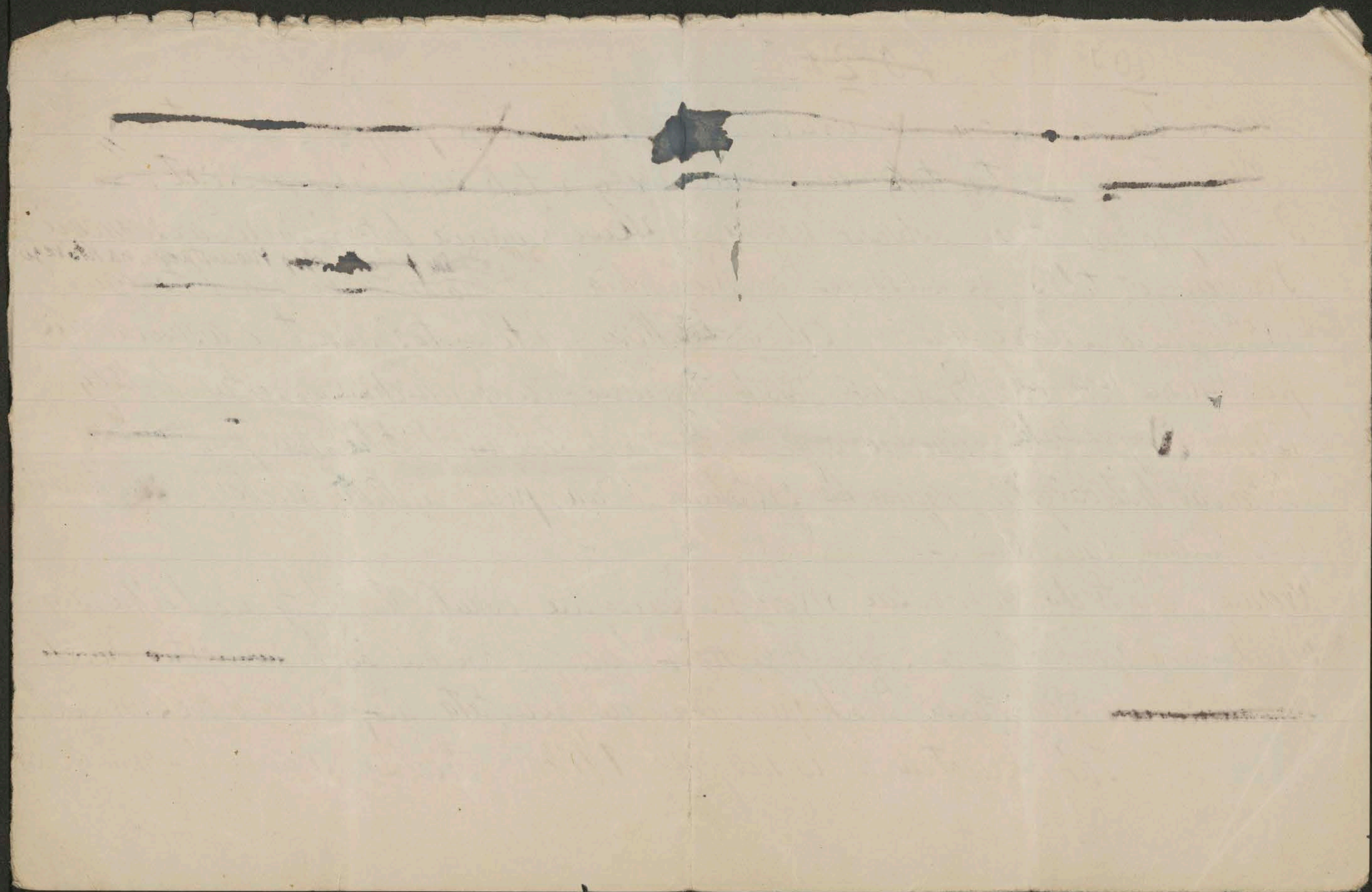
1203 ~~1024~~ 159

~~mógłby być osiągniętym i urzeczywistnionym. Dość przypomnieć słowa Marii Teresy „Ten tak niesprawiedliwy a tak niewinny podział."~~ —

I dalej „co się tyczy polskiego narodu, przewidywania byłyby przedwczesnemi. Pewnem jest tylko, że habsburgska monarchia jest ~~[illegible]~~ ~~mocarstwem na którego~~ mocarstwem, na którego istnieniu zależeć musi i zależy Polakom, których też wzrost i wzmocnienie pożądanemi im są. Przegrana dwóch środkowo-europejskich mocarstw byłaby klęską polskiego narodu oraz w tej części Europy katolicyzmu ~~pogromem~~. — Sztandar habsburgskiej monarchii zasłania obydwa, przed licznemi niebezpieczeństwami i groźnemi zawodami!" —

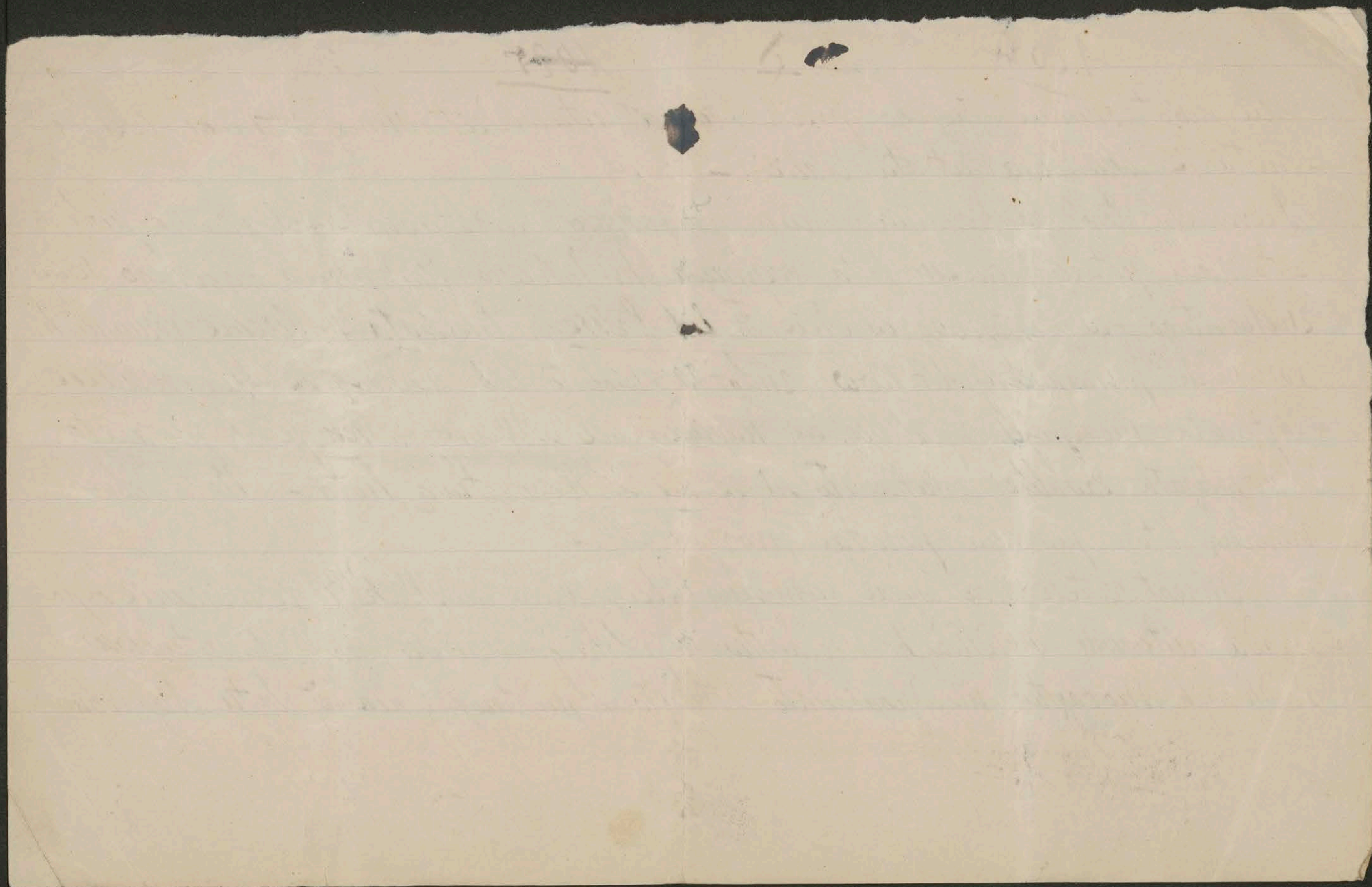
Wreszcie „Nie trzeba rozporządzać skórą niedźwiedzia dopóki nie ubity ale kilka razy nie uchwycona sposobność" — co zwykle mści się — uczy, iż obecnie gdyby ~~zwycięstwo dwóch sprzymierzeńców~~ zwycięstwem dwóch sprzymierzeńców powstała, nie powinna być zmarnowaną." —

Tak odezwałem się w sierpniu 1914 r. Przebieg zmiennych wypadków

nie mógł zmienić mojego przekonania, utwierdził mnie w niem; wzmoc=
=niła je chwilowa utrata Galicii.–
Pierwszem tego przekonania, jawnem, jasnem, dobitnem, jak rzadko poli=
=tycznem potwierdzeniem była, rozprawa hr. Juliusza Andrassego, godnego syna
znakomitego ojca, ogłoszona w Neue Freie Presse. Przerwała milczenie rozumnych,
rozsądnych, poważnych polityków, zmiotła mgliste lub niedorzeczne kombinacie,
wytknęła monarchii i polskiemu narodowi cel. W mistrzowski sposób postawiła
i rozwiązała zadanie i pokazało się, że nie jest kwadraturą koła.– Była dobrą
nowiną, która powinna pozostać programem.–

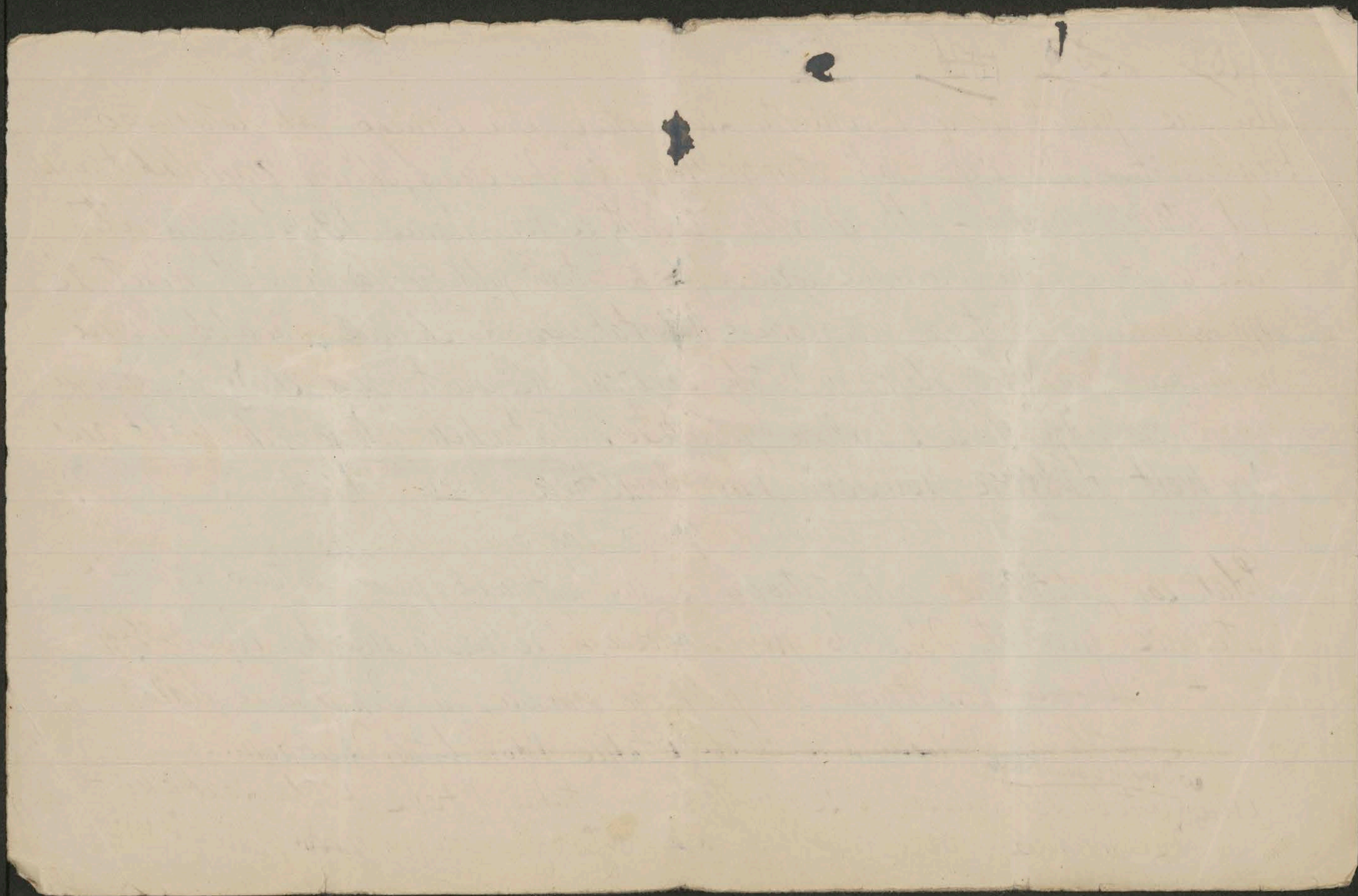
Okazał się ten nad wyraz pomyślny zbieg rzeczy ludzkich, iż rozwiązanie odpo=
=wiada interesom środkowych mocarstw i polskiego narodu, bo gdyby interesom
środkowych mocarstw nie odpowiadało straciłoby podstawę i powód bytu. Niepodobna

1205 ~~1206~~ ~~1026~~ 161

aby one podjęły wojnę i odniosły zwycięstwo, dla innego jak własnego bezpieczeństwa, dla innej jak własnej korzyści, dla innej, choćby najszlachetniejszej, jak własnej sprawy.– Hr. Andrassy dowiódł, że zobowiązanie które wskazał godzi wszystkie te pierwszorzędne względy, z bytem polskiego narodu i stwierdził, że sprzeniewierzenie się temu zobowiązaniu lub takowego zaniechanie zadałoby klęskę polskiemu narodowi ale wyrządziłoby zarazem niepowetowaną szkodę środkowym mocarstwom. I przychodzi z Goethem powiedzieć: Tatsachen lassen sich nicht aus der Welt schaffen, sondern nur benützen.–

Polak zaś politycznie wykształcony, zdolny wytrawnie, przedmiotowo osądzić położenie musiał dojść do przeświadczenia że zobowiązanie hr. Andrassego jest ~~jedynem~~, korzystnem dla polskiego narodu, już dla tego, że każde ~~inne byłoby szkodliwem a że byłoby i takie które byłoby zgubnem~~
inne [w danych warunkach] byłoby szkodliwem i że mogło by być takie, które byłoby zgubnem–
że wreszcie ono jedno [obecnie] ~~nie~~ byłoby nowym ~~rozbi~~ podziałem–

162

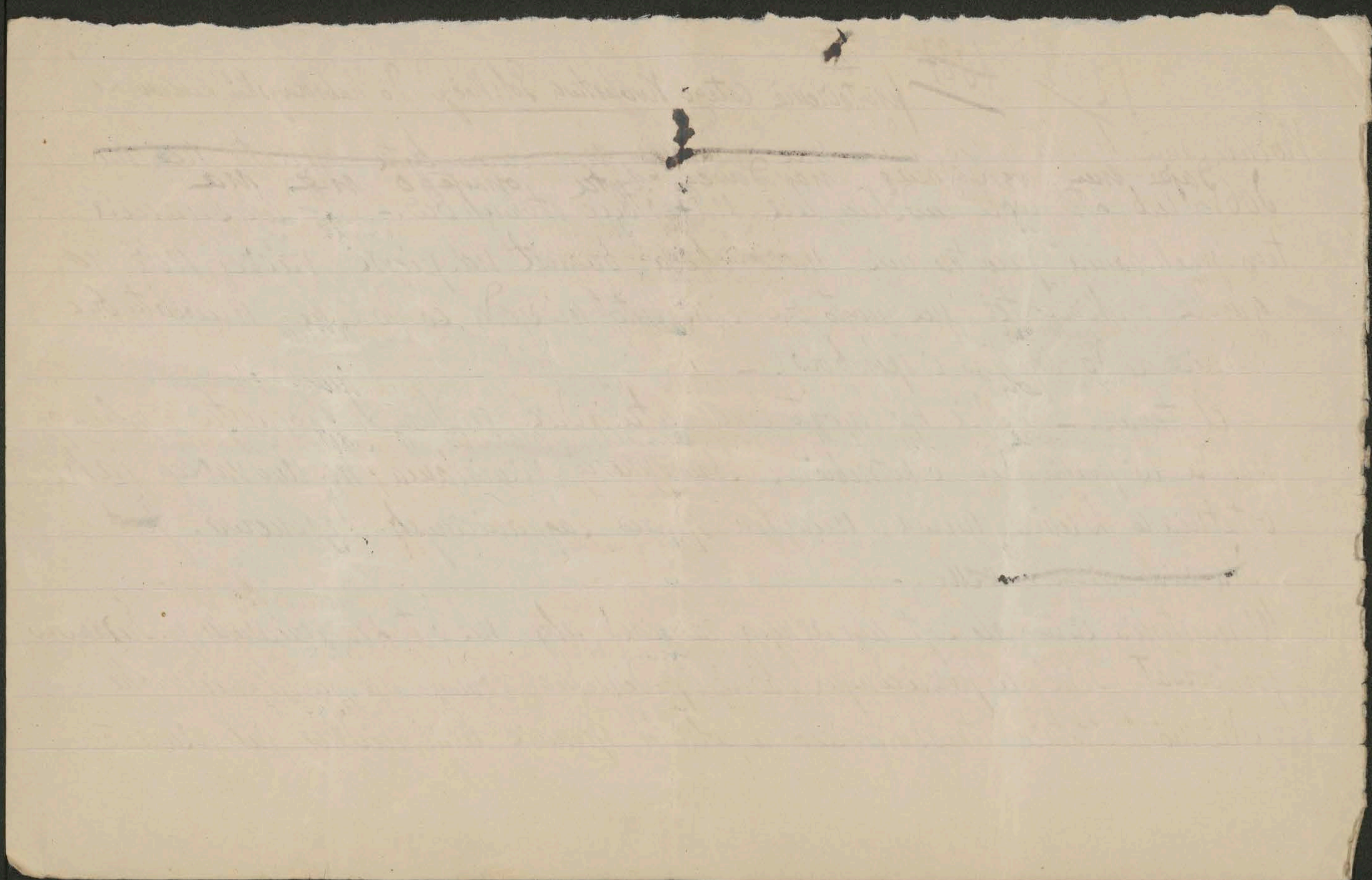
~~1206~~ ~~1027~~ ~~X~~ przyłączenie całego Królestwa Polskiego do habsburgskiej monarchii

Rozwiązanie hr. Andrassego, ~~daje mu gotowej narodowego bytu oparty nie na~~ dające mu rękojmię narodowego bytu opartego nie na dobrej lub złej woli ludzkiej lecz na istocie stosunków. – Od wyznania tego przekonania powstrzymać może chyba bagnet na piersi, raczej nóż na gardle. Nigdy też nie mogło być i nie było niezgody co do celu; musiały być różnice co do środków i sposobów. –

A teraz. – Nic nie mogło lepiej stwierdzić śródkowych mocarstw i polskiego narodu w przekonaniu o potrzebie i zbawienności rozwiązania hr. Andrassego jak ostatnia w Dumie mowa ministra spraw zagranicznych Sasonowa. ~~Jest~~ ~~Na nich drogowskazem~~. –

W najzręczniejszym ale zbyt wyparnym zamiarze, aby nie był zrozumianym, p. Sazonow próbował siać w przeciwnym obozie, podejrzenia, obawy, nienawiści, niesnaski. –

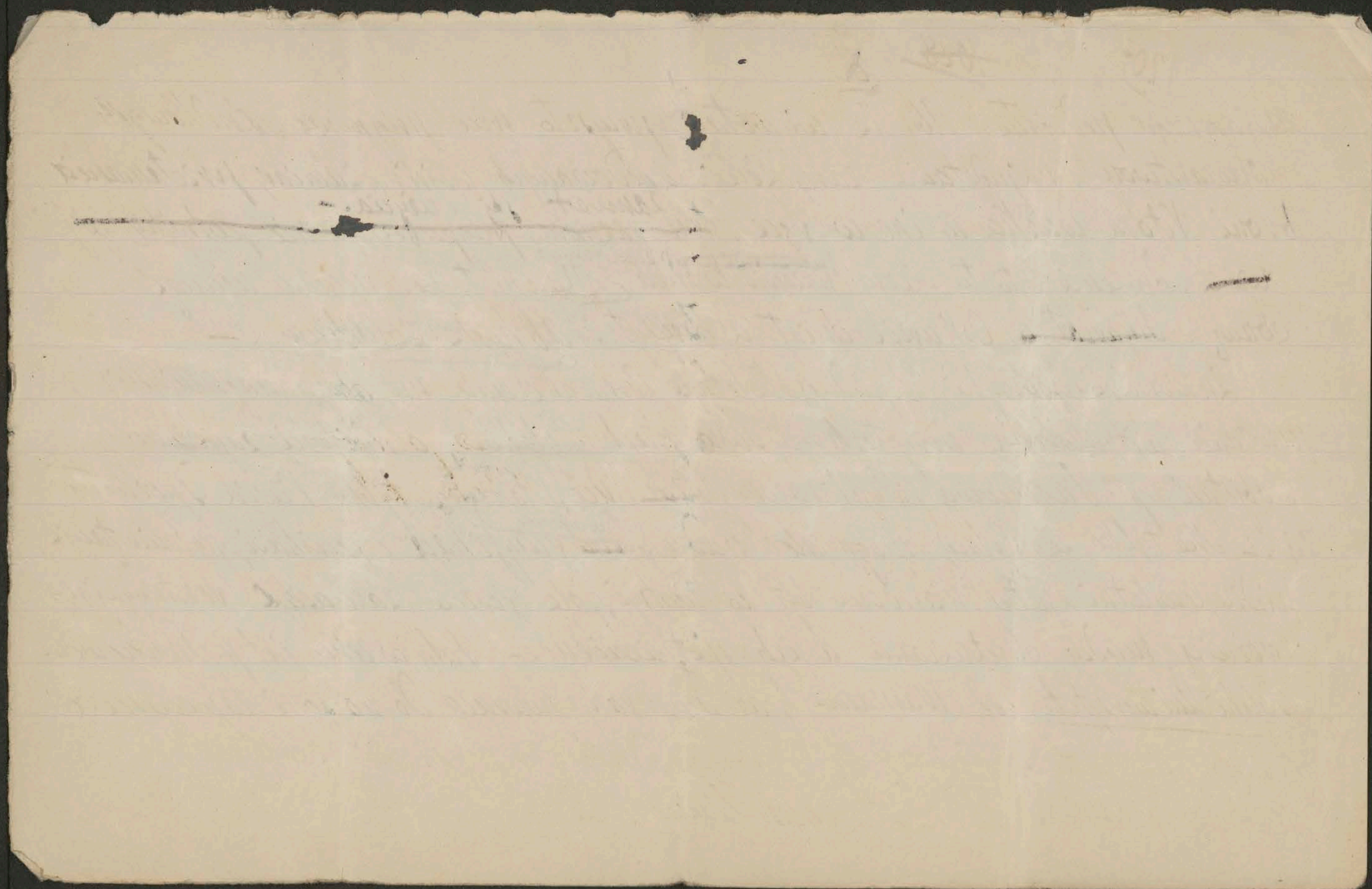
Nie mógł istotnie straszniejszego w polskiej sprawie użyć widma, jak czwartego

~~1207~~ ~~1028~~ ~~8~~ 163

najgorszego podziału. Aby je wywołać i przyszło mu przypisać, środkowym mocarstwom, na podstawie zarządzeń spowodowanych wojną, zamiar, przełamania broni Vetowa ucieka się im w ręce, ~~ten zamiar przypisać, a nie potrzebuje jej~~ zamiar jej użycia. — ~~woli~~. Zgoda była tu ojcem ~~przewidywania~~ przewidywania. Umacniał podejrzeniem uwagę obawy. ~~Oskarżył~~ a Oskarżyć chciał a nauczył: Ab hoste Consilium. —

Znajomość polityki i pięćdziesięcioletnie doświadczenia nie mogą najmniejszej, powstanić wątpliwości, w umysłach i sumieniach Polaków, o wartości zapewnień i obietnic p. Sasonowa. Tym razem ~~Rosi~~ nie Veto, inny tylko Rosja spoiła się. — Nie tylko że Polacy mogą ale muszą, półwiekowej ~~...~~ rusyfikacji i usiłowań, prześladowań, pięćdziesięcioletni pełny narodowy byt w Austryi, ale jeszcze zaważyć rozstrzygająca wojny, między obietnicami a ich spełnieniem. — Solą w oku jest p. Sasonowowi Polski Uniwersytet we Warszawie, aż dwa razy powraca do niego i zapewnia

~~1208~~ ~~1024~~ ~~8~~ 164

że go Rosja zamierzała dać; ~~a~~ tymczasem trzeba było zajęcia Warszawy przez niemieckie wojska aby rosyjski zamiar spełnionym został. Wstyd dla Rosji który p. Sasonow dziś przebolеje, lecz który pozostanie w rosyjskich dziejach. –

Polak nie potrzebuje być zbyt przenikliwym politykiem aby nie dać wiary zapewnieniom i obietnicom p. Sasonowa a musiałby być zbyt dobrodusznym, aby im je odkidać! – Historia i psychologia zaś zanadto przekonywująco przemawiają do polskiego narodu, aby nie dostrzegł rosyjskiej „pułapki", rosyjskich sideł, które są wiązane, w słowach p. Sasonowa i wszystkich poprzednich, od wybuchu wojny, urzędowych, rosyjskich oświadczeniach nt. roli oraz życzeniach spełnienia jego ideałów. – Polski naród musi je przyjąć jako nowe urąganie, wśród swoich nieszczęść i zrozumieć że idzie tu o szkodzenie swoim konkurentom, nie o uszczęśliwienie Polski. – Polacy jedyną stąd mogą odnieść korzyść, iż także zastosują do siebie: ab hoste consilium. –

~~1209~~ ~~1030~~ ~~2~~ 165

Jakikolwiek wezmą obrót wypadki pozostanę, przy mojej starej wierze, w przekonaniu, że jedynie odpowiada bezpieczeństwu i korzyści ~~habsburgskiej~~ austryjacko-węgierskiej monarchii, środkowych mocarstw, europejskiej kultury i zapewnia, zabezpiecza i zadawalnia polskie narody, bo opiera się na politycznej, religijnej i etycznej prawdzie!!

~~Wien 29 [illegible]~~

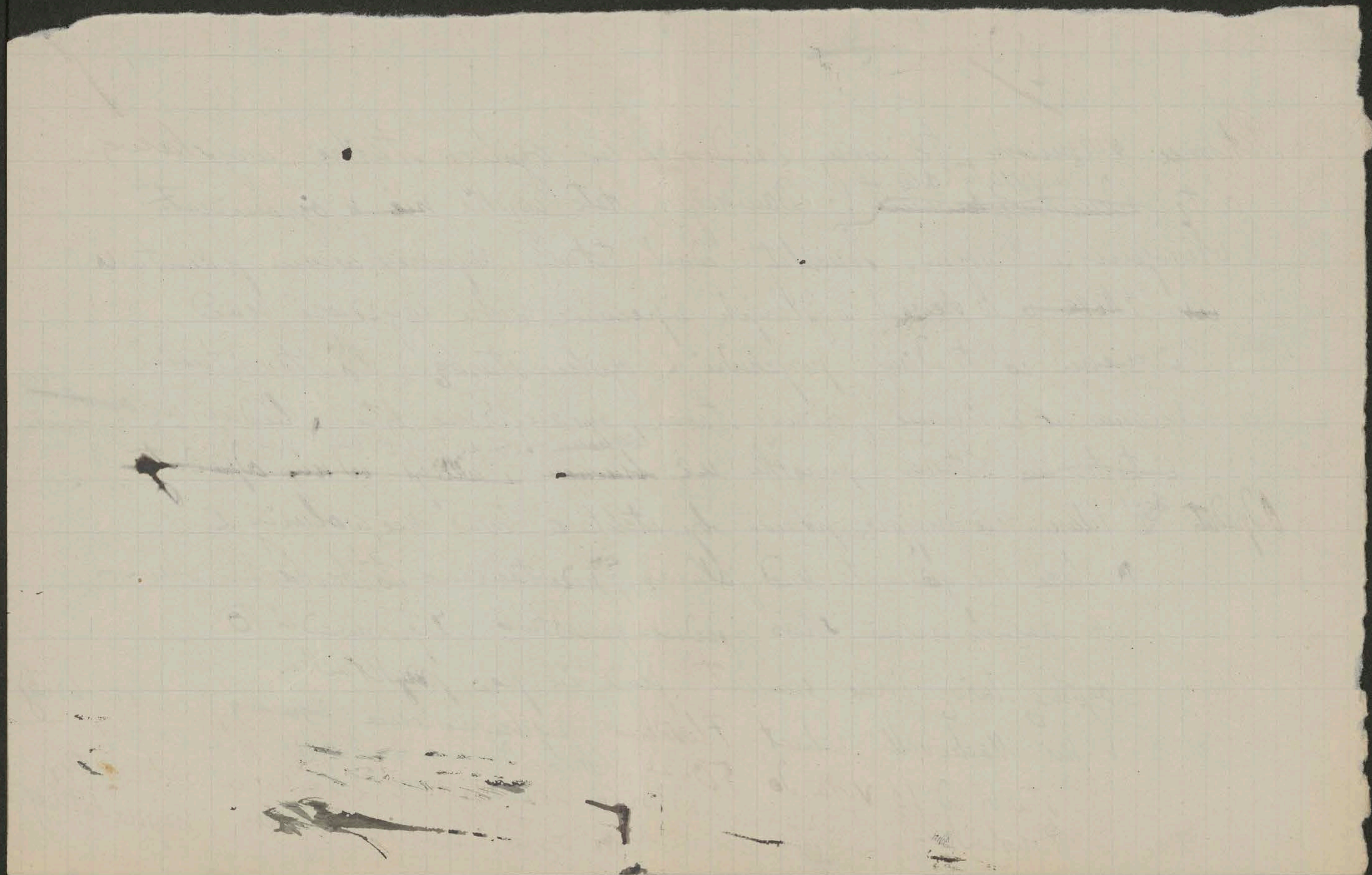
~~Wiedeń 29 lutego~~.

~~St. [illegible]ian~~

~~St. [illegible]man~~

~~1210~~ ~~1031~~ 166

Potworne rozmiary tej wojny zawdzięcza się ogólnej służbie wojskowej
a tej demokratyzacji! Dawniejsze, stałe wojska ~~nie~~ ograniczały
okropności wojny. Porwały jednak tętniej zapobiegliwszym państwom
w sprawach wojskowych zapewnić sobie wyższość nad
innemi, co trudniej przychodzi z ogólną służbą. W starożytności
mianowicie w Rzymie, ogólna służba ograniczoną była i ludnością nierozległym terytorium
zostawiono z początku liczną oraz
Odpadały klasy nie mające prawa obywatelstwa oraz niewolnicy i
* które nie górowały nad jakimiś; pozostawiano to barbarzyńcom.—
Za naszych czasów skoro jedno państwo zaprowadziło
ogólną służbę inne musiały pójść za jego przykładem
Jak Machiavelli zalecał Florencji zaprowadzenie ~~ogólnej~~ powszechnej
służby od 16 roku do 50.— Chciał nią zastąpić najemną.—
Powszechna służba wojskowa umniejszyła znaczenie szlachty i
w tem czasie było najważniejszem i najszlachetniejszem

=szem, bo pozbawiła ją wojskowego mono~~...~~polu. Nie zyskała na tem rycerskość wojny.—

167.

~~1241~~ Działania przeciw Verdun nie postąpiły ~~do wody~~.— Widocznie Niemcy ponieśli pod Vaux porażkę, Vitowy też jak zwykle ~~odda~~ podwójnie oddanto, ~~za co~~ z obawą o losy wojny i z pewnem zadowoleniem ~~że~~ przecież nie zawsze powodzi się Niemcom.— Przyszło czekać czy ~~zd~~ próba zdobycia Verdun i przełamania francuskiego frontu zaniechaną będzie, i Niemcy ~~czy też~~ powrócą ~~Niemcy~~, jak po bitwie pod Marną, do przymusowej defensywy. Od tego zależnem jest trwanie wojny. Ogień artylerii nie ustawał. Niemcy zajęli Morthomme.— Francuskiem dowództwo we Verdun objął jenerał Pétain.—

Tymczasem na włoskim froncie, cisza nad Isonzo. Włosi rozpoczęli ~~silną~~ liczną i silną ofensywę, dotąd odpartą, ale zdaje się to być początkiem nowych, wielkich walk.— Przez Wiedeń szły, w ostatnich dniach, znaczne wojska i wojenne zasoby ~~do na włoskie fronty granicy~~ do włoskiej granicy.—

~~Wielka rada wojenna ... rozpoczęta ... narady w Paryżu~~

~~1212~~ ~~1093~~ 168

Cesarz mianował następcę tronu Arcy. Karola Franciszka Józefa feldmarszałkiem porucznikiem i wiceadmirałem.– Hr. Berchtold został ochmistrzem Następcy tronu; Który udał się 16ᵉ na włoski front.–

Wielka rada wojenna Porozumienia rozpoczęta w Paryżu obrady 11.t.m.– Następne posiedzenie odbyć się miało 14ᵉ w głównej Kwaterze francuskiej.–

Francuski minister wojny Gallieni ustąpił, przejściowo zajął jego miejsce admirał Lacaze. Poczem niebawem ministrem wojny został jenerał dywizji Roques. –

~~Baseler Nachrichten donoszą że jenerał Everth adjutant~~
~~cara mianowany został głównodowodzącym wojskach~~
~~rosyjskich armii na zachodniem froncie, a jenerał Michniewitsch~~
~~Zatem Alexiejew~~
~~naczelnikiem wielkiego głównego sztabu.~~
~~byłby z tego stanowiska odwołany.~~ –

~~1214~~ ~~1095~~ 170

W dniu ponownego zebrania się niemieckiego parlamentu 15. 6. m. ogłoszonem zostało podanie się do dymisji ~~dymisja~~ sekretarza stanu marynarki, wielkiego admirała Tirpitza. Następcą ~~jego~~ jest jego współpracownik admirał Capelle.— Stąd wnosić można o zwycięstwie Kanclerza Bethmanna ~~w~~ w sporze z wielkim admirałem Tirpitzem co do ~~prow~~ zachowania się wobec Stanów Zjednoczonych w sprawie podwodnych łodzi.— Urzędowe doniesienia stara się ~~zupełnie~~ to ukryć ~~potwierdzeniem~~ n zapewnieniem, że zmiana w ~~urzędzie~~ marynarki, nie zmieni silnego ~~prowadzenia~~ kierunku w morskiej wojnie, mianowicie w wojnie podwodnych łodzi jaki zapowiedzianem został w nocie do neutralnych państw i wyjątkowo do Ameryki północnej.—

~~Parlament ma głównie obradować nad nowemi podatkami~~

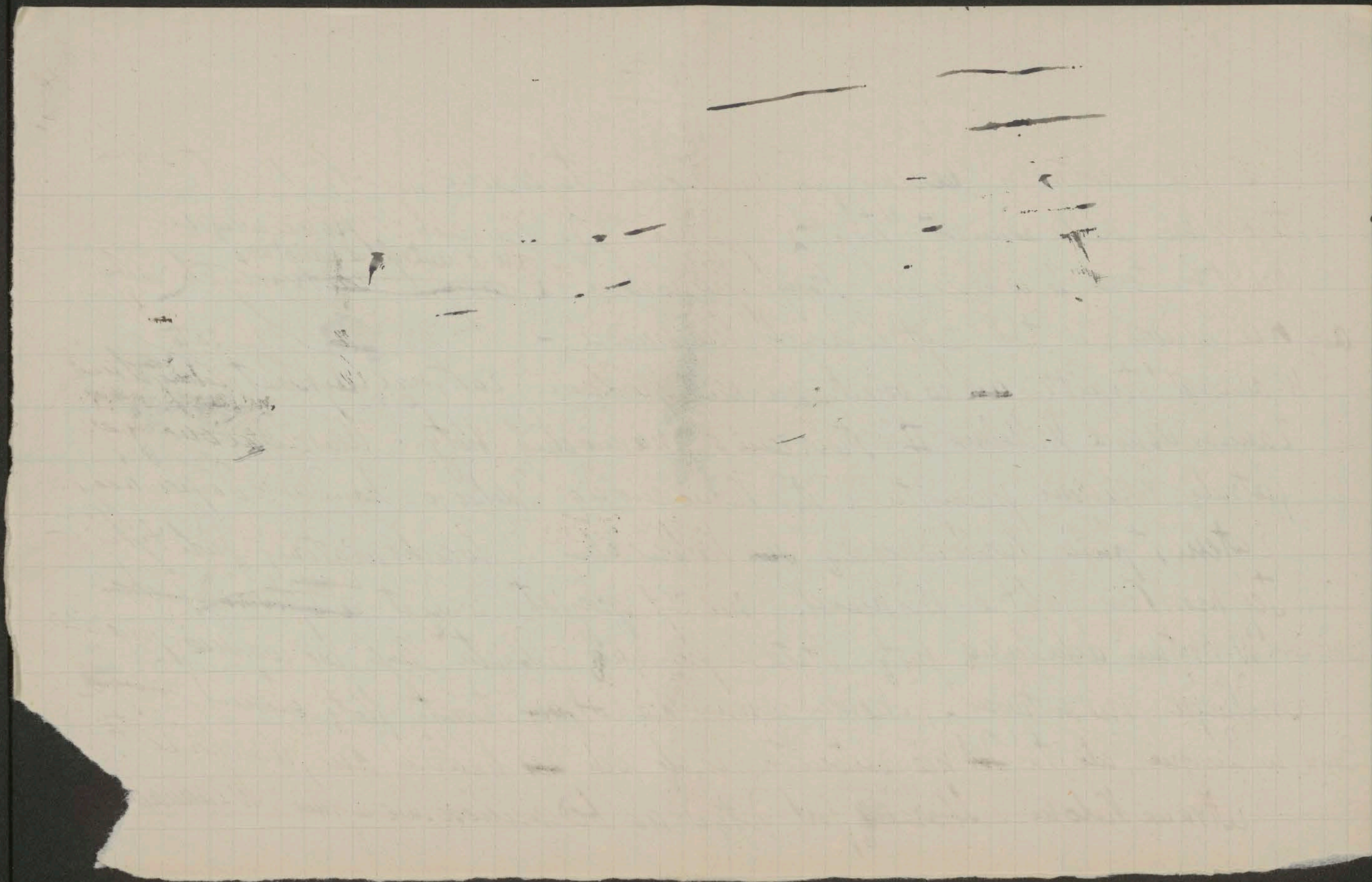
~~prowadzeniem wojny~~

~~1096~~ 1215 1. 171

Ale nie zaostrzył się też wojny pod morskiemi łodziami, jak miał sobie tego życzyć wielki admirał Tirpitz, podczas gdy kanclerz przeciwny mu był temu, ze względu na Stany-Zjednoczone i inne neutralne państwa ~~innych neutralnych~~ ~~aby~~ aby nie mnożyć i tak zbyt licznych nieprzyjaciół.-

W. admirał Tirpitz ~~[illegible]~~ w bojach nie miał sposobności zastąpić, zato wykonał umiejętnie zamiar cesarza Wilhelma II stworzenia niemieckiej floty. Uzasadniono jej potrzebę rozwojem przemysłu i stąd koniecznością dalekiego handlu, do pewnego zatem stopnia koniecznością ~~[illegible]~~ kolonialnej i wszechświatowej polityki.-

Tej morskiej polityce Bismarck nie zbyt sprzyjał, widział w niej ~~[illegible]~~ ~~wobec~~ wobec W. Brytanii achillesową piętę. Stała się przyczyną udziału Anglii we wojnie przeciw sojusznym mocarstwom.- Niemcy wprawdzie ~~[illegible]~~ stworzyły flotę mimo ~~drugiej~~ drugą w Europie, ale ta ~~[illegible]~~ nie zasłoniła wcale ich ~~[illegible]~~ handlu ani przeszkodziła utracie kolonii. ~~[illegible]~~ skazaną jest dotąd na bezczynność we wojnie.- Wzamian

1216 ~~1027~~ 172

Niemcy przywłaszczyły sobie [illegible] za przykładem Anglików — a do nich jak mówi Machiavell zawsze porównać trzeba — ~~francuskie~~ nieprzyjacielskie podmorskie także i wydoskonaliły je tak, że prześcignęły w tem Francję i wszystkie inne mocarstwa, czem zmieniły zupełnie morską wojnę i zmusiły z woli dotąd do bezczynności angielską flotę, lub narażały ją na straty. — W tem przeistoczeniu morskiej wojny i stosunków w niej sił na korzyść Niemiec znamienite położył zasługi w. admirał Tirpitz i na wykonania tego nowego sposobu prowadzenia morskiej wojny ustępuje przed jej ukończeniem.

~~Polityka~~ Wpływy polityczne przeważyły wojenne. — Wielka stronnictwa między niemi centrum, wniosła do parlamentu rezolucję zalecającą kanclerzowi bezwzględne prowadzenie wojny podmorskiej łodziami, co wygląda na demonstrację za Tirpitzem a przeciw Bethmannowi. — Parlament ma głównie obradować nad nowemi podatkami spowodowanemi wojną, a które mają zapobiedz zachwianiu równowagi budżetu. —

1217 1038 173

Od osoby przybyłej z Berlina dowiaduję się, że tam wciąż wyrażają pewność zwycięstwa, chociaż może nie są o niem całkiem przekonani i niezawodnie chętnie powitali by pokój, którego ~~nie z~~ ~~ustrzegą się nie~~ ukazać im nie chcą. — Główna nienawiść i zawziętości zwrócone są przeciw Anglii; bynajmniej przeciw Francji z którą zawarto by pokój nawet ~~z [illegible]~~ z ustępstwami. — Calais pożądanym jest więcej niż Verdun. —

1218 ~~1082~~ 174

W następstwie stanu wojennego między Niemcami a Portugalią Austro-Węgry zerwały z nią dyplomatyczne stosunki –

Podczas gdy Austro-Węgry toczą wojnę z Włochami a Niemcy z ~~temi~~ niemi zerwały tylko dyplomatyczne stosunki; Niemcy są w stanie wojennym z Portugalią a Austro-Węgry zerwały tylko z nią dyplomatyczne stosunki –

~~1219~~ ~~[illegible]~~ 175

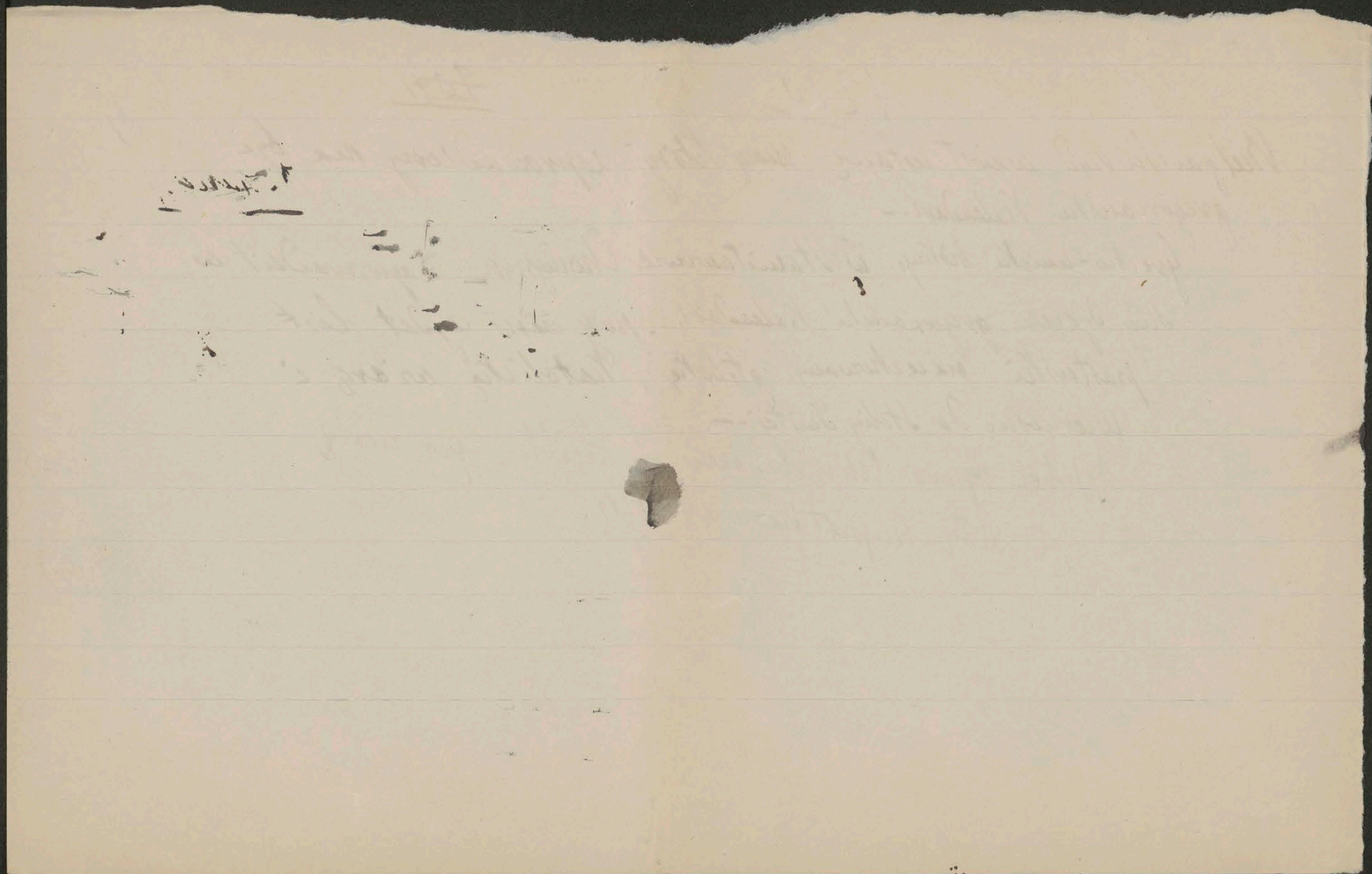
Po dłuższym pobycie we Wiedniu Król bułgarski Ferdynand udał się do Zofji.– ~~Mimiom~~ Podobno oprócz przesadnych terytorialnych żądań, starał się dla syna Borysa o rękę Arcyksiężniczki córki Arcy Walerji, ta pobożna pani, ze względów religijnych miała odmówić.– Dzienniki donosiły były pokrętnie że Ojciec Święty przebaczył Królowi, co się odnosiło do katolickiego w swoim czasie przeprowadzenia na prawosławie następcy tronu Ks. Borysa.– Przebaczenie nie mogło być bezwarunkowem; dla tego owa wiadomość nie może być dokładna ani autentyczna.– Jaki rzecz się ma istotnie niewiadomo.– Król podczas pobytu tutaj odwiedził pronuncjusza Kardynała Scapinelli.– Królewicze Boris i Cyrill przybyli 14.b.m z Monachium do Wiednia.– ~~Nie jest to w związku z matrimonialnym zamiarem~~

1220 ~~7041~~ 176

Bułgarski rząd wniósł ustawę mocą której zaprowadzony ma być gregoriański kalendarz.-

Grecko-unicki biskup w Stanisławowie Chomyszyn zaprowadził w swej dyecezji gregoriański kalendarz, przy czem wydał list pasterski nacechowany głęboką, katolicką wiarą i wiernością do Stolicy Świętej.-

Wobec oporu Ukraińców z wielką prawdą i siłą napiętnował ich

1221 ~~1042~~ 177

W petersburgskiej Radzie Państwa polski już członek Szebeko, w odpowiedzi na mowę p. Sazonowa stwierdził, iż wszystkie rząd ogółem nic dotąd z obietnic nie ~~zosiat~~ ziścił i nawet równouprawnienia Polaków w cesarstwie nie przeprowadził. – Najlepsza odpowiedź która już dawno ~~powinna była być dana~~ należała się. –

18 Marca

178

CXXII

29 Marc 1916

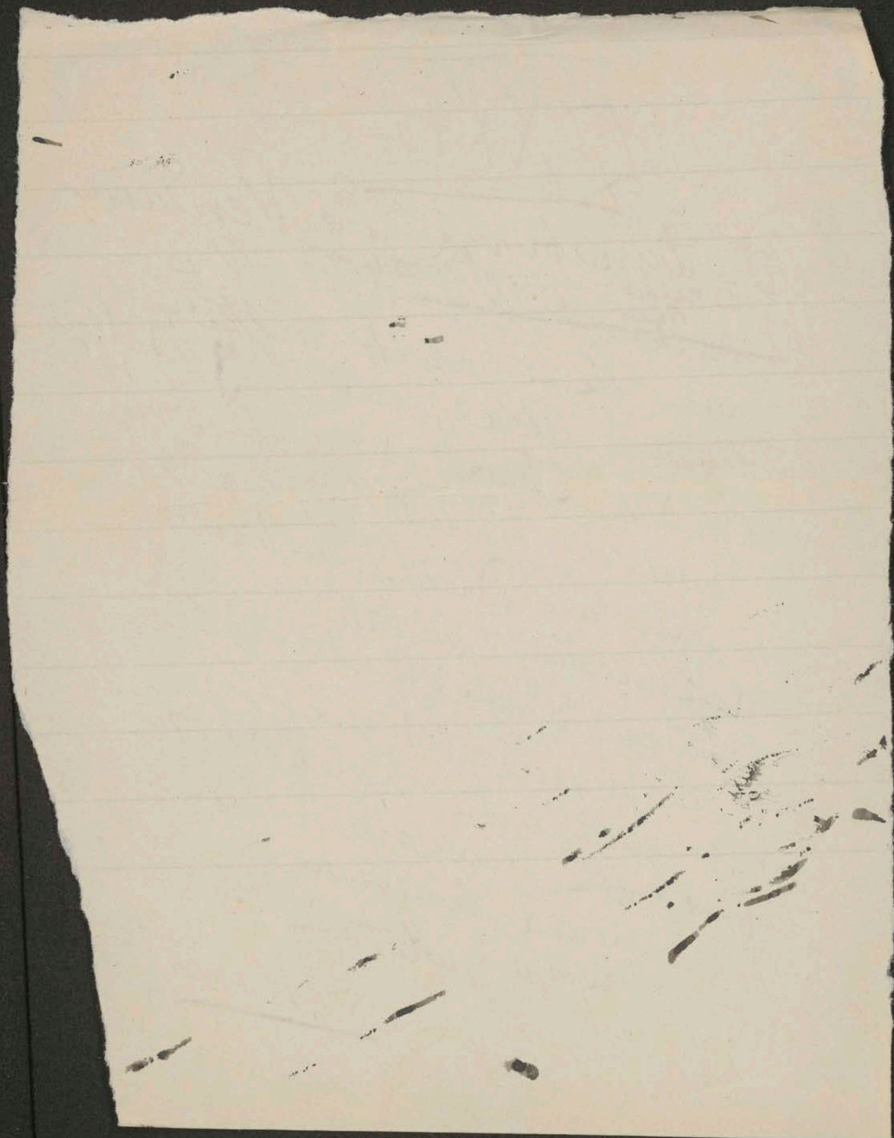
1222-1230

179

CXXII

Od Dynaburga do Verdun –
Austryjacko-węgierscy dragoni – Na
~~Ucz... i dragoni~~ – –
wszystkich polach walki – Joffra
Telegram Alexejewa do J. Joffra
Upadek Chwastowa – Salandra
i Sonnino na wielkiej radzie
w Paryżu – Dzieci milionerów
niemieckiej pojęcie –
Łodzie podwodne i Kanclerz
Sobranie i Ukraińcy
i gregoriańskie kalendarz
~~Gueschi~~ Guenschi... Kan
i Japonia. Cesarstwo i
rzeczpospolita –

25 Marca

~~7045~~ ~~1222~~ 4 XXII 180

Na olbrzymiem polu walki, linią pomiętrzną od Dynaburga, gdzie Hindenburg odparł nowe próby rosyjskiej ofensywy, do Verdun grzmiały działa i toczyły się zapasy, ale bez znaczenia. — Pod Verdun czy dalsze przygotowują Niemcy, czy też stanowczych zaniechali, trudno było wiedzieć. — ~~Cha~~ Tymczasem zadawalniają publiczność doniesieniem, o spotkaniu 20go ~~marca~~ nad flandryjskiem wybrzeżem, między niemieckiemi ~~torpedowcami~~ torpedowcami a angielską dywizją wojennych statków, w którem pierwsze odniosły powodzenie i zmusiły nieprzyjaciela do cofnięcia się, oraz rzuceniem bomb, z napowietrznych statków, na południowo-wschodnie wybrzeże Anglii, mianowicie na Dover.

W Galicji nad Dniestrem po zaciętej obronie wojska austryjacko-węgierskie musiały opuścić mostowe

1223 ~~1044~~ 181

z rana na północnym zachodzie ~~[illegible]~~, zburzone ~~[illegible]~~ wojska artylerią i minami, a przeciw którym skierowało wojska dowództwo bardzo przeważne siły.— Załoga złożona z dragonów walczących pieszo dzielnie, dostała się w niewolę pod ogniem nieprzyjacielskim w Dobrzywicach w okolicy Zaleszczyk.—

Próby w ostatniej ofensywy nie powiodły się!, Austryjacko-węgierska armia odzyskała nawet pozycje i nieco zyskała ~~[illegible]~~ w jednem miejscu terenu.— Zapasy ~~[illegible]~~ ostały a naczelnik głównego sztabu, istotny dowódca hr. Cadorna udał się do Paryża na naradę czteroporozumienia.— W dalszym ciągu Rosjanie wzmogli działalność w Galicji.— Niemcy ~~w dalszym ciągu~~ walczyli z powodzeniem 21 na północnym zachodzie Avocourt; i zdobyli pozycje ~~[illegible]~~ Hindenburg odparł, powtarzające się wojska ofensywę na północ od Rygi.— Austryjacko-węgierskie aeroplany rzuciły bomby na Walonę.— Na greckiej granicy przednie straże niemieckie spotkały ~~[illegible]~~ się z francuskiemi i angielskiemi.—

~~Zaciętość~~ ~~Rosjan~~ powtarzała się w następujących dniach tak przeciw Hindenburgowi pod Rygą jak w Galicji

~~12~~24 ~~1045~~ 182

bezskuteczne. — Zdaje się że rosyjska ofensywa ma na celu przeszkodzenie wysłaniu niemieckich wojsk ze Wschodu pod Verdun. —

Z Paryża donoszą „Generalissimus Alexejew przesłał w imieniu cara Joffrowi wyraz zachwytu, z powodu zachowania się 20 korpusu w bitwie pod Verdun. Car ~~nie~~ wątpi o pobiciu na głowę nieprzyjaciela a rosyjska armia czeka tylko na rozkaz ofensywy..." ~~Stąd można by wnosić, że przy naczelnym, naczelnym~~ ~~Dowództwie cara, głównodowodzącym w tym co w Kwaterze~~ ~~jest Alexejew.~~

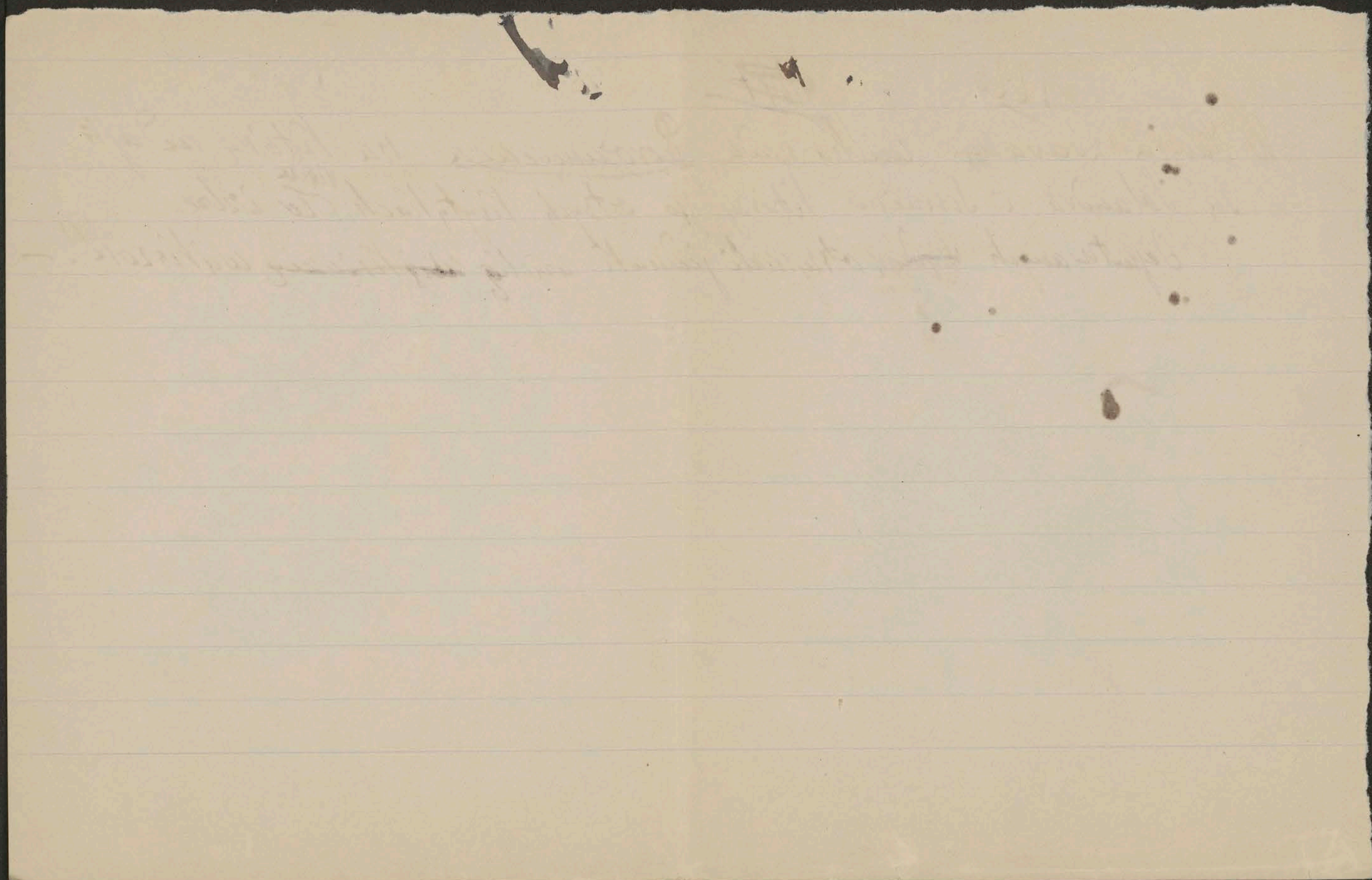
1229 ~~1056~~ 183

Rosyjski minister spraw wewnętrznych Chwostow przedstawiciel tak zwanych starcowych reakcjonistów dostał dymisję i upadł podobno na pogromie w Baku.— Minister prezydent Stürmer objął ministerstwo spraw wewnętrznych.—

1226 ~~1147~~ 184

W Italii zbiera się wielka rada porozumienia na której zdają się Salandra i Sonnino, którzy po ostrych krytykach rządu w izbie deputowanych ~~rządu~~, otrzymali jednak wielką ~~większością~~ większość!! —

1227 ~~1045~~ 185

Czwarta, wojenna, niemiecka pożyczka przyniosła przeszło dziesięć miliardów.—

~~1228~~ ~~1049~~ 186

Konwent seniorów niemieckiego parlamentu – postanowił, usunąć ~~ai do~~ na razie z obrad pełnej izby wnioski odnoszące się do wojny podmorskiemi łodziami. Obrady nad tą sprawą mają się rozpocząć w przyszłym tygodniu w komisji budżetowej. Jest to pośrednie uwzględnienie ~~D~~ Kanclerza. –

1229 ~~1050~~ 187

Sobranie wielką większością uchwaliło zmianę juliańskiego kalendarza na gregoriański ~~Nie dotyczy jednak świąt kościelnych~~

Ukraińcy galicyjscy sprzeciwiają się wciąż jeszcze gwałtownie tej zmianie zaprowadzonej przez stanisławowskiego grecko-katolickiego biskupa. ~~co jest~~ + Chomyszyna- co jest nonsensem.— Zmiana ~~biskupa~~ obejmuje święta.

W Bulgarii zaś ~~jednak~~ święta pozostają podług dawnego kalendarza co jest znaczną różnicą.—

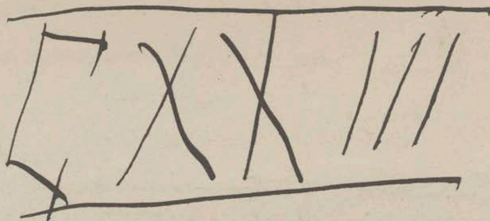
~~1057~~ 1230

188

W Chinach wzmaga się wrzenie przeciw cesarstwu. Yuanschikkai popierana przez Japonię.— Potwierdzające potwierdzenia Dominique z Pekinu mówi iż z pertraktowaniem gabinetu cesarstwo. Zniesieniem a rzeczpospolita przywrócona została

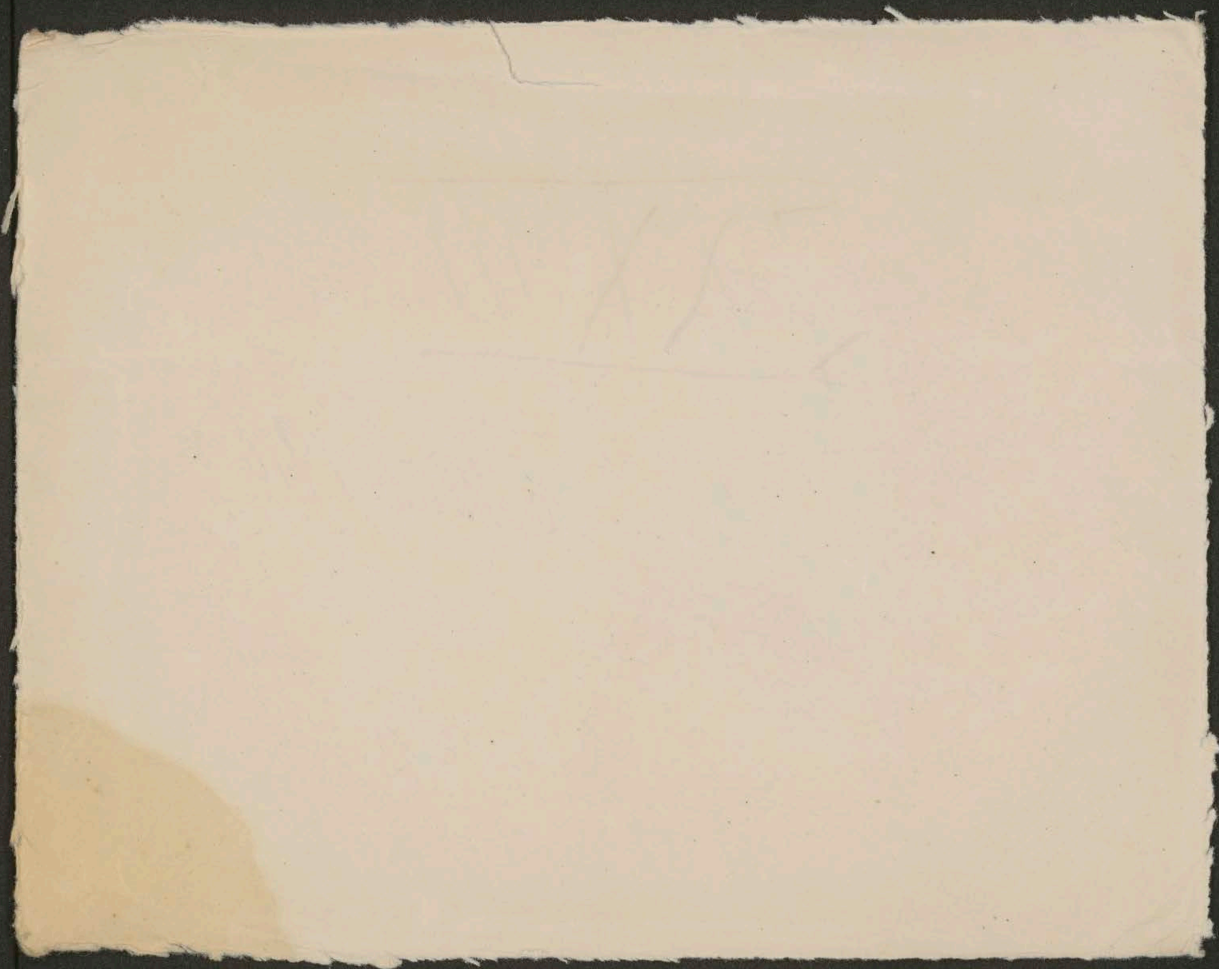
25 Marca

189

30 Марта 1916 г.

1231-1232

CXXIII

Rozmowa z ministrem Ugronem. Zgodność zapatrywań. Mój artykuł -- w Neues Wiener Tagblatt z 29go Marca. Pieczątka Ballplacu. -

30 Marca. -

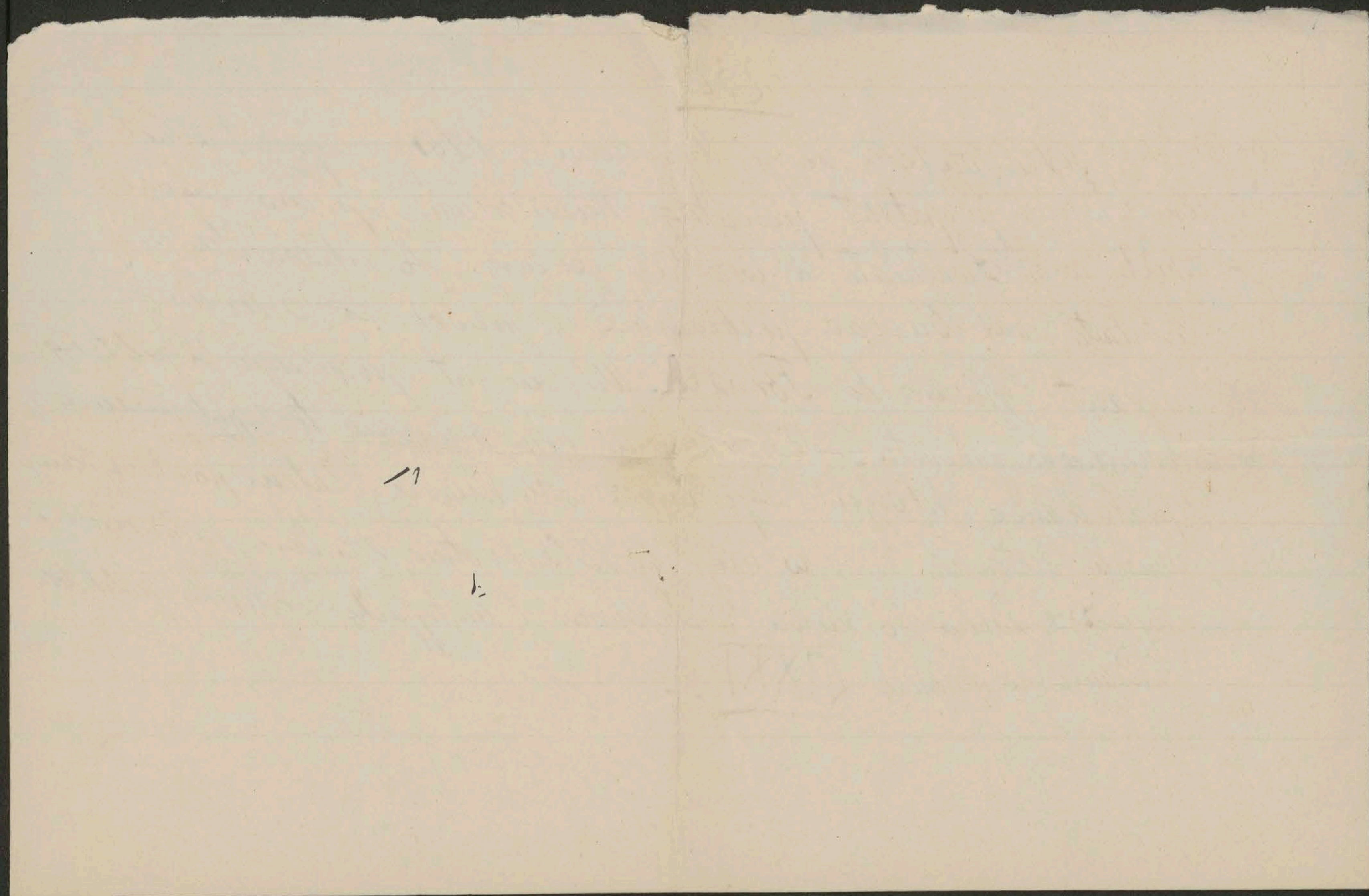
12~~31~~ 1912

CXXIII

Z rozmowy z ministrem Ugronem okazała się ~~zmi~~ między nami zgodno=
=ść w austryjacko-węgiersko-polskiem zadaniu, tak co do jego całości, jak
szczegółów. P. Ugron powiedział, iż powinienbym ~~[illegible]~~ ogłosić ~~pub~~
pismem moje zapatrywanie. Odrzekłem, że już na początku wojny wypo=
=wiedziałem je w znanej mu broszurze: Podczas wojny 1914 r.; że nie miałem
by mi było oderwać się, wtedy kiedy słowo i pismo tak mało waży, że jednak
gotów jestem uczynić zadość jego życzeniu, jeśli poczytuje to za użytecznem
dla sprawy której prowadzenia wspólnie pragniemy. Odpowiedział, że ~~poczytuje~~ uważa że moje
oderwanie się w tej chwili jest wskazanem i potrzebnem. Stąd powstał mój
artykuł w Neues Wiener Tagblatt, który tu przytaczam. Zaczem ~~[illegible]~~=

1232 192

ogłosiłem, przedłożyłem go p. Ugronowi, który wyraził zupełną z nim zgodność i opatrzył pieczątką ministerium spraw zagranicznych, co go tutaj zwalniało z wszelkiej cenzury. Po ukazaniu się artykułu, bar. Burian pochwalnie się przedemną o nim wyraził, również hr. Forgach. Więc nie jest sprzecznym z polityką wiedeńskiego gabinetu. – Streściłem w nim ogólnie te zapatrywania i przekonania, którym daję wyraz w tej książce. Zatem powtórzyłem, owszem dosłownie, co się w niej już kilkakrotnie znajduje, mianowicie powyższe zdanie o mowie p. Sasonowa i austryjacko-węgiersko-polskie zadania w rozdziale LXXI. –

Die polnische Frage.

Der nachfolgende Artikel eines der angesehensten polnischen Politiker und Journalisten erscheint als eine gutachtliche Aeußerung über die zukünftige Lösung des äußerst schwierigen polnischen Problems. Die Red.

In meiner langjährigen publizistischen Tätigkeit habe ich mit Ausdauer die Ueberzeugung verfochten, daß für eine vorteilhafte und zukunftsreiche Expansion der Habsburger-Monarchie in erster Reihe der von Rußland an sich gerissene Teil der polnischen Lande in Betracht kommen könne. Diese meine Ueberzeugung basierte auf Gründen der Politik, der Macht, der Religion und der Ethik, womit sich mir auch die besten Garantien für die Existenz der polnischen Nation verknüpften. Und ich habe an ihr in der Vergangenheit als Chefredakteur des Krakauer „Czas" und in der Monatsschrift „Przeglad Polski" sowie in den Büchern „Das Jahr 1863", „Wirkungen und Werke Bismarcks", „Der russisch-türkische Krieg im Jahre 1877 und die Habsburger-Monarchie" mit unerschütterlicher Treue festgehalten. Diese publizistische Kontinuität rechtfertigt es wohl auch, daß ich heute zu Ereignissen Stellung nehme, denen gegenüber Worte, und zumal die eines zur Tat nicht Berufenen, nur von geringer Bedeutung sein können.

Als die in Rede stehende Frage in den Bereich der Möglichkeit gerückt war, schrieb ich im August 1914 in der Broschüre „Während des Krieges 1914": „Ich bin immer der Ansicht gewesen, daß die Zukunft der Habsburger-Monarchie in dem Teil Polens liege, den Rußland sich angeeignet, und ich habe auch deren und der polnischen Nation Sicherheit und Vorteil stets daran geknüpft. In dem Augenblick, wo dieses Ziel seiner Erreichbarkeit und Verwirklichung sich nähert, brauche ich mich selber daher nicht zu wiederholen. Es genügt vielmehr an die Worte der großen Kaiserin Maria Theresia zu erinnern: „Diese so ungerechte und so ungleiche Teilung."

Was nun die polnische Nation betrifft, so wären Voraussagungen verfrüht. Sicher ist nur, daß die Habsburgermonarchie diejenige Großmacht ist, an deren Bestehen den Polen gelegen sein muß und auch ist und deren Wachstum und Erstarken ihnen daher am Herzen liegt. Eine Besiegung der beiden Zentralmächte würde auch eine Niederlage der polnischen Nation und zugleich eine empfindliche Schädigung des Katholizismus bedeuten. Einzig die Standarte der Habsburger schützt beide vor zahlreichen Gefahren und bitteren Enttäuschungen. Nun soll freilich über das Fell des Bären nicht früher verfügt werden, als bis er erlegt ist. Allein die vormals nicht ergriffene Gelegenheit — was sich eben zu rächen pflegt — lehrt, daß man sie, wenn sie sich nunmehr mit dem Sieg der beiden Zentralmächte darböte, nicht wieder ungenützt vorbeigehen lassen darf.

Der wechselnden Ereignisse Lauf war nicht imstande, meine Ueberzeugung zu erschüttern, er hat mich im Gegenteil in ihr nur noch bestärkt, und dies insbesondere, als Galizien bis Krakau vorübergehend verloren gegangen war.

Als die erste öffentliche, ebenso klare als treffende und namentlich von ungewöhnlichem politischem Scharfsinn zeugende Bestätigung dieser meiner Ueberzeugung darf wohl der im vergangenen Jahre in der „Neuen Freien Presse" veröffentlichte denkwürdige Artikel des Grafen Julius Andrassy gelten. Er hat das Schweigen der vernünftigen, vorsichtigen und voraussehenden Politiker gebrochen, die nebelhaften oder unbeholfenen und kraftlosen Kombinationen weggefegt und hat Oesterreich-Ungarn und der polnischen Nation das einzig reale und praktische Ziel gewiesen. Die polnische Frage wurde hier in meisterhafter Weise gestellt und gelöst und damit der Beweis erbracht, daß sie keineswegs die Quadratur des Zirkels bedeute. Eine frohe Botschaft ward hier verkündet, die zu einem Programm erhoben werden müßte. Brachte sie es doch zutage, daß dank einer über alle Maßen günstigen Verkettung der Umstände eine Lösung möglich geworden ist, die sowohl den Interessen der Zentralmächte als denen der polnischen Nation entspricht. Denn wäre dies hinsichtlich der Interessen dieser Mächte nicht der Fall, so müßte ja eine derartige Lösung ihre Basis und Existenzberechtigung verlieren. Die Annahme, daß die Zentralmächte mit Krieg und Sieg etwas andres als die eigene Sicherheit, den eigenen Nutzen, eine andre, und wäre es selbst die edelste, und nicht vielmehr die eigene Sache verfolgen, schließt sich von selber aus. Ebenso undenkbar ist es, anzunehmen, daß die Habsburger-Monarchie nach einem siegreichen Krieg nicht die entsprechende Entschädigung erhalten sollte. Und diese kann eben in der durch den Grafen Andrassy gezeigten Lösung der polnischen Frage bestehen. Graf Andrassy hat nachgewiesen, daß diese Lösung alle oben angeführten Rücksichten ersten Ranges mit der Existenz der polnischen Nation in Einklang bringt und daß jede andre gleichbedeutend wäre mit einer der polnischen Sache bereiteten Niederlage, zugleich aber mit einem unersetzlichen Schaden der Zentralmächte. Denn auch in diesem Fall gilt das Wort Goethes: „Tatsachen lassen sich nicht aus der Welt schaffen, sondern nur benützen."

Der politisch gebildete, die Sachlage vollkommen und objektiv zu beurteilen fähige Pole aber mußte zur Ueberzeugung gelangen, daß diese Lösung für die polnische Nation schon deswegen die einzig vorteilhafte ist, weil jede andre schwach oder schädlich, ja vielleicht auch solcher Art wäre, daß sie sich als verhängnisvoll erweisen könnte. Denn sie bietet ihm die Garantie für seine nicht auf veränderlichen Umständen, vielmehr auf dem konstanten Wesen der Verhältnisse basierte nationale Existenz. Von dem Bekenntnis zu dieser Wahrheit vermag nichts zurückzuhalten, es sei denn — das Messer an der Kehle. Darum konnte denn auch niemals eine Uneinigkeit hinsichtlich des Zieles bestehen, sondern nur Meinungsverschiedenheiten bezüglich der Mittel und Wege herrschen.

Nichts ist mehr dazu angetan, die Zentralmächte und die polnische Nation in der Ueberzeugung von der Notwendigkeit und Heilsamkeit der in Rede stehenden Erledigung der polnischen Frage zu bestärken als die jüngste

... der Hoch-
... Feuer der beiden Artillerien. Von italienischer Seite folgten Angriffsversuche am Nordhang des Monte San Michele und bei San Martino, die leicht abgewiesen wurden. Oestlich Selz ist das Gefecht noch im Gange.

Auch im Plöckenabschnitte scheiterten alle feindlichen Angriffe. Vor der Kampffront des braven kärntnerischen Feldjägerbataillons Nr. 8 liegen mehr als 500 tote Italiener.

An der Tiroler Front waren die Geschützkämpfe nur in den Judikarien lebhafter als gewöhnlich.

Da in Venetien ein erhöhter Eisenbahnverkehr gegen die Isonzofront festgestellt wurde, belegten unsre Flieger einige Objekte der dortigen Bahnen mit Bomben.

Südöstlicher Kriegsschauplatz.

Keine Ereignisse.

Der Stellvertreter des Chefs des Generalstabes:
v. Höfer, Feldmarschalleutnant."

* * *

Fortdauernde Kämpfe an der italienischen Front.
Abgewiesene russische Angriffe.

Kriegspressequartier, 28. März.

Während der Artilleriekampf an der Kärntner- und Isonzofront noch immer mit unverminderter Heftigkeit andauert, haben auch die Infanteriekämpfe an jener Front an Ausdehnung zugenommen; am Görzer Brückenkopf setzten die Italiener wiederholt zum Angriff an; um die ihnen gestern entrissene Stellung auf dem Nordhange der Podgora wieder in ihren Besitz zu bringen, und auch gegenwärtig ist der Kampf dort noch nicht abgeschlossen, die Infanterietätigkeit hat sogar weiter nach Süden übergegriffen, auf das Plateau von Doberdo. Hier richteten die Italiener mehrere starke Stöße gegen unsern Abschnitt Monte San Michele und San Martino, sie wurden jedoch überall scharf abgewiesen.

Die gründlichste Abfuhr erhielten sie jedoch bei ihrem erneuten Angriff auf den Plöckenpaß, wo ihre Vorwärtsbewegung mit so außerordentlich schweren Verlusten für sie abgeschlagen wurde, daß allein vor dem Abschnitt des achten Jägerbataillons nicht weniger als fünfhundert italienische Leichen gezählt wurden.

Unsre Flieger stießen ebenfalls erfolgreich nach Oberitalien vor, um den erhöhten italienischen Eisenbahnverkehr zu stören.

1234 194

von dem Minister des Aeußern Sasonow in der Duma gehaltene Rede. In der böswilligsten, doch eben auch allzu deutlichen Absicht, unverstanden zu bleiben, versuchte er im Gegenlager Verdächtigungen, Befürchtungen, Haß und Zwietracht zu säen. Und er konnte in der Tat den Polen gegenüber kein schrecklicheres Phantom zur Anwendung bringen als die „vierte Teilung" — die empfindlichste. Um es aber hervorrufen zu können, konstruierte er aus den lediglich auf Kriegsrücksichten basierten Verfügungen der Zentralmächte deren angebliche Absicht heraus, die sich ihnen in die Hand drückende Waffe entzweizuschlagen, anstatt von ihr Gebrauch zu machen. Der Wunsch war hier der Vater der Weissagung. Durch die Verdächtigung wollte Sasonow die Angst beseitigen. Er klagte an und belehrte: Ab hoste consilium!

Vertrautheit mit Politik und fünfzigjährige Erfahrung können nun aber in den Geistern und in den Gewissen der Polen nicht den geringsten Zweifel über den Wert der Versicherungen und Versprechungen des Herrn Sasonow aufkommen lassen. Diesmal ist niemand andrer als Rußland zu spät gekommen. Die Polen können nicht nur, sie müssen vielmehr der Russifizierung, der religiösen Unduldsamkeit und Verfolgung und der Unterdrückung die fünfzigjährige nationale Existenz und bürgerliche Freiheit in Oesterreich, den Schutz durch den hochherzigen Monarchen gegenüberstellen und überdies noch den entscheidenden Unterschied zwischen Versprechungen und ihrer Erfüllung betonen.

Ein Dorn im Auge ist Herrn Sasonow die polnische Universität in Warschau. Hat er doch von ihr zweimal gesprochen und versichert, daß Rußland die Absicht hatte, sie zu geben. Nur daß eben Warschau erst von den Deutschen eingenommen werden mußte, damit die russische Absicht sich erfülle. Eine Schande, die Herr Sasonow vielleicht verschmerzen, die aber in der Geschichte Rußlands fortbestehen wird. Uebrigens hat im russischen Reichstag dessen polnisches Mitglied Schebeko festgestellt, daß die russische Regierung von ihren gesamten Versprechungen an die Polen keine einzige erfüllt hat.

Der Pole braucht nun aber gar nicht ein scharfsichtiger Politiker zu sein, um den Versicherungen des Herrn Sasonow keinen Glauben zu schenken, er müßte wahrlich sehr gutherzig sein, wenn er ihnen diesen entgegenbrächte. Geschichte und Psychologie haben zu der polnischen Nation allzu überzeugend gesprochen, als daß sie nicht die „Leimruten" gewahren sollte, die in den Worten des Herrn Sasonow und in allen früheren seit Ausbruch des Krieges gemachten amtlichen russischen Liebeserklärungen sowie in den „brüderlichen" Wünschen nach Erfüllung der polnischen Ideale versteckt sind. Die polnische Nation vermag darin nichts andres als nur eine neuerliche Verhöhnung ihres unverschuldeten Ungemachs zu erblicken. Und sie ist sich auch darüber im klaren, daß es sich hier lediglich um eine Schädigung der Zentralmächte, keineswegs aber darum handelt, sie selber zu beglücken. Der einzige Vorteil, den die Polen daraus ziehen können, ist, auch auf sich das Wort anzuwenden: Ab hoste consilium.

In einer Versammlung der christlichsozialen Partei hat Prinz Alois Liechtenstein auf Grund sehr realer, praktischer Daten und mit der ihm eigenen vollendeten Suada den aus der Lösung der polnischen Frage im Sinne der Betrachtungen des Grafen Andrassy Oesterreich erwachsenden Nutzen aufgezeigt. Diese Uebereinstimmung zwischen dem Grafen und dem Prinzen hinsichtlich der Art der Lösung der polnischen Frage ist ein schätzbares Zeugnis dafür, daß weder der Stellung der Ungarn in der Monarchie noch der der Deutschen in Oesterreich dadurch Abbruch geschehen kann.

Wenn ich heute abermals für diese Lösung eintrete, so gebe ich damit zugleich der Ueberzeugung einer ganzen Reihe von Polen, die meine Zeitgenossen waren oder sind, von Staatsmännern und Politikern, von treuen Dienern des Monarchen und der Monarchie und gleichzeitig treuen Söhnen ihrer eigenen Nation, Ausdruck. Auf diese Tradition gestützt, werde ich, welche Wendung immer auch die Ereignisse nehmen sollten, bei meinem alten Glauben verharren. Denn ich bin mir dessen bewußt, daß die mit ihm übereinstimmende Lösung der polnischen Frage der Sicherheit, dem Nutzen und Frommen Oesterreich-Ungarns und seines erprobten Verbündeten sowie Mitteleuropas und dessen Kultur entspricht und auch die polnische Nation sichert und zufriedenstellt, weil sie eben auf politischer, religiöser und ethischer Wahrheit beruht. Ja es tritt hier sogar der in der Geschichte nicht immer vorkommende Fall ein, daß Eroberung — Erlösung bedeutet.

St. v. Kozmian.

30 Marca

ihre Väter stolz und dankerfüllten Herzens vor dem Throne Euer Majestät, um durch meinen Mund der unverbrüchlichen Treue ihres ganzes Volkes Ausdruck zu geben und neuerdings um die väterliche Huld und Gnade Euer Majestät alleruntertänigst zu bitten.

Seine Majestät unser allergnädigster Kaiser und König Franz Josef I. Hoch!"

Die Antwort des Kaisers.

Der Kaiser erwiderte auf diese Ansprache des Landeschefs nachstehendes:

„Mit Freude sehe Ich die Vertreter Bosniens und der Herzegowina um Mich versammelt, und bewegten Herzens nehme Ich die Kundgebung ihrer Treue und An-

zu haben Mir eine kostbare Erinnerung ist, unlösbar an Mich und Mein Haus geknüpft.

In fester Zuversicht zu Gott dem Allmächtigen hoffe ich auf die einträchtige und fruchtbare Arbeit kommender Friedensjahre und entbiete dem treuen Volke Bosniens und der Herzegowina Meinen väterlichen Gruß und Dank für die Mein Herz erfreuende Huldigung."

Die Deputationsmitglieder brachten dem Monarchen hierauf begeisterte Ovationen dar.

Der Cercle.

Der Kaiser zeichnete sodann nachstehende Persönlichkeiten durch Ansprachen aus: Weihbischof Dr. Sasic, Bischof ...tisic, Abt Atzfalg, Metropolit Letica, ...eteis el Uleman Causevic, den Bürgermeister von Mostar Komadina, Vakufdirektor Arnautovic, Dr. Bagasic, den Grundbesitzer Kulovic, den Bürgermeister von Tuzla Vilovic, Vizebürgermeister von Mostar Sola, Dr. Sunaric sowie die Beiräte des Regierungskommissärs von Sarajevo Damjanovic und v. Vancas.

Als der Kaiser den Audienzsaal verließ, wiederholten sich die enthusiastischen Ovationen sämtlicher Huldigungsteilnehmer.

* * *

Die Deputation in Budapest.

Budapest, 28. März. Die bosnisch-herzegowinische Huldigungsdeputation trifft am 30. d. in Budapest ein. Ministerpräsident Graf Stephan Tisza gibt der Deputation zu Ehren am 30. d., mittags, im Hotel Hungaria ein Dejeuner. Abends findet ein vom Bürgermeister Dr. Barczy zu Ehren der Deputation veranstaltetes Bankett im Donau-Palasthotel statt.

Neuerliche Zusammenkunft deutsch-österreichischer und ungarischer Parlamentarier.

Wie schon mitgeteilt wurde, werden die Besprechungen führender deutschösterreichischer und ungarischer Parlamentarier, die bekanntlich am 30. Jänner und 25. d. stattgefunden

---

Manche würzen auch das ganze mit einer Prise weißen Pfeffers und mit ein wenig Muskatnuß. Das Gericht wird kochend serviert. Man stellt das Schüsselchen auf einen kleinen Dreifuß, unter dem eine Spiritusflamme brennt, und tunkt mit einem Stück Brot das brodelnde Gemisch heraus. Zuerst verbrennt man sich die Zunge, dann aber schmeckt es über alle Maßen köstlich. Die feinen Reize des Weines mischen sich mit dem derben Ton des Käses in einer höchst wirkungsvollen, man möchte fast sagen, aufregenden Harmonie. Ich warne Neugierige, denen die Fondue beim ersten Versuch allzu gut schmecken sollte. Der glühende Käse kann einem ganz mächtig zu Kopf steigen, und man kann von einem solchen echt Walliser Gericht einen ganz respektablen Käserausch bekommen. Wie wäre es aber, wenn die Fondue einmal als Schlußgericht einer Wiener Tafel auftauchen würde? Ihre Erscheinung wäre gewiß ein Erfolg. Auf silbernen Miniaturspirituskochern würden die irdenen Töpfchen stehen mit dem brodelnden, blasenwerfenden Gemisch, und eine Runde von Flämmchen würde um den Tisch herum tanzen und der scharfe Charme der Fondue würde selbst die ermüdetsten Gaumennerven noch einmal erwecken und ergötzen.

Daß Käse- und Milchspeisen in einem Lande der Hirten eine große Rolle spielen, ist begreiflich. Ansonsten ist die Schweiz nicht sehr reich an spezifischen Nationalgerichten. Sie liegt kulinarisch zwischen Bayern und Italien und hat von beiden Nachbarn das Beste gelernt. Süddeutschland und Welschland reichen sich in der Schweizer Küche die Hand. Die Lust an Knödeln und Nocken kam aus dem angrenzenden Osten, die Polenta rückte aus dem Süden siegreich vor. Der ärgste Feind einer Nationalküche aber war der Internationa-

LXXIV

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

1. [redacted] 1916 r.

An Seine des Herrn

195

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates ꝛc. ꝛc.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

1235-1257

TAGESORDNUNG

Krakau.

196

CXXIV

Na frontach.– Dekmisja Poliwanowa
Następca Szuwajewa. Proces Sucho=
=milinowa.– ~~Paryzka konferencja~~ Paryzka Konferencja
i przymierzeńców.– Hollandia. Jej
wojskowe zarządzenia i neutralność!.–
Powodzenie Kandera ~~Batt~~ Bethmanna
w Komisji budżetowej. Stany Zjedno=
=czone i Meksyk.– Uzbrojone handlowe
statki i także podwodne.– Postawienie
socjalistyczne ~~w~~ przyjęcie do Koła Polskiego
N. N. Komitet i Koło Polskie. Układ.–
„Albowiem obecne czasy potężniej rzeczą się
w ludzkich zamiarów" N. Zebranie
w Krakowie i ~~w~~ urzędowe
Moje zjazdy deklaracji.–

Spotkanie z bar-Bawarianem i
zaproszenie. „Polacy
galicyjscy nie mają upoważnienia
przemawiać w imieniu „Polaków
Królestwa Polskiego" o jego
teraźniejszem i przyszłem usposobieniu. —
Jak stoi rzecz? Brygadier
Piłsudski. — Spotkanie na
śniadaniu u byłego namiestnika
Korytowskiego. — Wojciech Kossak
znowu malarzem cesarza Wilhelma. —
Władze niemieckie zezwalają na warszawską
Radę Miejską z wyborów. —

1 kwietnia

~~1051~~ ~~1234~~ ~~LXXIII~~ LXXIV 1235 197

~~Wszyscy wojną zmierzali, nikt do tego nie przyznaje się~~

Wszyscy ~~wojną~~ wojna zmierzeni, nikt tego nie przyznaje.

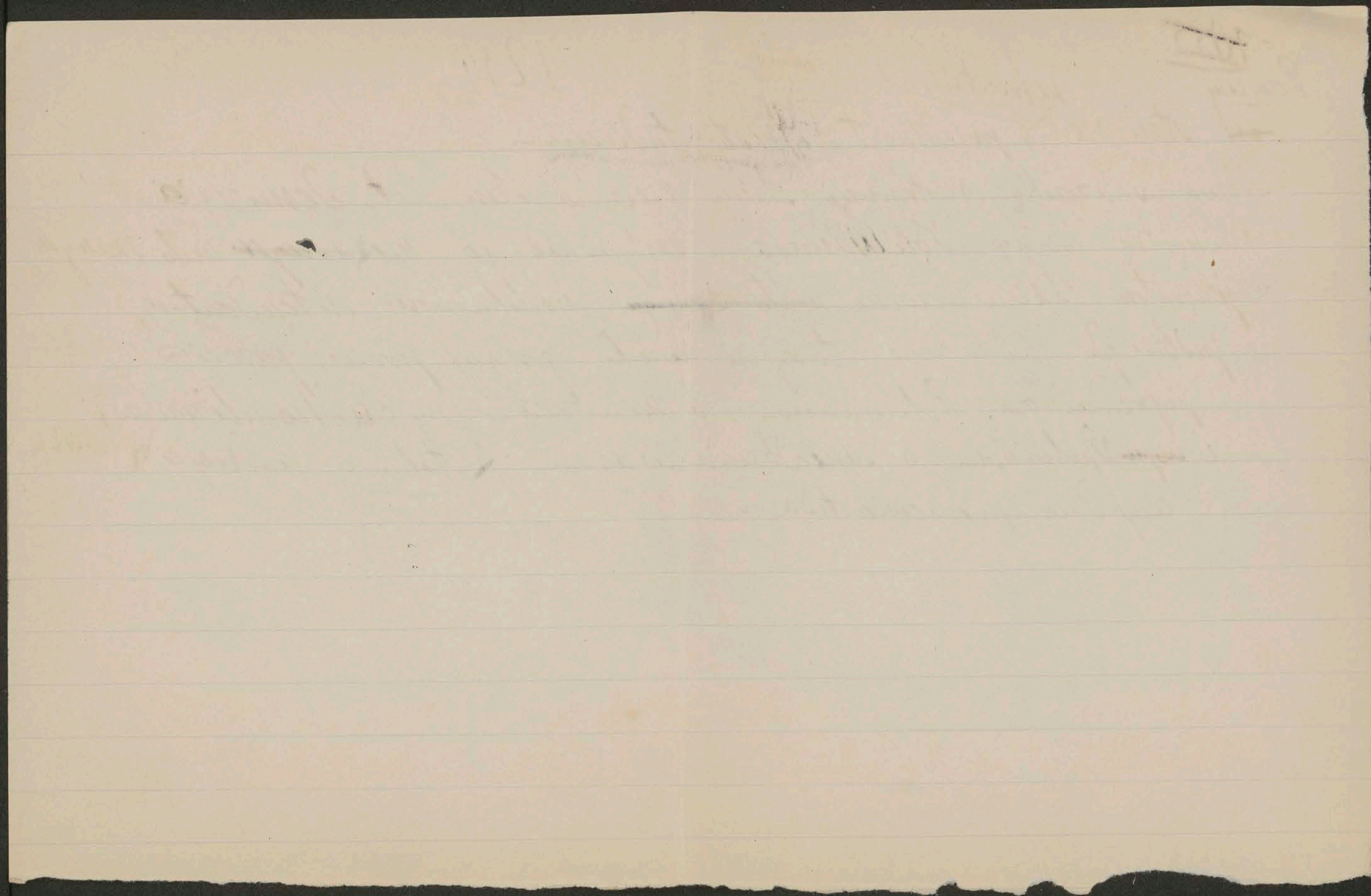
Rosjanie ~~z ... ...~~ użyciem nader licznych zastępów uderzali, bezskutecznie na armię Hindenburga —

Włoska ofensywa w nieobecności Cadorny który bawił w Londynie i Paryżu na wielkiej ~~...~~ naradzie, zwolniała ale nie ustała. Nasze wojska w jednej ~~miejscowości~~ miejscowości przeszły pomyślnie do ofensywy.— ~~Dz~~ Niemieckie działa sprawiły pożar we Verdun.— Niemcy zdobyli wieś Malancourt i okalające je umocnienia —

Pojawiają się pogłoski, że w jednym z sztabów austryjacko-węgierskiej armii, ~~armi~~ na włoskim froncie popełniona została zdrada w rodzaju Redla i że dla tego wstrzymana została zamierzona ofensywa.— pogłoska sprawdzenia nie mam — i zdaje mi się że na wszelki wypadek, pogłoska potworna przedstawia ~~...~~ wypadek.— W tamtych sferach nie brak zdrajców ale innych niż Redel.—

Powyższy ~~Ten~~ stan rzeczy na frontach przedłużył się cały tydzień.—

Nową wskazówką rozstrojonego stanu rzeczy w Rosji jest dymisja ministra wojny Poliwanowa i zastąpienie go ~~niez znanym~~ mało znanym jenerałem Szuwajewem ~~mało znanym~~ naczelnikiem intendentury, podczas gdy jednocześnie toczy się wielki, gorszący proces przeciw poprzednikowi Poliwanowa, b. ministrowi wojny Suchomlinowowi i ~~wsp~~ wspólnikom o zaniedbania w armii, ~~a~~ także o nadużycia względnie przeniewierstwa.—

~~1067~~ 1237 199

W paryskiej Konferencji Porozumienia ~~[illegible]~~ wodzów ze strony Angl. udział Asquith, Lloyd George i Kitchener minister wojny, wreszcie jenerał Robertson naczelnik sztabu. Ze strony Rosyi Iswolski i jenerał Żyliński. Ze strony Włoch Tittoni, Salandra, Sonnino i hr Cadorna. Francię przedstawiają, Briand minister wojny jenerał Roques, admirał Lacaze Joffre i Bourgeois, jenerał Castelnau i Thomas, Cambon. Chogasmatsui. Zasiadają jeszcze Pašić, Jovanović, Vesnić. Dallolio.

~~1055~~ 1238 200

Konferencja ~~porozumienia~~ w Paryżu rozpoczęta 27
w ministerstwie spraw zagranicznych
marca, trwała parę dni. Jej przebieg i uchwały
trzymane oczywiście w tajemnicy. Wiadomem tylko
że odnosiły się głównie do prowadzenia wspólnej
wojny. Sprawy ekonomiczne mają być później w krótkim
przedmiotem ~~obrad~~ szczegółowych obrad. — Agencja Havas donosi, że Konferencja postanowiła stwierdzić
zupełną wspólność zapatrywań sprzymierzeńców i ich solidarność ~~jednolitym frontem~~
w celu przeprowadzenia zgodności działania na ~~zakresie~~ którego
~~frontu~~ i zgodnym froncie, przez co rozumie się ~~działania~~ działania ~~zgodność~~ zgodnego ~~na tym~~ także
zgodność wojennego ~~działania~~ i działania oraz gospodarczego ~~działania~~ ~~oraz zgodność~~ Konferencja ~~oraz~~ aprowizacji nieprzyjaciela, ~~oraz~~ także
organizację ustanowienia ~~celu~~ przeszkodzenia ~~działania~~ postępo-
stał ~~działania~~ zgodność dyplomatycznego działania
= wania —

~~1076~~ ~~732~~ 201

Dziś nadeszły wiadomości, że Hollandia przedsięwzięła nadzwyczajne wojskowe zarządzenia i że odbyły się ważne narady ministrów. Powód nie był wiadomym.. Między przypuszczeniami ~~było~~ pierwsze miejsce zajęło, że w skutku uchwały paryskiej konferencji, mocarstwa ~~porozumienia~~ zażądały aby Hollandia zupełnie zamknęła granicę od Niemiec ~~Na drugiem~~ Drugie, że Anglia objawiła zamiar przemarszu jej wojska przez Hollandię – Potrzebne tych wiadomości potwierdzenia

W komisji budżetowej niemieckiego parlamentu Kanclerz otrzymał prawdziwe i zadośćuczynienie w sprawie wojny podmorskiemi łodziami – Porozumienie ~~którego~~ zdaje się być zawiązane

1

~~że tak, ich zwolna, że ~~potrzeba~~ trzeba mierota, wytrwałości i cierpliwości.~~

~~1240~~ 1240 202

Stany-Zjednoczone przedsięwzięły zbrojną wyprawę w Meksyku dla poskromienia jenerała Villa jednego z przywódców i pretendentów na prezydenturę w tym zniszczonym kraju. Wyprawa spowodowaną jest wyrządzoną przez wojsko Villi krzywdą amerykańskim poddanym.-- Prawdopodobnie jest w tych zawikłaniach niemiecka ręka, dla życia Stanów-Zjednoczonych z Carranza Miały one ~~wy~~stąpić w porozumieniu z prezydentem.-- Który pozostaje mi prezydentem

~~Na żądanie~~ Mocarstwa porozumienia odpowiedziały odmownie na wniosek sekretarza stanu spraw zagranicznych Stanów-Zjednoczonych Lansinga nie uzbrajania handlowych statków.-- Gabinet waszyngtoński ogłosi niebawem okólną notę o swem stanowisku wobec uzbrojenia handlowych statków i wojny podmorskiemi łodziami.-

~~1040~~ 1241 203

Koło Polskie przyjęło zgłoszonych posłów socjalistycznych z Galicji do swojego grona. Daszyński w bombastycznej mowie oświadczył że: My socjalistyczni posłowie „Wstępując w szeregi Koła Polskiego nie wstępujemy do niego jako do klubu „politycznego" lecz dla powstania na ziemi polskiej państwa którego formy nie chcemy tu przesądzać! Ani słowem nie zaznaczył przyłączenia Królestwa Polskiego do Austro-Węgier. — To przyjmowanie socjalistów do Koła pomimo tego zasadniczego pominięcia, złączone jest ze sprawą od dawna się toczącą między Kołem Polskim a N.N. Komitetem. — Dla załatwienia jej ostatecznego, miała nastąpić ugoda mocą której ~~N.N. Komitet~~ ~~szy~~ do N.N Komitetu należałyby ~~legion~~ wyłącznie legiony a cała polityka do Koła Polskiego. — ~~St.~~ Skoro istnieją legiony i zaszczytnie się zachowują, winny powstać do końca wojny. Skoro istnieje ~~K~~ N.N. Ko=mitet, należało mu ułatwić wyjście dorzucając go do pierwszego

~~1059~~ 1242 204

zadania, od którego odstąpił dla wielkiej polityki, do której ani upoważ=
=nionym ani przeznaczonym nie był. Tymczasem zawarty został między
N. N. Komitetem a Kołem Polskiem układ, mocą którego N. N. Komitet
jest najwyższą instancją w zakresie wojskowej, skarbowej i politycznej
organizacji zbrojnych sił polskich, co wyrazem „politycznej" zbacza już
ze zasady rozgraniczenia kompetencji i. wstępem „zbrojnych sił polskich"
mija się z prawdą, gdyż legiony są częścią austryjacko-węgierskiej armii. –
Dalej układ opiewa „Dla spełnienia swojego zadania zajmuje się N. N. Komitet
propagandą idei legionowej, torującej drogę do rozwiązania sprawy polskiej:
Tworzy w Galicji organizacje miejscowe i powiatowe dla agitacji za programem
legionowym. Zapoznaje zagranicę z ideą legionową itd. itd." N.B. Skoro
N. N. Komitet zajmować się ma propagandą idei legionowej torującej drogę
do rozwiązania sprawy polskiej, przyznanem mu jest główne nawet

~~1060~~ 1243 205

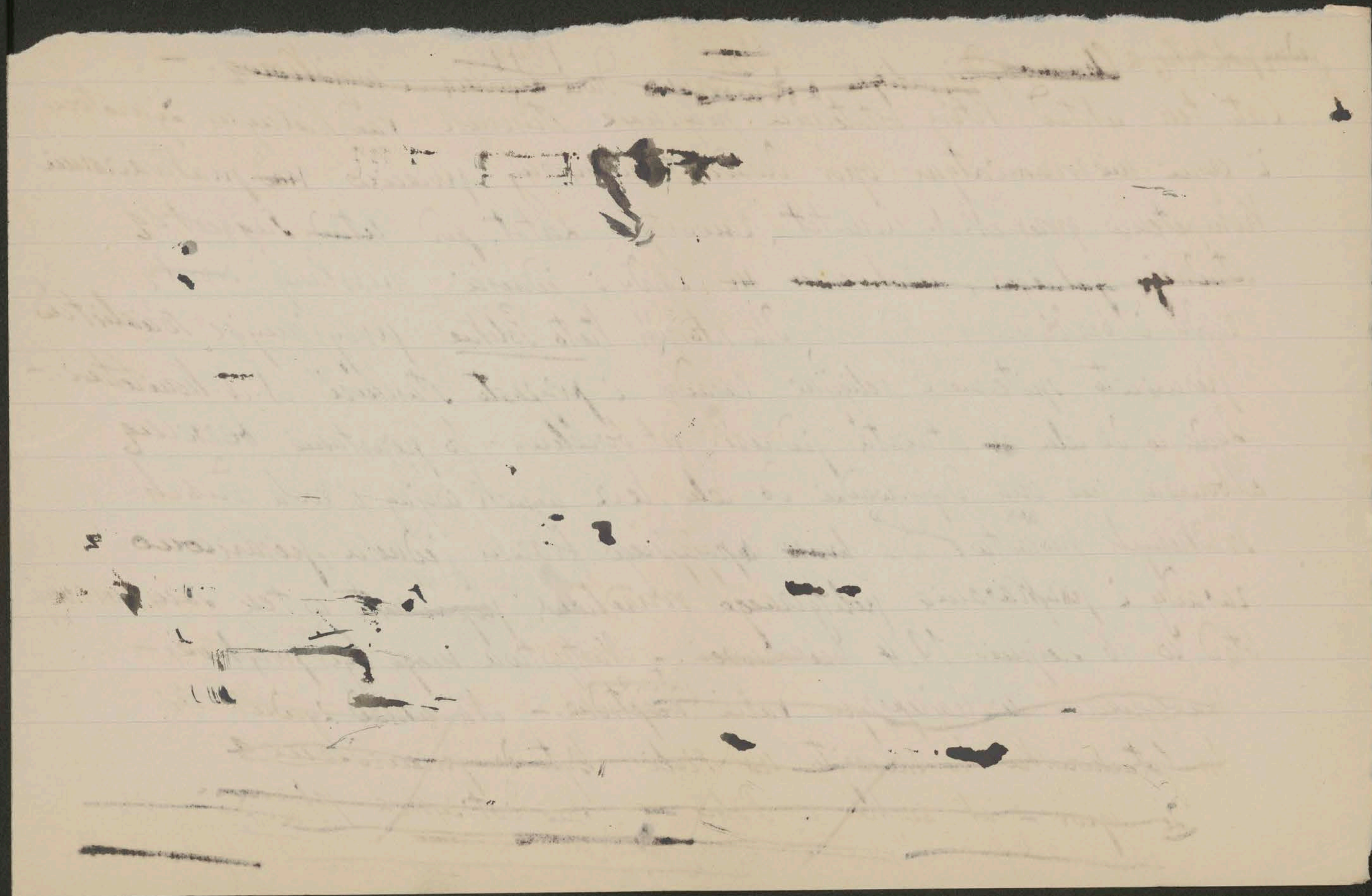
wytaczane polityczne żądanie chwili ~~obecnej~~ a Koło Polskiem ~~jest~~ ~~zajętem i także~~ przestaje ~~się~~ pracować nad wojennemi zadaniami; Układ ~~nie tylko~~ grzeszy brakiem logiki, ~~ale~~ jest co sprzecznie ~~z zasady~~ ze zasadą rozgraniczenia kompetencji, wedle której N. N. Komitetowi przyznanem miało być wyłącznie utrzymanie legionów, a Kołu Polskiemu cała polityka. — ~~W~~ W Krakowie ma być się odbyć ~~zaraz~~ 25 ~~go~~ kwietnia ~~posiedzenie~~ analogiczne do odbytego 16 sierpnia ~~r.~~ 1914 r. pełnego zebranie wszystkich posłów, zgromadzenie, które zgodzić się ma na powyższy układ po czem nastąpi nowy wybór N. N. Komitetu którego, ~~prez~~ wedle przeciwnego układu, ~~będzie~~ prezesem będzie prezes Koła Polskiego a wiceprezesem Dr Władysław Leopold Jaworski, co przesądza z góry wybór owego zgromadzenia. — Rzecz głównie obracała się około ustąpienia do N. N. Komitetu ~~cało~~ obywateli ze wschodniej Galicji, tych którzy byli z niego wystąpili, lub ich zastępców. Dwa posłowie Klubu wschodnie zgodzili się na to, lecz nie wyznaczyli jeszcze kandydatów a Ks. Witold Czartoryski. Został Klub centrum. Dla ponownego omówienia sprawy, nieasumie. —

~~jedną politykę a Chinach polityk 1914 1244 dwie, ... [illegible]~~ —

Cały ten układ rzeczy ostatecznie przyznaje słuszność radykalnym żywiołom i ich niezłomnym opór dwudziestomiesięczny przeciw ~~nad~~ przekraczaniu kompetencji przez N. K. Komitet, zawartym zaś, pod ~~urokiem~~ sugestią ~~ułudnej~~ ~~jakiejś~~, ~~niezłomnej~~ ~~ze~~ zgody i jedności, maskującej ~~zgody~~ zgody i bezwzględnej jedności, dla których Koło Polskie przyjmując socjalistów poświęciło społeczne i religijne zasady i przyznało słuszność N. K. Komitetowi. —

Zgoda co do celu ~~st~~ istniała, jedność jest bezcelowa, bo pozostanie bezsilną albowiem nie ona doprowadzi do celu, lecz wynik wojny i wola dwóch walczących mocarstw ~~[illegible]~~ jeżeli związana. Dla ~~frazes~~ upajającego frazesu jedności, poświęcono zasady i przykazania politycznego rozsądku, popełniono ~~popadnięto~~ w ten sam nierozwagi błąd, co 16 sierpnia 1914 ~~nierozwagi~~. — Następstwa mogą być znowu przykro—

~~niebezpieczne w najlepszym razie jałowe [illegible]. — Na układ zgodził się~~
~~ks. Gołuchowski, co zawarto na stole. Było do przewidzenia~~
~~że opór — jak długo w Polsce — nie dotrzymano planu —~~ aby ~~się~~ wreszcie ostatecznie
~~Czy warto było przez dwa lata [illegible] N. K. Komitetowi~~ dyktatury p. W. L. Jaworskiemu? ~~[illegible]~~

12~~4~~5 207

Cała kombinacia wymyślona została aby uratować N.K. Komitet do którego dogorywał w swej niemocy. Powoływać się bowiem mógł jedynie na połowę Galicii, to jest na zachodnią i to nie całą, bo i w niej miał wielu przekonanych i znakomitych przeciwników. We W.Ks Poznańskiem nie chciano o nim słyszeć a Królestwo Polskie odstraszał zamiast przyciągać. Z tem chciał przedstawiać całą sprawę polską. Nie mogło się to w żaden sposób utrzymać ~~i przyszło~~

i przyszło N.K. Komitetowi dla uratowania przynajmniej pozorów ~~zat~~ oraz stanowisk niektórych jego członków ~~skowego~~, dla zakrycia ~~ni~~ fiasca szukać wyjścia. Upatrzono je we wstąpieniu socialistów do ~~Koła Polskiego~~ Koła Polskiego przed którym to warunkiem nastąpić miało rozgraniczenie kompetencji i ~~o~~uzgodnienie między Kołem Polskiem a N.K. Komitetem. ~~Z~~ Założenie było niezdrowe: na zasadzie narodowej Koło Polskie ~~nietylko jej stoi na~~ z stoi nietylko na zasadzie narodowej solidarności, ale także ~~nie p~~ istniejącego porządku społecznego ~~K~~którego socialiści zwalczają i obalić chcą

208

1246 ~~(Str. II)~~

~~Chciano jednej polityki narodowej a stworzono dwie cywilną i wojskową.~~

Rozumniej, rozsądniej, skoro socjaliści stanęli na narodowym gruncie, byłoby oddzielnie ~~manewrować~~ maszerować aby razem zwyciężyć, niż, dla pustych frazesów poniechać zasady ~~i ustępstwami pociągnąć~~ i zapuścić ~~radykalnym żywiołom, przez wpuszczanie~~ socjalistów do Koła Polskiego.

~~a przyznanie N.K. Komitetowi polityki idei legionów i od~~

~~uprawnienia do prowadzenia polityki, idei legionów~~

~~Chciano doprowadzić do jednej narodowej polityki a stworzono.~~

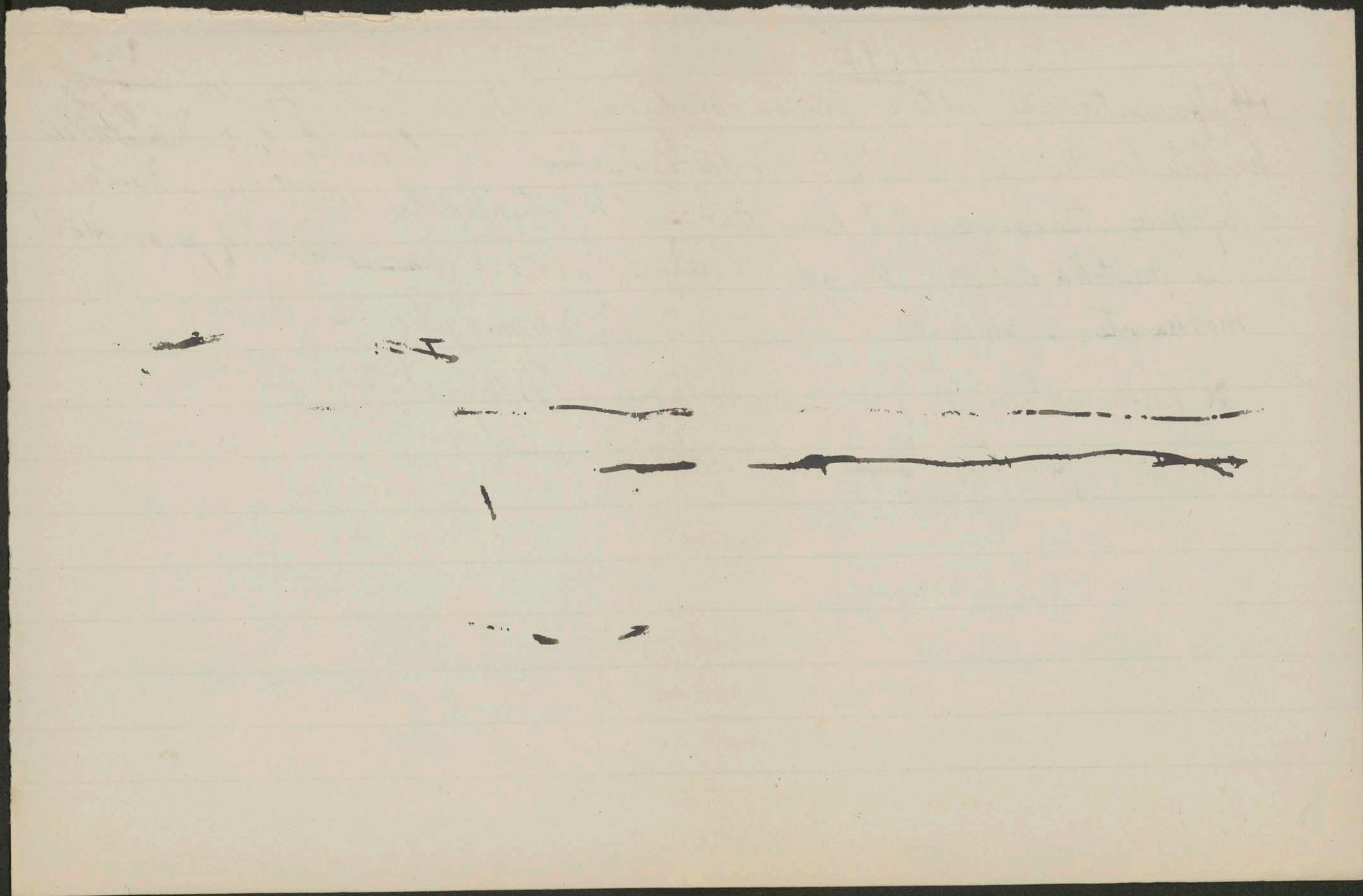
~~Dwie, cywilną Koła Polskiego i wojskową N.K. Komitetu.~~

Wszędzie niemal podczas tej wojny socjaliści zmuszeni zostali stanąć na narodowym gruncie; ale wszędzie stąd, stronnictwa inne nie zlały się ~~z niemi~~ z niemi:—

~~Następnie~~ Było ustępstwem dla radykalnych żywiołów, przyznanie N.K. Komitetowi uprawnienia do prowadzenia polityki i idei legionów. Chciano ~~doprowadzić~~ jednej, narodowej polityki a stworzono dwie, cywilną Koła Polskiego i wojskową. N.K. Komit.

1247 ~~1245~~ 209

~~tH~~ Sformułowanie układu grzeszy brakiem loiki. Zgodził się na ~~żadnego~~ nie hr. Gołuchowski, co zaważyło na szali.- ~~Musi~~ Nie licowało to z dwuletnim oporem stawianym N.N. Komitetowi.- Hr. Gołuchowski mógł być zdania, że polityka i loika nie zawsze idą w parze.- ~~Zresztą~~ Zresztą przewidzieć można było, że jak zwykle w Polsce, opór nie dotrzyma placu.- Widział przy tem że Konserwatyści są już pod urokiem p. Daszyńskiego i wietrzą w nim przyszłego ~~Konserwatystę~~. przykładnego Konserwatystę.

124~~8~~ 210

Rzecz była znowu zawikłaną i utrudnioną tem że ministerstwo spraw zagranicznych, które nie zna polskich stosunków ~~i nie dobrze wie co się porusza~~, wywarło życzenie aby układ przyszedł do skutku. — Do tego dołączył się terroryzm stosowany przez N. N. Komitet; rzucanie podejrzeń ~~podejrzeń~~ na tych, którzyby przeciwni byli układowi. —

~~o ratowaniu tonących ambicji osobistych. N.N. Komitet bowiem~~

~~Trzeba wszakże powiedzieć, że [illegible] to jest [illegible] [illegible]~~

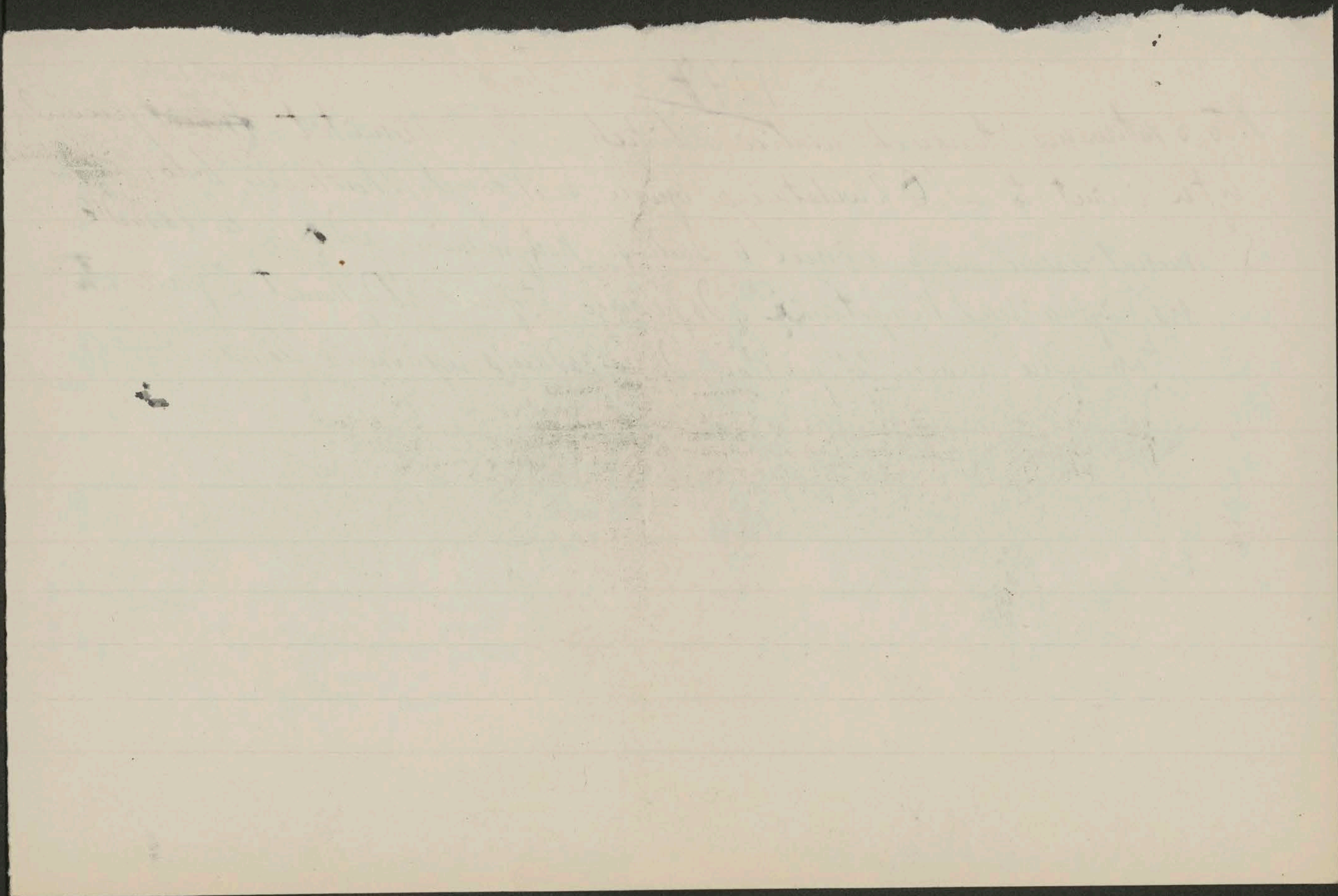
~~Wszystko to bez żadnego znaczenia wobec ogromu wypadków, rozgrywających się wokoło. Jest to próżnem powtarzaniem się w próżni; [illegible] Wersja bolszewickich [illegible].~~

~~Do obecnych wypadków zastosować można słowa Rudolfo Petrucci przytoczone przez Machiavelli „albowiem czasy obecne potężniejszemi są od ludzkich zamiarów"!!~~ —

~~Powrotem Piłsudskiego sprawa zostanie na tarczy[illegible]. [illegible]~~

124 ~~[illegible]~~ 211

Szło o ratowanie tonących ambicji osobistych. – N.N. Komitet ~~[illegible]~~ nie mógł zdobyć powagi
bytu i czuł to. – Od Dwuletniego oporu niektórych, skutkiem, było z tej
musiał uznać swoją niemoc a szukając kompromisu, godząc się w zasadzie
na ograniczenie kompetencji, do pewnego stopnia abdykować i powracać
tam, gdzie powinien był pozostać, do ~~[illegible]~~ zadania werbowania legionów –

~~1252~~ 1250 ~~1162~~ V⁸ ~~1248~~ 212

Tym czasem ~~postanowił na [illegible]~~ zamiast na istotne ograniczenie kompetencji, ~~zgodził~~ przystano ~~się~~ na ~~[illegible]~~ niedostateczne i wadliwe. Wszystko to bez wielkiego znaczenia wobec ~~ogromu~~ ogromu wypadków ~~a tylko [illegible]~~. Jest to pewnem poruszaniem się w próżni, znaczonem niemniej krwią bohaterskich legionów. Do obecnych ~~wypadków~~ zdarzeń zastosować można słowa Pandolfo Petrucci powiedziane do Machiavella „Albowiem obecne czasy potężniejszemi są od ludzkich zamiarów". Zwrotnie okazać się może i tutaj, że polityka nie zawsze idzie w parze z wolą

Jak dalece ~~[illegible]~~ [illegible] być dziś niedorzecze się z tym, świadczy ~~[illegible]~~, iż podczas obrad Koła Polskiego, pewien poseł stwierdził, iż przybywa od bar. Buriana i ten życzy sobie, aby w Krakowie na zamierzonem zebraniu nastąpiło uroczyste oświadczenie za ~~austryjacką~~ polsko-austryjacką polityką. Stąd mnie dało się przekonać o potrzebie owego zjazdu ~~[illegible]~~ w Krakowie który ~~też~~ też ~~[illegible]~~ naznaczono na 29° kwietnia. Baron Burian zapewnił mnie że nie tylko nie domagał takiego oświadczenia ale uważa je, powyższe za nie na czasie, za niepotrzebne a nawet także które ~~[illegible]~~ pokrzyżować by mogło obecne

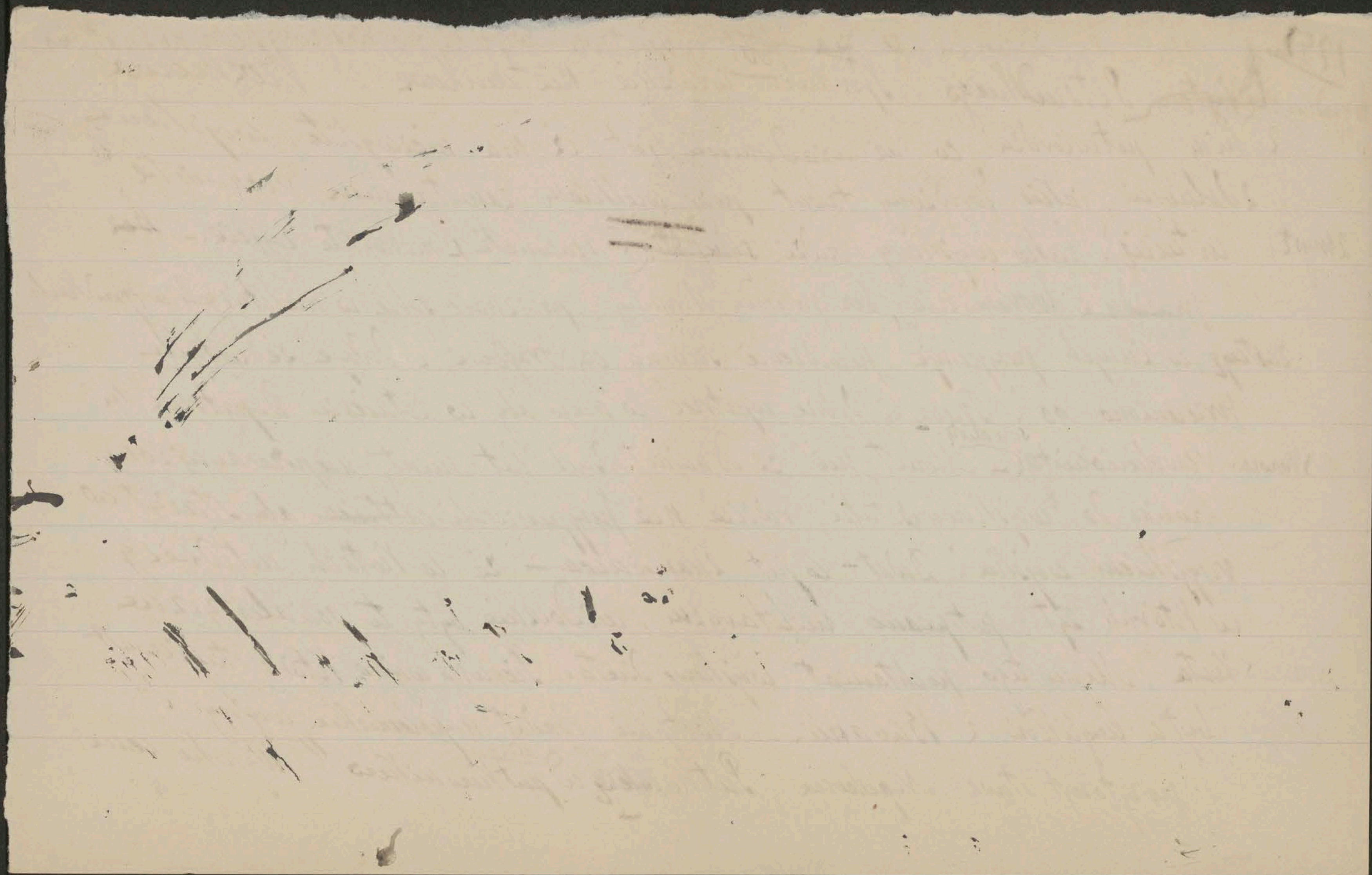
~~1251~~ ~~1069~~ 213

Działanie wiedeńskiego gabinetu, Dodał, że Polacy galicyjscy nie mają upoważnienia przemawiać w imieniu Polaków Królestwa Polskiego. Na to nie mogłem się powstrzymać od wyrażenia mojego zadowolenia z tak trafnego i zdrowego zapatrywania i ~~ponownie~~ znowu zapewniłem bar. Buriana iż uważam za szczęście iż sprawa jest w tak doświadczonych i biegłych rękach. Nadmieniłem że był u mnie jeden ze znaczących obywateli Królestwa Polskiego który zaręczył mnie, że rusofilizm wygasł niemal zupełnie i że nastało oczekiwanie rozwoju wypadków pod hasłem – bierności. Dodałem z mej strony, iż pewny jestem że skoro aneksja nastąpi, Polacy Królestwa Polskiego będą ~~[illegible]~~ lojalnemi i najlepszemi obywatelami ~~poddanemi~~ ~~[illegible]~~ austryjacko-węgierskiego monarchii ~~[illegible]~~ i że nikt nie oprze się wartości i urokowi polskiego sejmu we Warszawie, polskiej administracji i polskiego wychowania w ~~Rosji~~ czyli połączenia Galicji z Królestwem.– Zapytałem jak stoi rzecz i czy postępuje? Odpowiedział że tak, ale zwolna, że ~~[illegible] [illegible]~~ potrzebuje mozołu, wytrwałości i cierpliwości.–

1292 / Na śniadaniu u ~~pa Wit~~ państwa Witoldów Korytowskich poznałem ~~[illegible]~~ brygadiera Piłsudskiego. Sprawia wrażenie nietuzinkowe. Rozmowa z nim potwierdza co już wiadomem jest, iż ma niezwykłe wojskowe zdolności, jakiś wrodzony talent, przy wielkiem zamiłowaniu rzemiosła,

2 umysł. intuicji. Jako wojskowy budzi ~~sympatię~~ ~~zajęcie~~ szacunek i niezwykłe zajęcie. – ~~Bez przesady~~ i wstrzemięźliwy, bez przesady skromny, przyznaje sobie w niektórych wypadkach zasługę, w innych przypisuje powodzenie szczęściu czy trafowi i dodaje że w tych przeceniono go. Trzeba się dobrze wpatrzeć w niego aby w żołnierzu dopatrzeć się spiskowca-rewolucjonisty socjalisty. – Mówił mi że od najmłodszych lat miał nieprzezwyciężony pociąg do wojskowej sztuki; rodzice nie przypuszczali ~~wcale~~ aby stanął w szeregach wojska. Dodał – co jest znamiennem – że w kołach inteligencji w których żył, potępiano militaryzm, widocznie były to socjalistyczne zapatrywania ~~koła~~. Mimo tego pochłaniał wojskowe dzieła. Pierwszą wojną którą studiował była angielska z Burami. – Następnie zbadał napoleońskie wojny i przytoczył słowa Napoleona „Pułkowników zachowanie się zależy ~~[illegible]~~ w pułkownikach" Wysoko ceni

214

Hindenburga i widzi w nim coś więcej niż zwykłego rutyniarza, bo to natch-
-nienie, którem wódz różni się od dowódcy. Hindenburg posiada umiejętność
ufania się dla zapewnienia zwycięstwa.- ~~Pił~~ Piłsudski jest pełen
podziwu dla bitności i ducha niemieckiej armii, przypisując to wręcz
wojskowemu uspołecznieniu i zmilitaryzowaniu społeczeństwa. Organizacja ich
karności są wzorowemi.- Politycznie Piłsudski jest w tej chwili zdezo-
-rientowany.- Mówi że ostatecznie walczył dwadzieścia miesięcy dla
Niemiec i Austro-Węgier. Rozczarowanie pochodzi z pierwotnego
mylnego założenia ~~pomysłu~~. ~~Myślał bowiem za~~ Rozpoczynał bowiem ~~dla~~ dla Polski, prawdopo-
-dobnie dla rewolucji, wcale nie dla habsburgskiej monarchii a z nimi ~~zaciągnął~~
się pod jej sztandar, którego za swój nie uznaje. Żadnych odznaczeń austryjacko-wę-
-gierskich nie nosi.- ~~[illegible]~~ Nie widzi teraz za co ma walczyć.
Przyjaciele czynią mu już wyrzuty, że stanąwszy po stronie środkowych
mocarstw nic dla Polski nie uzyskał, że musi nawet ~~obstając za~~ obstając za

~~1262~~ 1294 216

Austro-Węgrami, uważa inne korzystniejsze rozwiązania. – Legiony nie znajdują odgłosu, a w legionach wzmaga się niecierpliwość, stąd że nie widzą aby dla Polski walczyły. – On jeszcze przeciwdziałał temu ale nie wie jak długo mu się to uda. – ~~Nie w~~ Widzi że w legionach jest antyaustryjacki duch. ~~Sympatyzują~~ bliższem im jest ~~ty~~ ~~Niemcy~~ ~~nie~~ niemieckie wojsko niż austryjacko-węgierskie. ze względów militarnych. to też ~~I z tym duchem legionów z jednej strony~~ ~~lepszem~~ z niem. pozycje. I z tym duchem legionów ~~z jednej strony~~ i z ciągłem wygadywaniem Polaków na austryjacki rząd z jednej strony a z Niemcem namiestnikiem w Galicji i ukrainską polityką rządową z drugiej, ma być przeprowadzone dokonanem austryjacko-polskie ~~kombinacje~~ rozwiązanie!? Piłsudski chce usunięcia z legionów wszystkich austryjacko-węgierskich oficerów chociaż są Polakami a takiego ~~...~~ naczelnika ~~...~~ dowódcę Tarnawskiego? Puchalskiego, chociaż go ceni i najlepiej się o nim wyraża.

~~1268~~ ~~1258~~ 1255 217

że legioniści nie znoszą swych oficerów, że ich ośmieszają i że na tle ciągłej karności. Wszystko następstwa mylnego założenia i dowodzenia. Opowiadał z przyjemnością, że kiedy raz jeden, jakiś wyższy austryjacko-węgierski jenerał lustrował legiony, zażądał hymnu Gott erhalte. Nie umiała go orkiestra legionów; w zamian, na prędce zagrała Wacht am Rhein!! Piłsudski jest, lub udaje, zniechęconego i nadmienił, że już nosił się z myślą rozwiązania pierwszej brygady legionów;— zamieszczenia prośby do cesarza aby go zwolnił z posługi i rozkazał internować— kiedy zauważyłem, że skoro legiony są, powinny do końca wojny dotrwać i że wobec całości rzeczy, szczegóły o których wspomniał są podrzędnemi odparł, że należy legionom dać samodzielne życie, bo przecież austryjacki militaryzm nie jest w tradycji polskiej, ~~że~~ ani w obcej, za że raczej francuski jest wspomnieniem ~~z dalej~~ lub też ~~walk za~~ do polskiego żołnierza przemawiają walki z 1831 r i 1863 ale wyjątkowo wspólność broni z Austrją.— Przytoczył że legioniści

1256

218

nie chcą salutować po austryjacku lecz po polsku, co znowu
we wysokim stopniu gniewa austryjackich oficerów. —
Dostrzegłem w rozmowie, iż Piłsudzki nie czy też czuje, że go główne do=
=wództwo posądza, nie ufa mu, zwątpkowuje lecz pilnuje; przypuszcza — jak twier=
=dzi — nie słusznie, iż wojenne zasoby które mu dostarcza w części ukrywa i prze=
=chowuje dla innego celu i użytku. Grozi to ~~[illegible]~~ — co było do przewidzenia —
że z pierwotnej dwuznaczności i dwulicowości wynikające może opłakane nieporozumie=
=nie, jeżeli nie coś gorszego. Konfuzja już jest. —
Trudno sobie wystawić coś bardziej dziwacznego i mało obiecującego jak austryjacko-pols=
=ką politykę, z Niemcem namiestnikiem w Galicji, z Legionami które mają wstęp do aus=
=tryjacko-węgierskiej armii, z polską szlachtą która nieostrzeżnie wygaduje na rząd, z
głównem Dowództwem które posądza i niedowierza twórcy Legionów. —
Zapytałem Piłsudzkiego, co sądzi o przebiegu wielkiej wojny? Odrzekł, iż Rosja zwyciężona
ostatecznie zostanie, lecz że Niemcy nie przełamią zachodniego frontu. —
Piłsudzki obdarzony wojennym zmysłem, nie zdaje mi się mieć ~~w równym stopniu~~ politycznego. Ma szlachc=
=kie wzięcie i ogładę. —
Wojciech Kosak udaje się do Berlina wezwany przez cesarza Wilhelma dla malowania
obrazu przedstawiającego, w obecnej wojnie, Wilhelma II w otoczeniu głównego sztabu i jenerałów
dowódców armii. Cesarz powiedział, że nikt lepiej tego nie dokona. Cesarz zatem przebaczył
Kosakowi oddalenie się z jego dworu po uchwaleniu ustawy o wywłaszczeniu. — Dawniej
powiedział był „Nie miałem szczęścia z polskiemi malarzami. Fałat nie chciał słuchać
moich rad a Kosak mnie opuścił!" —

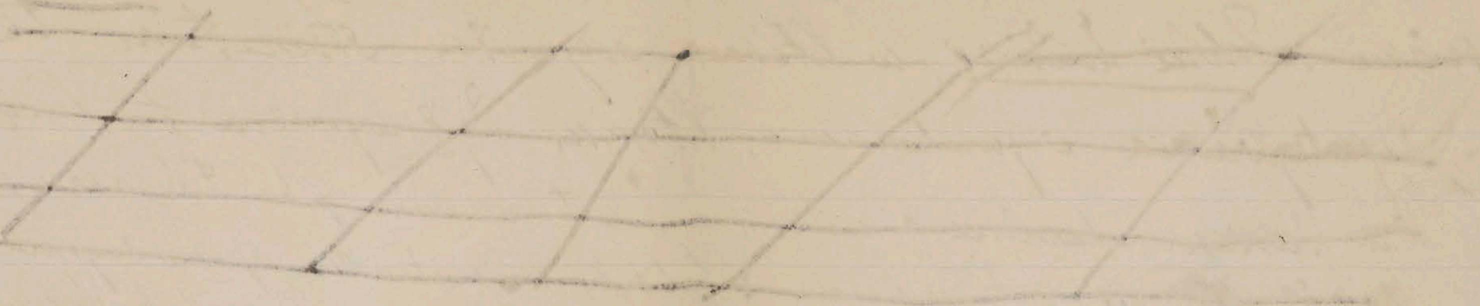
~~1069~~ ~~1070~~ ~~1258~~ 1257 219

~~pismo: Polskie państwo w którem sojuszników stanowisko te~~
~~wypatrywania i przewidywania, których dziś wyraz w tej księdze~~
~~[illegible] [illegible] pochwalnie o niej się wyraził, wymienię p. hr. Forgacha i Węgra~~
~~[illegible] zaangażowanie jest przeważnie polityką ministerstwa spraw zagranicznych~~

Niemieckie władze okupacyjne zawiadomiły Komitet Obywatelski że zasadniczo zgadzają się, aby na miejsce tegoż Komitetu powstała Warszawska Rada Miejska z wyborów –

1º Kwietnia

CXXV

220

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

8ᵍ Kwietnia 1916 r.

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates ꝛc. ꝛc.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

1258-1271

TAGESORDNUNG

In Reichsratsangelegenheiten.

Krakau.
Wien,
IV., Mayerhofgasse 11.

LXXV

221

Mowa kanclerza Bethmanna –
Rekwizycje w Belgii – Nowa Belgia –
Środkowe mocarstwa nie zwrócą
dobrowolnie zajętych ziem między
Bałtykiem a wołyńskiemi moczarami –
Nowa Europa – Neutralność
Holandii – Anglia przekreśliła art. 19 londyńskiej
deklaracji – Rozmowa z posłem holenderskim
de ~~Weede~~ Weede. Asquith w Rzymie. Jego
posłuchanie u Papieża – Rozmowa
kardynała Piffla z ministrem
Morawskim – Ks. Mirko we Wiedniu –
Niemieccy lotnicy nad Londynem i
Edinburghem – Pod Verdun –
Zestrzelony Zeppelin – Rozmowa
bar. Buriana z hr. Zdzisławem Tarnowskim.

Koła rządowe i N. N. Komitet.–
O galicyjskiem namiestnictwie.– Ukraińcom.–
Konfiskata w Krakowie mojego
artykułu ogłoszonego ~~[illegible]~~ w Neues Wiener
Tagblatt.. Zgon namiestnika
~~[illegible]~~ Colarda.–

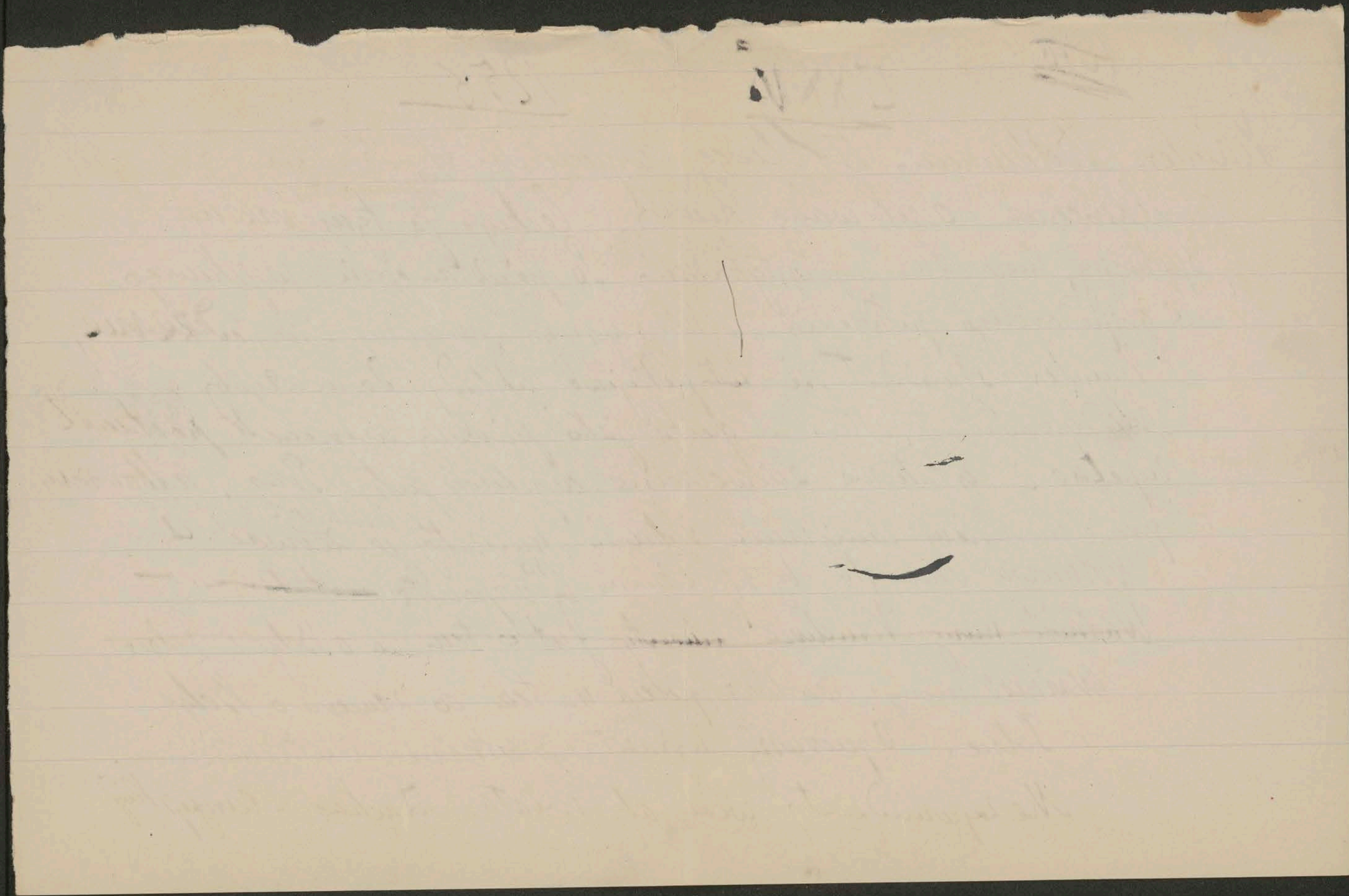
9 Kwietnia

~~1070~~ ~~CXXIV~~ ~~1258~~ 222

Kanclerz Bethmann-Hollweg wypowiedział, 5. kw. w parlamencie oczekiwaną mowę. Cechuje ją tym razem spokojny, nieco zmniejszony optymizm. – Po przedstawieniu wojskowego i gospodarczego położenia, wykluczającego przegraną i wygłodzenie, Kanclerz stwierdził, że ~~ich~~ pokojowe układy do niczego nie doprowadziły, skoro Asquith jako pierwszy warunek postawił zupełne i ostateczne zniweczenie wojskowej potęgi Prus, albowiem przy pierwszem zamążaniu rokowań, musiałby je Kanclerz ~~zerwać~~. A rozmowa skończyłaby się zanim by się rozpoczęła ~~[illegible]~~. –

~~Ważność mowy Kanclerza zawarta jest w tem co o Belgii i Polsce~~

Ważność mowy Kanclerza polega na tem, co zawiera o Belgii i Polsce. O pierwszej wyraził się ostrożnie i wstrzemięźliwie. Nie zapowiedział, wcale aby świata zniknęła z europejskiej

~~1071~~ 1252 223

Harty całe [aby ją Niemcy pochłonęły] oświadczył, że Niemcy muszą uzyskać rękojmię, że przyjaciel Belgia nie będzie wasalem Francji i Anglii i ~~[illegible]~~ uzbrojonym wojskowym oraz gospodarskim przeciw Niemcom szańcem. — Niemiecki rząd wyjaśnił naprzód flamandzki żywioł, zapewni jego prawa i rozwój — oczywiście dla przeciwstawienia go francuskiemu i Belgia — rzekł Kanclerz — będzie po wojnie nową Belgią. — Prawdopodobnie

[wszystkich Niemców =] Jak widocznem było i jak ~~więc~~ zawsze twierdziłem, oświadczył Kanclerz że ~~[illegible]~~ wszystkie mocarstwa nie miały zamiaru podnoszenia polskiej sprawy. Los bitew ją podniósł! Stoi na porządku dziennym i wymaga rozwiązania. „Niemcy i Austro-Węgry rozwiążą ją". — Również zgadza się z tem, co tu pisałem, że polska sprawa załatwiona zostanie między dwoma rozbiorowemi ~~[illegible]~~ mocarstwami, albowiem rozwiązanie niemiecko-austryjacko-węgierskie

wymagać będzie dobrowolnego lub przymusowego (, przy zawarciu pokoju,) zezwolenia Rosji. ~~Ale~~ Nie Słowa Kanclerza nie wyjaśniają losu ~~Polaków~~ polskiego narodu; ~~z~~ wynika z nich jedno, iż środkowe mocarstwa nie zamierzają dobrowolnie zwrócić Rosji polskich ziem. „Po takich oświadczeniach – rzekł Kanclerz – historia nie zna status quo ante". „Nie ma ~~narad~~ powrotu narad" ~~ufnijicz~~ „Nigdy Niemcy dobrowolnie nie ~~odda~~ zwrócą ~~wstecznemu~~ panowaniu wstecznej Rosji, przez nich i ich sprzymierzeńców oswobodzonych ~~lud~~ narodów, między Bałtykiem i wołyńskiemi moczarami". ~~To wyrażenie jest~~ do wyraźnem jest i brzmi nieco ciężej i mądrzej niż niedawne ~~wypowiedziana~~ zdanie hr. Tiszy: „Nie prowadzimy wojny dla nowej jeografji!" – Kanclerz był jednak przezorny i dodał „dobrowolnie", co ~~Rosji~~ zrozumiałem jest, wobec nie zakończonej wojny, a nawet w przewidywaniu pokojowych układów.

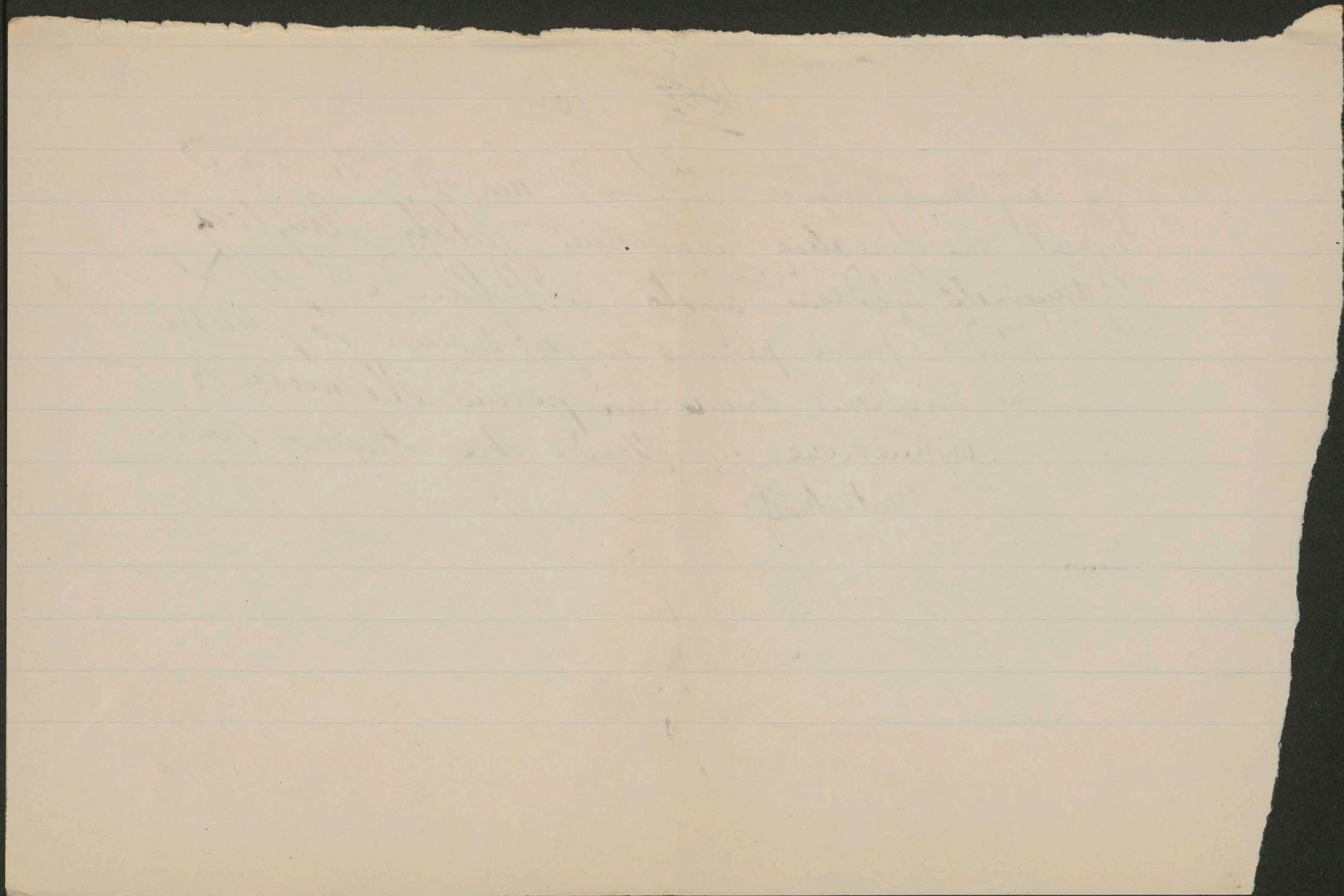
~~1073~~ 1861 225

Wreszcie - rzekł - Kanclerz „Moi Panowie! Europa skorzysta z tego,
że wszystkich ~~najważniejszy wojny powstanie~~ największych ani tego
przesilenia, powstanie, nie będzie w wielu częściach podobne do dawnej"
Zatem nowa Belgia, w nowej Europie. —
Cesarz Wilhelm posłał Kanclerzowi powinszowanie z powodu
„pięknych słów wyrazów jakiemi przedstawił w Parlamencie - nasze
stanowisko do przeszłości i przyszłości!" —
Kanclerz i cesarz wytknęli cele wojny i to ma ~~wielkie~~ historyczne znaczenie.
bo wytknęli dokładne cele, odpowiednie wojennym zapasom i ofiarom i po raz pierwszy
wystąpili z wielką polityką. Dyskrecji jej zależy od zawsze nie pewnego
wyniku wojny, co otwarta wzięta przez Kanclerza wyrażenie że „dobrowolnie"
nie odstąpią od niej - środkowe mocarstwa. —

~~1074~~ ~~1262~~ 226

Przyczyną wojskowych zarządzeń Hollandji ma być że rząd otrzymał nieoficjalną wiadomość, jakoby Anglja zamierzała wylądować wojsko w Hollandji". Jednakże dokładnie i pewnie przyczyna nie jest znaną. To pewne że zarządzenia wojenne nie przeciw Niemcom są wymierzone. Hollandja chce utrzymać swoją neutralność"

~~Atuci~~

~~1075~~ 1263 227

Hollenderski rząd wydał komunikat w którym oświadcza

że zamieszczenie powiedzianych artykułów w owym jest zarządzeniem

nakazanem przedewszystkiem w związku z neutralnością kraju.

Nie ~~ma styczności~~ jest następstwem istniejących politycznych

zawikłań, lecz ich powodem jest obawa ~~wzmożenia~~ się niebezpieczeństwa

~~któregoby na które~~ ~~któregoby ob~~ na które Hollandja wystawioną jest. —

Biuro Reutera zapewnia, że na paryskiej konferencji nie

poruszono nic dla Hollandji szkodliwego i że

nieprawdą jest, aby sprzymierzeńcy zamierzali

wkroczeniu na jej terytorium zbrojną siłą. —

Z innej ~~stron~~ nie urzędowej strony przypuszczają, że

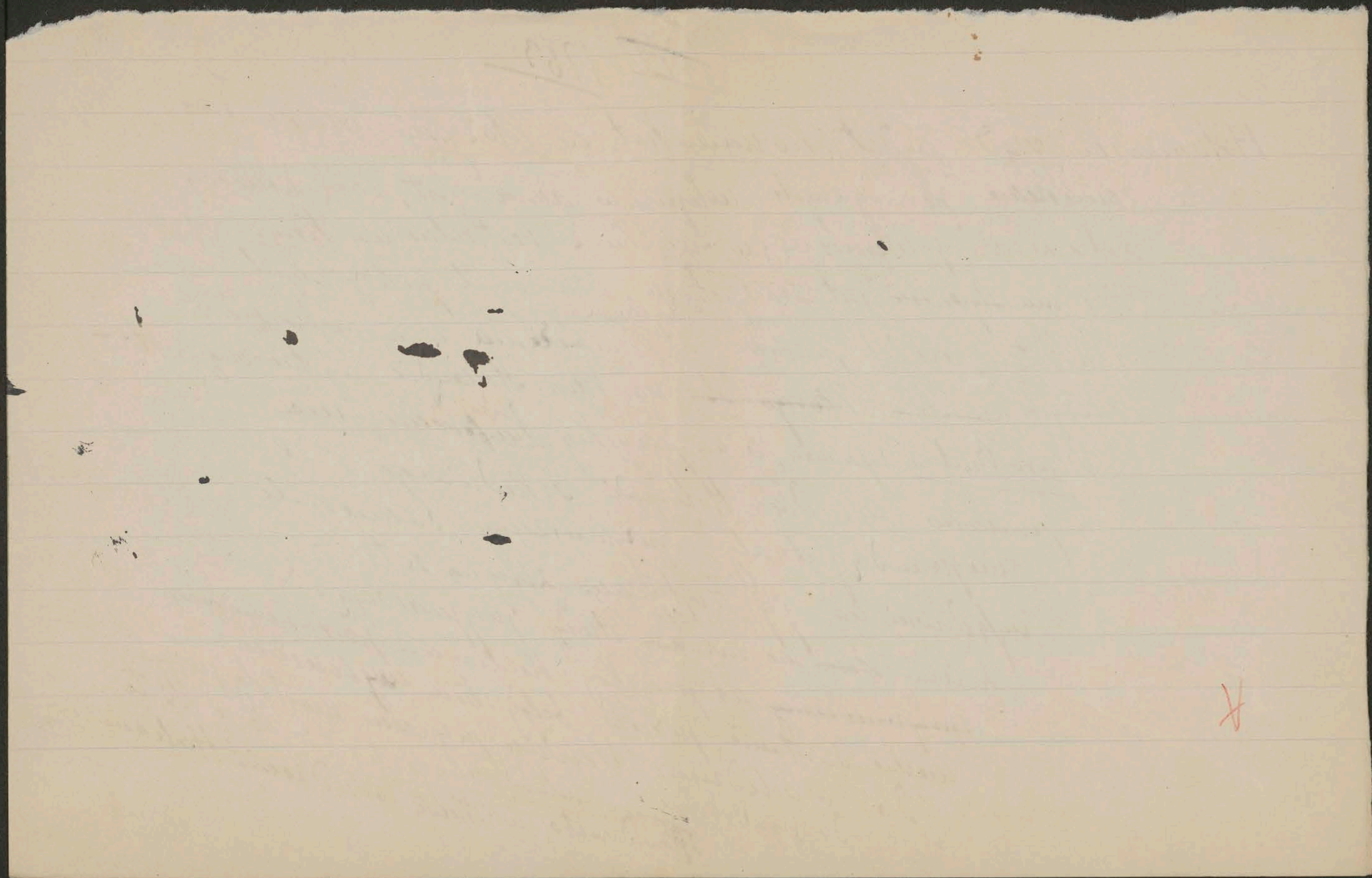
~~sprzymierzeńcy~~ na paryskiej konferencji postanowiono

wielkie działanie przeciw belgijskim wybrzeżom,

dla oswobodzenia Verdun, przyczem mogłoby przyjść

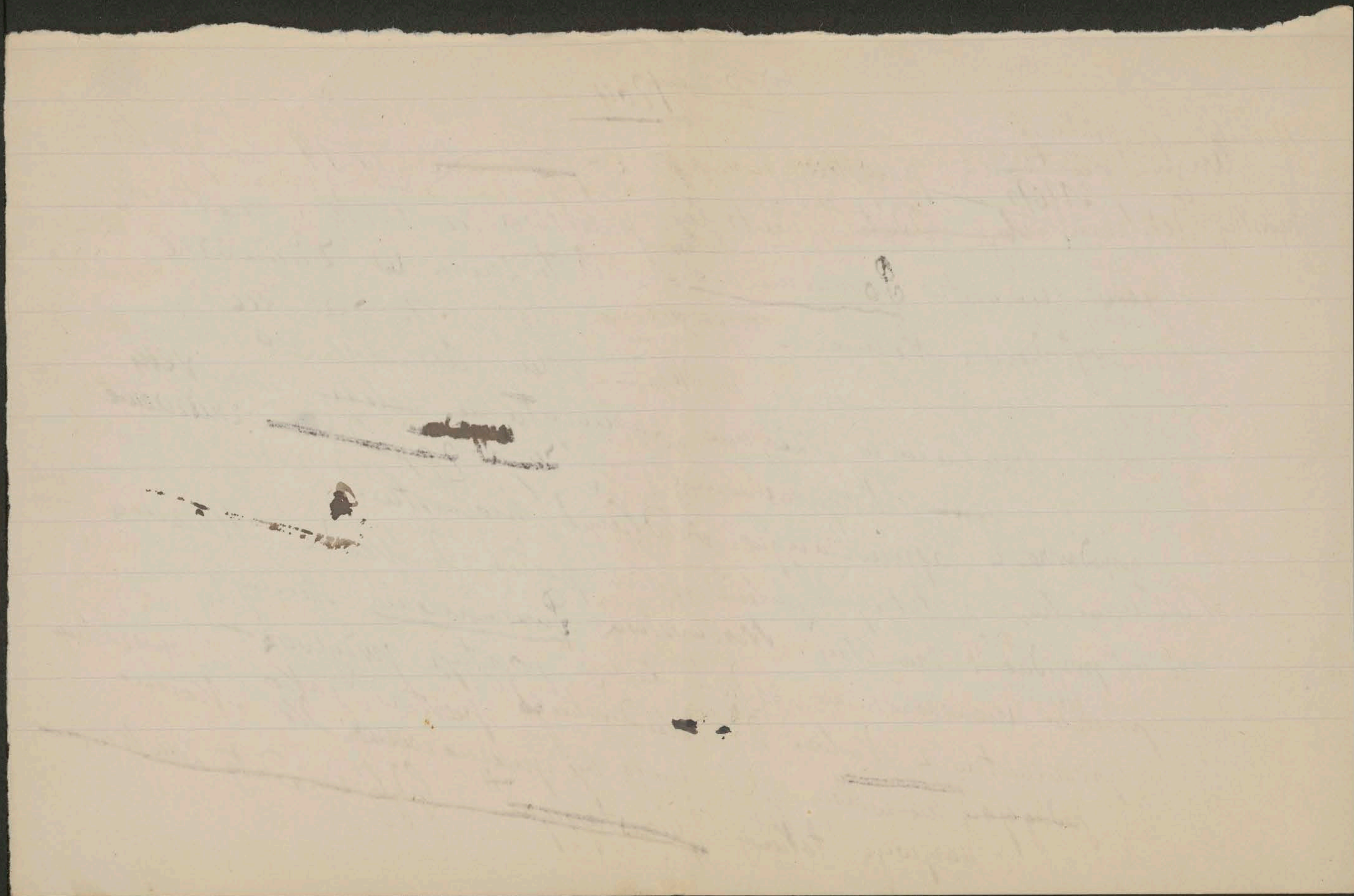
do przekroczenia holenderskiego terytorium i to

spowodowało wojskowe zarządzenia Hollandji. —

~~1076~~ 1264 228

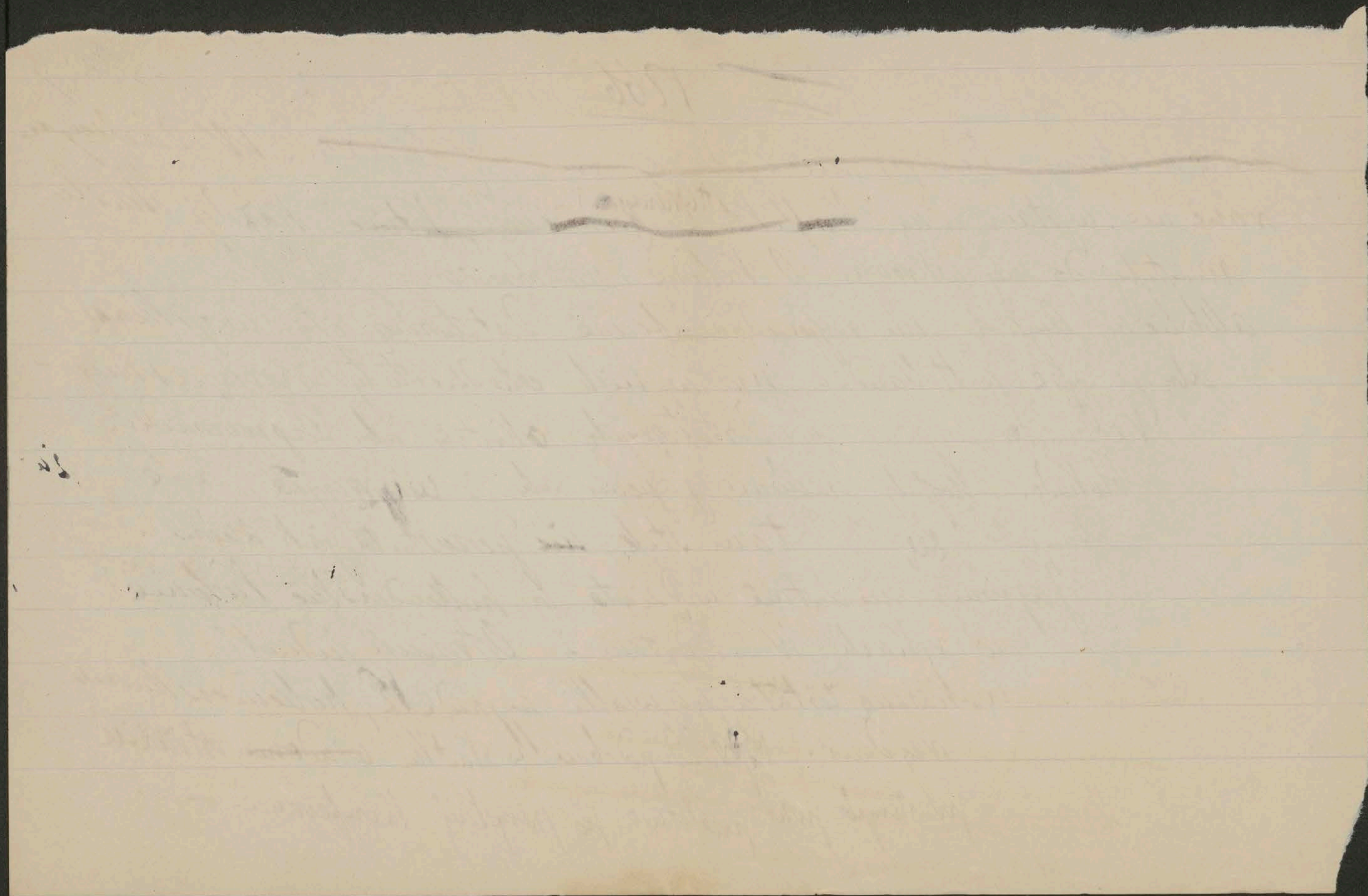
Anglia przekreśliła ~~[illegible]~~ na paryskiej konferencji ~~[illegible]~~ art. 19 londyńskiej
21/IX 09 r.
morskiej deklaracji ~~[illegible] oddała~~ i oddaje neutralne państwa na łaski i niełaski
~~[illegible]~~ mocarstw porozumienia. — A to znowu ~~w~~ zamiarze
ogłodzenia Niemiec. — Hollandia zaś miała żądać!
stosowania się do art. 19. — Mowa Asquitha na
bankiecie w Rzymie zaznaczyła się ~~[illegible]~~ zamiarem ~~[illegible]~~ zniszczenia
~~[illegible]~~ równouprawnienia jest, ~~[illegible]~~ środkowych mocarstw.
gospodarcze i aprowizacyjne
Rozmawiałem z tutejszym holenderskim posłem de Weede. Mniema,
że nie przyjdzie do zawikłań. Mocarstwa porozumienia stawiają
wprawdzie nieuzasadnione żądania, tem, że pozostają przywóz z niedopuszczalny
prowiantów z kolonii do holenderskich portów, jako dla Niemiec
~~[illegible]~~, gdyż mogą być przeznaczone ~~Gdyby zażądały zamknięcia~~
~~[illegible]~~
i nazywają takowy. ~~[illegible]~~

~~1077~~ 1265 229

"dalej idący" umieszczenie zaś ~~art.~~ art. 19 londyńskiej deklaracji
orzeka, że każdy obcy okręt który samowolnie przekracza linię
blokady ogłoszonej przez ~~mocarstwo~~ pewne mocarstwo przewozi
innemi, wraz z towarem podlega zajęciu jako ~~wrogą~~ wiozący kontrabandę,
a to nawet jeśli towar przeznaczony jest dla ~~portu~~ neutralnego portu.
Stąd umieszczenie art. 19 ustanawia stan anarchii na europejskich
wodach. – I de Wedel ciągnął dalej: gdyby mocarstwa porozumienia
zażądały zamknięcia granicy od strony Niemiec, nie zgodziła
się na to Hollandia która poniosłaby przez to, znaczne straty a wreszcie by
w konflikcie z Niemcami.

~~granicy od strony Niemiec, nie zaś jak to Hollandia~~. W żadnym razie nie wystawi się na ~~konflikt z Niemcami, które~~ atakowanie Niemiec nieuzbrojonej każdej chwili mogłyby do niej wkroczyć. O Kolonie nie obawia się p. de Weede albowiem Anglia nie rozporządza obecnie dostateczną siłą wojskową aby je zająć a Hollandia ma w nich czterdziestotysięczną armię.–
Nie ma też Anglia tam dostatecznych okrętów aby zaprowadzić blokadę. Mogłaby namówić Japonię aby ją wykonała ale obawiałaby się aby tam stale ~~nie~~ pozostała, jak znów Japonia niechętnie widziałaby holenderskie Kolonie w rękach W. Brytanii.– Ostrożność jednak nakazaną została na wszelki wypadek, holenderskiemu rządowi. Prawdopodobnie w skutku ~~wiadomo~~ ostrzeżeń przesłanych przez poselstwo, po paryskiej Konferencji.–

~~1079~~ 1267 231

Pierwszy angielski minister

Asquith przybył do Rzymu z Paryża. Zażądał posłuchania u Papieża i miał z Ojcem Świętym półgodzinną rozmowę. Odwiedził ~~bezpośrednio~~ Kardynała sekretarza stanu. Urządzono dla Asquitha uroczyste przyjęcie na Kapitolu, przyczem zamieniono dużych bez mowy, ~~bez~~ znaczenia. Takie same mowy zamienili Salandra i Asquith na uczcie danej przez pierwszego, po czem pierwszy angielski minister przez Paryż do ~~Paryża~~. Z Rzymu ~~przybył~~ powrócił do Londynu. Do głównej kwatery włoskiej udał się.

~~Angielski minister wojny Kitchener... wojnę angielską~~

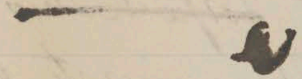
~~Ostatni minister wojny ... ustąpił ... Paolo Morone~~

~~ministerstwa wojny ... objął generał~~

~~Zamianowany ... ministerstwo wojny~~

~~otwierających porozumienia~~

~~[illegible]~~ 1268 232

Kardynał Arcybiskup Piffl udzielił ministrowi Mevanstveinu, z powodu posłuchania Asquitha u Papieża, wiadomości, iż świadkowe mocarstwa zawiadomiły były Benedykta XV o swych pokojowych warunkach.-

Włoski minister wojny Zupelli ustąpił a zastąpił go jenerał Paolo Morone. Nierzadko zmieniają się ministrowie wojny ententoporozumienia.-

Ks. Mirko drugi syn króla Nikity przybył z Czarnogóry do Wiednia dla poratowania zdrowia i zamieszkał w sanatorium Löw.-

~~1081~~ 1269

233

Niemieccy lotnicy obrzucili znowu bombami Londyn, Lity i wiele innych miejscowości południowo-wschodniego wybrzeża Anglii. To działanie zwrócono się w następnych dniach na Edinburgh. Niemieckie wojsko powtórnie opanowało 31 marca umocnienia francuskie na północny zachód i na zachód ~~wsi~~ wsi ~~de~~ Vaux oraz tę wieś; zwycięsko odparto francuską ofensywę przedsięwziętą w celu odebrania zdobytych tych stanowisk.— Po czem zwycięsko dnia 6-ego m. zdobyto wieś Haucourt, posunięto się naprzód oraz sąsiedni fort.— Austryjacko-węgierscy lotnicy obrzucili z kanonierkami bombami Ancona, przy czem stracili dwa statki; ~~ale lotnicy wyszli cali~~ zdołali wyratować znajdujących się na nich lotników.— W dalszych wyprawach Zeppelinów na angielskich wybrzeżach jeden Zeppelin został zestrzelony i wpadł w Tamizę, gdzie dotąd leży i skąd Anglicy usiłują go wydobyć i zużytkować

~~1183~~ ~~1269~~ 1270 234

Baron Burian wyraził wobec hr. Zdzisława Tarnowskiego wielkie niezadowolenie z mowy Daszyńskiego wypowiedzianej przy wstąpieniu socjalistów do Koła Polskiego. Minister powiedział, że nie dziwi go iż Daszyński w ten aderwat się sposób, ale zrozumieć nie może że się nikt nie znalazł w Kole by mu odpowiedział i potępił jego słowa. — Cenzura wykreśliła z tutejszych dzienników ustęp mowy Daszyńskiego o polskiej państwowości. —

Poczynają tu wreszcie nie sprzyjać N. N. Komitetowi; zarzucać jego niewłaściwość i niedojrzałość ~~i [illegible]~~ [illegible] z Ukraińcami. Z powodu choroby namiestnika Colarda, hr Stürgkh, wymienił wobec ministra Morawskiego, nader pożądaną kandydaturę na namiestnika, Krakowskiego Delegata Fedorowicza i nadmienił, że nie można myśleć o p. Bobrzyńskim dla tego że był jest zespolony z N. N. Komitetem. — Ja zaś

~~Podobno został także w rządowych tutejszych kołach [illegible]~~

zachowania się c.k. N. N. Komitetu.

Domyślam się że p. Bobrzyński nie pochwala we wszystkiem zachowania się c.k. N. N. Komitetu. Nie mogło

Podobno został w rządowych tutejszych kołach ukrainizm.

tyś" ~~uwagi~~ uwadze, że Kanclerz Bethmann w ostatniej swej mowie wyliczył narody których środkowe mocarstwa nie zwrócą dobrowolnie Rosji – a przy tem nie wymienił Rusinów. — W Berlinie już od początku wojny, ~~[illegible]~~ i przyznano, że nie są do użycia przeciw Rosji. —

Artykuł mój w <u>Neues Wiener Tagblatt</u>, z którym minister Ugron ~~[illegible]~~ zupełnie się zgodził i opatrzył pieczątką ministerstwa spraw zagranicznych, który baron Burian pochwalił, został przez cenzurę krakowską zabroniony, tak że <u>Czas</u>, który go wydrukował, ukazał się z trzema ~~[illegible]~~ białemi szpaltami! ~~[illegible]~~ Same sprzeczności. Większem jest zdziwienie p. Ugrona niż moje. Dziś wieczór nadeszła wiadomość o zgonie w Białej namiestnika Galicji jenerała Colarda. —

<u>8go Kwietnia</u>

CXXVI

236

15 Kwietnia 1916

1272-1289

237

CXXVI

Odpowiedź Asquitha na mowę kanclerza Bethmanna. – O pertraktacjach Asquitha a Papieża. – Pani Romanowej Potockiej wrażenia z pobytu we Szwajcarii. –

P. Iswolski o proklamacji W. Ks. Mi=kołaja: c'était une improvisation irréfléchie. – Rozmowa z baron Beck – Tris potem szwedzkim, uwięzionym także w Bukowinie. Handlarz po powrocie z Bukowiny. – Szwedzki układ handlowy z Niemcami. Rząd wzywa Amerykę do obrony praw neutralnych wobec Anglii. O Zjednoczonych. Wezwanie Carowej do ustąpienia z Mekky. – O wyjeździe wojsk z Hindenburga. Konkurs literacki

Brusiłow dowódca besarabsko-
galicyjskiej armii. Na wszystkich
frontach spotkania bez znaczenia.-
Porażka Anglików nad Tygrysem.
Rozmowa bar. Conrada z ministrem
Morawskim. Namiestnikiem
Galicji musi być jenerał.- Trudność
znalezienia jenerała Polaka.-
Nieprzychylne sądy, retrospektywna
zazdrość.- Baron Burian udał się towarzyszył
do Berlina w sprawie polskiej. Baron Conrad
mu minister Ugron.-
Dowódca armii całych niemal Bałkanów.-
Opór Węgrów.- W Berlinie porusza się
myśl Królestwa Polskiego z niemieckim
Kronprinzem jako Królem. Sposób ~~[illegible]~~ widzenia Powiększenie
a nie wzmocnienie.. ks. Andrzejego i bar. Conrada.
Cesarz powtórzył przed ks. Adamem Tarnowskim
iż ma obiecane Królestwo Polskie

~~15 Kwietnia~~

15° Kwietnia

P. Asquith oświadczył ~~wobec~~ deputacji francuskich parlamentarzystów odnośnie do ostatniej mowy niemieckiego kanclerza „Niemcy chciałyby abyśmy przyjęli wolę pobitego nieprzyjaciela, ale nie jesteśmy i nie będziemy pobitemi. Nasze warunki pokoju są te same dla których chwyciliśmy za broń. Celem sprzymierzonych jest międzynarodowy stan rzeczy, który by równe prawa zapewnił wszystkim cywilizowanym państwom. ~~Nie powinna być nadal przypuszczana wojskowa kasta,~~ (przy) ~~do~~ rozwiązaniu międzynarodowych spraw,

~~Zawsze te same zniesławiania militarnej potęgi Prus, zatem niemożliwość pokojowych układów z Niemcami. Jeżeli jednak kanclerz Bethmann określił sposób zabezpieczenia potęgi Niemiec, to p. Asquith nie powiedział jak ma być ona zniszczona [illegible] Asquith na posiedzeniu w Paryżu [illegible] mówi, że [illegible] wyraził że wojna [illegible] potrwa jeszcze lat~~

towarzyszenie ~~1084~~ ~~1272~~ 239

i aby ~~[illegible]~~ między wolnemi narodami nie było nadal powstrzymane
~~i nie znajdowało się pod przewagą~~ i opanowane wolą rządu, nadzorowanego
przez wojskową kastę. Oto co rozumiałem gdy mówiłem o zniszczeniu
militarnego panowania Prus. Ni więcej ale też nic mniej" ~~Wielka~~ dalej
~~i Francja i Anglia~~ tak samo jak p. Sasonow że sprzymierzeńcy nie
przystąpili do wojny aby zdusić Niemcy lub wykluczyć je z karty
Europy ale aby przeszkodzić im, to jest Prusom, być militarną grozbą
dla sąsiadów i mieć nad niemi przewagę. — Zawsze to samo zniszczenie
militarnej potęgi Prus, zatem niby niepodobieństwo pokojowych układów
z Berlinem. Jeżeli jednak kanclerz Bethmann określił sposób zabezpie-
=czenia potęgi Prus ~~wobec Niemiec~~ to p. Asquith nie powiedział
jak ma ~~mogą~~ być zniszczoną. — Chociaż ~~nie~~ sprzeczności zapatrywań
zdają się być nieprzezwyciężone, jednak mówi się jak o warunkach
pokoju. — P. Asquith w dalszym ciągu swego toastu
na powitanie francuskich parlamentarzystów

~~1085~~ 127~~4~~ 240

oświadczył w odpowiedzi na mowę Kanclerza: „Sprzymierzeńcy życzą sobie i postanowili przywrócić całość dawnej Belgii. Co ~~zniszczonem~~ zburzonem zostało musi być ~~[illegible]~~ odbudowanem."

Wczoraj pierwszy angielski minister zauważył, z goryczą ~~[illegible]~~: „Iż nie może być większego cynizmu jak kiedy Kanclerz niemiecki ~~przyznaje [illegible] prawo żądania od wszystkich mocarstw~~ wobec wszystkich mocarstw twierdzi, że Niemcy obstawać muszą za zapewnieniem równym narodom ~~[illegible]~~, wolnego rozwoju w ramach ich macierzyńskiej mowy i narodowej indywidualności. Próba germanizowania ~~Prus~~ pruskich Polaków, była ~~[illegible]~~ w ostatnich latach uporczywie podjętą. Było to najcięższym kiedyś fiaskiem wewnętrznej polityki Prus." Jerzy Asquith na przemówił także do francuskich parlamentarzystów, że przyznaje [illegible].

Niestworzone doniesienie mówi, że p. Asquith po rozmowie z Papieżem rzekł, że wojna conajmniej potrwa jeszcze pięć lat. — Coby było złym ~~zachowaniem~~ wiąż za pokojem — światem ~~[illegible]~~ z Danią, wobec tego który przekonania Posiedzenie zaproszono.

Do

Jaśnie Wielmożnej z hrabiów Mycielskich hrab

Jednak minister wojny Kietsch~~ener~~ zdobywa ~~1096~~ 1276 ~~wydania~~ ~~twierdził~~ już dawniej ~~odkrył~~ że wojna potrwa około pięć lat.

Pani Romanowa Potocka Vitova tydzień bawiła w Lausanne
zetknęła się z wielu osobami z Paryża. – Mówi o dziwnym
tam przykrem usposobieniu – któremu głównie daje wyraz kobieta –
Zawziętość przeciw Niemcom jest wielka, ślepa, oskarżają ich o
czyny których nie popełnili; w sferach strategicznych wiarę się dla Francji;
– nie dają żadnej wiary doniesieniom paryskich dzienników;
wiele cenią bitność niemieckiej armii i nie stwierdzają
okrucieństw – wiele przypisywanej niemieckiemu żołnierzowi bestialstw ~~[illegible]~~ –
W Paryżu budują pewności zwycięstwa na zamieszkach,
na rewolucji w Niemczech, na odstępstwie i wstręcie ~~[illegible]~~ do wojny
socjalistów, na rozwodzie rozkładzie Austro-Węgier
do których dawno nie żywią nienawiści a tylko oskarżają
że są ~~jest~~ satelitami ~~satelitą~~ Niemiec i w ich więzach. – Liczą
z pewnością na ogładzenie środkowych mocarstw

~~1084~~ 1276

242

i skaczą do oczu — Zutasnera Wolnity — Kiedy wspominać o
Popularnością jest obrońca ~~Lominico~~

polityki — Joffre wiele stracił z urzędu i władzy —
Verdun generał ~~Gates~~ Petain —

Pomimo przyznania, że zadowoleniem mówiono w Paryżu o powrocie

Kornam przy ostatniej ofensywie gwałtów Hindenburgowi —

P. Evans ~~Dil~~ Pile ~~postawił~~ udał się do Paryża i miał

rozmowę z ambasadorem Izwolskim — Kiedy zwrócił jego

uwagę na proklamacji W. Ks. Mikołaja usłyszał odpowiedź

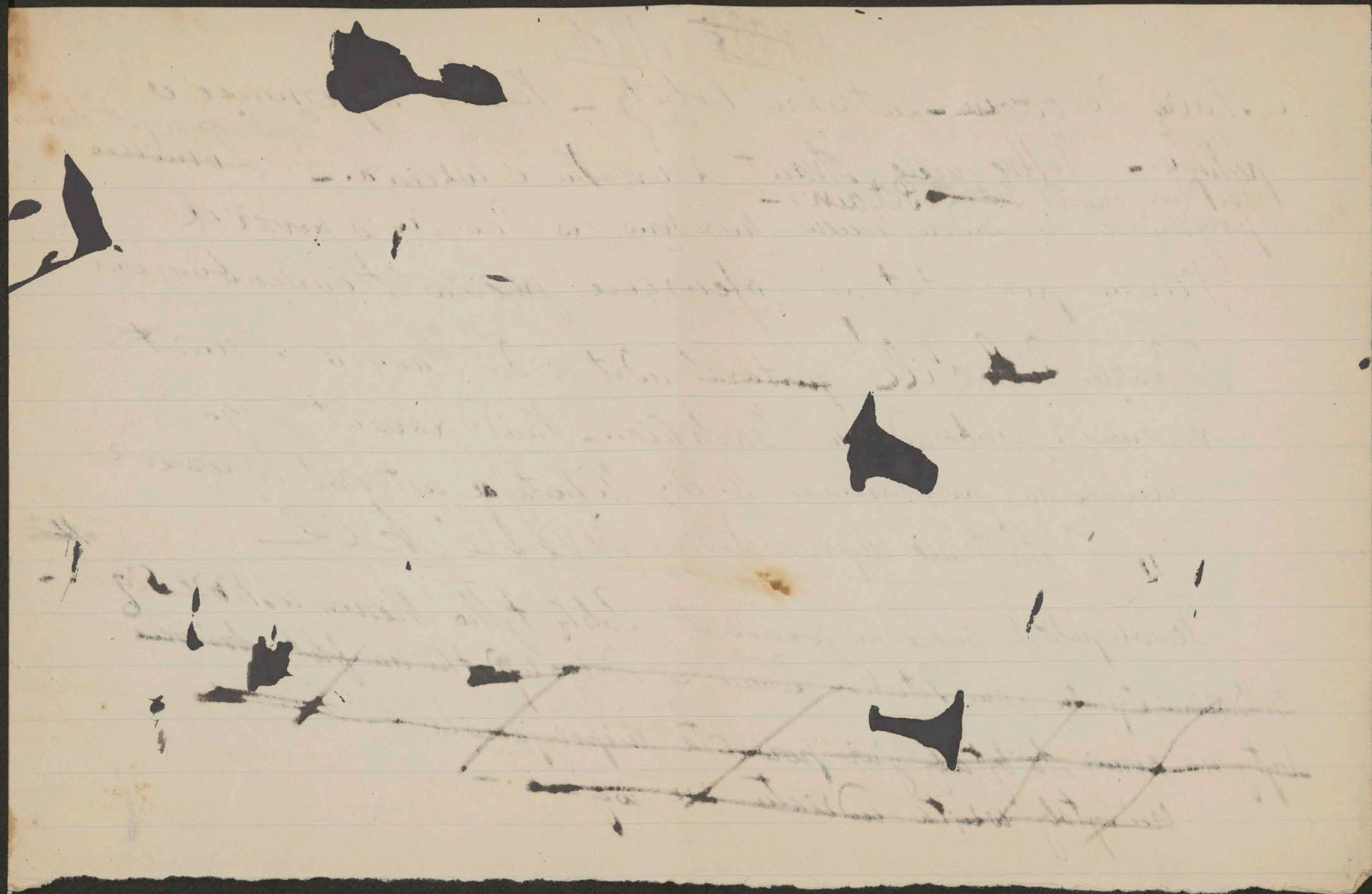
„C'était une improvisation irréfléchie ~~[illegible]~~ ". —

Pewien polityk angielski powiedział „Polskę tylko Niemcy wskrzeszą

~~W Berlinie słyszała pani Potocka zdanie, że gdyby wojska na [illegible] Anglia~~

~~były na armii, to byłaby już pomścita wyprawa siła a~~

~~nie byłaby wzięła udziału w wojnie. —~~

~~1088~~ 1877

243

W Anglii i we Francji mało zajmują się polską sprawą i *
nie troszczą się o nią. Francuzi jednak podnoszą, że Rosja
dopuściła do tego, aby Niemcy otworzyli polski uniwersytet
we Warszawie. Istotnie francuski rząd nieraz zwracał uwagę
wszystkiego na potrzeby zjednania sobie Polaków w przewidy-
=waniu wojny.—

W Berlinie słyszała pani Potocka zdanie, że gdyby obrócono
wydatki ~~na flotę~~ flotowe na armię, byłaby już powzięta nieprzyjaciół
a Anglia nie byłaby wzięła udziału we wojnie.— zdanie
polityczne zapatrywaniu Bismarcka

Niemcy w zajętych ~~krajach~~ częściach Belgji-Francji zaprowadzają wzorowy
ład i gospodarstwo, drogi, urządzenia elektryczne. Jak dawniej rzymianie
Przyznają to Francuzi i niektórzy mówią że zdałaby się we Francji
trzechletnia niemiecka administracja i

244

Fvcs ~~1089~~ 1278

Baron Beck-~~Fekiete~~ tutejszy ~~d~~ szwadzki poset zostat także uwierzytelnionym przy rumuńskim Królu. Po dwutygodniowym w Bukareszcie pobycie wyniost wrażenie że na razie Rumunia nie opuści ~~ne~~ neutralności, bo do wojny nie jest dostatecznie przygotowaną; amunicji ma zaledwie na trzy miesiące i armia nie może być równie bitną jak dawniej. Ale prawdopodobnem jest, że Rumunia wyczekiwać będzie stanowczego na polach walki wyniku i wtedy w ostatniej chwili wystąpi zbrojno po stronie zwycięzcy, przyjdzie im z pomocą, aby coś wyskać.–

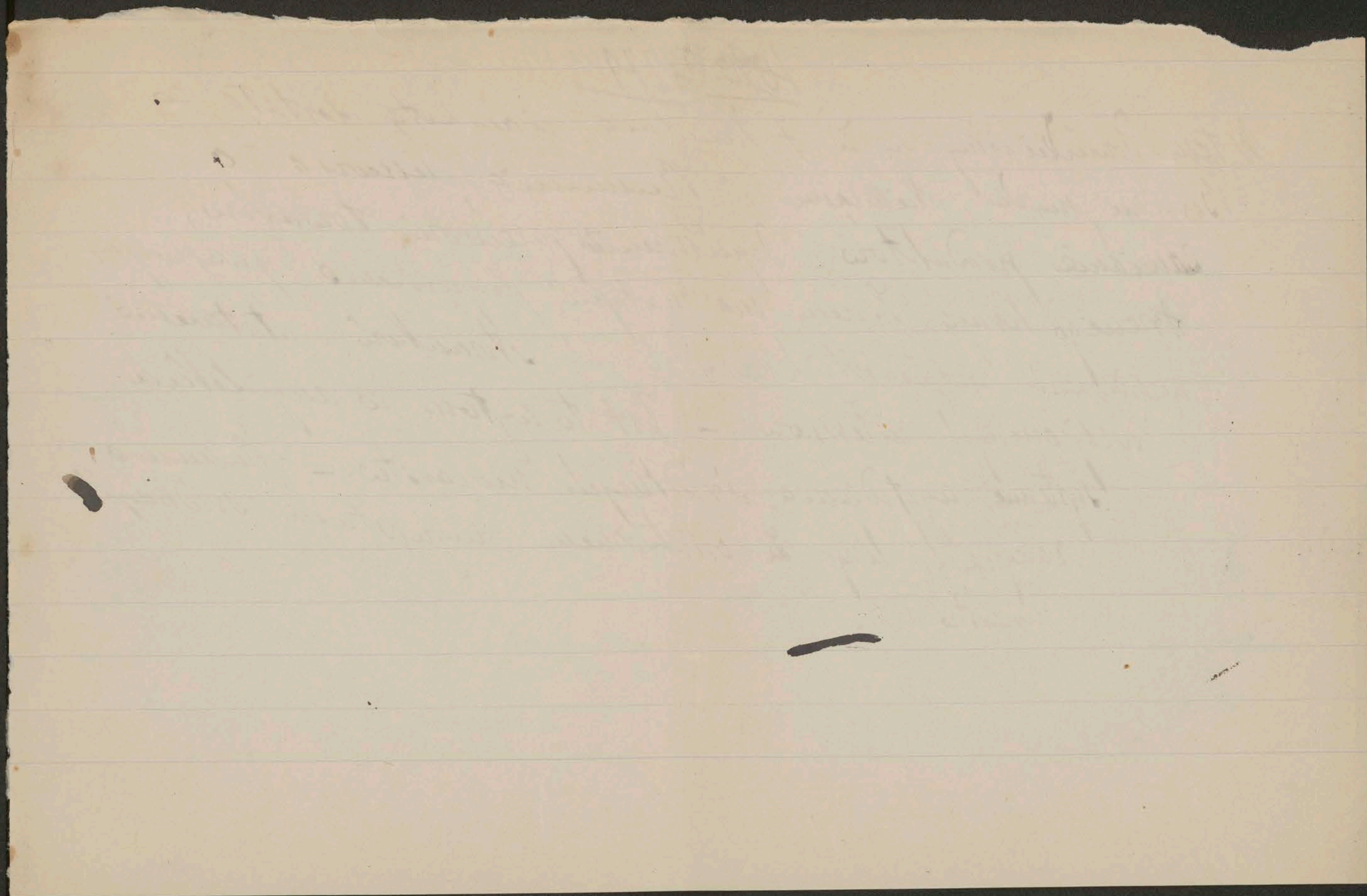
Obecnie Rumunia gdyby opuściła neutralność wystawiona by była na najazd a Bułgaria nie omieszkałaby zająć Dobrudży –

Bar. Beck ~~wi~~ wyraził, w Bukareszcie zdanie że tak Rumunia jako Szwecja powinna do końca pozostać neutralną.–

~~1918~~ ~~1919~~

245

W tem dowiedzieliśmy się że 7. Kwietnia zawartą została w Berlinie, między Niemcami i Rumunią, umowa o zamianie produktów i dopuszczeniu przewozu towarów, trzeciego kraju. Potem ma nastąpić przywrócenie przez wojnę uszkodzonych gospodarskich wzajemnych stosunków i ustalenie wzajemnych interesów. — Jest to wyłom w angielskim systemie wygłodzenia środkowych mocarstw. — Rumunia zaczyna się łączyć z ostatecznym zwycięstwem środkowych mocarstw.

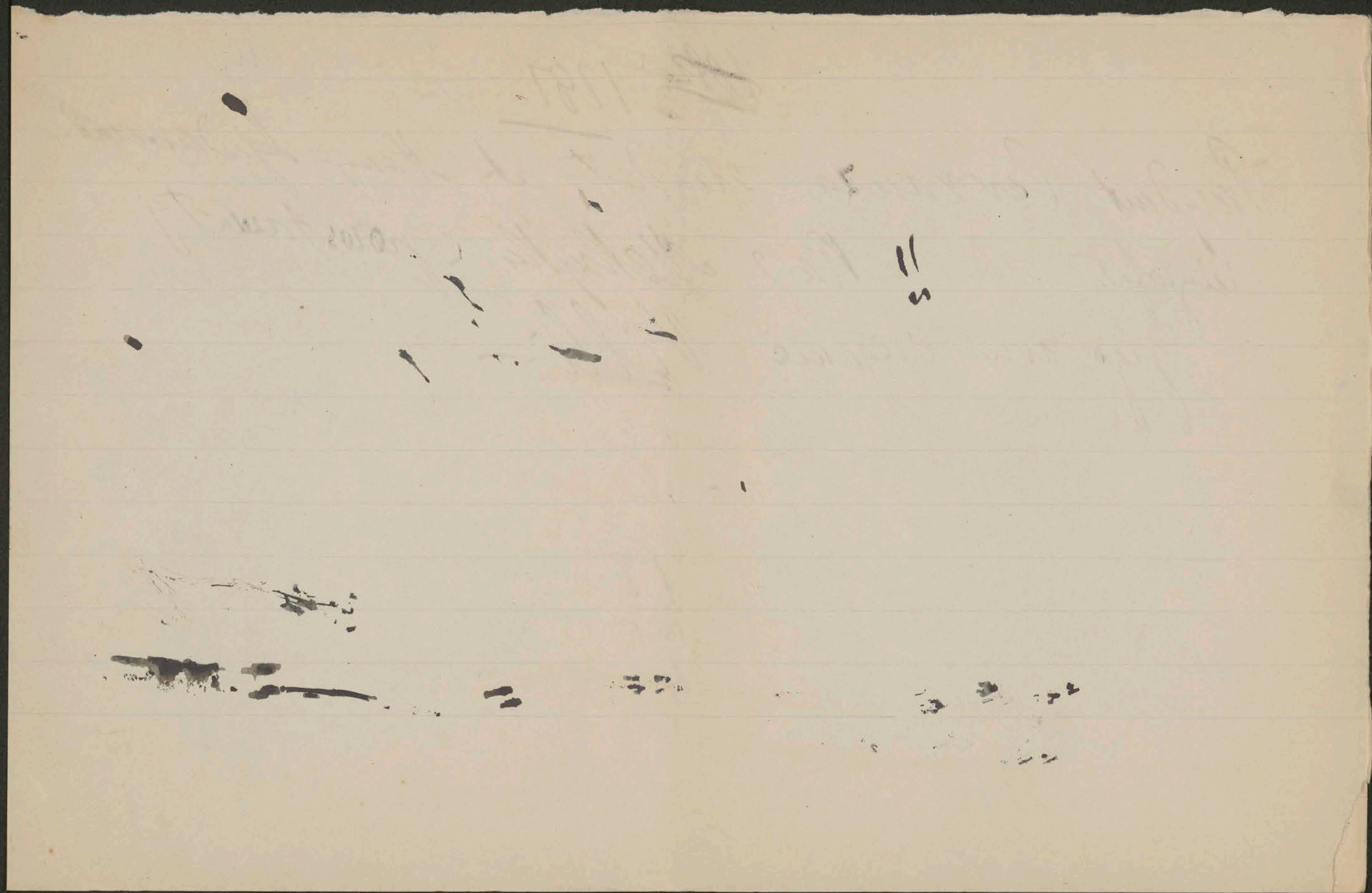

~~1097~~ 1280 246

Szwecki rząd już dawniej wystosował był notę do sekretarza stanu Ameryki Północnej Lansing z wezwaniem do wspólnego wystąpienia przeciw konfiskowanie przesyłek pocztowych przez Anglię i wogóle dla obrony międzypaństwowych ustaw, które w tej wojnie pogwałciła Anglia.

1287 247

Prezydent Carranza zażądał, aby Stany-Zjednoczone wycofały swe wojska z Meksyku i pozostawiły jego armii ściganie Villi –

~~1093~~ ~~1095~~ 1282 248

Feldmarszałek Hindenburg wydał z powodu swojego wojskowego pięćdziesięcioletniego jubileuszu rozkaz dzienny, który zakończył „Siła nieprzyjaciela zniemocniona. ~~To~~ Stąd ~~naprzód~~ dalej naprzód! Ostatecznie z Bogiem dla cesarza i cesarstwa!" — Hindenburg nasze zwycięstwo jest pewnem nie mógł tego bezpośrednio powiedzieć, ktoś inny może, ale nie on — Odnosi się to do wszystkiego frontu na którym jest zwycięskim wodzem — —

~~Na wszystkich frontach w ubiegłym tygodniu, spotkania i walki bez większego znaczenia~~

~~1044~~ 1283 249

Dowódcą wszystkiej armii galicyjsko-besarabskiej został w miejsce oddalonego Iwanowa, jenerał Brussiłow który podczas zajęcia Galicji okazał wiele ludzkości i odznaczył się porywaniem, przyzwoitem zachowaniem. — Car ma zaprowadzić dalsze w dowództwach zmiany. —

~~Jenerał Ruzski na zdrowie był powołany na naczelne stanowisko.~~ —

W ubiegłym tygodniu na wszystkich frontach spotkania i starcia bez ważniejszego znaczenia. — Niemieckie wojska systematycznie przeprowadzały działania pod Verdun. —

~~1095~~ 1284 250

Dnia 9 Kwietnia Anglicy uderzyli na prawym brzegu Tygrysu na turecką armię pod Felahie, po sześciogodzinnej bitwie odparci zostali ze stratami

~~1096~~ 1285 251

Na pogrzebie namiestnika Colarda w Białej, minister Morawski miał rozmowę z naczelnikiem głównego sztabu Conradem von Hötzendorf z której nie miłe wyniósł wrażenie. Bar. Conrad oświadczył stanowczo że namiestnikiem musi być jenerał; na zapytanie ministra o powód odpowiedział, że Galicja należy do wojennego zakresu i że stąd jej rząd musi być powierzony wojskowemu. Na uwagę że nadto mała część kraju znajduje się obecnie w obrębie wojennych działań i że najpilniejszą potrzebą jest odbudowa a do tej potrzeba znajomości stosunków, bar. Conrad odparł, ~~że nie musi być nie~~ krótko że nie może być inaczej jak rzekł i że zresztą teraz rozstrzygnie. – Poważny zatem polityczny błąd i krzywda Polakom się w [illegible], albowiem p. Conrad musi mieć swojego niemieckiego kandydata, jak był nim jenerał Colard. – Polskie stanowisko, powinno by być, jeśli Namiestnik

~~1077~~ 1286 252

musi być jenerał, to koniecznie musi nim być Polak. Wprawdzie musi się stwierdzić brak Polaków, którzy nie dość licznie obierali w monarchii wojskowy zawód, tak że ~~t~~ trudno o znalezienie odpowiedniego jenerała Polaka, na Namiestnika. – Jednak można ~~go~~ znaleźć Polaka jenerała i dodać mu jako adiutanta krakowskiego delegata Adama Fedorowicza. – Też gdyby nie wymagano jenerała, najwłaściwszym byłby w obecnej chwili Namiestnikiem, czego złożył dowody dostateczne w Krakowie. –

Za nim są hr. Stürgkh, ks. Hohenlohe minister spraw wewnętrznych, minister dla Galicji Morawski, hr. Gołuchowski. – Ale dziś wszechwładnym jest główne dowództwo armii ~~[illegible]~~ a raczej pod jego zasłoną, główny sztab. szef bar. Conrad i jego węgierskie i pruskie i żydowskie otoczenie. Zatem prawdopodobnie stanie się podług jego woli i ~~[illegible]~~ w następującej ~~to~~ i innego gdyby nam szczęście ~~[illegible]~~ sprzeciwiłby się z austriacko-polską polityką. – do Polaków

Wiem został jako [illegible]

Minister Morawski nie bezpodstawnie dostrzegł, niechęć do Polaków nieraz. – którzy nie tylko w głównym sztabie, owszem można

~~1098~~ 1287 253

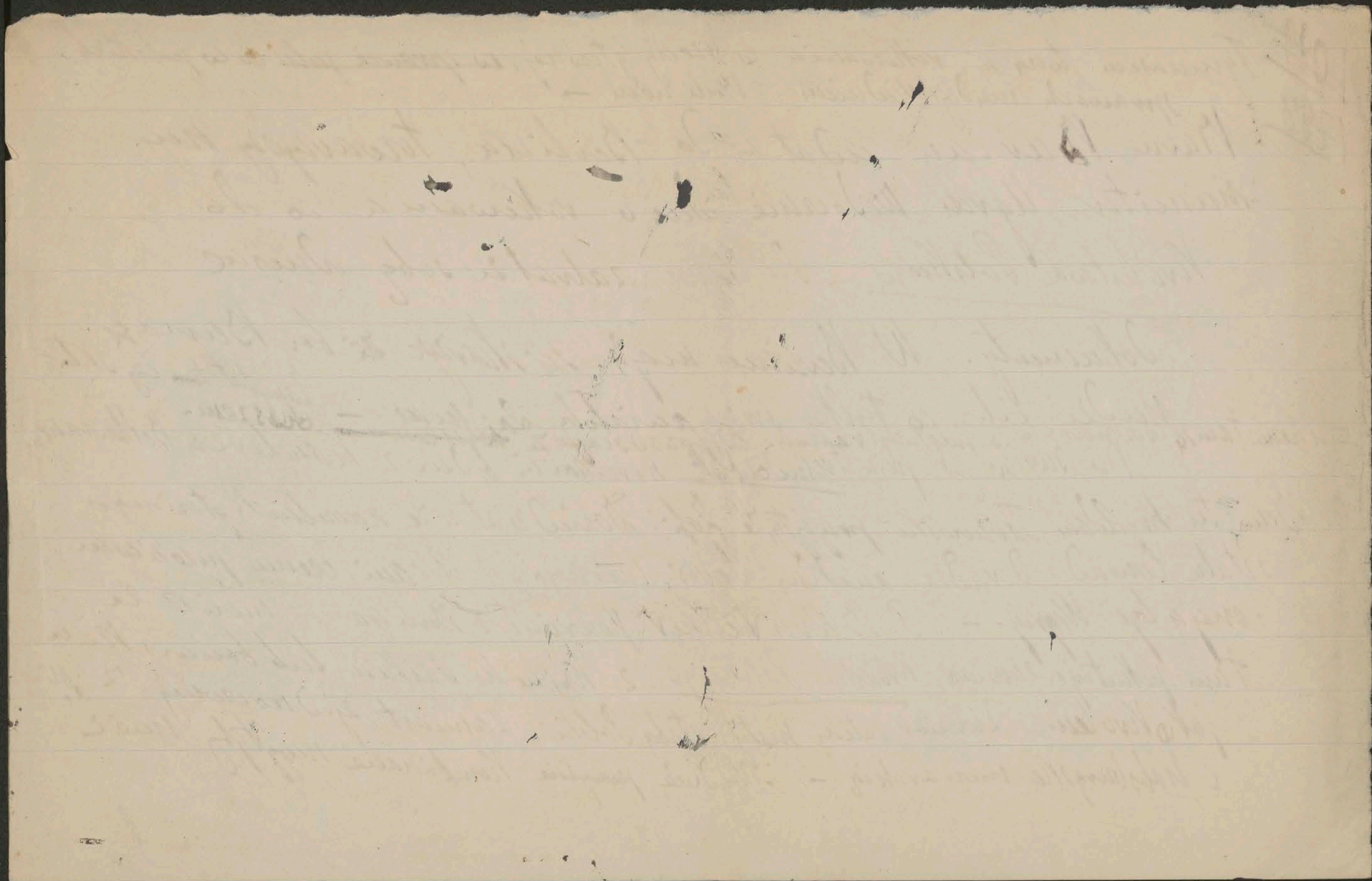
I tak ~~poczyna~~ pozytywni ~~ten~~ zaczynają, wpuszczenie socjalistów do
Koła Polskiego i tegoż układ z N.N. Komitetem, za ~~przewagę~~ ustępstwo
radykalnych żywiołom i ich dążeństwo, podczas gdy zdawały się Koła
rządowe i opinia publiczna ~~politycznie~~ temu sprzyjać. — ~~Mimo~~ Mimo
tem w p. Planeta a także i z rządowej. — Niezawodnie przyczynił to uszczerbek
przystępności Koła Polskiego i dawniej jego stateczności ~~ale~~ powód do tego zachęcano?
W sprawie namiestnika minister Morawski zażądał
posłuchania u cesarza. Stawił się na jutro w Schönbrunn;
wyznaczonym został. — w kołach biurokratycznych przebaczyć
Nie mogą te zatarcza Koła Polskiego, jego znaczenia
kilkunastoletnich przewodzeń w monarchii i pamiętnik zajmowanych
i wpływowych wyższych stanowisk ~~vertor~~ retrospektywną
wtedy przez Polaków — W niechęci jest
zazdrość. —

~~1099~~ ~~1288~~ 259

Tymczasem toczą się rokowania w rzeczy głównej, ~~w sprawie polsk~~ bo w polskich sprawach między Wiedniem i Berlinem. –

Baron Burian udał się do Berlina, towarzyszy mu minister Ugron. Widocznie idzie o rokowania, co do Królestwa Polskiego. P. Ugron zabrał ze sobą odnośne dokumenty. W Berlinie mają się skarżyć ~~że~~ bar. Burian zapytał ~~tam~~ czy z kto=
=u nimi tam się rozmówić o polskiej sprawie. Odpowiedziano że ~~[illegible]~~ [illegible]
wiedzie ich co tylko rozmawiałoby z nimi. – ~~[illegible]~~ szczerzej. –
Bar. Burian jak pisze Fremdenblatt naradzi się będzie z Kanclerzem Bethmannem

Bawi tu hr. Adam Tarnowski przybyły z Zofii. Dowiedział się że naczelnik głównego sztabu Conrad dowodzi aneksji Serbii, Czarnogóry i Albanii, czemu przeciwni mają być Węgrzy. – P. Bärnreither powrócił z Berlina i mówi że tam pokutuje zamiar Królestwa Polskiego z księciem saskim lub bawarskim jako Królem. Zamiar zatem mają, aby Polska zamiast zjednoczonej z Galicją mieć i habsburską monarchię. – Obydwie ~~przyszłe~~ kombinacje mogłyby

~~1180~~ 1281 255

ze sobą związek i obydwie byłyby niezdrowe, wątłe, żeby nie powiedzieć opętane.
Aneksja serbskich krajów do habsburgskiej monarchii należałaby do tych, o których
Machiavelli mówi w liście do ambasadora Vettori „Trzeba widzieć,
że można powiększyć swoje posiadłości a nie zwiększyć sił swoich"
Serbska aneksja byłaby najgorszym dynamitem w łonie monarchii.
Zaniechanie przyłączenia Królestwa Polskiego byłoby z marnowaniem ostatniej
sposobności, dla habsburgskiej monarchii, przez powiększenie posiadłości zwiększenia
sił i zapewnienia bytu.
Trzeba mieć nadzieję, że ~~tym~~ z tej polityce przewodzi siła rzeczy i że
zwyciężą ~~polityka~~ polityczna, religijna i etyczna prawda; w myśl nowej
rozprawy hr. Juliusza Andrassy, który przemawia za przyłączeniem pokrewnych
i sprzyjających żywiołów a przeciw ~~za~~ zatrzymaniu ich obcemi i wrogiemi; co
nie wyklucza zatrzymania niezbędnych strategicznych punktów jak
Łowczen lub nad Dunajem panującego Belgradu. – Jest to polemika między hr. Andrassym a hr. Conradem
Cesarz Franciszek-Józef powtórzył przed hr. Adamem Tarnowskim, co był
już powiedział Arcybiskupowi Bilczewskiemu i hr. Antonim Wodzickiemu, i cesarz Wilhelm
i kanclerz Bethmann, obiecali im oddać całe Królestwo Polskie. – Dodał znowu „Ale wojna nie skończona"

15 kwietnia

256

LXXVII

1290-1304

22 Kwietnia 1916 —

CXXVII

Pobyt bar. Buriana w Berlinie i bez
skutku w sprawie polskiej.-
Postanowienie cesarza ministra
Morawskiego w sprawie
obsadzenia galicyjskiego namiestnictwa.
Jenerał Diller namiestnikiem
Galicji.- Jenerał Diller-
Zastrzeżenia ministra Morawskiego.-
Czwarta wojenna pożyczka.- Ogólna
służba wojskowa w Anglii i przesilenie.-
Mowa bar Sonnino.- Duma
odroczona do 29 Maja. Cesarz Mikołaj
w Kamieńcu Podolskim i Chocimie.- Wojska
rosyjskie zdobyły Trapezunt.- Zgon
~~feldm~~ feldmarszałka Goltza.- Pod Verdun-
Włosi zdobyli Col di Lana.- Włoskie aeroplany
nad Triestem.- Wojsko Serbskie w Salonice
Oddział rosyjskiego wojska przybył do Marsylii.-

Konflikt amerykańsko - niemiecki
w sprawie podwodnych łodzi -
W przededniu Świąt Wielkanocnych. -

22 kwietnia

~~1101~~ 1290 258

CXXVII

Po dwudniowym pobycie w Berlinie bar. Burian powrócił do Wiednia —
W sprawozdaniach zamilczano iż towarzyszył mu p. Ugron. — ~~a prócz tego~~,
Z bar. Burianem ~~wziął był ze sobą~~ połączył się bar. Andrian dyplomatyczny austryjacko-wę-
-gierski ajent we Warszawie, ~~oraz~~ Minister[illegible] naczelnika prezydialnego biura
hr. Hoyosa. — Zatem wskazywało to iż rozchodzić się będzie o sprawy
polskie, lecz pokazuje się że postanowiono następnie to załatwić. — Zaraz po
powrocie bar. Buriana prezes Koła Polskiego Biliński miał z nim rozmowę —
Co do sprawy polskiej wynik pobytu w Berlinie żaden, „odłożono wszystko
na później" ~~auf lange Bank~~ auf die lange Bank geschoben. —
Spodziewałem się tego i nie dziwi mnie to, wątpię bowiem aby ostateczne
rozwiązanie mogło nastąpić przed końcem wojny a może nawet
przed wstąpieniem przez Rzeszę, Królestwa Polskiego ...

mocarstwom. – Niepewność zatem nie usunięta a może niepotrzebnie wywołano przypuszczenie, że usuniętą zostanie. – Przecież jak zauważył, hr. Gołuchowski pozostaje obietnica dana naszemu cesarzowi przez cesarza Wilhelma i kanclerza Bethmanna iż otrzyma całe Królestwo i ma ~~on~~ cesarz zastaw w rękach, bo znaczną część Królestwa –

Przez tenże: ~~Przez [illegible]~~ hr Gołuchowski równie zabezpieczenia, przed niedołężnym, wszak tym niby niepodległym tworem z Królestwa Polskiego, który wciąż jeszcze pokutuje w Berlinie –

~~1105~~ ~~1292~~ 260

W niedzielę 16-go minister Morawski miał posłuchanie u cesarza w Schönbrunn. Zaznaczył, że we ~~tak~~ ważnej chwili uważa za obowiązek przedstawienia monarsze usposobienia i ~~[illegible]~~ [illegible] Kraju. Przedstawia więc, że Kraj przedewszystkiem wymaga odbudowy i poratowania, że do tego potrzebnym jest namiestnik, który zna stosunki i ludzi, zatem nie jenerał, ale obywatel lub urzędnik Polak. ~~Namiestnictwo~~ Rządy jenerała Colarda oddaliły Kraj od namiestnictwa. Cesarz na to, że z powodu wojny potrzebuje jenerała. Minister zauważył, że pomimo wojny ~~[illegible]~~ w Bukowinie i w Trieście nie ~~mianowano~~ powierzono rządów wojskowym. Kraj jednak, jak zawsze tak i teraz, poddaje się wymaganiom armii i wojny. V[illegible] Victoria dziś jest najważniejszem żądaniem, ale jeżeli ma być namiestnikiem jenerał, ogólne życzenie i polityczne położenie, także wzgląd na Królestwo Polskie i jednanie sobie tam umysłów przemawiają stanowczo za jenerałem Polakiem—

~~1404~~ 1293 261

Tu cesarz przerwał, ~~że~~ ~~Którego nie~~ „Nie mam odpowiedniego jenerała Polaka, ~~że~~ nie istnieje taki". ~~A~~ Wybór jeszcze nie dokonany [dodał] i ~~[illegible]~~ został(?) na wniosek ministra spraw wewnętrznych Ks. Hohenloha. Minister nadmienił, że gdyby cesarz raczył dać na namiestnika członka panującego domu Kraj przyjąłby to z najżywszą wdzięcznością. Cesarz ruchem ręki zdał się wyrazić że to nie możliwe. Zamilkł i już nie było mowy o namiestniku. Cesarz wypytywał się o stan Kraju. Minister rzekł, że piekącą a nie załatwioną sprawą są wynagrodzenia za wojenne uszkodzenia i że to nawet między włościanami złe wrażenie wywiera. Cesarz zapytał, o powód odwłoki, skoro już poczynione są odpowiednie zarządzenia. Minister odpowiedział, że węgierski rząd ociąga się w tej mierze na co cesarz zauważył, że przecież i na ~~Węgrzech~~ Węgrzech ta sama istnieje potrzeba; na co minister ~~[illegible]~~ że w nierównie mniejszych rozmiarach niż w Galicji, która cała przez przeszło rok była widownią wojny. – Cesarz zwrócił rozmowę na tych co z Rosjanami

opuścili kraj, ~~twierdzi~~ zauważył, że nie sami Rusini ale także Polacy i to profesorowie.
Minister wtrącił, że prócz wszechpolaka obecnie moskalofila Grabskiego
którego zbyt długo cierpiano w Galicji, o żadnym nie wie Polaku, któryby
dobrowolnie towarzyszył Rosjanom. Przytem spostrzegł, że cesarz był bardzo
ojcowskim a nieco chytrym, co przypisuje mylnej informacji. – Cesarz
z największemi pochwałami wyraził się o galicyjskim, katolickim
episkopacie, nie szczędził żywego, szczerego uznania. – Że ~~wielkiem~~ zajęciem
i zadowoleniem słuchał opowiadania o zachowaniu się i dzielnem postępowaniu
tarnowskiego biskupa Wałęgi, z uśmiechem życzliwym mówił o
~~jego~~ właściwościach jego charakteru. – Zauważył że [illegible] kler ruski na ogół
zachował się poprawnie i wiernie, na co minister nadmienił, że jeszcze
nie ma dokładnej statystyki, że prócz wiadomości już, iż zaszły, zwłaszcza
w okolicy Lwowa, dość liczne wypadki odstępstwa i apostazji. – Cesarz
podniósł znaczenie rozporządzenia stanisławowskiego, unickiego

Chomyszyna ~~1180~~ 1295

263

biskupa (~~Chomyszyna~~) o zaprowadzeniu gregoriańskiego kalendarza i nadmienił że metropolita Szeptycki nie byłby się na to zdobył. – P. Mo-rawski odpowiedział, że znaną jest katolicka gorliwość metropolity, wiadoma wierność, niezachwiana przynależność i przywiązanie do Stolicy Św. i Jedności; ale metropolita Szeptycki miał to złudzenie, które zwrócił własnie za to także było w Rusi, że za pomocą unii nawróci się Rusi. „Czy podobna – odparł żywo monarcha, jakgdyby wcale o tem nie wiedział – ależ to byłoby niemożliwem, najzupełniej jest ~~nie~~ nieprzypuszczalnem" –

Można było ~~przypuszczać~~ mniemać że cesarz czekał, na wniosek bar. Conrada i obawiał się że on zaniecha wedle swej myśli namiestnika Galicji, podobno wcześniej według życzenia ~~najpierwszej~~ matczynki, jak się to stało z jenerałem Conradem, że popełniony zostanie

~~1907~~ 1896 264

powrócony błąd tak w Galicii jak wobec Królestwa Polskiego i nowa Polaków wyrządzoną zostanie krzywda, bezużyteczna dla armii a co najszkodliwsza, i najważniejsze znowu ~~na żądanie~~ wiedzę zaufania rosyjskich przywódców, za ich wpływem i intrygą, albowiem umieją trafić wszędzie, do mężczyzn i kobiet.—

We wtorek dowiedziałem się, że namiestnikiem Galicii został jenerał Diller gubernator lubelski.— Zasadniczo mylne zarządzenie błąd odnowiony albowiem powinien by być namiestnikiem Polak; ~~zrobiły w~~ osobiście wybór dobry i zdaje się że ani na wniosek bar. ~~...~~ Conrada ani za wpływem Rusinów powzięty. Chociaż odpowiada zasadniczo ich żądaniu aby namiestnikiem nie był Polak. ale że wprost od cesarza pochodzi.— ~~Nie~~ Cesarz ~~który~~ który wziął jeżeli postano=wienie co do jenerała Dillera, nie zawiadomił był o niem w niedzielę ministra Morawskiego, nie można wiedzieć dlaczego.— Jenerał Diller który wzorowo i z powodzeniem zarządzał ~~ościenną~~ Królestwa zajętą przez Austro-Węgry, przyjęty zostanie w Galicii z ogólnem zadowoleniem; ale należałoby ~~...~~ zastrzeżeniem zasadniczem.— ~~Następca jego~~

Niewiadomo kto będzie jego następcą

1197 265

w Lublinie. Mówiąc Dowódca krakowskiej twierdzy jenerał Kuk Wybór byłby właściwy. – Zjednał on sobie Kraków podczas wojny i w chwilach dla miasta niebezpiecznych. – Prawdopodobnie cesarz zasięgnie zdania jenerała Dillera. – Przy nominacji jego na namiestnika minister Morawski dołączył piszące te same zastrzeżenia co poprzednio przy nominacji jenerała Colarda, mianowicie, iż ~~z~~ wytyczenie ~~za~~ spowodowaną już chwilowemi wymaganiami wojny oraz co do utrzymania w całej pełni ~~jęz~~ polskiego języka w administracji Galicji. – Dowiaduję się: że cesarz wyraził się ze zadowoleniem i uznaniem o postawieniu ministra Morawskiego, które było uczciwem i słusznem jako zastrzeżenie wobec zboczenia z pięćdziesięcioletniego, dziejowego prawa, mocą którego namiestnikiem Galicji był zawsze Polak. — Podobno ~~U~~ Krajowcy przywódcy ~~nie zadow~~ niechętnie przyjęli nominacji jenerała Diller. – Główne dowództwo zaś ~~ze~~ ze zadowole-niem.

~~1119~~ 1298 266

Rozpisaną została czwarta wojenna, wielkanocna pożyczka austryjacka ~~[illegible]~~. — Rocznica wrzesińska. —

W Anglii ogólna służba wojskowa wywołuje ~~sprzeczności~~ ciągłe sprzeczności i doprowadziła do zatargu w gabinecie. Asquith zezwala na przymus tylko nieżonatych; Lloyd George poparty przez unionistów żąda bezwarunkowego ogólnego przymusu, ~~[illegible]~~ także dla żonatych. — Asquith oświadczył 19. w izbie gmin że są wciąż jeszcze ważne punkty w których nie osiągnięto zgody w gabinecie. Gdyby nie udało się ~~[illegible]~~ do niej doprowadzić, następstwem musiałby być upadek gabinetu a jest ~~[illegible]~~ gabinet jednomyślnie zdania że byłoby to narodowem nieszczęściem; ~~aby takowe~~ ~~zażegnać~~ Wielkodniowe ~~[illegible]~~ narady w nadziei zażegnania takowego przez wnosi odroczenie izby do 25 kwietnia. ~~Czem~~ ~~Czemu izba przyklasnęła~~. Co izba z zadowoleniem przyjęła

Londyńskie Biuro Prasowe donosi: Ministerium zgodziło się co do wniosków które w sprawie ~~[illegible]~~ służby wojskowej, przedłożyło parlamentowi 25 na tajnem posiedzeniu. – Miał stanąć kompromis w gabinecie. Ogólna służba zaprowadzoną zostanie, rozciągnięta do żonatych jeżeli posiłki z zgłoszeń dobrowolnych nie okażą się dostateczne. –

1299 Wiadomo o tem [illegible] wszelkiego jak mowa bez komentarza 267

we wszystkim [illegible]. – Nie mógł on powołać się na żadne

ani wojskowe ani dyplomatyczne powodzenie Włoch i musiał

się oprzeć na nadziei zwycięstwa przymierzeńców od

których zależeniu ~~[illegible]~~ okazały się. –

Ukazem cesarskim Duma i Rada Państwa zwołane zostały z powodu Świąt Wiel=
=kanocnych do 29 Maja. Prawica ~~[illegible]~~ jest za rozwiązaniem nawet pod groźbą zniesieniem Dumy. – Jej
wybitny przedstawiciel hr. Bobrinski został pomocnikiem ministra spraw wewnętrznych. –
Cesarz Mikołaj przybył na galicyjsko-besarabski front. Zabawił w Kamieńcu Podolskim
i w Chocimie. Cara powitał nowy dowódca jenerał Brusiłow. Car odbył przegląd ~~wojsk~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ do
wojsk podczas którego ukazały się dwa nieprzyjacielskie aeroplany i rzuciły bomby. –
~~ciężkiej ofensywy, bezskutecznie~~ –
Rosjanie przystąpili do ciężkiej ofensywy bezskutecznie. –

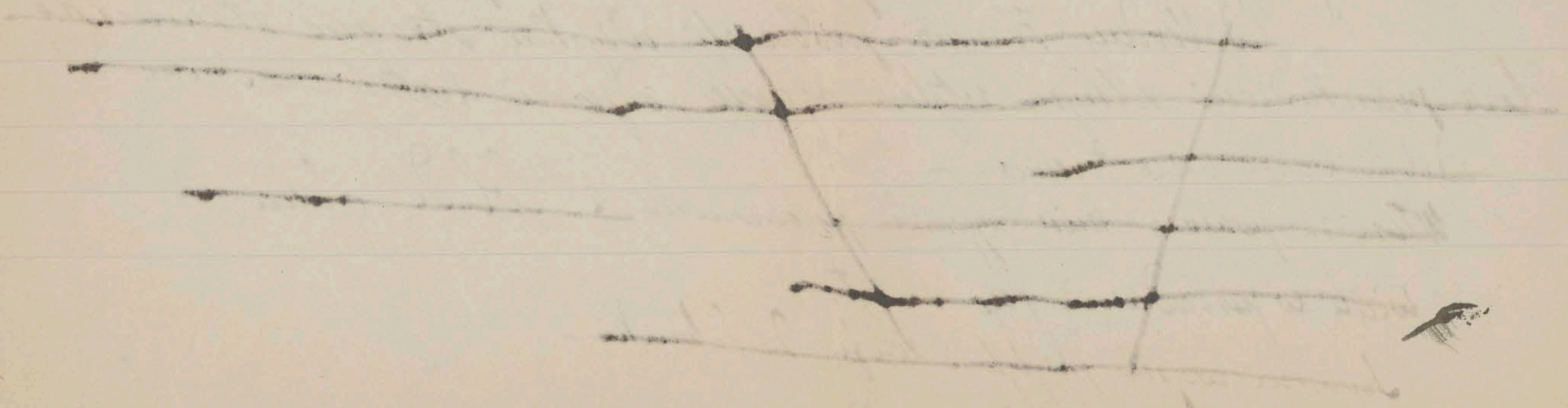
~~1411~~ 1300 268

W Azji Mniejszej, nad Morzem Czarnem wojska rosyjskie przy pomocy floty znacznej odniosły korzyści, zdobyły bowiem po dwu wielkiej bitwie 15 kwietnia i odparciu Turków, również i miasto Trapezunt. Dokonała tego Kaukaska armia przy współudziale czarnomorskiej floty. – Turcy nie mogą Rosjanom stawić czoła. Zamiast zdobycia Kaukazu [illegible], stracili Erzerum i Trapezunt i z tej strony zbliża się dla nich poważne niebezpieczeństwo. –

~~Pod Verdun Francuzi podobnie [illegible] wszystkie straszne szturmy [illegible] mimo przeważnej siły artylerii ognia, odparli [illegible] – Niemcy [illegible] zdobyli kawałek małego terenu. –~~

~~Włosi za pomocą min wysadzili [illegible] z Col di Lana i wzięli to [illegible] [illegible]~~

~~Serbskie wojsko przybyło z Korfu do Saloniki. –~~

~~1112~~ ~~1031~~ 1301 269

Jenerał feldmarszałek baron Goltz umarł 19. tm na plamisty tyfus w głównej kwaterze, jego tureckiej armii.— Łączony był ściśle z dziejami nowoczesnej tureckiej armii i był znakomitym i zasłużonym pisarzem.—

W 1890r ~~P~~oznałem go w Konstantynopolu ~~[illegible]~~ Kiedy bawił tam jako reorganizator tureckiej siły zbrojnej.—

Pod Verdun Francuzi próbowali odzyskać stracone stanowiska, przeszkodzeni silnym ogniem artylerii, cofnęli się.— Niemcy zdobyli znowu nieco terenu. W dalszym ciągu przy bardzo silnym z obydwóch stron działaniu artylerii, rozwinęły się, ze zmiennem powodzeniem, niemal na całej linii; pod Verdun walki licznych zastępów piechoty, które do wczoraj trwały

Włosi artyleryjskim, gęstym ogniem i ~~[illegible]~~ wybuchem min zmusili przeciwnika do opuszczenia Col di Lana, zajęli jego szczyt.— Gorycję obłożyli pociskami różnego kalibru— Siedem włoskich aeroplanów

~~1113~~ 1302 270

Ukazało się 20. t.m. nad Triestem. Rzucały 25 bomb. Zburzonym został Klasztor Salezjanów w Wiktorynie czterysta dzieci uczestniczyło w nabożeństwie. Pięć ~~Jednego~~ dzieci i cztery starsze osoby zabite, i ~~pięć~~ ~~i~~ pięć ciężko rannych —

Pierwsze oddziały serbskiego wojska przybyły z Korfu do Saloniki —

Jakiś oddział rosyjskiego wojska pod dowództwem jenerała Łochwickiego wylądował w Marsylii, przyjęty z zapałem jako pomoc Rosji dla Francji — ~~[illegible]~~

~~nie zagadnięta~~

~~1112~~ ~~1303~~ 271

Stosunek Stanów-Zjednoczonych ~~z~~ do Niemiec ~~[illegible]~~ zbliżył się ~~do~~ do rozstrzygnięcia – i przybrał poważne znamię.

Amerykański ambasador w Berlinie Gerard wręczył 20. tm ministerstwu spraw zagranicznych notę swojego rządu w odpowiedzi na niemiecką w sprawie wojny podmorskiemi łodziami. Ogłoszenie ~~jej~~ ~~[illegible]~~ jej zapowiedzianem zostało. – Biuro Reutera zapewnia, że jest ona ostatniem słowem Stanów-Zjednoczonych. – Prezydent Wilson zwołał 21 Kongres, to jest zgromadzenie Senatu i izby deputowanych, ~~[illegible]~~ odczytał notę wystosowaną do Niemiec i oświadczył, iż zawiadomił je, że stosunki dyplomatyczne niewątpliwie zerwane zostaną jeżeli niejprawna wojna podmorskiemi łodziami miałaby być dalej prowadzoną. – Senat natychmiast uchwalił reformę wojskową, która stwarza ~~[illegible]~~ milionową armię wraz

~~417~~ 1304 272

z zerwaniem.— Na bankiecie demokratycznego stronnictwa danym dla Wilsona rzekł on: czy ma kto prawo wstrzymać, jeśli interesy Ameryki i ludzkości wzywają do czynu. Nie jesteśmy zwolennikami pokoju za każdą cenę, lecz takiego, któryby zabezpieczył nasze i ludzkości interesa.—

Niemcy nie będą mogły zaniechać wojny podmorskiemi łodziami które są jedyną przeciw Anglii bronią w handlowej wojnie.—

W przededniu Świąt Wielkanocnych zachmurzył się widnokrąg środkowych mocarstw.—

22 Kwietnia

273

Z XXVIII

29 Kwietnia 1926

1305 - 1316

~~4~~ CXXVII

274

Nota ~~Amerykańska~~ Lansinga do berlińskiego gabinetu. — Zapowiedź zerwania stosunków dyplomatycznych. — Orędzie Wilsona. — Amerykański ambasador Gerard w głównej kwaterze niemieckiej. Narady. Kompromis co do przymusowej służby wojskowej w Anglii — Ustawę na jego podstawie wobec oporu izby wniósł Asquith. Powstanie w Dublinie, rewolucja Sinn Fein w Irlandii. — ~~Na~~ Casement przytrzymany. — Spotkanie niemieckiej floty z angielskimi krążownikami — Klęski Anglii na Kucie

Aeroplany nad Konstantynopolem —
Wojsko rosyjskie przybyłe
z Władywostoku do Marsylii —
Hołd we Fremdenblatt oddany
Benedyktowi XV i jego pokojowe
usiłowania

29 Kwietnia

~~1416~~ ~~1305~~ 275

4 CXXVII

Nota Stanów Zjednoczonych podpisana przez sekretarza stanu Lansing wręczona niemieckiemu gabinetowi, bezpośrednio ogłoszoną została. Zarzuca Niemcom, sposobem jakim prowadzą wojnę podwodnymi łodziami, pogwałcenie ~~praw~~ obowiązków ludzkości, międzynarodowego prawa i świętości neutralnych: Kończy „Jest jedna tylko droga którą rząd Stanów Zjednoczonych obrać może. O ile cesarski rząd teraz i bezzwłocznie nie oświadczy i nie zarządzi zaniechania obecnego sposobu wojny podwodnymi łodziami przeciw pasażerskim i ~~frachtowym~~ towarowym statkom, rząd Stanów Zjednoczonych

~~XII~~ ~~1886~~ 276

nie będzie miał innego wyboru, jak zerwanie wszystkie dyplo-
=matycznych stosunków z niemieckim rządem; — ~~[illegible] Ten krok~~

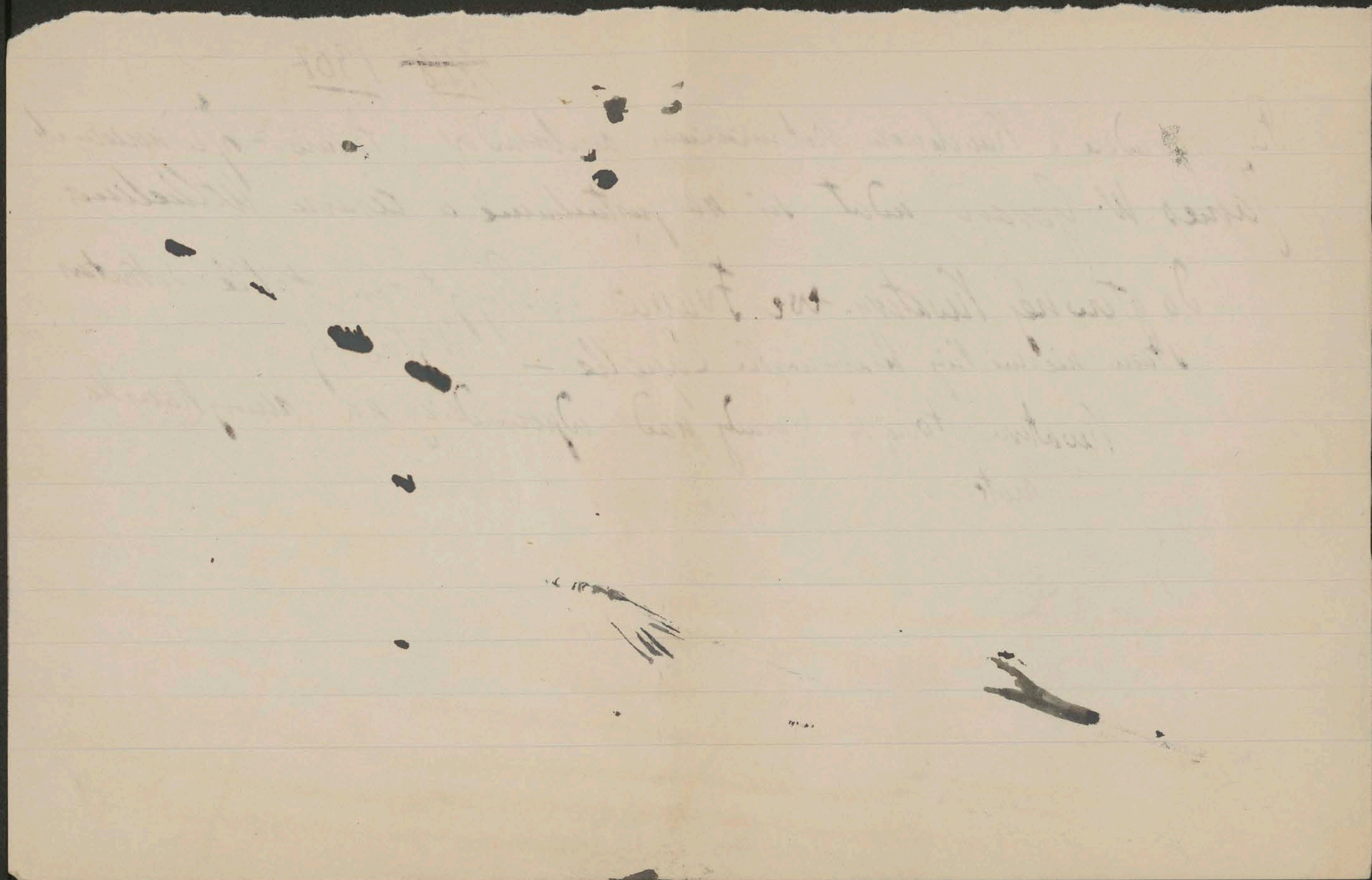
~~tak powstanie pozycji~~ ~~rząd Stanów Zjednoczonych~~ zapatruje się ~~z~~
największym ~~oporem~~

Rząd Stanów-Zjednoczonych podejmuje ten krok z ~~największą~~ największą
niechęcią ~~oporem~~, ale czuje się ~~[illegible] [illegible] powinien~~ ! Do niego
obowiązanym, w imię ludzkości i praw neutralnych
Narodów !

~~Ma za kilka dni przestaną b~~
Ma być za kilka dni przestaną odpowiedź Niemiec, a
Który zaś pierwszym będzie dalszy przebieg. — Orędzie prezydenta
Wilsona do Kongresu, jest ostatnim [illegible] i [illegible] nota. Wilson ostawał się obrońcą jak ludzkości.

~~1118~~ 1307 277

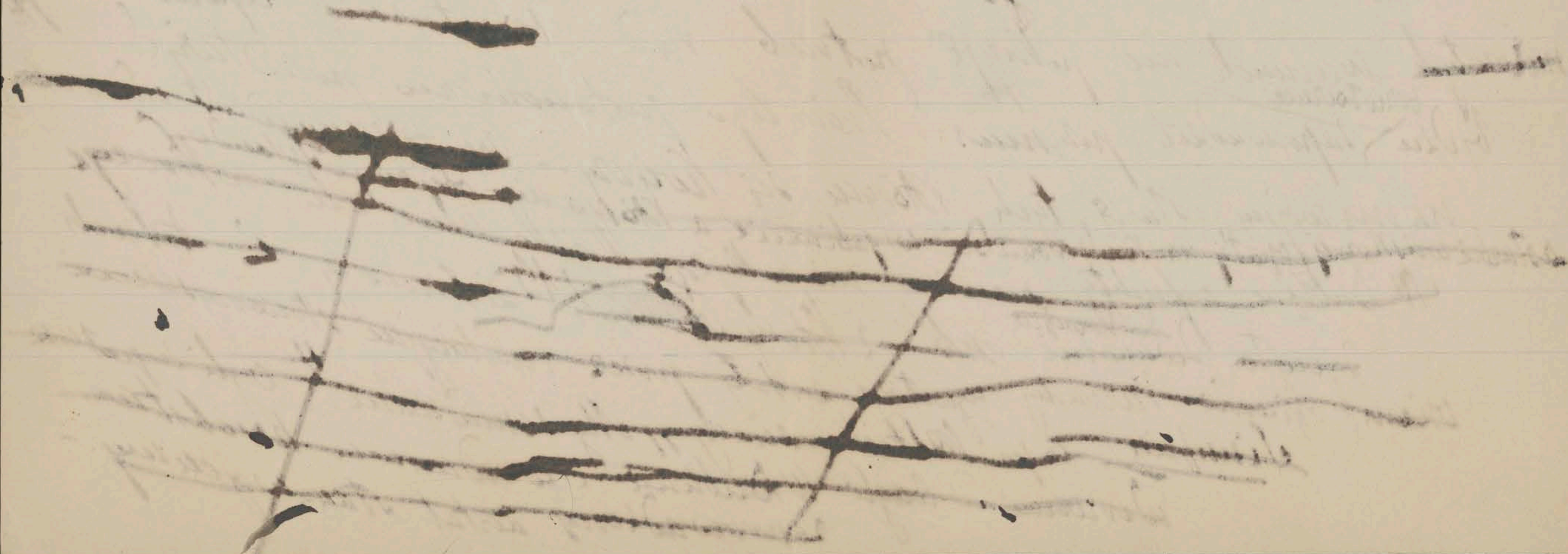
Po naradzie z Kanclerzem Bethmannem ambasador Stanów Zjednoczonych James W. Gerard udał się na posłuchanie u cesarza Wilhelma do głównej Kwatery we Francji. Przybył tam także sekretarz stanu niemieckiej marynarki Capelle — W głównej Kwaterze toczą się narady nad odpowiedzią na amerykańskie notę.—

~~1119~~ 1308 ~~27~~8

Na zapowiedzianem tajnem posiedzeniu izby gmin 25 Kwietnia Asquith złożył objaśnienia co do kompromisu w gabinecie odnośnie do służby wojskowej, zawartego w czterech punktach a w treści stanowiącego że jeśli do 27 maja dobrowolny ~~[illegible]~~ nieżonatych ~~nieżonatych~~ werbunek nie pokryje potrzeb, rząd ~~[illegible]~~ upoważniony będzie bezwłocznie ~~[illegible]~~ zaprowadzić przymus. Poza tego postanowiono przedłużyć ~~[illegible]~~ na czas wojny służbę tych którzy się kończą ~~[illegible]~~

~~[illegible] W Dublinie wybuchły poważne [illegible] Zajęto [illegible] osób z których [illegible] przez rewolucyjne [illegible] ofiarami [illegible] Sinnfein [illegible] w Dublinie [illegible] zaprowadzony~~ został stan wojenny.

~~1120~~ 1709

279

Wreszcie rząd wniósł nową ustawę ~~ogran~~ o obowiązkowej służbie wojskowej, wynikł kompromis w gabinecie. Spotkała się ona z różnych stron izby, z naganą i oporem i ~~tak~~ w następstwie czego Asquith ją cofnął i zapowiedział że odwołanie w przyszłym tygodniu, postanowienie rządu. — Kompromis w gabinecie nie załatwił sprawy

1916

W Dublinie wybuchły poważne rozruchy. Pałac wice-Króla został oblężony, pocztę i dwa dworce zajęli powstańcy. Wkroczyć musiało wojsko, kilkanaście osób zginęło, między temi ośmiu oficerów i trzynastu żołnierzy. Rozruchami kieruje rewolucyjne stowarzyszenie Sinn-Fein co po keltycku znaczy „My samodzielni" czyli zupełne oderwanie Irlandii od Anglii. W Dublinie i okolicznem hrabstwie zaprowadzony został stan wojenny, niebawem rozciągnięty na całą Irlandię. Rząd zapowiedział, że ostremi zarządzeniami zamierza zdusić ruch i pochwycić przywódców i awanturników. W całej Irlandii zaprowadzone wojskowe sądy. Rozruchy i walki nie ustały. Asquith przyznał wobec że położenie w Irlandii jeszcze bardzo poważne. A ukróceniu starcia nie zakończone. Zwłaszcza na zachodzie rozszerza się powstanie. Jenerał Sir John Maxwell opatrzony w potrzebne pełnomocnictwo dla zwalczenia powstania. Sir Roger Casement znany agitator irlandzki, został przytrzymany w chwili gdy wylądował w Irlandii [?] wraz z pomocą dla powstania.

~~1920~~ 1921 281

On przeszkodził werbunkowi ~~w las~~ w Irlandii i na początku wojny przebywał ~~on~~ dłuższy czas w Niemczech po zerwaniu z angielskim rządem. Łatwo zrozumieć, że rzekła Niemiec ~~jest w~~ nie obcą jest irlandzkiemu powstaniu, przychodzi ono w samą porę.

~~Jednocześnie~~ Również zamieszania w Meksyku i działania tam Diasa (syna) oraz Villa ~~Itive~~ stwarzają trudności i kłopoty Stanom Zjednoczonym, w których tę wietrzą Niemiec ~~wpływ~~ udział. –

Sekretarz stanu dla Irlandii Birrell podążył do Dublinu. W parlamencie i w dziennikach wystawiony jest na ~~gwałtowne~~ silne potępienie za brak przezorności –

~~Zacią działania w ostre mają ludzi wach, zaniwszy mój z siebie~~
~~jego wartościami — i Wierucki i walki na ataty —~~

1312 282

Część niemieckiej floty ostrzeliła Great Yarmouth i Lowestoft i stoczyła walkę z oddziałem małych nieprzyjacielskich krążowników, zatopiła kilka statków, między innemi King Stephan i wzięła do niewoli załogę, która dopuściła się była dawniej nieludzkiej odmowy ratowania załogi niemieckiego napowietrznego statku L.19, kiedy ten tonął.

Jednocześnie niemieckie napowietrzne statki obrzuciły bombami z 24 na 25. t.m. wschodnie wybrzeże Anglii.

Oddział floty i napowietrzna eskadra powróciły nietknięte.

~~1127~~ 1313 283

Anglia usadowiła się w Krecie, w Suda-Bai tak że ma tam podstawę flotową, co od dawna było jej pragnieniem. —

Rosyjskie aeroplany ukazały się nad Konstantynopolem —

~~1915~~ 1914

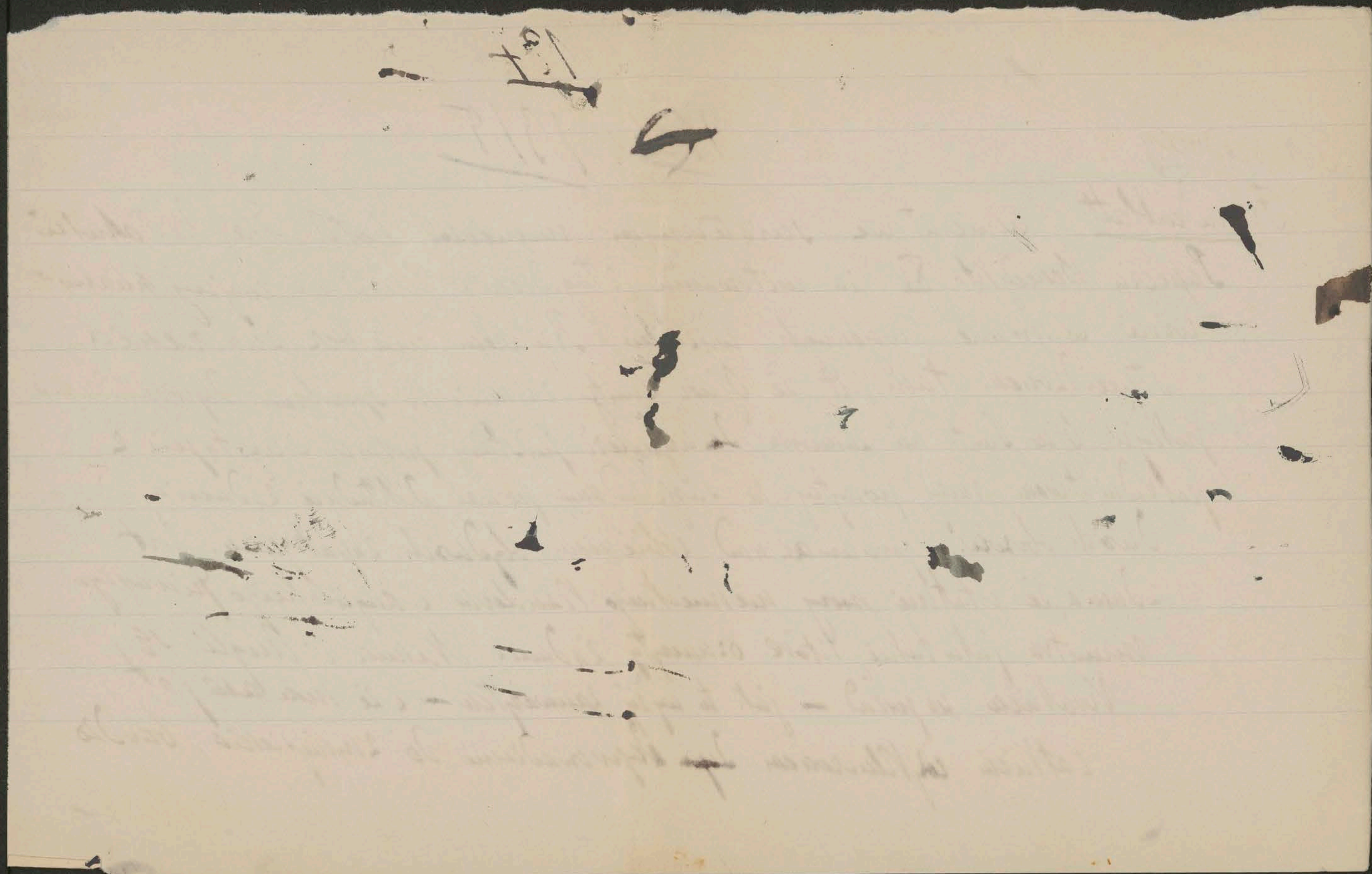
Oddział wojska rosyjskiego który wylądował w Marsylii i przybył z Władywostoku, podobno w liczbie dwóch tysięcy, jako ~~[illegible]~~ demonstracyę nie zaś pomoc.—

285

~~1?8?~~ 1315

Półurzędowy

Fremdenblatt umieścił we świątecznym numerze hołd dla Świątobliwości Papieża Benedykta XV za usiłowania złagodzenia nieszczęść wojny mianowicie w sprawie wojennych więźniów. Przytem nie bez znaczenia stwierdzonem tam jest że Ojciec Święty zajmuje się sposobami doprowadzenia do pokoju. Ojciec Święty nie zamierza ~~za~~ wynaleźć podstawy pokoju i wystąpić z pośrednictwem, raczej poczytuje za swoje zadanie poznać dokładnie żądania dwóch obozów i pracować nad zbliżeniem obydwóch zapatrywań. Jest zdania, że ostatnie mowy niemieckiego kanclerza i angielskiego pierwszego ministra, jako takie, które oznaczyły żądania Niemiec i Anglii są krokiem naprzód – jak to wyżej zaznaczyłem – i że nie ~~tak~~ jest całkiem wykluczonem ~~[illegible]~~ doprowadzenie do zmniejszenia, bardzo

~~1107~~ 1316

286

jeszcze znacznych różnic w obydwóch stanowiskach. — „Stąd oczywistem jest, iż Papież skorzystał z przemówienia pierwszego ministra Asquitha aby omówić sprawę pokoju; rozmowa miała wyłącznie wyjaśniadowcze znaczenie a uczynionem jest, aby p. Asquith przepowiedział że wojna potrwa jeszcze pięć lat.” Potwierdza to [przypadkiem] co wyjawił kardynał Piffl powiedział był ministrowi Morawskiemu, iż środkowe mocarstwa odrzuciły Ojcu Świętemu swoje warunki pokoju.

29 kwietnia

~~CXXIX~~

287

~~CXXVIII~~

6 Maja 1916

1317-1336

XXX[illegible]

LXXIX

288

Kapitulacja Anglików w Kut-el-Ama-
=ra.- Irlandzkie powstanie.
Poskromienie.- Ustawa o przymusowej
służbie wojskowej uchwalona przez
izbę gmin.- Odpowiedź
Niemiec na ostatnią notę
Stanów Zjednoczonych.- Ustępstwo
warunkowe Niemiec.- Aresztowanie
Liebknechta.- Zachodni-mocarstwa
żądają aby Grecja ~~do~~ zezwoliła na
przejazd serbskich wojsk.- Pasic
w Petersburgu. Aresztowanie Suchomlinowa
b. ministra wojny.- Hindenburg. Obumarcie
wojny.- Zebranie posłów w Krakowie
potwierdziło układ między Kołem Polskim
a N.N. Komitetem.- Depesza do Cesarza.-
~~wykreślenie i~~ Wstrzymanie i wykreślenie
odpowiedzi cesarza.-

Bigos hultajski.. Opór Węgrów przeciw serbskiej aneksji.– Rocznica Konstytucji 3 Maja.– ~~[illegible]~~ Macierz Polska

Gubernia Suwalska.–

6 Maja

~~1128~~ 1317 ~~LXXVIII~~ LXXIX 289

~~Potrojnie~~ Potrojnie, naraz, nawiedzioną została Anglia: rewolucją w Dublinie, wstydliwem cofnięciem przez rząd wojskowej ustawy, wreszcie bezwarunkowem poddaniem się Turkom brytańskiego wojska w Mezopotamii, nad Tygrysem, w Kut-el-Amara, w liczbie 13.000; — pięciu jenerałów, pięćset oficerów z dowódcą jenerałem

Townshend. Kapitulacja angielskiego wojska wobec Ottomanów jedyną jest niemal w dziejach. — Jest to zasługa jenerała feldmarszałka Goltza, a moralną wielką wiktorję przygotował, dokonania nie doczekał się.

1918 ~~1129~~

290

Marszałek French ~~Wybrany dowództwo powstania~~ zawiadywania oprzebiegłe irlandzkiego powstania jako naczelny wódz angielskiej armii. Wice Król Irlandii lord Wimborne miał się znajdować w Dublinie. Ruch powstańczy popierają Irlandczycy amerykańscy ze stronnictwa Sinn-Fein. Przywódcą powstania jest syndykalistyczny agitator Connolly prawa ręka przywódcy robotników Larkina który przebywa w Ameryce. — Naczelnik zaś irlandzkich nacjonalistów i przedstawiciel Irlandii w parlamencie Redmond, miał stanąć po stronie rządu i oddać się na jego usługi; co zalecić miał także nacjonalistycznym ochotnikom. — Tym sposobem powstanie miałoby wyłącznie radykalno-rewolucyjne znamię, ~~[illegible]~~ wbrew polityce Redmond i nacjonalistami nacjonalistów. — Wprawdzie Redmond i

~~1920~~ 1919

postowcy są w Londynie, zatem w rękach angielskiego rządu –
Oderwanie Irlandii od Anglii jest utopią, jak walka
Polski na trzy fronty.–
Krwawo skończone dni. Wszyscy przywódcy powstania poddali się
~~oni~~ po oblężeniu przez wojsko Głównej poczty. Pearse prezydent
tymczasowego republikańskiego rządu, podpisał bezwarunkowe
poddanie się ~~poddanie~~. Wszyscy dowódcy powstania otrzymali rozkaz od swoich
złożenia broni. Powstanie poczytane jest za zwalczone
tak ~~na~~ w Dublinie jak na prowincji. W Dublinie
znaczne są zniszczenia i wiele budynków w
gruzach.– Znowu ~~i~~ rewolucja bez udziału
wojska i przeciw ~~wojsku~~ nie powiodła się.–
Sekretarz stanu dla Irlandii Birrell ~~ustąpił~~
~~dawno~~ złożył swój urząd.–

~~1151~~ 1916 292

~~Wielki gmin Asquith~~

Asquith zawiadomił Izbę gmin, że trzej przywódcy irlandzkiego powstania Pearce, Clarke, Macdonagh uznani za winnych przez wojenny sąd, rozstrzelanemi zostali.—

Powstanie ~~zatem~~ można uważać za zduszone przez wojsko na ~~[illegible]~~ razie. Lecz tleje i tlić będzie a przypuszczają, że w tym lub owym ~~[illegible]~~ wszakże ożywić by się mogło. W Dublinie zniszczenia znaczne blisko dwieście budowli w gruzach.— Moralna porażka angielskiego rządu.—

~~1132~~ ~~1132~~ 1921

293

W rozprawach izby gmin nad rządową ustawą rekrutacyjną uniosła Duke ocenił ją najtrafniej słowy „Iż osobliwszym zjawiskiem jest że ten wniosek koalicyjnego rządu wywołał opór wszystkich stronnictw".

Potem Asquith cofnął ustawę i zapowiedział inną.

Jakoż w parę dni wniósł ~~[illegible]~~ która zawierała te same postanowienia co pierwsza z rozstrzygającym dodatkiem przymusowej służby także dla żonatych od 18 do 41 roku życia i drugiem w ~~drugiem~~

Ustawa w pierwszem czytaniu jednogłośnie przyjęta została; w drugiem

328 przeciw ~~[illegible]~~ 36.— Jedna z największych zmian w życiu Anglików dokonaną została, militarnie-demokratyczna zmiana. Względ na wojnę przeważył i tutaj.—

Ustawa nie dotyczy Irlandii.—

~~1133~~ 1322

294

Sekretarz stanu Jagow wręczył 3 Maja ambasadorowi
Gerard odpowiedź Niemiec na ostatnią amerykańską
notę z 20go kwietnia, opracowaną w głównej kwaterze, po
posłuchaniu p. Gerard u cesarza. – ~~W.~~ Jest ona znakomita. –

Nota ~~Niemiecka odpowiedź~~ Stwierdza, że przemawianie w imię
ludzkości nie jest usprawiedliwionem z powodu wojny
podmorskiemi łodziami, albowiem Anglia pierwsza
~~zas~~ nie zważała na zasady międzynarodowego
prawa i ludzkości, o czem świadczy dążenie z ludności
do wygłodzenia ~~całe~~ walczącej ~~ludzkości~~, neutralnych państw
przy nieposzanowaniu interesów

~~1314~~ ~~1323~~ 1323 295

~~Stąd~~ Stąd niemiecka odpowiedź zawiera względnie Stanów Zjedno-
= czonych że ma dnie, nie wiele uwagi, o obchodzenia się
z Niemcami i z Anglią. Podnosi przytem, że w ostatnich miesiącach
Niemcy wyraziły ~~~~ jawnie wobec świata całego gotowość
~~~~ polityki któraby zapewniła żywotne ich interesy. Zatem
~~~~ nie na ~~~~ nią spada, pod żadnym względem, zarzut niedbał-
= ości. Wreszcie z gotowością przystępuje odpowiedź do
najostateczniejszego ustępstwa. Wskutek polega na tem że „Wydanem
zostało niemieckim siłom morskim, ~~~~ polecenie, aby w
przestrzeganiu ogólnych zasad międzynarodowego prawa co do
przytrzymywania, przeszukiwania ~~~~ i niszczenia handlowych
statków, nie zatapiać, także w dziedzinie morskiej wojny, ~~~~
kupieckich statków ~~~~.

przed [poprzedniem] przestrzeżeniem i uratowaniem ~~życia ludzkiego~~ [ludzi],
chyba gdyby uciekały albo opór stawiały !!! –
Ale – brzmi koniec odpowiedzi – niemiecki rząd żywi nadzieję,
że rząd Stanów Zjednoczonych uzna teraz iż usunięta jest wielka
przeszkoda współpracy w celu zapewnienia, jeszcze podczas tej
wojny, wolności mórz i że rząd Stanów Zjednoczonych obecnie
zażąda, z całym możliwym naciskiem od rządu W. Brytanii i
wszystkich, ścisłe przestrzeganie tych zasad międzynarodowego
prawa, które ogólnie uznanemi były przed wojną –
Gdyby to się nie powiodło, niemiecki rząd ujrzał by się
wobec nowego położenia i wobec takiego musi sobie
zastrzedz zupełną wolność postanowienia –
Jest to bez uszczerbku dla powagi Niemiec,
tymczasowe, warunkowe ustępstwo, które świadczy o chęci uniknięcia

Konfliktu ze Stanami-Zjednoczonemi, pod warunkiem, że prezydent Wilson, a raczej lud Ameryki Północnej, do którego zapewnienia zamiar ~~odwołania~~ ~~odwołuje się~~ niemiecka odpowiedź, zastosuje równą miarę do dwóch ~~~~ walczących stron.-

Pokaże się czy, jak to stało się z Włochami, wszelkie ustępstwa są bezużyteczne albowiem jest, w Waszyngtonie postanowienie ~~zamiar~~ Konfliktu, czy też że za ich pomocą może być zażegnanym.-

Zaznaczyć jednak należy, że od uzyskania od Anglii zadośćuczynienia żądania Niemiec, zależy, aby ich warunkowe ustępstwo, stało się nieodwołalnem.-

Socjalistyczny poseł do niemieckiego parlamentu Liebknecht który gwałtownie przeciw rządowi i wojnie agitował, został aresztowanym, jako należący do wojska podczas gdy brał udział w pokojowej demonstracji-

1326 ~~Sekretarz stanu Jagow oświadczył dnia 11/V ambasadorowi Gerard, że~~ 298
~~Niemcy na ostatnią amerykańską notę, spowodowaną zatopieniem ...~~
~~... zostanie ...~~

Anglia i Francja ~~żądają~~ zgadzają się aby Grecja ~~zezwoliła~~
zezwoliła przejazdu do Saloniki serbskiemu wojsku
uporządkowanemu na Korfu, ~~na~~ na co ta
zezwolić nie chce. – Pasić przybył do Petersburga,
i przyjęty został przez Cara na posłuchaniu
Byłego rosyjskiego ministra wojny Suchomlinowa, przeciw
któremu toczy się proces, aresztowano i internowano w
Petro-Pawłowskiej twierdzy. – Rozchodzi się o wielkie
defraudacje, nadużycia, ~~z...~~ zdradę
stanu. –

~~1176~~ ~~1176~~ ~~1327~~ 299

Nad Narockiem jeziorem niemiecka armia Hindenburga zdobyła 28 m. nieprzyjaciela nieco terenu i wzięła do niewoli 5000 ludzi —

Na innych polach walki nic znacznego. ~~Walczono przeważnie w powietrzu.~~ Zdawać by się mogło że wojna ~~ustała~~ obumiera.

Walczono przeważnie w powietrzu. —

300

~~1479~~ 1328

W Krakowie odbyło się zebranie posłów do Sejmu i Rady Państwa oraz członków polskich izby panów, które potwierdziło ~~zatwierdziło~~ układ między Kołem Polskiem i N. N. Komitetem, wybrano zaś prezesa N. N. Komitetu, prezesa Koła Polskiego Bilińskiego, a p. W. L. Jaworskiego wiceprezesem tego Komitetu, oraz wybrano nowego N. N. Komitetu złożonego z 60 członków, w którym wszystkie stronnictwa galicyjskie są przedstawione, wtenczas z temi które wystąpiły były z N. N. Komitetu. Gdyby nie dwuznaczne określenie kompetencji Koła Polsk. i N. N. Komitetu, które jest niepośledną stroną ~~tego~~ układu, można by względnie przyjąć go, jako zakończenie długiego i szkodliwego sporu. oraz niepoważnego ~~samowolnego~~ życia N. N. Komitetu. Jak zaś

~~4140~~ ~~1329~~ 301

rzeczy się utorzyły. ~~Stało Dobrze~~ lepiej iż Krakowskie zebranie 29 Kwietnia zamknęło sprawę z którą już nie było innego wyjścia. —

Im prędzej się to stało tem szybciej okaże się cała nicość układów, „bezwzględnej sztucznej zgody i ~~...~~ chwiejnej jedności. Ani Koło Polskie ani N.K. Komitet — ten przez potrzebnego utrzymania legionów — nie będą mieli niemal nic do działania i ~~pozostało by~~ pozostaje im tylko zostać się w próżni, ażeby ... wystrzegać! Może, do tego, wytworzyć się taktyk potrzebne, jak w 1830 r, kiedy Chłopicki Konstytucyjny Król Polski walczył z Głównodowodzącym Obozem rosyjskim, przyjść ~~...~~ może do konfliktu między prezesem Koła Polskiego Bilińskim i prezesem N.K. Komitetu Bilińskim. —

W Krakowie na owem zebraniu wytworzono wiele rzeczy

~~1414~~ 1330 302

pustych, zużytych oświadczeń o ~~niewidomej~~ obłudnej zgodzie i jałowej jedności;
co próbowano podnieść do historycznego znaczenia, podczas gdy
uwydatniła się tylko niemoc nasza wśród olbrzymich wypadków,
które lepiej pokryłoby milczenie niż deklamacja i frazeologia. –
Polityczność, ~~bo~~ ~~stwierdzająca~~ ~~określa~~ o ile stwierdza politykę polsko-austryjacką, jest bezdrożnicą
Depesza ~~telegram~~ ~~zgr~~ zebrania, przesłana Cesarzowi. ~~Dobrze~~ ~~nawet~~ [illegible]
pomyślana. – ~~wysyłany~~ ~~pomyślany~~ ~~i z Drogi~~ – ~~Ale~~ Jak trudno i niebezpiecznie
jest Polakom odzywać się teraz, mamy na to nowy dowód. –
~~mamy nowy dowód~~ ~~W depeszy~~ Depesza przemawia ~~nie depeszując~~
nie właściwie w imieniu całego, [illegible] polskiego ludu" do czego, jak jasno
[illegible]" był zamawiał ~~zebr~~ krakowskie zebranie nie było upoważnione. –
Dalej powiedziano, że Cesarz jest najszlachetniejszym opiekunem polskiego
narodu". Otóż z tych twierdzeń niektórzy nam tutaj wywodzą już,
że zebranie przemówiło w imieniu takiej Polski Wszystkiej.
Poznańskiego ~~co~~ niezgodnem jest ze sojuszem środkowych mocarstw

~~1892~~ 1891

303

Do przedwczesnych nieporozumień dał może także użyteczna wzmianka o zjednoczeniu narodu polskiego w ustroju państwowem. –

Znowu teraz byłoby – milczenie.

Stała się rzecz niezwykła. Telegram cesarza w odpowiedzi na hołdowniczą depeszę krakowskiego zebrania cenzura wykreśliła w krakowskich dziennikach, tak że ukazały się z pustem miejscem w których ten telegram był umieszczony. W urzędowej Wiener Abend Post wstrzymano, w ostatniej chwili, wydrukowanie telegramu.

~~Jest [illegible] jedną obojętną, grzeczną odpowiedzią, której [illegible] [illegible] dziękuje za zebranie Koła Polskiego w Krakowie [illegible] 1 [illegible] za której cenzura wykreśliła [illegible] w dziennikach [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] natrafia [illegible] opór. Węgrzy tak [illegible] jak [illegible] [illegible] [illegible]~~

1332 ~~1143~~ 304

~~Dyrektor~~ ~~Podług~~ ~~Prezes Biliński~~ Wedle Neues Wiener Tagblatt i zgodnie z prawdą prezes Biliński zawiadomił Koło Polskie, że ~~[illegible]~~ na ~~odpowiedź [illegible]~~ hołdowniczą depeszę nadeszła telegraficzna odpowiedź, w której naczelnik cesarskiej Kancelarii baron Schiessl z polecenia Monarchy, zawiadamia Zgromadzenie, że cesarz, wyraz głębokiej czci i niezachwianego zaufania polskich przedstawicieli, łaskawie bierze do wiadomości i za takowy wszystkim uczestnikom serdecznie dziękuje.–

~~Zamiar głównego sztabu akcji serbskich [illegible] [illegible] stanowczy opinii Węgier tak hr. Tisza jak hr. Andrassy i cała opozycja. Hr. Albert Apponyi~~

~~1143(II)~~ 13~~3~~3 305

Depesza posunięta się widocznie za daleko i stąd ~~bardzo~~ niesłychane ~~nie przydane~~ wstrzymanie i wykreślenie cesarskiego telegramu.- Była utworzoną pod naciskiem skrajnych i niedowarzonych żywiołów, ustępstwem dla nich.- W Polsce zespolenie się konserwatystów z radykałami, wytwarza bigos hultajski w którym zawsze przeważa wieprzowina i nadaje mu smak.- Stronnictwo ~~zaś~~ konserwatywne które doprowadza do takiego zespolenia, może być zacnem, patryjotycznem i wszystkiem czem tylko nie zachowawczem, a jeżeli jak krakowskie pomimo tego nazywa się dalej konserwatywnem fikcyją albo ~~to~~ albo ~~f[illegible]~~ nadwiślańskie zachowawczym ~~[illegible]~~

Tuddi się—

~~Z tamtego głównego sztaba autorów serbskich krajów [illegible] stanowczy sposób~~

Ale polski konserwatysta ma szczególną przyjemność w pocałowaniu się z Dabeltówki z radykałem, może dlatego że w ~~jednym~~ pierwszym i drugim jest coś z warchoła.—

Polscy konserwatyści cieszą się że z p. Daszyńskiego będzie doskonały konserwatysta. Tak jest, wtedy kiedy zostanie ministrem.—

Zamiar głównego sztabu i jego naczelnika Conrada aneksji serbskich krajów, uzyskuje stanowczy opór

Węgrów tak hr. Tiszy, jak hr. Andrassego i całej opozycji. Hr Albert Apponyi ~~1114~~ 1335 307

powiedział, hr Gołuchowskiemu „We wszystkiem i zawsze zwalczamy Hr. Tiszę ale w tem poprzemy go do upadłego" w mowie do bułgarskich deputowanych którzy przybyli w odwiedziny do Pesztu i Wiednia, z wyraźnym zamiarem położył nacisk na tę politykę monarchii, która zapewnić chce ~~mieć~~ byt i niezależność bałkańskich państw. – Polepsza to widoki polskiej analogii albowiem Węgry a nawet hr. Tisza będą skłonniejszemi do niej, dla uniknięcia serbskiej. –

W zajętej części Królestwa Polskiego przez Niemcy obchodzono uroczyście, za zezwoleniem niemieckich władz, rocznicę Konstytucji 3 Maja. We Warszawie obchód przybrał wspaniałe rozmiary przy udziale trzech kroć sto tysięcy ludzi w ~~[illegible]~~ pochodzie. W Krakowie i Lwowie także uczczono tę narodową pamiątkę. – ~~W Maju [illegible]~~

~~[illegible] pochodzie~~ ~~Obchodzono ją w Lublinie [illegible] [illegible] zajętym przez Austrię [illegible]~~

1916

308

~~Warszawa~~ Obchodzono ją w Lublinie, Kielcach, Piotrkowie, ale tam pod austryjacko - węgierską okupacją, skromnie, nie dozwolono bowiem pochodów. - Jest to rocznica która nie przypomina ani błędów ani klęsk narodu, przez co uzasadnionym jest jej uroczysty ~~jest jej~~ obchód lepiej niż innych. -

Za zezwoleniem niemieckiego rządu wznowiono we Warszawie zamkniętą przez rosyjski rząd <u>Macierz Polską</u>

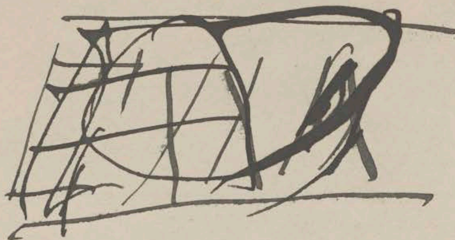
Administracja niemiecka przyłączyła Gubernię Suwalską do Wileńskiej ze siedzibą we Wilnie. Mogłoby to wrysować przyszłe rozgraniczenie między dwoma środkowemi mocarstwami w polskich ziemiach

<u>6. Maja</u>

═══

CXXX

309

13 Maja 1916

1337-1355

CXXX

310

S. Ugron o depeszy Bilińskiego do cesarza.. Obiad u księcia Festetics- Jeneral Kuk jenerał-gubernatorem w Lublinie.- ~~Jenerał~~ z Namiestnika Dillera pierwsze kroki!- Odpowiedź z Stanów Zjednoczonych na niemiecką notę. Zerwanie stosunków na razie zażegnane.- Izba deputowanych we Washingtonie, odrzuca przewiązanie ... Lord Curzon o pokoju i zwycięstwie.- Słowa hr. Stürgkha.- Asquith Wojskowa ustawa w Anglii „z" Irlandii.- Zamach uzmerowy ... Z Grecji.- Ze Saloniki.- Proces Suchomlinowa.- Rasputin.- Z pod Verdun.- Pogłoski o misji hr. Berchtolda.- Zgromadzenie Czwarta podróżka wo- rzuchy.-

=jenna. – Dymisja Delbrücka –

13 Maja

CXXX ~~1146~~ ~~CXXIX~~ 1337 311

i. Ugoń niezadowolony ~~[illegible]~~ z depeszy Bilińskiego do Cesarza przesłanej w imieniu Krakowskiego zgromadzenia. Mówił mi, że odpowiedź Cesarza musiała być wstrzymaną ze względu na Berlin, że tam depesza bardzo złe sprawiła wrażenie, że nie miało zgromadzenie prawa przemawiać w imieniu całego polskiego narodu, co mogło wywołać przypuszczenie, że przemówiło także w imieniu W. Ks. Poznańskiego. – ~~Odpowiedź~~ [illegible] [illegible] się ~~[illegible]~~ [illegible] na Bilińskim, bo ~~[illegible] [illegible] [illegible]~~ obiecał był, że wiec [illegible] bez zwiania nie będzie manifestacji w Krakowie, a depesza do cesarza była mu w najwyższym stopniu i jakkolwiek przekroczyła wskazane dozwolone granice. Zauważyłem, że dlatego byłem przeciwny N. K. Komitetowi ~~[illegible]~~ i dlatego ~~[illegible]~~ nie chciałem przyjąć [illegible] propozycji, bo wiem z doświadczenia

~~1117~~ 1338 312

że skoro w Polsce przychodzi do zjednoczenia się konserwatystów z radykałami, górą są zawsze radykały i oni nadają kierunek. P. Wieliński uległ ~~[illegible]~~ idąc za daleko a ulec musiał, nie chcąc rozbić dopiero co dokonanego ~~[illegible]~~ zjednoczenia. Z pewnością pisząc depeszę ~~[illegible]~~ myślał o W. Ks. Poznańskiem, ~~[illegible]~~ ale zapomniał i przeoczył, że niektórzy mogli w tym duchu ją tłomaczyć. — P. Ugron dodał, że nie tylko w Berlinie ale i we Warszawie depesza złe sprawiła wrażenie. Znowu przypominałem mu, iż im większy będzie nacisk Galicji na Królestwo Polskie, tem mniejszy będzie skutek. ~~[illegible]~~ wewnątrz

P. Ugron ~~[illegible]~~ depesza Wielińskiego ~~[illegible]~~ rozumował utrudnia rokowania z Berlinem i że o ile nie ~~[illegible]~~ zganił i skonfiskowano w Krakowie

~~1148~~ 1379 313

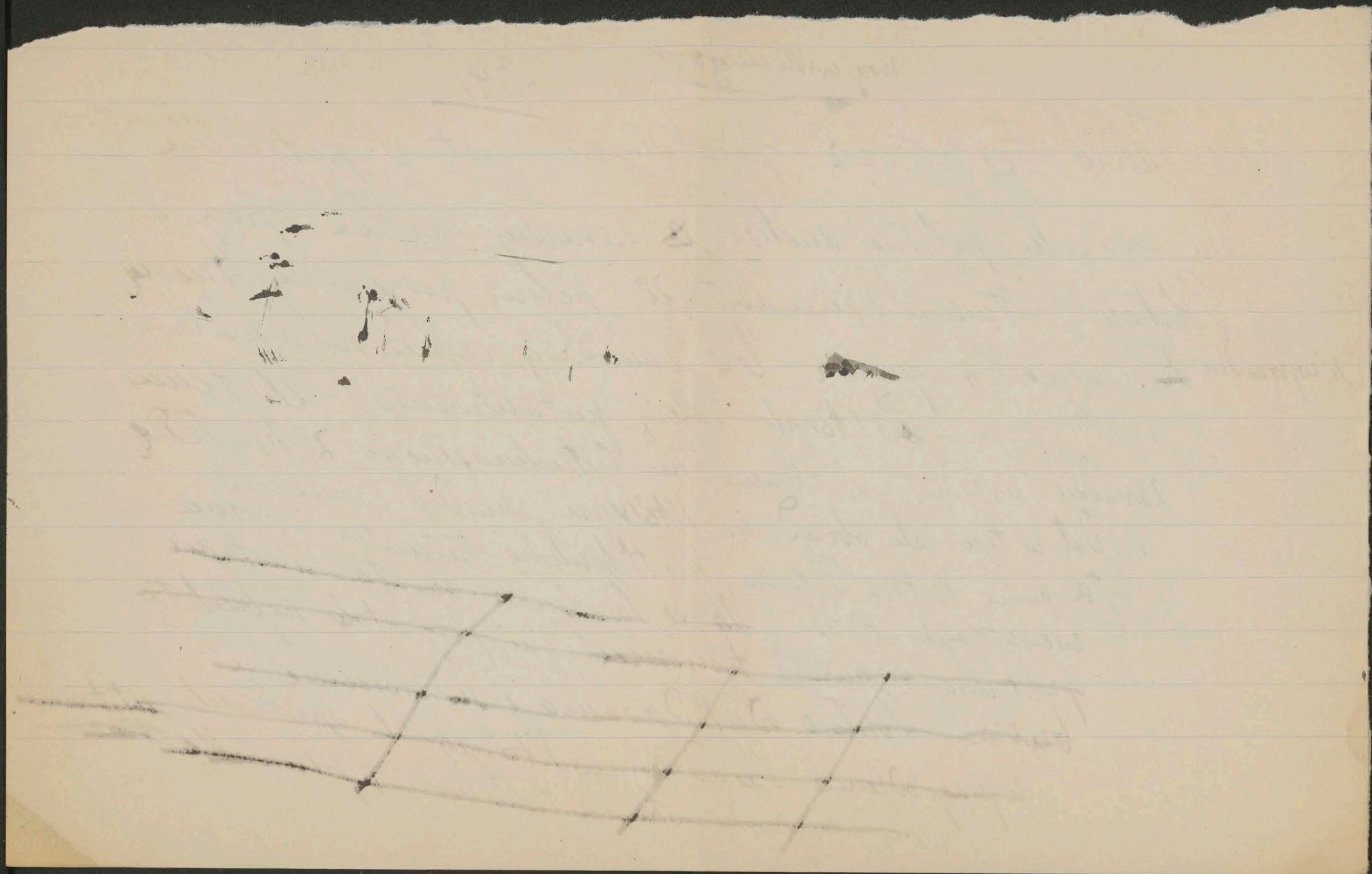
mojego artykułu, o tyle uznaję, że potrzebnem było wstrzymanie ogłoszenia ~~o~~ telegramu Cesarza. Mniemał nawet z początku że nie będzie odpowiedzi na depeszę Bilińskiego. Przyznał mi ~~[illegible]~~ słuszność, iż należało rozpocząć od ~~[illegible]~~ ~~zakończenia~~ zapowiedzenia ogłoszenia depeszy, raczej nie zakończyć ~~na~~ wyrzeczeniem cesarskiego telegramu. — Mówił, że w Berlinie za ostatnim pobytem tam br. Buriana i towarzyszy, ~~[illegible]~~ nie można powiedzieć aby coś postanowiono, ale także aby nic nie zrobiono. Dla niego wynik ~~[illegible]~~ nie rozstrzygający nie był niespodzianką, zresztą ~~[illegible]~~ niepożądaną, a dodał, ~~że~~ co mu się mniej podobało, ~~że~~ że niemiecki rząd liczyć się musi z opinią publiczną. —

Nadmienił, że jego kandydatem na namiestnika Galicji był Adam Tarnowski i że miał widoki przeprowadzenia go,

Kiedy stanowcza wola głównego dowództwa, aby namiestnikiem Król.
był jenerał, stanęła na przeszkodzie. Myślał także o Bobrzyń-
=skim.– Zarzucał mi że [illegible] w większych i małych sprawach
sprzyja Polakom a tylko stanowczo sprzeciwia się tryjaliżmowi.–
Nieco był nieprzyjemnie dotknięty, że obchód 3go Maja ~~[illegible]~~
uroczysty obchodzony był w okupacji Królestwa zajętej przez Niemcy
nie w zajętej przez Austro-Węgry. W ostatniej chwili antyjaśko-
węgierskie władze usunęły zakaz pochodów i wszelkie
ograniczenia.– Jest pewne współzawodnictwo.–
Przecież zrozumieć tutaj muszę, że
wszelkie załatwienie polskiej sprawy
nie na korzyść habsburgskiej monarchii
musi się przeciw niej zwrócić!–

węgierski magnat 1341 315

Książę Tassilo Festetics przekonany jest, o potrzebie dla monarchii polskiej aneksji, a zarazem wielce sprzyja Polakom. Słusznie zauważył, że polscy przywódcy zjednali sobie wprawdzie ~~za~~ węgierską opozycję, lecz zaniedbują czynniki rządowe rozstrzygające, od których zależą postanowienia. Aby temu zaradzić urządził spotkanie hr. Gołuchowskiego z hr. Tiszą i dał w tym celu obiad na którym, między innemi była pani Betka Potocka, ks. Hohenlohe minister spraw wewnętrznych etc etc. ~~Ale się Za objadem [illegible] [illegible] przy stole wybuchła polityczna [illegible]: [illegible] jej [illegible] i [illegible]. Było to o układaniu i [illegible] [illegible] świadków, w których to sprawach [illegible] [illegible] trudniej [illegible] rząd węgierski [illegible]~~

~~3.~~ 1942 316

Ks. Festetics chciał dobrze usposobić prezesa gabinetu węgierskiego względem pani Potockiej i dał jej go za sąsiada. Po objedzie nastąpiła miała polityczna rozmowa; już przy stole wybuchła burza z piorunami. Poszło o wynagrodzenie wojennych świadczeń i odszkodowania, w których to sprawach węgierski rząd stawia trudności i przewleka załatwienie

1343 317

Wobec obrony przez hr. Tiszę węgierskiego stanowiska hr. Gołuchowskiego — który już był rozdrażniony pierwszą z ~~hr. Tiszą~~ niższą rozmową, o której wspomniałem — usiadł się ku przerażeniu biesiadników ~~obecnych~~ zwłaszcza gospodarza, jeszcze większego gospodyni — Nastał po bardzo chwili i już nie mogło przyjść do politycznej rozmowy. ~~Towarzystwo~~ ~~Jest to do porozumienia rozeszło się w przygnębionem usposobieniu. Jest to do porozumienia — powiedziałem między temi dwoma chyba nie przyjdzie nigdy, lepiej aby się nie spotykali; trzeba aby kto~~ ~~ks. Festetics — i ks. Festetics — i niech lepiej aby się nie spotykali, a książę nie ustawaj w niech kto inny rozmówi się z hr. Tiszą, a książę nie ustawaj w szlachetnych usiłowaniach.~~

~~Pokazało się że lepiej było posadzić przy pani Poto~~

Pokazało się, że potrzebniejszem było posadzić hr. Gołuchowskiego nie z hr. Tiszą przy pani Potockiej. Towarzystwo rozeszło się prędzej niż zamierzonem było, w przygnębionem, posępnem usposobieniu. — Jest to — powiedziałem ks. Festetics który opowiadziałbym zajście — między temi dwoma chyba nie przyjdzie nigdy do porozumienia, lepiej aby się nie spotykali; niech kto inny rozmówi się z hr. Tiszą a książę nie zrażaj się, i nie ustawaj w szlachetnych usiłowaniach. —

~~1170~~ 1344

318

Po dłuższem zastanawianiu się, jenerał ~~[illegible]~~ gubernatorem w Lublinie w miejsce jenerała Dillera, mianowano dowódcę Warszawskiej dywizji jenerała Kuka, na zalecenie bar. Dillera —

Wybór zdaje się ~~właściwy~~ właściwy, bo jenerał Kuk zaprzyjaźnił się z polskiem społeczeństwem i pozyskał w Warszawie uznanie.

Pierwsze wystąpienia ~~jego Dillera jako namiestnika~~ namiestnika Dillera ~~były~~ są zadawalniające i właściwe. Przemawiając do urzędników wyraził się po polsku, choć nie dokładnie włada językiem. O Rusinach nie wspomniał — ~~[illegible]~~ W ten sposób jedna ~~[illegible]~~ z ~~[illegible]~~ usunięta —

~~1157~~ 1345 319

Odpowiedź rządu Stanów-Zjednoczonych na niemiecką ostatnią notę z 4° Maja wręczona została 10go ministerium spraw zagranicznych w Berlinie. – Wzięte do wiadomości nowe polecenia dane ~~[illegible]~~ ~~w~~ niemieckim, morskim ~~[illegible]~~ siłom, co do prowadzenia wojny podwodnemi łodziami, tem samem przystosowanie się do ~~[illegible]~~ zapewnienia, ~~wojny [illegible] prowadzenia wojny~~ o takowego ~~[illegible]~~ między walczącemi", ~~oraz [illegible]~~ oraz zastosowanie się do uznanych zasad prawa międzynarodowego, za któremi rząd Stanów-Zjednoczonych zawsze obstawał. Odpowiedź stwierdza z rozmyślną przyjemnością, iż niemiecki rząd zapowiada szczęśliwie zaniechanie swej podwodnemi łodziami prowadzonej polityki. Rząd Stanów-Zjednoczonych spodziewa się ~~polega~~ ~~będzie na tem~~, że zmieniona teraz polityka cesarskiego rządu, sumiennie przeprowadzona

zostanie, aby zażegnać grożące niebezpieczeństwo, zerwania
dobrych stosunków Stanów-Zjednoczonych z Niemcami. Wreszcie
rząd Stanów-Zjednoczonych uważa za potrzebne oświadczyć,
iż pozytywnie warunkowo wyłącznie, aby odstąpiła Rzesza
zamierzać tejże (nowej, zapowiedzianej) polityki, w jakikolwiek
sposób, z przebiegiem lub użyciem, dyplomatycznych stosunków
Stanów-Zjednoczonych z jakimkolwiek innym rządem,
prowadzącym wojnę. — Na co zaraz, ze strony Niemiec,
odpowiedziano, iż to rzeczowe oświadczenie, z bytecznem
jest, albowiem w niemieckiej nocie już postanowione
zgoła warunku, lecz tylko zastrzeżenie. —
Odpowiedź amerykańska jest krótka, wyrzutowała i stanowcza.
W urzędowych berlińskich kołach oceniono ją stosunkowo
treści odpowiedzi, swiadczy, że
niebezpieczeństwo zerwania z Ameryką zażegnanem zostało".

~~1153~~ 1347 321

Na razie zatargowanie ~~istotne~~ nierozwiązane zostało, ustępstwami Niemiec; ale wnet powstać może na nowo, i zerwanie zawsze nastąpić gotowe jeżeli waszyngtoński rząd życzy go sobie. Przy czym ~~[illegible]~~ przypadek, lub niebaczność we wykonaniu nowych poleceń, niemieckiej admiralicji ~~mogą dać powód do zawikłań [illegible] i zawikłań w końcu do zerwania~~ może posłużyć za pozór.-

Izba deputowanych we Waszyngtonie odrzuciła przyjętą przez Senat ustawę [illegible] powiększenia o milion armię

~~1114~~ 1348

322

Członek gabinetu lord Curzon tory i imperialista były wice-Król Indii oświadczył, ~~na~~ na konserwatywnem zgromadzeniu „Wojna może jeszcze trwać rok lub dwa lata. Na wszelki wypadek musi być zwycięska. Rząd i Król przeprowadzą ją do końca. Żadna ze sprzy=mierzonych nie waha się. Słyszę w gabinecie o wielu rzeczach ~~ale~~ ~~[illegible]~~ nigdy nie słyszałem ~~mowy nie było~~ ~~[illegible]~~ o pokoju. Pokój jest słowem które wykreśliliśmy z naszego słownika aż do zwycięstwa"

Jest to wyraz tej" wytrwałości" i zaciętości statecznej, które zawsze odznaczała się Anglia i które ~~się~~ potęgowały się wobec niepowodzeń. One prawdopodobnie przedłużą wojnę.—

A jak szczęśliwie wyraził się hr Stürgkh na uczcie dla bułgarskich deputowanych „Dziś porozumienie

~~1155~~ 1749 323

Opanowanam jest bojaźnią petitya " Biuro Reutera donosi że ustawa o przymusowej służbie wojskowej zatwierdzona została w parlamencie i wejdzie w życie w przyszłym tygodniu.
Przywódca Ulsteru Carson, ~~[illegible]~~ " Nieszczęściem Anglii jest, że Asquith jest zbyt wymownym ! –
Wykonano na irlandzkich powstańcach dalsze wyroki: śmiercią. Na dożywotnie, przymusowe roboty skazana została między pani Markiewicz ~~[illegible]~~ żona Polaka, urodzona Irlandka, która czynny udział w powstaniu a która stąd nazywano Zieloną Hrabiną acz nie jest hrabiną. Lecz za to tę zieloną wyspę, na cześć której, zielone przybrała szaty. –

Wielkorządca Irlandii lord Wimborne ustąpił że swojego urzędu – Asquith zapowiedział swoją do Irlandii podróż

~~1156~~ 1350 324

Biuro Prasowe w Petersburgu donosi że Czwórporozumienie postanowiło zmusić Grecję do przepuszczania serbskich wojsk i ostatecznie ~~wy~~ wypowiedzenia się o jej ~~planach~~ zamiarach.-

Biuro Wolffa otrzymało zaś z Aten doniesienie że przesilenie z powodu przewozu serbskich wojsk greckiemi kolejami do Saloniki, usuniętem zostało i że Król na swojem postawił. Wojska serbskie w znacznej części przewiezione już zostały morzem do Saloniki a reszta przewieziona na Korfu nie jest zdolną do wojny. Telegr. oblicza siły sprzymierzonych w Saloniki na trzykroć sto tysięcy ludzi. Na dolnym Wardarze pod Kerwenil Milojewicz dowodzi serbskiem wojskiem.

1351

325

W procesie byłego ministra wojny Suchomlinowa Senator Krasowadzki, jako przewodniczący, sprowadzał jego aresztowanie, pod zarzutem nadużycia urzędowych czynności i podejrzeniem zdrady stanu. Za senatorem stoją wolnomyślne stronnictwa, za Suchomlinowem dworskie koła i podobno Rasputin ten ostatniowy wróżbita cara, wraz z wyższą biurokracją. – Oskarżają Suchomlinowa o związek z prowokatorem ~~Bo~~ Brzeskim i wspólne z nim ogłoszenie, w Birżewia Wiedomosti przed wojną, głośnego artykułu: Jesteśmy gotowi, niezgodnego z prawdą. – Ten Rasputin to bizantyjska postać. Mówią iż zawdzięcza wpływ swój, powodzeniom ~~[illegible]~~ u Dam, wyższego, wojskowego towarzystwa, które ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nieraz którem zadawalnianiem, zachwyca. –

Walka pod Verdun tak dalece zwolniała, iż wnosić można było że zamęczoną została a że ofensywę rozpoczęli byli Niemcy, przeto Francuzi twierdzić, że skoro się nie powiodła, zwycięstwo pozostało przy nich. – W tem, z głównej niemieckiej kwatery doniesiono 8. t. m., że z wielkiemi mając do walczenia trudnościami i pomimo zaciętej obrony i szalonych kontrataków, wojsko niemieckie zdobyło cały system strzeleckich rowów na północnej pochyłości wzgórza N. 304 – ważnej pozycji – i własne stanowiska posunęło do samego szczytu. – Na innych częściach frontu walczono również a sprawozdanie oblicza francuskie siły około Verdun na pięćdziesiąt i jedną dywizji, to jest dwa razy tyle ile dotąd ze strony Niemców wprowadzono tam do boju sił. – Pomimo tej uwagi nie ulega wątpliwości, że Francuzi dzielnie walczą, i nawet lepiej i cierpliwiej niż w 1870 r. i że jakkolwiek

1 będzie ostateczny wynik. Złożyli już dowody męstwa i patryjotyzmu które chlubnie o nich świadczą. — Jenerał Petain wsławiony obrońca Verdun, ~~[illegible]~~ został naczelnym wodzem środkowej armii między Soisson i Verdun. Jenerał Nivelle zastąpił go na czele armii we Verdun. —

~~1460~~ ~~154~~ 1354 328

W dalszym ciągu

Francuzi próbowali bezskutecznie wyprzeć Niemców z części wzgórza pod Verdun szczytu zajętych przez nich; ~~~~ bronią też uporczywie tę część, która jeszcze jest w ich rękach

~~1161~~ 1335 329

W mieście pojawiła się pogłoska że cesarz wysłał do Petersburga hr. Berchtolda dla zbadania, czy nie dałby się zawrzeć pokój z Rosją. Najprawdopo=
=dobną ale świadczy, jak dalece ogółowi jest pragnienie pokoju.—

Tutaj w dzielnicach 9. 10. 14. 15. 16 były rozruchy z powodu żywnościowych trudności; zaprowadzono w nich obostrzone policyjne zarządzenia.—

Gazeta wojenna, austryjacka pożyczka ożywiły idee najpopularniejsze.— Sekretarz stanu spraw wewnętrznych Delbrück — jak donoszą z Berlina — ustąpił z urzędu, co połączone jest z kierownictwem nowego urządzenia Niemiec.— zaopatrzenia w środki żywności ~~[illegible]~~

13° Maja

CXXXI

330

1356-1369

20 Maja 1916

CXXXI

331

Początek austryjacko-węgierskiej
Ofensywy we Włoszech. Powodzenia.
Dalsza ofensywa korpusu pod
dowództwem Następcy Tronu.–
Wkroczenie do Włoch. Układ
monarchii z Rumunią o zamianie
towarów.– Mowa prezydenta Poincare
w Nancy.– Wywiad sir E. Greya.–
Jenerał Castelnau i Joffre.–
Pośrednictwo Papieża.– Asquith
w Irlandii.– Rosja umacnia wyspy
Aland.– Uporczywe, fantastyczne pogłoski
o misji hr. Berchtolda.– Wrażenia
Dr. Münz z pobytu w Niemczech. Jego
rozmowa z ks. Bülow.– Bajka o
misji hr. Berchtolda.– Spotkałem go
na wyścigach.– w tadze ~~[illegible]~~ niemieckie

wydaty wyborczy i miejskiej dla Warszawy ustawę.–

Deputacja Komitetu 3 Maja u jenerał-gubernatora Beselera.–

20 Maja

~~1162~~

XXXI

~~1356~~ 332

W potwierdzonym zwrocie austryjacko-węgierskie wojska zdobyły
16. t. m. pierwsze nieprzyjacielskie stanowiska na
Armentowa i Vielgenth. Wzięty do niewoli 65 oficerów
pułkownika, 2500 ludzi; i zabrały jednocześnie karabinów (
maszynowych) oraz siedem dział. — Następnie posunęły się naprzód
i dalsze zdobyły miejscowości. Liczba wziętych do niewoli
wzrosła do 141 oficerów i 6200 żołnierzy. Zabrano
trzynaście dział. W trzecim dniu wojska nasze przystąpiły znowu
naprzód i zdobyły osiemnaście dział. Można by
przypuścić że dawna przepowiadana ofensywa
rozpoczęła się — W paru punktach wtedy wypadki zostały
za granicę —

4163 1357 333

Ofensywa postąpiła na przód 19go i w południowym Tyrolu
dalsze zdobyta stanowiska. „Nasze – brzmi sprawozdanie głównego Sztabu –
między Astach i doliną Lainu siły, pod dowództwem J. C. K. Wysokości
feldmarszałka porucznika Arcyksięcia Karola-Franciszka-Józefa
wyparły nieprzyjaciela na całym froncie i opanowały Dziś rano
włoskie umocnienia Campomolon i Toraro. Nasze wojska
dotarły do północnej strony Col Santo-Massiv. Włosi musieli
opuścić Marco i Mori. Nasi wzięli do niewoli ‼
20000 ludzi 196 oficerów, 61 dział od początku ofensywy!! –
Nasze wojska wkroczyły do Włoch – Powodzenia zatem; chociaż przyszło przytoczyć słowa jenerała Kuka
„W sprawozdaniach wszystkich, z tej wojny, rozstrzygającą jest
tylko data!! –
Subskrybcja na czwartą, wojenną pożyczkę przedłużona została
do 23 Maja. –

~~1169~~ 1358 334

Austro-Węgry i Rumunia zawarły układ o arbitrażu zamianie towarów, taki sam, jak niemiecko-rumuński — Komunikat w wszystkich dziennikach obwieszcza, że mocarstwa ~~porozumienia~~ uznały za potrzebne poczynić kroki, dla zbadania dokładnego okoliczności które doprowadziły do zawarcia przez Rumunię handlowej umowy, najpierw z Niemcami następnie z Austro-Węgrami, albowiem w niektórych krokach ma ona większe polityczne znaczenie. Urzędnik rząd rumuński zapewnia że nie jest oznaką zmiany politycznego kierunku.

1359 ~~1168~~ 33.5

Prezydent Poincaré oświadczył, w mowie do wychudzonych Lotaryngczyków, w Nancy „Ani pośrednio ani bezpośrednio nigdy przeciwnicy nasi nie ofiarowali nam pokoju, ale też nie chcemy, żeby go nam ofiarowali. Chcemy aby nas o niego prosili; nie chcemy poddać się ich warunkom, chcemy nasze im podyktować" „Dopóki nasi przeciwnicy" nie uznają się zwyciężonemi, nie zaprzestaniemy walki

W tym samym ~~Dniu~~ Kwietniu — w krótkim wywiadzie — mówił, lecz mniej gwałtownie, mniej stanowczo, ~~Przyczem~~ Sir. Ed Grey, do Dziennikarza z Chicagoskiego 'Daily News.' Gdyby tak miało być, dalekim byłby pokój — Ale obydwa przemówienia nie zawierają nic nowego, nic coby jeszcze ~~D~~ nie było ważki powtarzanem. — Stara piosenka — A który powiedział, że mowa Poincarego zgodna jest z jakby va banque! „Bojaźń pokoju

~~460~~ 1360 336

~~Joffre~~ Szefem głównego sztabu francuskiego ~~jest~~ jest jenerał Castelnau.
Joffre miał więc zamiar opuszczenia Verdun
Castelnau sprzeciwił się temu – ~~rozkazy~~ Joffre wydał,
rozkazy w skutku których Verdun
miało by być opuszczonym a
Castelnau i Petain wstrzymali
Stąd – Stąd w dziennikach
polemiki. Castelnau jest
kandydatem rojalistów
na głównodowodzącego.–

~~[illegible]~~ 1761 33~~7~~

Papież ofiarował był pośrednictwo Niemcom i Stanom Zjednoczonym w sporze o wojnę podwodną z Niemcami. Cesarz podziękował ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ za dobre chęci i ~~[illegible]~~ powołał się na odmówną Ameryki odpowiedź— Prezydent Wilson ~~w swej odpowiedzi~~ zawiadomił Papieża że pilnie baczy aby Stany Zjednoczone nie zostały we wojnę wciągnięte— W piśmie do prezydenta Ojciec Święty nadmienił ogólnikowo o ogólnym pokoju.—

338

~~[illegible]~~ 1362

Asquith przybył do Dublina 13. Mai. Stamtąd udał się do Belfast stolicy Ulsteru. Karcenie surowe powstania wywołuje wielkie ~~[illegible]~~ przyjaciele w Ameryce. Wystąpił przeciw niemu w izbie gmin przywódca nationalistów irlandzkich Dillon. Izba wyższa uchwaliła rezolucję wyrażającą głębokie ~~[illegible]~~ zgnębienie rządu Irlandii, w związku z ostatniem powstaniem. Chociaż krwawo zduszone ~~[illegible]~~, pozostaje Irlandia nie małym kłopotem i wytwarza rządowi poważne trudności.–

~~1161~~ 1763 339

Rosja wbrew postanowieniom paryskiego traktatu umacnia wyspy Aland w czem Szwecja widzi dla siebie niebezpieczeństwo. Stąd zaniepokojenie i wzburzenie w kraju. – Minister spraw zagranicznych Wallenberg oświadczył w drugiej izbie, że rozchodzi się o żywotną sprawę dla Szwecji i rząd nie zaniedba niczego w obronie praw i interesu kraju. –

~~1770~~ 1764 340

W całym Wiedniu krążyła wieść w towarzyskich kołach, w sklepach i między portierami, wprzódy ~~Mówiono~~ że hr. Berchtold wyjeżdża nie do Petersburga, gdy ostatnie było niemożliwe — lecz do Stokholmu się udał, dla zawiązania rokowań z Rosją, opatrzony — jak twierdzono — instrukcją sporządzoną przez pierwszego szefa sekcji baronem ~~Mat~~ Macchio; towarzyszył mu znów hr Waltenskirchen sekretarz w ministerium spraw zagranicznych. Rokowania odbywały by się w ciemności, z dala [?] od wszelkich niedyskrecji [?]. ~~Owi Nie~~

Nie podobna było wierzyć — ~~[illegible]~~. Dr Münz ~~[illegible]~~ z Neue Freie Presse który powrócił z Niemiec mówi mi że tam, choć gotowi są dalej prowadzić wojnę, pragną pokoju — ~~[illegible]~~ szczególnie wszakże żywności chcieliby dać i oczekują z upragnieniem żniwa. Dr Münz rozmawiał w Frankfurcie z ks. Bülowem który powiedział ~~rzekł~~: on wojna nie będzie siedmioletnią, ale kto powiedzieć może czy nie potrwa jeszcze lat parę. — Wypytywał mi się o polską sprawę i zapytał, czy we Wiedniu skłonni ~~by byli~~ byliby zgodzić się na utworzenie niezawisłego Królestwa Polskiego. ~~Na~~

~~Dr~~ Usłyszał odpowiedź ~~co do Międzyn. [illegible]~~ — że nie, bo nie chciano by oddać Galicji a Prusy także nie oddałyby W. Ks. Poznańskiego, i z pewnością nie oddadzą go 1365 341 1/

wskutek ~~[illegible]~~ Księżę.—

W Niemczech jest jeszcze ~~[illegible]~~ „afekt" w rzemiosło ale mierzy jego trudności i potrzebny dłuższy czas.—

W tej chwili dowiaduję się że cała wieść o hr. Berchtoldzie jest bajką: a jeśli zapisałem ją, to dlatego że daje wskazówkę o dążeniu pokoju i publicznej tutejszej.— Hr. Berchtold jest w Wiedniu ~~i [illegible]~~ ~~Hr. [illegible]~~ ~~[illegible] [illegible] [illegible] Angl[illegible]~~ ~~nie wyjechał z Wiednia~~ ~~za [illegible] Angli dotyczy~~ Hr. Walterskirchen nie wyjechał z Wiednia.—

Spotkałem ~~Spotkałem~~ hr. Berchtolda na ulicach.— Pogłoskę wieść o pokojowem posłannictwie, za nieczczy żart.—

Nie doczekawszy się wniosku Komitetu Obywatelskiego,

~~1472~~ 1766 342

(Zarząd niemiecki wydał Ordynację Miejską i Wyborczą dla miasta Warszawy

opartą wyłącznie na systemacie ~~kurialnym~~. Prezydenta miasta

mianuje jenerał-gubernator. Rada miejska składa się z 90

członków wybranych na trzy lata przez obywatelstwo — Dwóch

burmistrzów mianuje szef administracji — Zamierzona Ordynacja przez Koło obywatelskie uznaną

została przez zarząd niemiecki za bardzo nadzwyczajną, dla

tego nadał ~~swoje~~ kurialną. — Zapewnił to

najważniejsze ustawy, polskości Rady miejskiej.

Wymaga ona od każdego członka Rady znajomości

języka polskiego w mowie i piśmie, ~~uchyla~~ uchyla

niebezpieczeństwo przedostania się do ~~miejskiego~~ miejskiej

zarządu obcych żywiołów. Rada ~~miejska~~ miejska

będzie używała polskiego i w urzędowaniu językiem

posługiwać się będzie używając polskim ~~jako~~ ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~1183~~ 1367

343

Dwunastu radców wybiera Rada Miejska. Muszą być potwierdzeni przez rządzącą, nadzorczą władzę —
Chwalebne i dobre dzieło. Dowód zmysłu i umiejętności rządzenia

Z dniem 9 maja Komitet Obywatelski miasta Warszawy zastępujący go dotychczasowy zarząd miasta aż do wyboru i utworzenia władz miejskich — przestał istnieć. ~~Zastępującego~~ ~~Rada Miejska~~ — Ks. Zdzisław Lubomirski dotychczasowy prezes Komitetu mianowany został prezydentem miasta Warszawy. Piotr Drzewiecki wice-prezes Komitetu, mianowany został burmistrzem stołecznego miasta Warszawy i pierwszym zastępcą prezydenta. — Szczęśliwe zażegnanie niezliczonych współzawodnictw przy obsadzeniu wyższych miejskich stanowisk. Człowiek przyniesie przyszłość, jest sposobność wyzyskania i skorzystania z [illegible]. —

~~1171~~ 1368

344

Deputacja Komitetu obchodu 3 Maja w Warszawie, złożyła podziękowanie jenerał-gubernatorowi Beseler za dozwolenie uroczystości. Na przemowę ks. kanonika Chełmickiego jenerał Beseler odpowiedział, że najpierw zwraca uwagę na poglądy na Konstytucję 3 Maja, następnie przestrogę: „Racz(cie) sobie uprzytomnić, że polityka jest sztuką dopięcia rzeczy, które są zgoła do dopięcia i zarazem nie zapominać, że jeśli się chce choćby część celów wszystkich, musi się ponieść ofiary. Dalej zechciejcie także uprzytomnić sobie, że jak jednostka musi utrzymać związek ze swoją rodziną i swoim narodem, tak samo narody muszą wejść w związek z narodami albo państwowemi tworami, z którymi chcą się połączyć i wspólnie pracować." Przestroga uzasadniona i nader słuszna. Z liczby mnogiej, użytej o narodach i państwowych tworach, można by wywnioskować że jenerał Beseler miał na myśli podział Królestwa. Nie koniecznie należy także nadawać znaczenia jego słowom, mogłyby być zwrócone przeciw niepodległościowcom. — Witold pod optymizmem pesymizmu, rzekł że: było to: pas de reveries!

~~1172~~ 1369

345

~~A chwilą~~ Zależy to od tego co się rozumie pod narzeczami.—
Poza narzeczami, mogą być istotne. Kwestii dla polskiego
nawet osiągnięte. Ale w tej chwili ogólnego ~~[illegible]~~ wciąż jeszcze
są zagadkowe.— Tem więcej ~~[illegible]~~ od ludzi lecz od
wypadku zależnie.—

20 Maja

CXXXII

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

346

27 Maja 1916r

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates ꝛc. ꝛc.

Stanislaus von Kozmian,

Hochwohlgeboren.

1370-1386

CXXXII

Austryjacko-węgierska ofensywa we Włoszech. Dalsze powodzenia.— Cztery miliardy czwartej wojennej pożyczki.— Na zachodnim froncie. Odpowiedź Kanclerza Bethmann-[Hollwega] na zarzuty Sir Ed Greya.— Wojenna karta Europy.— Odpowiedź Sir Ed Grey. Dalsza wojna — Anglia w oblężeniu. pierwszy raz aneksji Bośni.— Angielska ustawa o przymusowej służbie wojsk. — Pięćmilionowa armia. Irlandia.— Zginie.— Prezydent Wilson zapowiada pośrednictwo Stanów Zjednoczonych.— Ambasador Gerard ufa że pokój się zbliża.— Helfferich sekretarzem spraw wewnętrznych i zastępcą Kanclerza.— Wojenny Urząd Wyżywienia.— Medal legionowy dla Arcyks. Izabelli.— Stara armata Cesarza dla Legionów. Jubileusz Sienkiewicza.— 27 Maja

~~1476~~ ~~1370~~ 348

XXXII

Rocznica wydania wojny przez Włochy 23 Maja 1915 r.

Obchodziła ~~[illegible]~~ monarchia dalszemi powodzeniami nad nimi i posunięciem się jej wojsk na włoskiem terytorjum, zwycięskiem ~~Do niewoli 24,000 ludzi~~; do niewoli 24,000 ludzi, zdobyciem 1723 dział. – wykorzystaniem we wtorek towarzystwa, po kilkunasto miesięcznych bezowocnych walkach, dotkliwa i jej upokarzająca porażka. Były to zwycięstwa zawodu. –

~~Niemcy stoczyli pomyślne spotkania z Anglikami i Francuzami dzięki [illegible] 22 maja, jednak Francuzi po trzechtygodniowych [illegible]~~

~~Steinbruch~~ Arc. Fryderyk w rozkazie dziennym głównodowodzący skreślił ~~[illegible]~~ początek i przebieg walk aż do rocznicy wydania wojny przez Włochy, zakończył ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ – ~~[illegible]~~

~~Włoskie wojskowe władze zaczęły [illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ próbować [illegible] sprawozdanie ~~[illegible]~~

„Wiele się zdziałało i jeszcze pozostaje do zdziałania. Uwolnijcie ojczyznę od najeźdźnika, stwórzcie dla monarchii na południowym zachodzie granicę, jakiej wymaga jej przyszłe bezpieczeństwo" Słowa te zapowiadają aneksję, czy sprostowanie granicy, zalecone zapewne przez bar. Conrada

Cesarz w uznaniu „świetnego dowództwa korpusem" nadał Mastyńskiemu wielką wstęgę żelaznej korony. Kanclerz Bethmann przesłał ministrowi Burianowi powinszowanie z powodu zwycięstwa nad Włochami. Cadorna próbował w swojem sprawozdaniu zmniejszyć i przeistoczyć powodzenia austrjacko-węgierskie

Włoskie wojskowe władze zarządziły ewakuacji w kilku miejscowo=
=ściach północnych Włoch

~~1178~~ 1372 350

Włoskie wojsko opuściło w okolicy Borgo. Grazki Korpus przekroczył granicę i ścigał nieprzyjaciela. Monte Verena został w austryjacko-węgierskich rękach. Od ~~początku~~ początku ofenzywy zdobyto ~~180 dział~~ przeszło Dwieście dział i wzięto do niewoli 24.400 ludzi. [illegible] wszystkie sprawozdanie — Dnia 22. t.m. ~~wojska nasze~~ między Astico i Brentą oraz w dolinie Sugana wojska ~~nasze~~ wszystkie po odparciu silnych nieprzyjaciela cofnęły się ~~do głó~~ na główne obronne stanowiska. Co odbyło się w zupełnym porządku bez natarcia ze strony przeciwnika. — Austryjacko-węgierskie wojsko ciągle dalej odnosiło powodzenia i niszczyło obronne stanowiska nieprzyjaciela. Arsiero i Asiago były poważnie zagrożone przez nasze Zajęła dnia 26 Maja. —

~~1179~~ 1373 351

Austryjacko-węgierska podwodna także wyrządziła zniszczenia w Portoferraio na wyspie Elbie i uszkodziła zakłady żelaza

1780 1774

352

Zamknięta 23. t.m. subskrypcja na czwartą, austryjacką wojenną pożyczkę, przyniosła ponad cztery miliardy koron — Węgierska miliard siedemset milionów.—

1779 1781 353

Niemcy stoczyli 22-go pomyślne spotkania z Anglikami i Francuzami;
jednak Francuzi po trzykrotnym szturmie zajęli Steinbruch —
::Na angielsko-francuskim froncie trwały ze zmiennym
szczęściem nierozstrzygające walki.

~~1162~~ 1376.   354

Kanclerz Bethmann w rozmowie z amerykańskim dziennikarzem Wiegand odpowiadał na ostatni wywiad sir Ed. Greya udzielony innemu amerykańskiemu dziennikarzowi. Kanclerz rzucił pogląd na przeszłość i omówił wciąż ~~powracające~~ powracające pytanie: kto spowodował wojnę i zrzucił z niej odpowiedzialność za nią na Anglię. Potem stwierdził, że ~~nie retrospektywnemi~~ retrospektywnemi rozważaniami nie pójdzie się naprzód. – Istotnie niewdzięczną jest robotą poszukiwanie kto wywołał wojnę, tam, gdzie była żywiołowym następstwem wytworzonych stosunków. – Na uwagę że wywiad Greya inaczej brzmi niż ~~[illegible]~~ nieprzejednana mowa Poincarego, Kanclerz odrzekł, że ~~że~~ O tem nie wiem, o tem sądzić może tylko sam Grey –

~~1183~~ 1377

355

Ale jedno wiem; Tylko wtedy jeżeli zmiana stanu krajów wojujących stanie na gruncie istotnych faktów, jeżeli przyjmą ~~obecne~~ wojenne położenie jak je wykazuje każda jeograficzna, ~~karta~~ wojenna karta jeżeli z uczciwą wolą gotowemi ~~będą~~ są zakończyć okropny rozlew krwi i między sobą rozważyć ~~wojny~~ praktyczne, wojny i pokoju zadanie, wtedy tylko, zbliżelibyśmy się do pokoju. Kto do tego nie gotów, na tym ciąży wina, że Europa dalej się „zarzyna i krwawi." – Winę tę zrzucam najzupełniej ze siebie.

Sekretarz stanu spraw zagranicznych sir Ed Grey odpowiedział kanclerzowi w izbie gmin. Zaznaczył że jeśli ktoś z przeciwników ma w tej chwili prawo oświadczenia się o pokoju – to Francja, ~~na~~ której od tygodni cała wschodnia Niemcy zniszczona jest" Obecnie przystępuje za zadanie dyplomacji utrzymać wobec

~~1184~~ 1378 356

nieprzyjaciela solidarność sprzymierzeńców, jak też - będzie najzaciętszej utrzymaną oraz potrzebne wojskowe oraz techniczne zarządzenia, ~~to~~ te w pełnej mierze poprzeć, które wspólnie przez sprzymierzonych podjęte będą, aby doprowadzić tę wojnę do punktu, który ~~prawie~~ osiągnięty nie został, ale w którym widoki pewnego, trwałego pokoju wszystkim się urzeczywistnią"

~~1481~~ 1379

357

Nord Alg Zeit ogłasza sprawozdania ambasadora w Petersburgu hr. Pourtales z których pokazuje się, że podczas przesilenia o Bośnię w 1909, Anglia wcale była niezadowolona z cofnięcia się Rosji i ~~ost~~ zażegnania sprawy a Sir E. Grey oświadczył rosyjskiemu chargé d'affaires Poklewskiemu, że w razie wojny Anglia byłaby wzięła w niej udział przy boku Rosji. – Nord Alg Zeit ogłasza te dokumenty, jako odpowiedź na twierdzenie Greya w jego ostatniej mowie, że Kanclerz skłamał, twierdząc ~~że~~ że Anglia już wtedy zaostrzała stosunek Rosji do Niemiec i Austro-Węgier. –

J.

~~458~~ ~~1380~~ 358

Angielska ustawa o przymusowej służbie
wojskowej uchwalona w trzeciem czytaniu
przez obydwie izby stała się obowiązującą
Król wydał manifest do angielskiego ludu
który oznajmia że wszyscy zdolni do wojskowej
służby między 18–45 latami pozostali
będą pod broni. — Patryjotyzm ludu, dowiedzie — mówi
manifest — postawi armii pięciu milionów. —
Asquith powiedział w izbie gmin, że dyskusja
jest teraz sposobności załatwienia irlandzkiej
sprawy i że rząd powierzył zadanie
Lloyd-Georgowi —

~~1138~~ ~~1381~~ 359

- Prezydent Wilson wygłosił w zeszłą sobotę 20. tm mowę w Charlotte ~~mowę~~ w której rzekł „Nadszedł dla Stanów-Zjednoczonych czas opanowania swoich ustaw dla doprowadzenia do pokoju między ~~krajami~~ walczącemi w Europie krajami!"- Dalej powiedział „rzeczywistą zapasy jest okolicznością, ~~że wielkie wojenne działania~~ że wielkie wojenne ~~działania~~ ~~działania: te gorące rzeczy których pasyja, ze sobą ścisłą nie osięgają między sobą wielkich postępów a jeżeli nie mogą być ściśle opanowane, muszą być obradom~~

Te gorące rzeczy które pasyja się ze sobą, nie mogą osięgnąć wielkich, jedne nad drugiemi, postępów, a w rzeczach które nie mogą być ściśle opanowane, muszą ~~być~~ nastać obrady!!-

Możnaby to poczytać za ~~pomyślną~~ zapowiedź zbliżania się pokoju-

Prezydent Wilson kiedy przemawiał ~~zdawał~~ się nie wiedzieć o ostatnich ~~to~~ na włoskim froncie walkach.- Czy Prezydent ma dane iż strony przyjmą pośrednictwo, od tego może zależy- chce zrobić. Czy Mocarstwa takie przyjmuje[?] na ~~siebie~~ narodowe mocarstwa odpowiedzialność.-

~~1782~~ 1783 360

Pozostaje wojna za nierozstrzygniętą, podczas gdy niemiecki kanclerz odwołuje się na wojenną kartę Europy —

W tutejszych dyplomatycznych kołach mniemają, że żadna ze stron wojujących nie ~~udała~~ ~~się~~ zwróciła się do Wilson[a] o pośrednictwo i przypisują jego wystąpienie celom wyborczym. W jesieni ~~…~~ odbędą się wybory, a wyborcy ~~…~~ zwrócą nie jest rozstrzygająca o prezydenturze — z pewnością wiadomem, jak się Wilson o pośrednictwie wyraził. ~~W Białym Domu~~ Miałem, tym, którzy go w Białym Domu odwiedzili, powiedzieć, że jego stanowisko jest neutralnem i ~~że~~ wtedy tylko pośredniczyć będzie mógł, jeśli wojujące strony dojdą do porozumienia o warunkach zgody.

W ogóle mniej za przyznają ~~wagi~~ ważności do jego mowy w Charlotte niż ~~z począt~~ w pierwszej chwili. —

~~1188~~ ~~1181~~ 1183 361

Ambasada Stanów-Zjednoczonych w Berlinie Gerard zakomunikował jednak wywiad ze sprawozdawcą *Münchener Zeitung* „Nic zachwiać nie może w ufności, że pokój już jest w drodze"

To mamie jest dość" ogólne chociaż fatum do uzasadnienia — Jest to raczej tylko przeczenie przedewszystkiem pragnienie —

1384 ~~1189~~ ~~1190~~ 362

W zastępstwie ustąpienia wiceprezydenta ministerstwa stanu i sekretarza stanu spraw wewnętrznych Delbrücka, mianował cesarz Wilhelm, sekretarza stanu cesarskiego skarbu Helffericha sekretarzem stanu spraw wewnętrznych i powierzył mu ogólne zastępstwo ~~[illegible]~~ kanclerza. Hr Roederna ~~sekr~~ mianował wiceprezydentem cesarz sekretarzem stanu skarbu a Dr v Breitenbacha ministerstwa stanu pruskiego. Utworzonym został nowy ~~urząd~~ bezpośrednio podporządkowany kanclerzowi Wojenny Wyżywienia Urząd z obszernym zakresem. Na prezydenta powołany został naczelny prezydent ~~Nadprezydent~~ wschodnich Prus von Batocki opatrzony nieograniczonem pełnomocnictwem —

Cesarz Wilhelm powiedział „Mam nadzieję iż powiedzie mu się usunąć H. ~~o~~ niedostatki ~~niedostateczny stan~~ ~~[illegible]~~ ~~gdzie~~ i ~~[illegible]~~ zachodzić ~~o [illegible] będzie~~ o głodzie nie ma mowy"

~~11~~ ~~[illegible]~~ 1388 363

Hr. Jerzy Mycielski który ze zapałem nieznużenie oddaje usługi polskim legionom, wręczył ~~żonie~~ z odpowiednią, gorącą przemową żonie głównodowodzącego Arc.-Fryderyka, Arcyksiężnie Izabelli medal pamiątkowy z jej portretem, ofiarowany przez oficerów legionów jako wyraz ~~z w jako dowód~~ wdzięczności za ~~opi~~ życzliwość i opiekę udzielaną im przez Arcyksiężnę. – ~~Medal ten złożyli oficerowie Cesarzowi w darze.~~ Medalu złotego podobiznę ~~Monarcha Medalu tego złoty oddali~~ złożyli oficerowie w darze Cesarzowi. Monarcha za pośrednictwem hr. Paar przesłał na ręce Dowódcy legionów jenerała majora Puchalskiego, telegraficzne gorące podziękowanie, zakończone słowy „J. C. Mość chętnie korzysta ze sposobności aby wyrazić swoje najwyższe, najprawdziwe uznanie dla dotychczasowych wojennych czynów ~~wojenne czyny~~ zarówno dzielnych jak pełnych zapału polskich legionów i wszystkim ~~w nich wdział~~ do nich należącym ~~wyznaić~~ przesłać najwyższe życzenia dalszego wojennego powodzenia z najserdeczniejszem życzeniem szczęścia!" –

~~1912~~ 1786

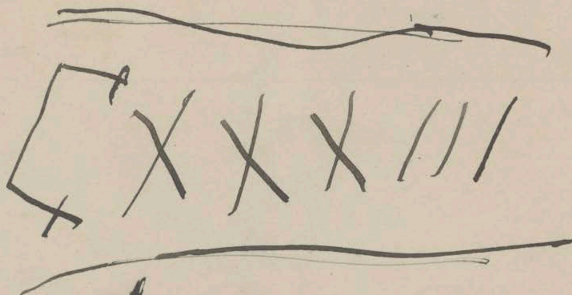
364

Całe polskie społeczeństwo obchodzi siedemdziesiątą rocznicę urodzin Henryka Sienkiewicza.—

27° Maja

365

1387-1393

3 Czerwca 1918 ~~3 [illegible] 1916~~

366

CXXXIII

Zdobycie twierdz Asiago i Arsiero. Morska bitwa pod Skagerrakiem. Niemcy zdobyli pod Verdun las Caillette. Rosjanie rozpoczęli ofensywę na wołyńskim, besarabskim, gali=cyjskim frontach.. Ruchy wojenne francusko-angielsko-serbskie w Macedonii. Europejska i światowa jeograficzna karta.. — Ogólna niemoc pokoja.. — Mowa prezydenta Wilsona w Lidze pokoja.. Nota amerykańska o konfiskacie poczty. — Meksyk i Stany Zjedno=czone. — Szwecja i wyspy Aland. —

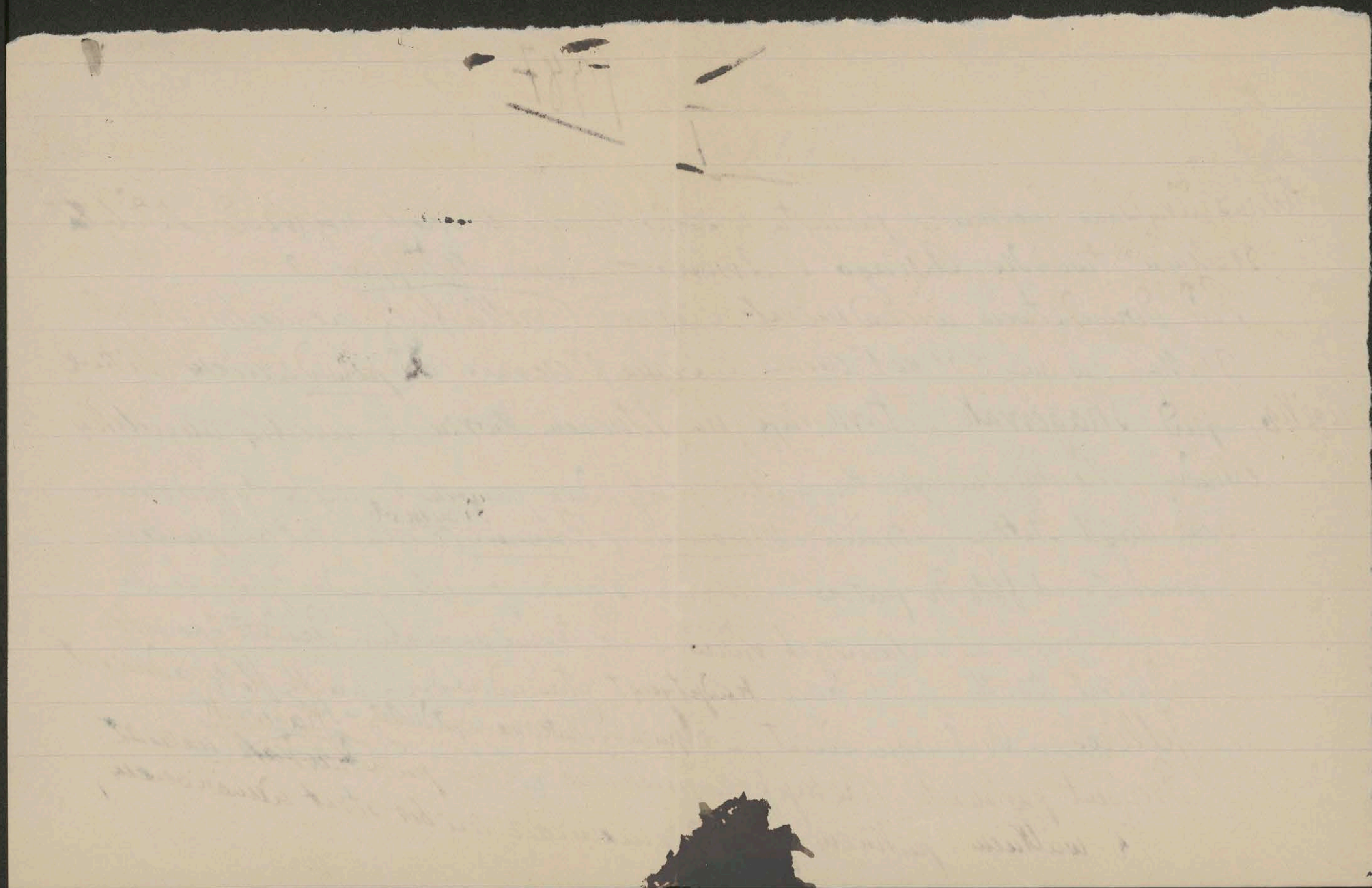
7. Czerwca

~~1193~~ 1387 367

XXXIII

Armia Arcyksięcia Eugeniusza posunęła się zagajsko, we Włoszech, naprzód. Zdobyła 31 Maja twierdzę Asiago i Arsiero. —

Pod dowództwem wiceadmirała Scheer (i wiceadmirała Hipper) wielka flota niemiecka stoczyła 31 Maja, w nocy z 31 na 1° Czerwca i z rana 1° czerwca, ~~z~~ z powodzeniem bitwę ciężką, pod Skagerrak i Horn-Riff, na Północnem Morzu, z wielką angielską eskadrą. Niemcy zniszczyli trzy wielkie okręty, dwa pancerniki, wiele torpedowców oraz innych statków; stracili Wiesbaden i Pommern, Frauenlob i inne statki; po czem powróciła ich flota do portów. Anglicy stracili przeszło siedem tysięcy ludzi i wielu oficerów ze znakomitych rodów. — Po stronie angielskiej dowodził z początku admirał Beatty, podczas bitwy nadpłynął głównodowodzący wielką flotą admirał Jellicoe i brał w niej udział. — Zeppeliny skutecznie współdziałały. — Prezydent parlamentu Kaempf w przemowie o bitwie pod ~~Skagerrak~~ Skagerrak nazwał je wielkiem i pięknem powodzeniem acz nie bez strat niemieckich,

~~1174~~ 1788

368

podczas gdy nieprzyjaciela są kilkakrotnie większe.

Pierwsze, znaczne spotkanie na europejskiem morzu, bitwa pod Skagerrak, zakończone pomyślnie dla młodej, niemieckiej floty, ~~wszystkiemi~~ we walce z wielokroć potężniejszą angielską jest, wypadkiem przeciwnym wszelkim przewidywaniom i rachubom. Dotkliwym dla W. Brytanii, gotowym spotęgować jej zawziętość i postanowienie przełamania potęgi Niemiec, pod przywództwem Prus-

~~1445~~ Niemcy zdobyli pod Verdun las Caillette -- 1389 369

Rosjanie rozpoczęli próby ofensywy na besarabskiej, ~~galicyjskiej~~ i wołyńskiej granicy —

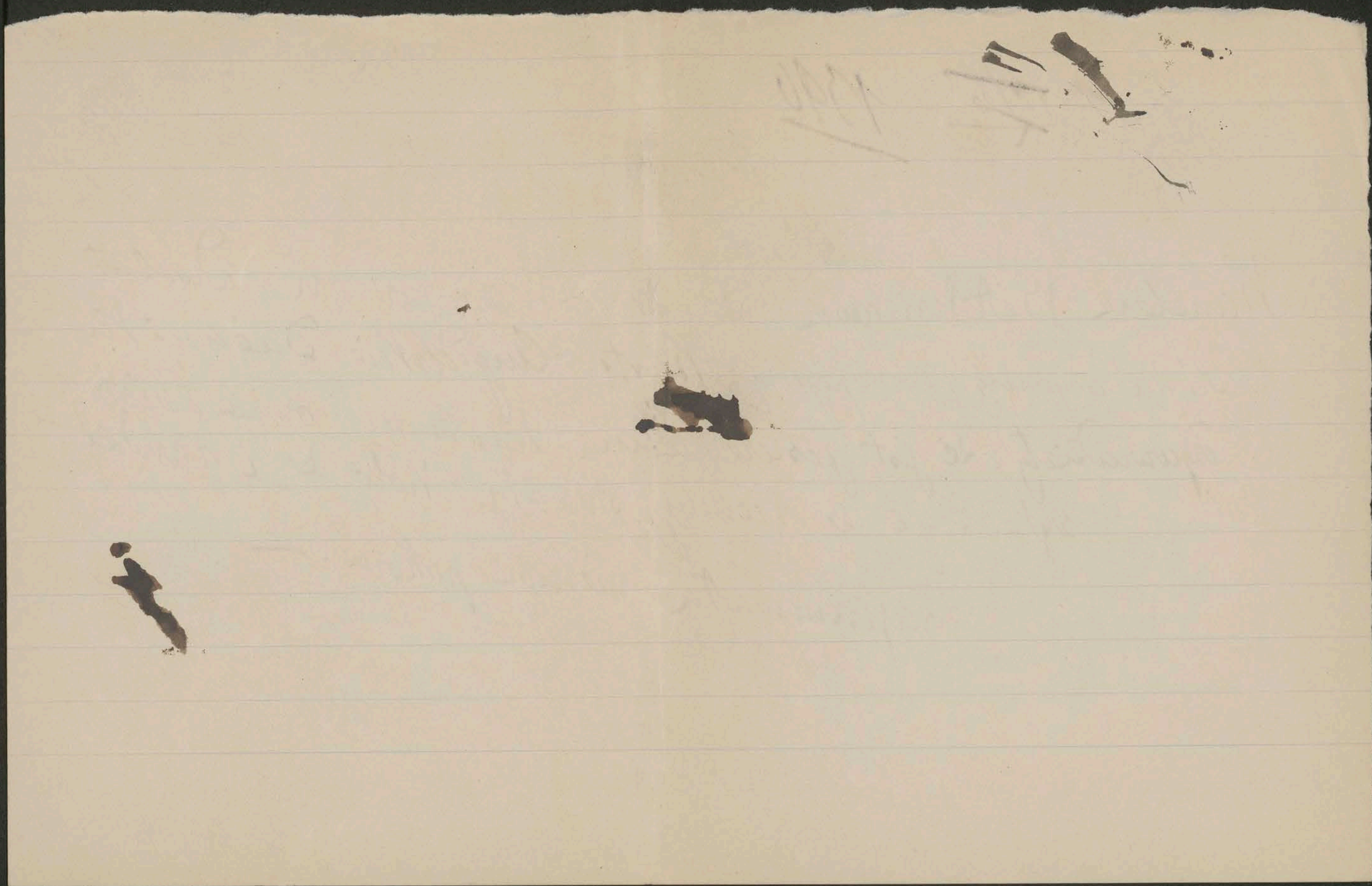
Bułgarzy zajęli kilka greckich miejscowości aby uprzedzić francusko-angielskie wojska, które rozpoczęły ruch na przód wraz ze serbskiemi

Można by mniemać, że zaczynają się przewidywane na lato walki, ~~rozstrzygające~~ które rozstrzygnąć mogą o pokoju --

~~1176~~ 1390 370

Kanclerz Bethmann kiedy mówił o pokoju odwołał się na wojenną, europejską kartę. Angielskie dzienniki odpowiedziały, że jest jeszcze inna karta mianowicie światowa, a ta wykazuje że Niemcy straciły kolonie i handel.—

Zapanowała niemoc pokoju.—

~~XVII Zapanowała niemoc pokoju~~ 1391

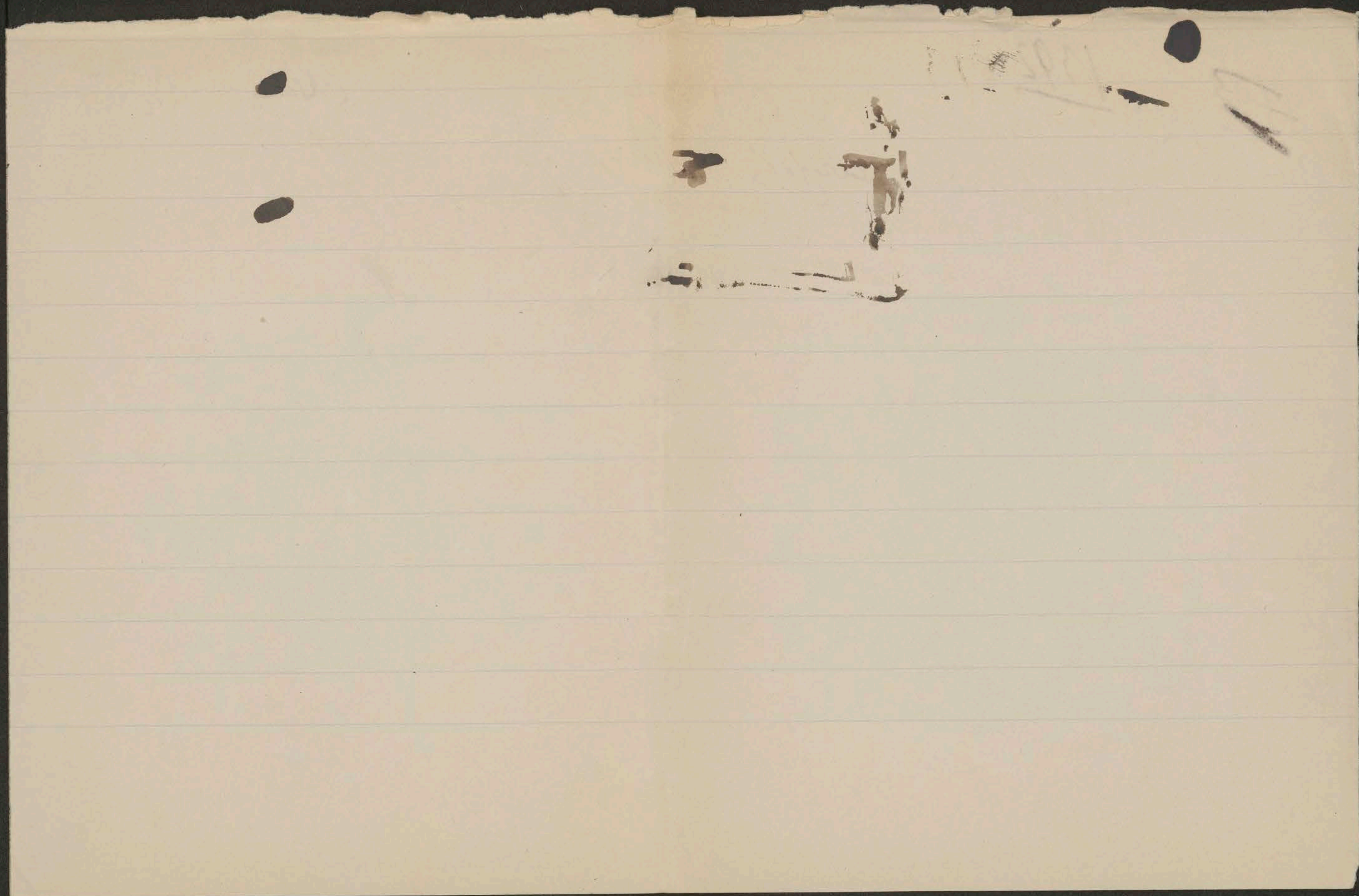
Prezydent Wilson wygłosił w Lidze Pokoju filantropijny wykład pełen fantastycznych życzeń o podstawach pokoju świata. O swojem pośrednictwie nic zgoła jasnego nie powiedział, tak że odebrał nawet znaczenie swej zapowiedzi w Charlotte.

Gabinet waszyngtoński przesłał do Londynu i Paryża notę w której wystąpił przeciw obchodzeniu się z pocztowemi przesyłkami. Podobno silną we wyrażeniach mniej ostrą w treści

372

~~1793~~ 1792

Urząd metrykanski Carvanzyy żądał się ~~[illegible]~~ żeby używania języka Staro-żydowskich

~~1199~~ 1393

373

Najwcześniej między Szwecją i Rosją z powodu wysp Aland miało się zakończyć, objętnica dana przez porozumienie, iż umocnienia nie zwracają się przeciw Szwecji i że usunięte zostaną po wojnie —

3ᵒ Czerwca

LXXXIV

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

10 Czerwca 1916 r

An Seine des Herrn

374

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates 2c. 2c.

Stanislaus von Kozmian,

Hochwohlgeboren.

1394-1414

375

CXXXIV

Rosyjska ofensywa na całym wołyńsko-besa-rabsko-galicyjskim froncie. — Porażka austryjacko-węgierskiej armii pod Łuckiem. Wyparcie jej z pierwszej linii. Opuszczenie Łucka. Straty. — Cała przetasowanie armii. — Powtórne zdobycie Vaux przez Niemców. — Salandra o austryjacko-węgierskiem wojsku. — Anglia i Francja ostro wobec Grecji (znowu wystąpiły). — Bitwa pod Skagerrak i mowa cesarza Wilhelma. — Zgon lorda Kitchenera. — Kanclerz Bethmann we własnej obronie. Spiski przeciw kanclerzowi. — ~~Bu~~ Wielka w parlamencie i naradzie większość kanclerza. — Izba wszystko uchwaliła czego żądał, włącznie z kredytem dwunastu miliardów. Zgon Yuanshikaja.

Kramarz skazany na śmierć. –
Przyłączenie chełmskiej guberni do
wojskowego ~~[illegible]~~ gubernatorstwa ~~[illegible]~~ Lublina –
Zwrot lepsze zrozumienie ważności
polskiego nabytku i zjednania sobie
Polaków. Minister spraw wewnętrznych
Ks. Hohenlohe o Rusinach. –
Mądry i mięty rozkaz naczelnego dowództwa
armii, popierania Macierzy Polskiej.
Rozumne i zacne zakresy i stawania
ministra Ugrona w polskiem żądaniu. –

10 Czerwca

CXXXIV

Od chwili jak Wilson zauważył, że wojna ~~niemal~~ poniekąd ustała, zawrzała ona niemal na wszystkich frontach. Zwłaszcza na granicy Besarabii na Wołyniu i w Galicji. Rosja, rozpoczęła silną, licznemi zastępami ofensywę. Której nasze armie stawiają czoło, która zmienny ma przebieg, najzaciętsza ~~jest~~ była między Olyką i Młynowem a podczas której 5go Czerwca na północ od Okna po ciężkich walkach austryjacko-węgierskie wojska opuściły zwycięsko tamte ~~rowy~~ strzeleckie rowy i stanowiska pierwszej linii, i cofnęły się na pięć kilometrów oddaloną, przygotowaną linię drugą —

Rosjanami dowodzi Brussiłow. Walka toczy się na całym froncie pod Jastrowiem, Trębowlą, Czerwonym Potokiem, i Sapanowcem, Tarnopolem Jest to kilkudniowa bitwa — ~~w~~ w związku z letnią kampanią —

~~Mając takie wojsko spotkania pod Dźwinabugiem~~

Tu nadeszłe we środę wiadomości mówiący o silnym naporze Rosjan i ciężkich walkach. – Nasze wojska na Wołyniu zwalczane przeważnemi siłami nad górną Putilówką, wycofanemi zostały ~~w obręb~~ Łucka w obręb Łucka. Rosjanie na innych stanowiskach odparci zostali pod Rafałówką, na dolnym Styrze, pod Berestianami, Sapanowem pod Jastrowcem, nad Dniestrem i na besarabskiej granicy. Pod Tarnopolem nasze wojska odparły liczne uderzenia. – Bitwa na Wołyniu zakończona cofnięciem się 8. tm przy ~~walk~~ walkach tylnych straży, austryjacko-węgierskich wojsk, na stanowiska ~~nad~~ po obu stronach Łucka, nad Styrem, jest widoczną ich porażka. – Tu w ministerium wojny przyznają się do straty piętnastu tysięcy ludzi; ma istotnie wynosić dwadzieścia pięć tysięcy. – Część wołyńskich mocarstw nie dobrowolnie od Pana Rosji. – Naocznie widzę, co Mikołaj

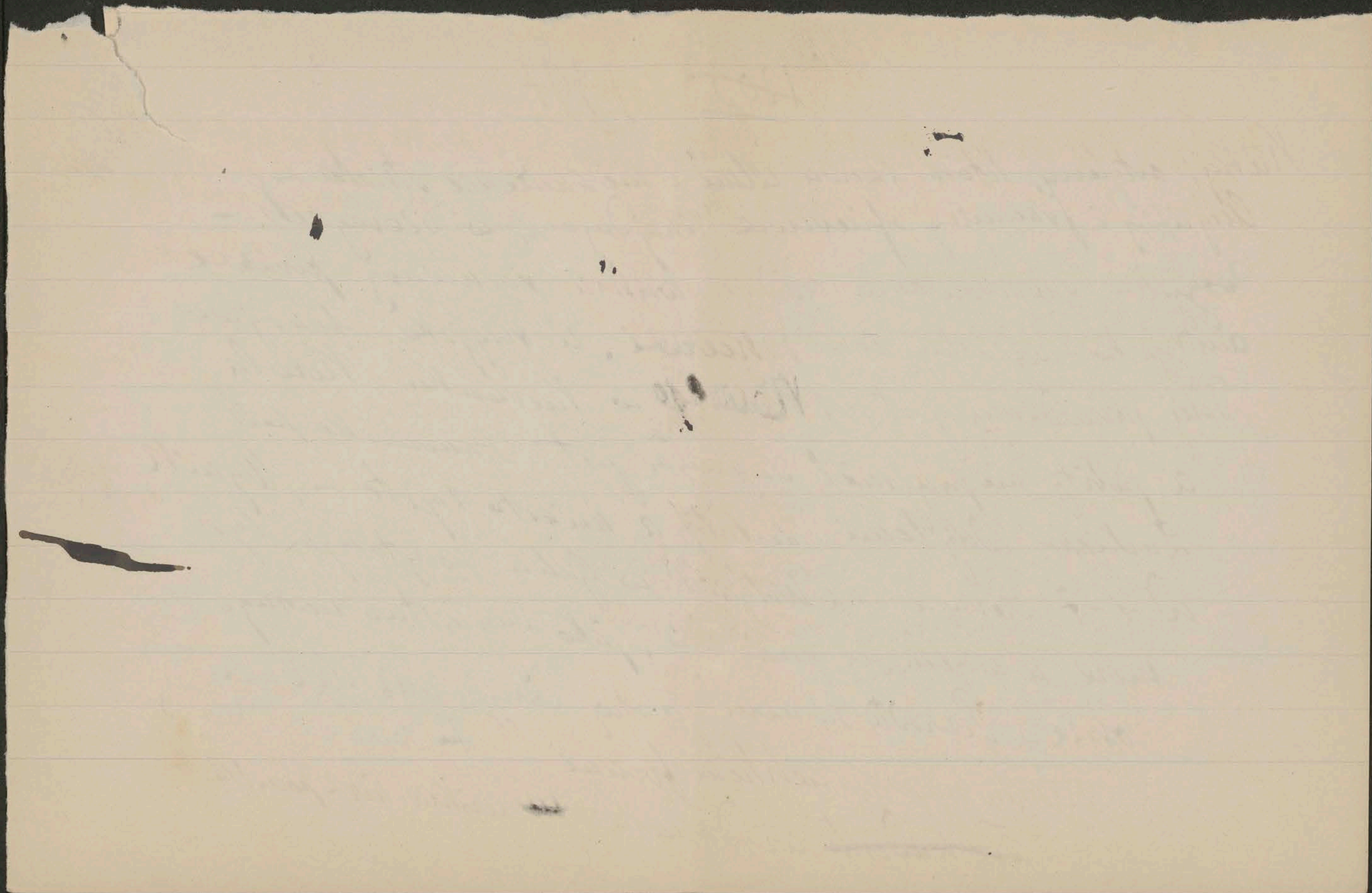
~~1262~~ 1396 378

Przytat z głównej kwatery dla armii jenerała Brussiłowa następującą
Depeszę „Żołnierzom ~~Udziel~~ mojej ukochanej wojsk ~~armii~~ frontu południowego
twojemu dowództwu, że śledzę z dumnem zadowoleniem ich
bohaterskie czyny, cenię i pochwalam ich parcie ~~posuwanie~~ się naprzód
i wypowiadam im serdeczną wdzięczność. – Oby Pan Bóg użyczył
nam swej łaskawej pomocy, do wyparcia z naszego kraju, nieprzyjaciela.
Przekonany jestem że wszyscy zgodnie walczyć będą aż do chwalebnego dla
wszystkiego oręża końca." ~~Dla wszystkich armii końca~~

Grozi znów Galicji najazd i teraz ~~[illegible]~~ możliwe można dla czego
ociągano się z powrotem Namiestnictwa do Lwowa. – i przerzucono na
Podobno wszystkie ściągnięto nie wojska z rosyjskiej granicy wojska ~~[illegible]~~
włoską. Teraz mówią że już poszły z Insbrucku wojska. Zaopatrzyli się
do Galicji. Mówiono mi też oraz opowiadano mi. niezliczone zastępy, niewa ber karabinów
Japońscy oficerowie
zwłaszcza w amunicji i idą do walki niezliczone zastępy, ~~[illegible]~~ z granatami w rękach

~~1105~~ 1397 379

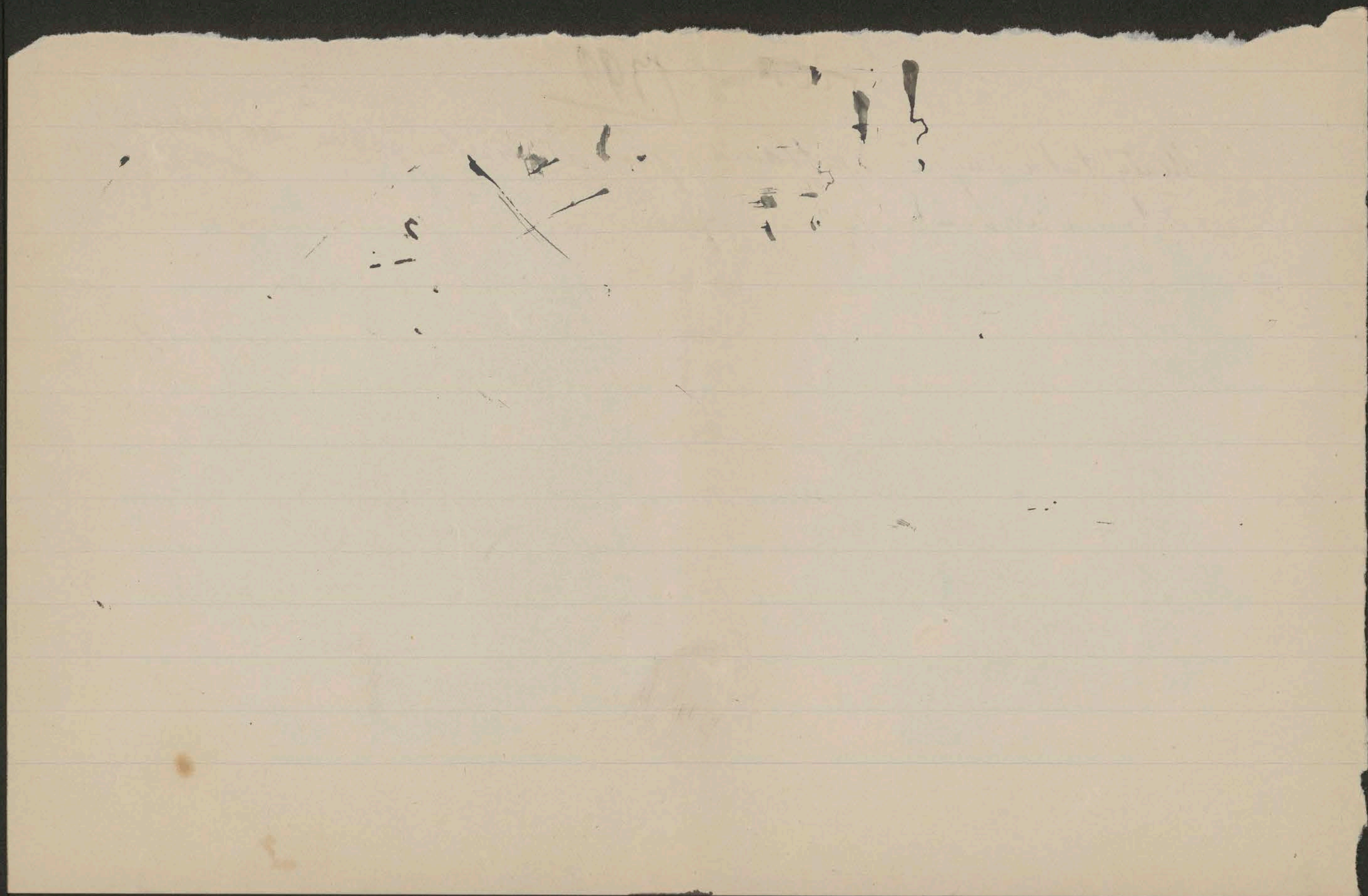
Kierują artylerią, która znowu celnie i niezmiernie strzela. — §
Angielscy i francuscy oficerowie znajdują się w szeregach. —
Rosyjskie sprawozdanie nadaje większe rozmiary porażce
austrjacko-węgierskiej armii i mówi, że wszystka ofensywa
dalej prowadzoną jest z ~~Mściwego~~ w kierunku Kowla
a pobity nieprzyjaciel ścigany jest. Stanowiska pod
Łuckiem zdobytemi zostały a miasto zajęte. — " Wynik
bojów od 4-7 czerwca na Wołyniu i w Galicji poczytany być
może z względu na powodzenie, jako zwycięstwo naszego
oręża. Powiodło się nam głęboko wtargnąć w
silnym nieprzyjacielskim froncie " || ~~Te~~ Pochodzące od hr. Tiszy
~~Te nadeszło~~ wiadomości ~~w~~ ciekawe są z punktu

nadają rozmiary powagi. Armia austryjacko-węgierska
stracić miała czterdzieści tysięcy ludzi, siedemdziesiąt
sześć dział, parę set karabinów maszynowych, dużo amunicji
lokomotyw i zapasów.— Na pomoc wysyłają rezerwy i zapewniają. Że
przybędą niemiecki dowódca Linsingen na czele stu ośmiudziesięciu
tysięcy żołnierzy.—
~~Tak~~ Toskańscy arcyksiążęta Józef Ferdynand i Piotr Ferdynand mieli znowu
błędy popełnić.— Pierwszy miał niepotrzebnie rozpocząć ofensywę. Drugi
spóźnił się o dwie godziny. ~~Dotąd nie[illegible]~~

~~1201~~ 1799 381

Miały takie miejsce spotkania pod Dünaburgiem - na froncie Hindenburga —

382

~~1200~~ 1400

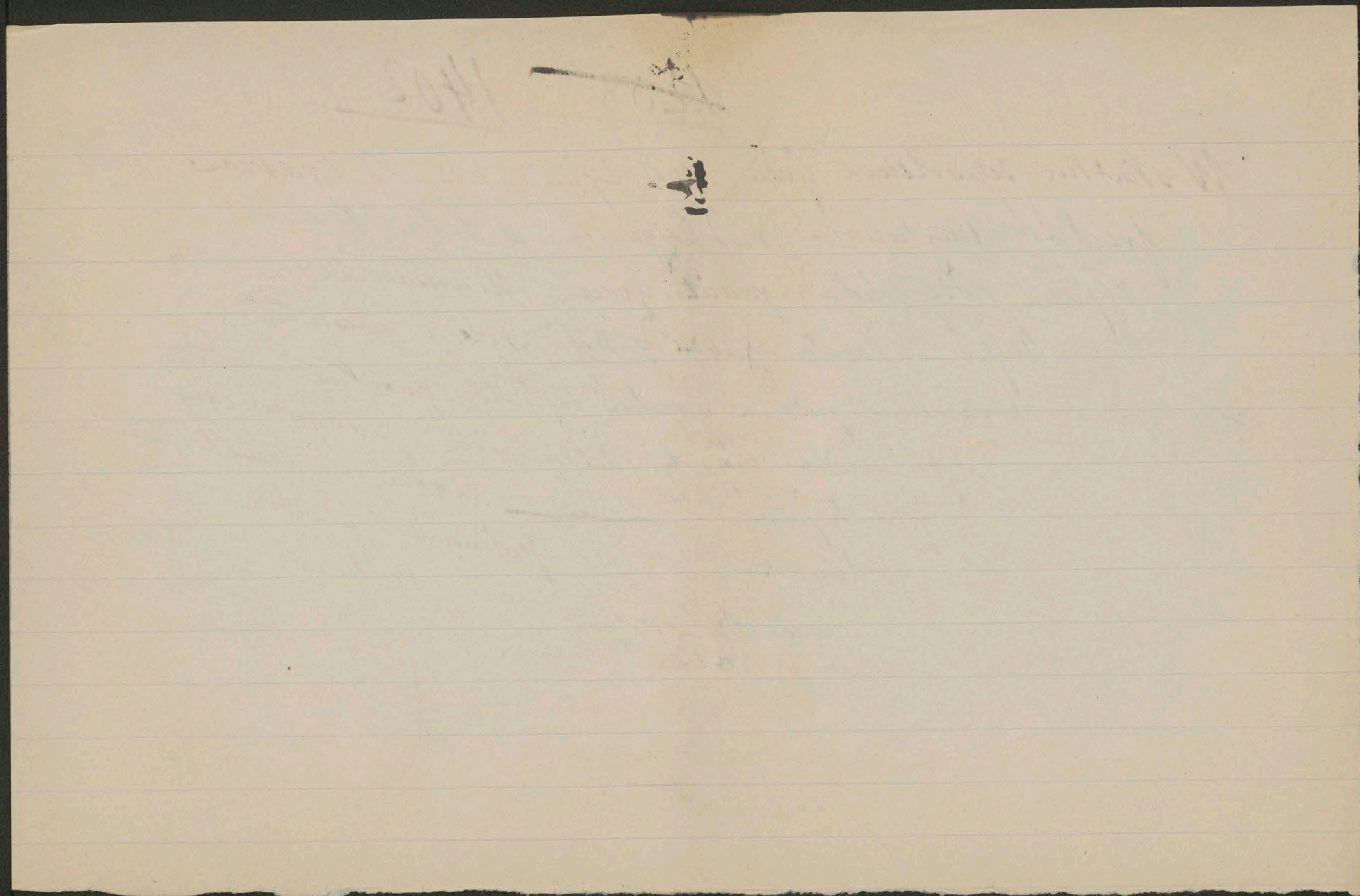
Niemcy którzy raz już zajęli byli opancerzony fort Vaux następnie opuścili go, dnia 7. zdobyli go całkowicie wraz z licznemi działami i dalsze odnieśli powodzenia, co zdawał się przewidywać cesarz ~~Wilhelm~~ — Również zdobyli na Anglikach górskie okolice na wschód i południowy wschód Ypern.—

~~1207~~ 1461 383

W ubiegły wtorek republikanie zażądali wiadomości o wojennem położeniu i o zapewnieniu narodowego terytorium; socjaliści przyłączyli się do nich a usposobienie zgromadzenia było takie, że prezydent ministrów Salandra ~~z tej~~ przystąpił poniewoli; zmuszonym był obiecać ~~oświadczenie~~ że w poniedziałek 12 przystąpi do rozprawy ~~oświadczenie~~ o wojennem położeniu i ogólnej polityce. Salandra rzekł „Wprawdzie trudna jest wojna, jak to zawsze przewidzieć można było. Nieprzyjaciel silnym i dzielnym jest, przecież nie ma prawa kraj niepokoić!“ –

~~1208~~ 1402

W skutku zezwolenia Grecji na zajęcie przez Bułgarów greckich miejscowości, rząd angielski a także francuski rozpoczęli ścisłej blokady przeciw Grecji. Mianowicie Anglia zakazała wywozu do niej węgla i powzięła zarządzenia przeciw greckiej żegludze i greckie statki handlowe mają być zatrzymane i niedopuszczane do greckich portów. Porozumienie żąda na demobilizacji greckiej armii. Briand potwierdził w izbie użycie ostrych przeciw Grecji środków.

~~1209~~ ~~140~~3 38~~8~~5

Ze strony angielskiej witają przeważnie wynik bitwy pod Skagerrak w ten sposób, że niemiecka flota uniknęła zniszczenia, ucieczką.

Najdalej posunął się Churchill który twierdzi że bitwa jest pomyślnem dla Anglii zdarzeniem, bo przekonała raz na zawsze o wyższości angielskiej floty nad niemiecką. Na co odpowiada

~~Biuro Wolfa~~ Biuro Wolfa że pokazuje się iż aby ~~[illegible]~~ stwierdzić wyższość swoją, potrzeba klęski.—

Kanclerz Bethmann rzekł w parlamencie o bitwie pod Skagerrak:

„Wiemy dobrze że Anglia tem nie jest ~~zwyciężoną~~, jeszcze zwyciężoną ale jest to wskazówką naszej przyszłości w której Niemcy także na morzach wywalczą dla siebie zupełne ~~ap~~ równouprawnienie a zarazem dla małych narodów trwałą wolność morskich dróg dziś zamkniętych przez angielskie samowładztwo— Jest to jasne i obiecujące światło, które na przyszłość rzuca dzień 1go czerwca!!—

~~1210~~ 1484 386

Wyjście morza. Ale bitwa pod Skagerrak ma znamię obecnej wojny w której walki i zwycięstwa pozbawione są rozstrzygającego znaczenia — Cesarz Wilhelm przemówił we Wilhelmshaven do uczestników bitwy pod Skagerrak w pełnem poczucia odniesionego powodzenia i nawet podniośle, rzekł iż zapisali nowy rozdział historii świata; niemiecka flota ~~była~~ była [illegible] w stanie pobić przeważną angielską flotę i dokonała tego świętego czynu właśnie wtedy kiedy nieprzyjaciel ~~[illegible]~~ słabnące i kiedy nasi pocztą z walką pod Verdun i kiedy wojska sprzymierzone spadły z góry na głowy Włochów i wrażą jeszcze dalej odpychają — Na wszystko był świat przygotowany ale nigdy na zwycięstwo niemieckiej floty nad angielską. Początek zrobiony — Nieprzyjaciel trwogę odczuj w Rosjach ~~[illegible]~~

~~12/VI~~ ~~4/VI~~ 05 387

Urzędowo doniesiono z Londynu 5go czerwca „Głównodowodzący wielkiej floty donosi, iż mnie z wielkiem ubolewaniem zawiadomić, że wojenny statek Hampshire na którym lord Kitchener ze swoim sztabem ~~na pokładzie~~ w drodze do Rosji ~~[illegible]~~ znajdował się, ostatniej nocy na zachód Orkneyskich Wysp, zatopionym został, przez minę albo ~~[illegible]~~ torpedę. Morze było bardzo wzburzone. Jakkolwiek natychmiast wszelkie możliwe kroki przedsięwzięte ~~[illegible]~~ zostały, dla niesienia śpiesznej pomocy, mało jest, jak się obawiają, nadziei aby ktokolwiek uszedł z życiem!! –

Późniejsze wiadomości nie pozostawiły wątpliwości o utonięciu lorda ~~[illegible]~~ Kitchenera z całym sztabem. – ~~Nie wiadomo~~ Jeżeli jest to działem podwładnych niemieckich [illegible] podniosą to Twoi a mają mieć w niem udział dwie

~~23~~

~~Dziś~~

~~Jest~~ ~~na vazie~~ ~~dzieleniem się skórą niedźwiedzia~~ nie ubitego —

~~Wendę, na vazie, jest to dzieleniem się skórą nie ubitego niedźwiedzia~~

~~31 Stycznia~~

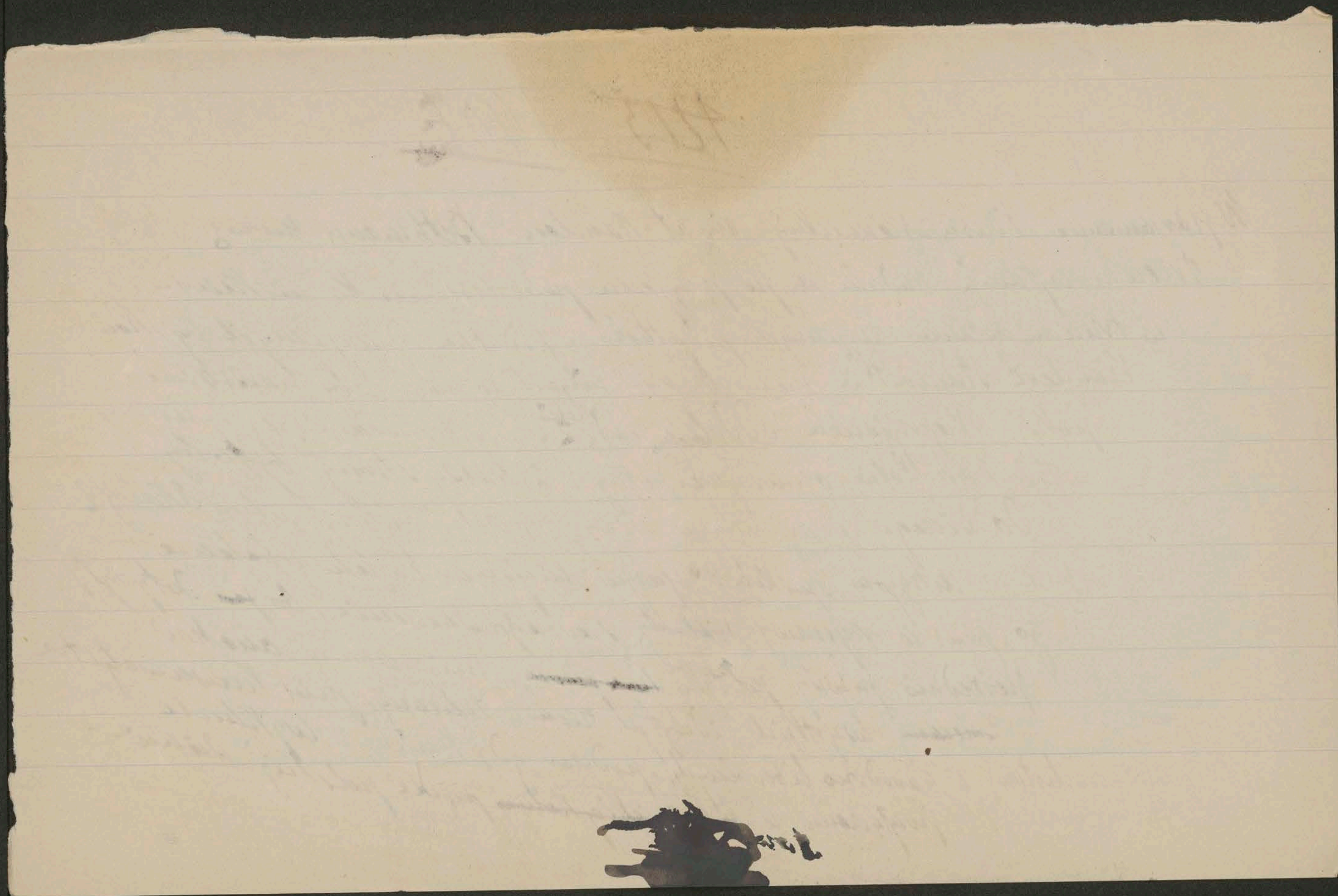
znaczenie z Dawenia, gdyż pozwoli przypuścić że Niemcy zawiadomieni byli o podróży Kitchenera, a świadczy będzie, że Anglia ograniczona jest w swoich na morzu ruchach i wystawiona na dotkliwe niespodzianki.–

Strata Kitchenera pozbawia ję dzielnego dowódcy który zdobył sobie sławę, wprawdzie w egzotycznych krajach i walkach z podrzędnemi lub niewielkiemi nieprzyjaciółmi.– W obecnej wojnie nie odznaczył się czy też nie miał sposobności odznaczenia się na polach bitew, gdyż w początku piastował tekę ministra wojny. Miał być przecież znakomitym organizatorem i za jego wpływem zaprowadzoną została ogólna, przymusowa służba wojskowa.– Należał do ~~[illegible]~~ nielicznych przed obecną wojną zwycięskich dowódców.– Widziałem go także we Wiedniu i ~~[illegible]~~ znaczący wygląd i varjeden. Miał ~~w całem tego słowa znaczeniu~~ marsową postawę. Dziwnie okrutny, ~~[illegible]~~ bezlitosny wyraz oczów. Wszystkie znamiona silnej, bezwzględnej woli, przed niczem nie cofającej: ~~Pierwowzór angielskiej rasy~~ ~~ani~~ człowiek–jak ~~anglo saksońskiej rasy~~ i Dowódca – z doby krwawych bojów. ~~Pierwowzór angielskiej~~ Pierwowzór wielkobrytańskiej rasy, jej w historii przeznaczenia.– Asquith objął tymczasowo ministerstwo wojny. Robertson został naczelnikiem głównego sztabu.

~~1215~~ ~~1407~~ 389

W parlamencie Rzeszy Niemieckiej miał Kanclerz Bethmann mowę przy trzecim czytaniu budżetu, po przyjęciu przez izbę wielką większością w trzecim czytaniu wojennych podatków i podatku od wojennych zysków – Kanclerz oświadczył że niemiecki rząd uczynił co mógł aby nawiązać pokój. Nieprzyjaciele oddalili nas wtedy ze szyderstwem i urąganiem Stąd każde dalsze oświadczenie pokoju z naszej strony byłoby do niczego i wyszłoby na złe –– Potem wytoczył silną skargę przeciw intrygom, spiskom i agitacji mającym na celu obalenie go, przez co rozprawy nabrały ~~[illegible]~~ szczególnego znaczenia, bo ~~[illegible]~~ dotyczyły pośrednio przyszłej polityki ~~[illegible]~~, mianowicie aneksji ~~zalecanej~~ wszystkich zdobytych ziem, zalecanej przez konserwatystów nationalistów i narodowo liberalnych, podczas gdy Kanclerz wyklucza działa–

przystępowaniem w ogóle ~~[illegible]~~ ~~jakiej [illegible]~~ pięści politykę

~~1214~~ ~~1405~~ 390

Rzecz ze żadnej strony wypowiedzianą nie była, ale tkwiła w rozprawach
i o nią rozchodziło się także. Wobec wydawna ~~tlejącego~~ spisku, Kanclerz
zwrócił na parlamentową wytoczoną ~~przeciw niemu~~ wojnę, na zarzuty
miękkości i braku poczucia państwowego interesu, na oskarżenia
z powodu zbliżenia się do socjalistów, a nawet zdrady interesów stanu.
i rzekł „Nie ~~szukałem schronienia~~ szukam schronienia w jawności,
ale te roboty pociągam przed jawność". Konserwatyści
że do tej roboty poczuwają się narodowo liberalni i Bassermann i
najlepszy dowód, że ich przywódcy ~~odpowiadali~~ Bassermann ~~twierdzi~~
hr. Westarp odpowiedzieli Kanclerzowi i ponieważ parlamentu,
usprawiedliwiali aspiracje przeciw niemu parlamentu, oświadczył, że
Przy czem zauważyć należy, że Bassermann
jego stronnictwo żąda zwłaszcza aby Bałty i Flamandy
pozostali własnością germanizmu. O polskich ziemiach
nie wspominał, aby mogło wskazywać, że nie obstaje ~~ex~~ przy ~~Żeromskim spisek do te~~
~~przy~~ ich aneksji lub nie chciał teraz poruszyć przedmiotu

Spisek ~~zewnętrzny~~ ~~1217~~ 1409 391

Jeszcze Kanclerzowi zarzucano ustępliwość wobec Stanów Zjednoczonych mianowicie w zastosowaniu podwodnych łodzi. — Kanclerz odrzekł, że wśród zadań stoi izba przed aktualną w treści czytania budżet kanclerstwa i spraw zagranicznych oraz inne pozycje. — Deputowany v. Payer rzekł: „To o nic innego nie idzie jak o zwalczenie Kanclerza. Kanclerz uciskowaniu doprowadziło do dziwnych objawów. Kanclerz wypowiedział bezgraniczne zaufanie Rządu i Rzeszy związkowych rządów i całego niemieckiego narodu z małymi wyjątkami".

Socjalista Gradnauer zauważył, że za temi paszkwilami stoją wszystkowe, potężne koła wprawdzie liczebnie nie ~~licznie ale~~ znaczne ale pieniędzmi, ostańcy i stanowiskami.

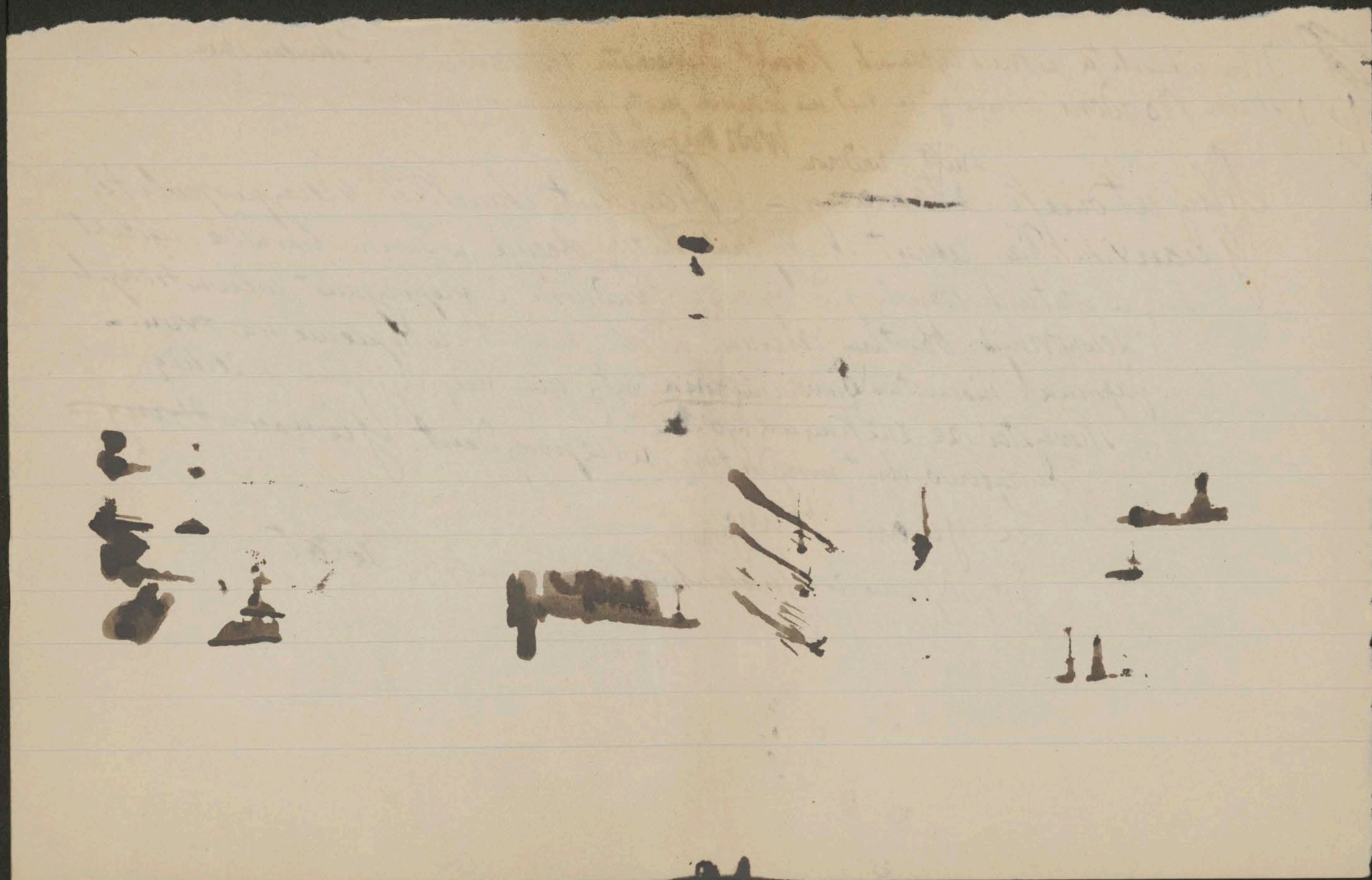
Kanclerz między innemi rzekł: „Nie mogą w tej wielkiej wojnie, żyć bez optymizmu" — znaczące. —

Eulogius?

Br.	Fleiß	Milch	Löwenthal
4	4	3	
3	5	3	
8	3	4	
3	4		
6	3		
4	3		
	4		
28	26	10	

1410 Izba uchwaliła w trzech czytaniach kredyt dwunastu miliardów.- Sekretarz stanu skarbu Roedern oświadczył że rząd nie wniesie piątej, nowej wojennej pożyczki przed sierpniem. 392

Silny ustrojnik zżyty z wojskiem ~~[illegible]~~.- Wódz niepospolity Prezydent chińskiej rzeczypospolitej Yuanschikkai umarł. Najznakomitszy obecnie w swym narodzie, uginał się w ostatnich czasach pod ogromem trudności i nieprzyjaciół wewnętrznych i zewnętrznych. Obwołany cesarzem, odłożyć musiał wstąpienie na tron.- Japonia i mocarstwa porozumienia były mu nieprzyjazne i zechcą skorzystać ze zniknięcia go.- Tymczasowo objął prezydenturę wiceprezydent ~~Yüan-Hung~~ Li Yüan-Hung. Jest podejrzenie że Yuanschikkai otrutym ~~został~~.-

~~1217~~ 7411

393

Proces Kramarza zakończony, skazaniem go oraz posła do Rady-Państw. Dr Rasina, za zdradę stanu i zbrodnię przeciw zbrojnej sile państwa, na śmierć. Skazaniem na śmierć, za zbrodnię szpiegostwa, buchaltera Zamazal i sekretarza Nar-Lit Cervinka. Obrońcy wnieśli zażalenie nieważności do wyższego sądu wojennego.

~~Kramarz zachowaniem się swojem wszystko osiągnął na [illegible] siebie Kramarz [illegible] wyrządził szkodę [illegible] narodowi. Jest to zaiste jeden dowód więcej [illegible] że do olbrzymich wypadków, mało mamy [illegible] wielkiej polityki.~~

~~1218~~ ~~14~~12 394

Urzędowe ogłoszenie brzmi „Zarządzeniem głównodowodzącego armię z 5 Czerwca b.r. wojskowe gubernatorstwo Lublina rozciągniętem zostanie na powiaty Chełm, Hrubieszów, Tomaszów a przez to obwód Polski (zajętemi ~~[illegible]~~ ~~byłego~~ byłej guberni chełmskiej wraz z częściami Kongresowej Polski przez austryjacko-węgierskie wojsko złączony będzie ~~[illegible]~~ ~~zostanie~~ (w) jedną administracyjną całość". Przez to zarządzenie, dawne oderwanie z jęczeniem polskiego narodu, ~~[illegible]~~ które odczuł był jako policzek przez Rosji chełmskiej guberni od Polski, unieczynnionem zostało".

Bardzo słuszne i rozumne zarządzenie, ~~które~~ oparte na historji i istotnym obecnym stanem rzeczy. — Zestawiając je z niedawnem uznaniem monarchy dla polskich legionów dopatrzeć się należy zrozumienia ogólnej sprawy polskiej i jej dla habsburgskiej monarchji znaczenia. — Przy czem wytwarza się pewne ~~to~~ współzawodnictwo między niemiecką i austryjacko-węgierską okupacją w Królestwie Polskiem w pozyskiwaniu sobie Polaków. Niemcy bowiem wyprzedzili Austro-Węgry w polskim, narodowym kierunku i w narodowych instytucjach. — Stąd też tutaj teraz gorliwe zajęcie się ukształtowaniem

~~1219~~ 1413 395

się polskich sfery oraz austryjacko-węgierską aneksję, która miała także i na
Węgrzech pozyskać uznanie, którą z hr. Tiszą nie małym przeciwnym
Jasnem jest, że polska sprawa obróci się na korzyść habsburgskiej
monarchii, albo obrócić się musi przeciw niej. — Na jej korzyść
obrócić się może tylko aneksja Królestwa Polskiego. Powiedziałem
to naszemu ambasadorowi w Berlinie ks. Gotfrydowi Hohenlohe
i dodałem, że przekonany jestem że tak dobrze wie o tem jak "Stawiam się!!"
ja, na co odrzekł: "Stawiam ~~stawać się być przekonanym~~
Rozporządzenie o Chełmszczyźnie nie jest po myśli tutejszych ukraińskich przywódców
którzy upominają się o nią dla przyszłej Ukrainy. — Ja w uległych kontaktach
Ks. ~~[illegible]~~ Konrad Hohenlohe minister ~~[illegible]~~
przebywa ciągle w cudzoziemskich sferach. — zapewniał wszędzie i we
spraw wewnętrznych, który przy objęciu teki teraz ~~[illegible]~~
że przekona, że żadnej słabości nie stanie się widzącym wobec Rusinów uprzywilejować. Mówi
wszystkiem popiera ich nieusprawiedliwione żądania i stawia ~~[illegible]~~ ich to się nazywa sprawiedliwością
że chce tylko sprawiedliwości dla Rusinów, nie pomny że dla Polaków. —
dla Rusinów jest zwykle tylko niesprawiedliwością

~~1220~~ 141~~4~~ 396

Naczelne dowództwo armii nie zatrzymało się na dobrej drodze.
i wydało do Wojskowej Jeneralnej Guberni w Lublinie rozkaz
popierania wskrzeszonej w Królestwie Polskiem Macierzy szkolnej;
Rozkaz jest uzasadniony ~~antyrosyjską polską polityką~~ i przychylnością
dla polskiego narodu i jego kultury.-- Te rozumne zarządzenia
są w znacznej mierze ~~są~~ owocem starań i zabiegów ministra Ugrona Istvána ~~za~~ na dobre
powierzone polskie sprawy w ministerium spraw zagranicznych
i jest przekonanym i gorliwym zwolennikiem przyłączenia
Królestwa Polskiego

10ᵒ Czerwca

LXXXV

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

17° Czerwca 1916 r

An Seine des Herrn

397

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates ꝛc. ꝛc.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

1419–1446

~~Krakau.~~

CXXXV

398

Dalsza rosyjska ofensywa na
Wołyniu, Bukowinie i Galicji
Hr. Tisza o olbrzymiej bitwie.
Ciężka porażka wcale nie rozstrzygająca.
Wołyński front i galicyjski front. –
Arc. Józef Ferdynand osamotniony – ~~[illegible]~~ bombardowany –
Legiony polskie. Czerniowce ~~[illegible]~~ i
~~Dali~~ Walka nie zakończona. Opór
austrjacko-węgiersko-niemiecki –
Brusiłow ogłoszony wielkim wodzem. –
Dymisja gabinetu Salandry. – Blokada
Grecji. – ~~Autonomia~~ Samorząd ~~[illegible]~~ dany tym
w obszarze Królestwa Polskiego
przez Austro-Węgry. Memoriał
Koła Polskiego. – Hr. Juliusz Andrassy
i hr Albert Apponyi o sprawie
polskiej co dzieje się węgierskim

Oświadczenia ~~odczytane~~ bar. Buriana
odczytane w sejmie węgierskim --
Mowa hr. Tiszy o ogólnem wojennem
położeniu i rosyjskiej ofensywie --
O politycznem położeniu -- Oświadczenie
hr. Tiszy w sprawie polskiej --
Gospodarcza konferencja porozumienia
w Paryżu -- Asquith o bitwie
pod Skagerrak. Hampshire
z Kitchenerem natrafił na
minę

17 Czerwca

~~1221~~ ~~1415~~ 399

E XXX ~~IV~~

Na całym froncie wołyńsko-galicyjskim zajęte rozwinęły się dalsze walki. —
~~Około Okna~~ Austryjacko-węgierskie wojska pomosty powarzyły
nad dolną Strypą. Silne rosyjskie zastępy po zawziętej
walce wyparły nasze wojska ze wschodniego na zachodni
jej brzeg. Zdobyty przyczółek mostowy Koryszcze —
Rosyjskie sprawozdanie stanowisko przybyłe nad
Prypeć niemieckich wojsk które rosyjskie
stawiły opór —
Dnia 10 czerwca austryjacko-węgierskie wojska ~~Strypa~~ ~~Strypy i przeszły~~
wyparły Rosjan ~~ze zachodniego brzegu~~ Których ~~się~~ pozostały ~~ich~~ byli na
~~i ten na drugi brzeg~~ lewym brzegu Strypa, na prawy. — W północnej Bukowinie Rosjanie przyjęła
bardzo przeważające siły ~~sprowadzały~~ Spowodowały odwrót austryjacko-węgierskich wojsk. —

~~1222~~ ~~14~~16

400

Prezydent Poincaré przesłał cesarzowi Mikołajowi powinszowania z powodu porażki zadanej nieprzyjacielowi na Wołyniu i w Galicji.

Austryjacko-węgierskie i niemieckie wojska ~~pod Bothmerem~~ ~~odparte 12. I w~~ gen. Bothmera odparty 12 tego miesiąca wszystkie oddziały posuwające się z Buczacza i wzięty do niewoli 1800 ludzi. Na północny zachód Tarnopola walczono ze zmiennem szczęściem.— Rosjanie wkroczyli 13 do Sadogóry, Śniatyna, Horodenki. Na Wołyniu doszło do ~~Tarnopola~~ ~~...~~ Torczyna i sforsowali się nad Styrem około Sokola, ~~...~~ nieprzyjaciela lecz odparci zostali. Hr Bothmer odparł uderzenia nieprzyjaciela nad Strypą, na zachód Przewłoki. W Podhajcach aeroplan niemiecki pokonał wojsko; ~~idzie~~ i wziął do niewoli kierownika oraz francuskiego oficera który mu towarzyszył.— Zacięte walki stoczone były ~~w ...~~ ~~ciągu~~ od Tarnopola do Dubna - na całym froncie.

~~1223~~ 1417

401

Austryjacka - węgierska jednostka też zatopiła pomocniczy krążownik włoski Principe Umberto z wojskiem na pokładzie. ~~na~~ w dolnym Adriatyku

~~1224~~ 1418

402

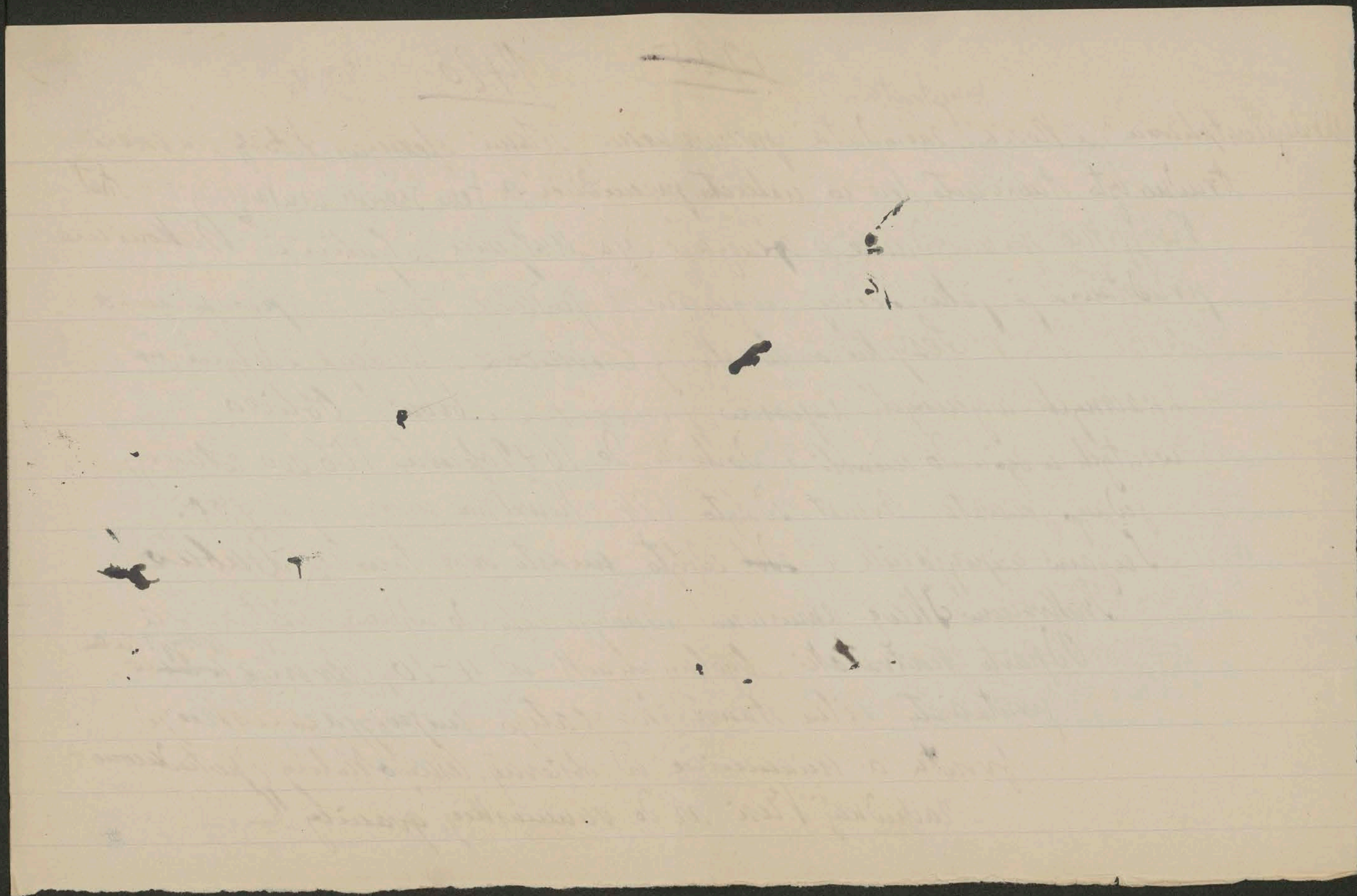
Na żądanie rządowego stronnictwa ~~pracy~~ narodowej pracy, rzekł hr. Tisza ~~z~~ „Na północno-wschodniem polu walki; wre olbrzymia bitwa, w której powiodło się nieprzyjacielowi, w niektórych odcinkach, pewne odnieść korzyści. Nie należy temu przeczyć. Ten epizod znika wobec wielkich wypadków od początku wojny. O ile danem jest ~~trzeba~~ wogóle spojrzeć ludzkiem przewidywaniem w przyszłość, mogę, z pewnością twierdzić, że cały ten epizod nie wywrze znacznego wpływu na ~~wynik~~ wynik"

Pomimo zapewnień pewnem jest, że ~~ostatnio~~ ~~odciągnięto~~ ostatniemi na z Wołynia i Galicji ~~wojsko dla~~ zbrojne siły, dla wzmocnienia ofensywy we Włoszech.— Tłomaczy to temi, że zaciągnąć trzeba było niebezpieczeństwo nad Isonzo, grożące Gorycji i Triestowi.— Popełniono ~~prz tem~~ ~~pod tem~~ błędy na froncie wołyńskim, których przyczynę głównie ~~jak twierdzą~~ — usunięty został ~~[illegible]~~ Arc. Józefowi Ferdynandowi. Ten ~~[illegible]~~ z dowództwa i znajduje się ~~[illegible]~~ w Salzburgu.—

~~Jeneral~~ W jego Korpusie były rażące zaniedbania i nieprzystojne obyczaje, rozluźnienie, ~~[illegible]~~ brak wszelkiej z jego strony baczności i gorliwości. Jenerał Liesingen nader surowo postąpił. Zachowanie się Arcyksięcia a gdy ten ~~przypomniał mu~~ że ~~mówi~~ odparł, iż zapomina że mówi do członka cesarskiej rodziny jenerał rzekł, iż nie zapomina, ale wie iż Arcyksiążę jest ~~[illegible]~~ pod jego dowództwem, jego podwładnym i winien go słuchać. Bezpośrednio nadszedł rozkaz aby Arcyksiążę złożył dowództwo i ten wyjechał w Kwietniu Wiednia z bratem, podobnie we wesołem ~~w~~ towarzystwie kobiecem.— Ten Arcyksiążę już dwa razy popełnił był błędy, co jednak nie spowodowało było jego usunięcia, twarz spokojnego.—

~~1225~~ 14~~8~~20 409

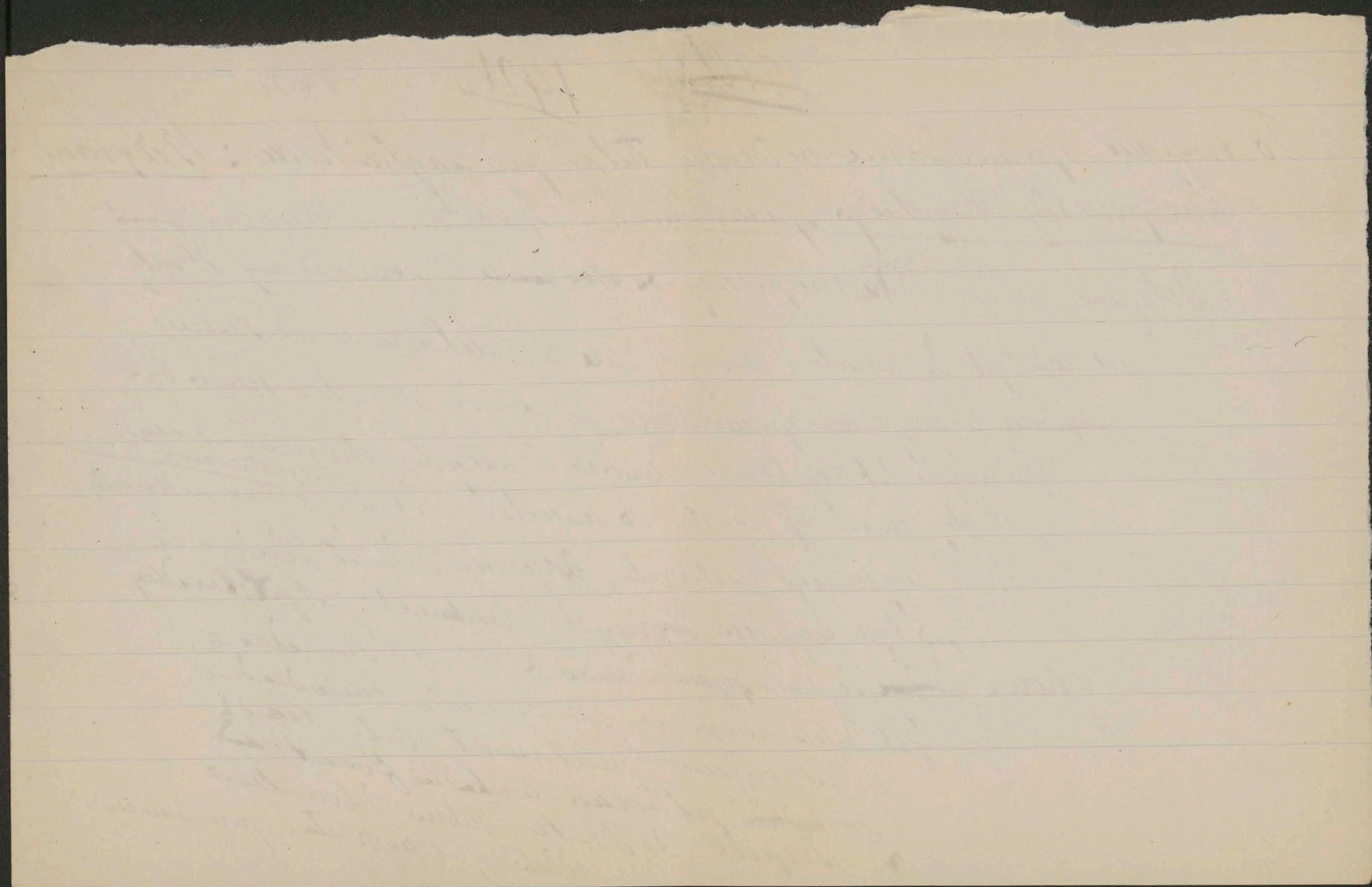
Nie ulega wątpliwości, że Rosja przygotowała zawczasu przeważnemi siłami ofensywę, której naprawę trudno było stawić oto, lecz co należało przewidzieć a tem samem uniknąć ciężkich strat.
Rosyjskie sprawozdanie o ofenzywie na Wołyniu, w Galicji i Bukowinie przedstawia ją jako szereg zwycięstw i podnosi zwłaszcza powodzenia armii jenerała Leszyckiego w okolicy Czerniowiec. Opisuje zdobycie ~~ba~~ znacznych wojennych zapasów, prowiantów i broni. Oblicza wziętych w ogóle do niewoli i dochodzi do 1649 oficerów 106.000 żołnierzy jednego jenerała. Armat zdobyto 124, karabinów maszynowych 180. Ścigano nieprzyjaciela i ~~zdo~~ zdobyto miasto oraz twierdzę Dubno. Przekroczono Ikwę, zmuszono nieprzyjaciela do oddania Młynowa. Odparto kontrataki. Ogólny wynik od 4–10 „ Armie ~~[illegible]~~ rosyjskie przełamały silne stanowiska całego nieprzyjacielskiego frontu a mianowicie od obszernej, leśnej okolicy, południowo-zachodniej Rosji, aż do rumuńskiej granicy!! –

~~1226~~ 1427

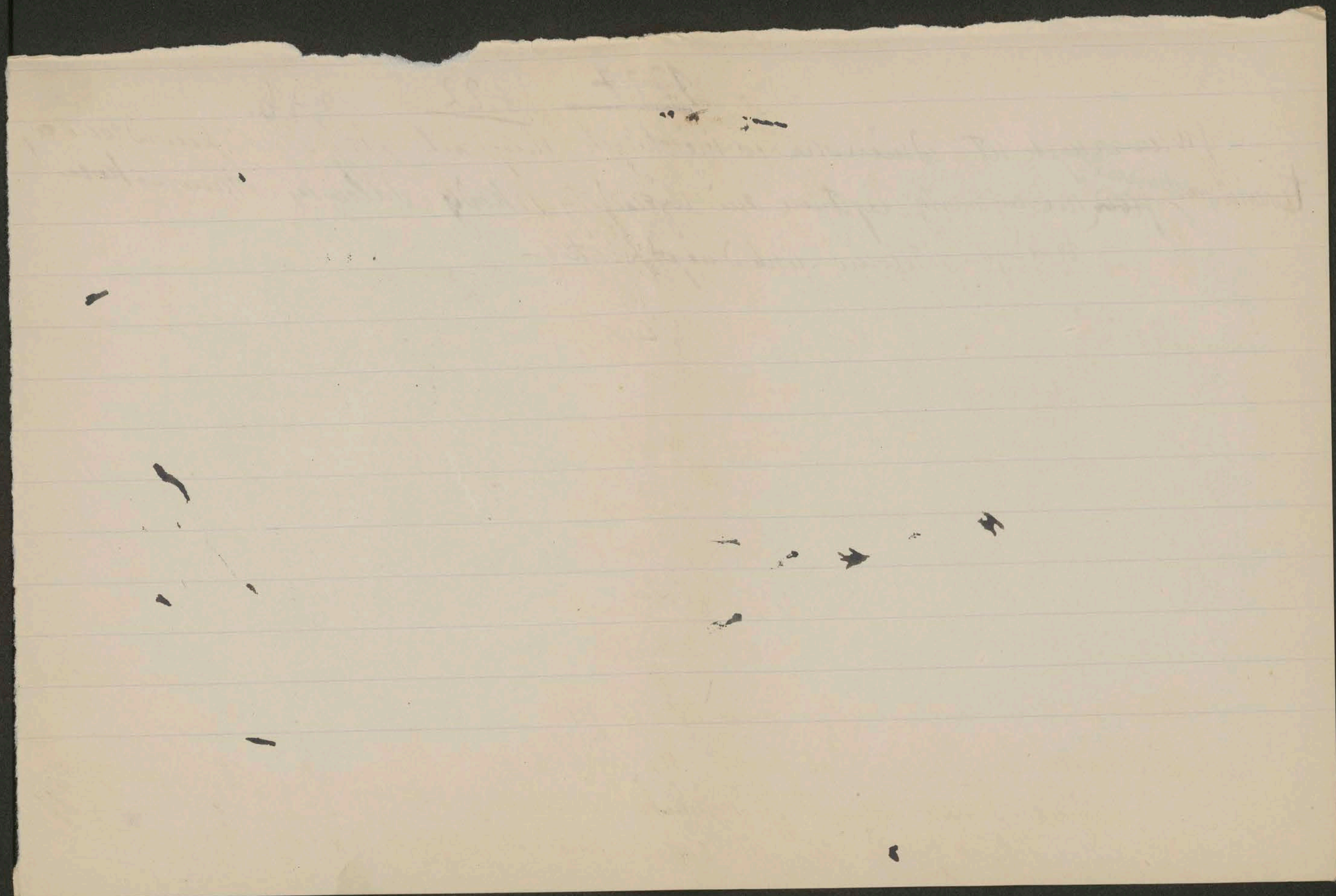
405

To wszystkie sprawozdanie ogłoszono tutaj pod nagłówkiem: Niedorze=czne przesady wszystkiego sprawozdania. Sprostowanie rosyjskie ~~jest~~ dotyczące jest, mianowicie nie przeczy ~~że~~ ~~stra~~ ~~nasze~~ że ponieśliśmy straty we wziętych do niewoli i rannych ale że dalekimi są od sumy zapisanej w rosyjskiem sprawozdaniu, podczas gdy rosyjskie muszą być podwójnie lub trzechkrotnie większe od naszych. Nie wiadomem ~~mianowicie~~ sprostowanie jest aby jenerał był wzięty do niewoli. — Przyznaje stratę wojennego materiału, zapasów i dział, dodaje że i pod tym względem ~~ob~~ rosyjski obrachunek jest ~~prz~~ przesadny. Mówi, ~~dodaje~~ że nasze sprawozdania z 12 i 13 zaświadczają, jak dalece niezgodnem jest z prawdą twierdzenie że nieprzyjaciel przełamał cały nasz ~~od~~ ~~wschodni~~ jest północno-wschodni front od Prypeci do Prutu. Dubno dobrowolnie oddaliśmy bez wystrzału. Zgromadzeniem

~~1227~~ 1422 406.

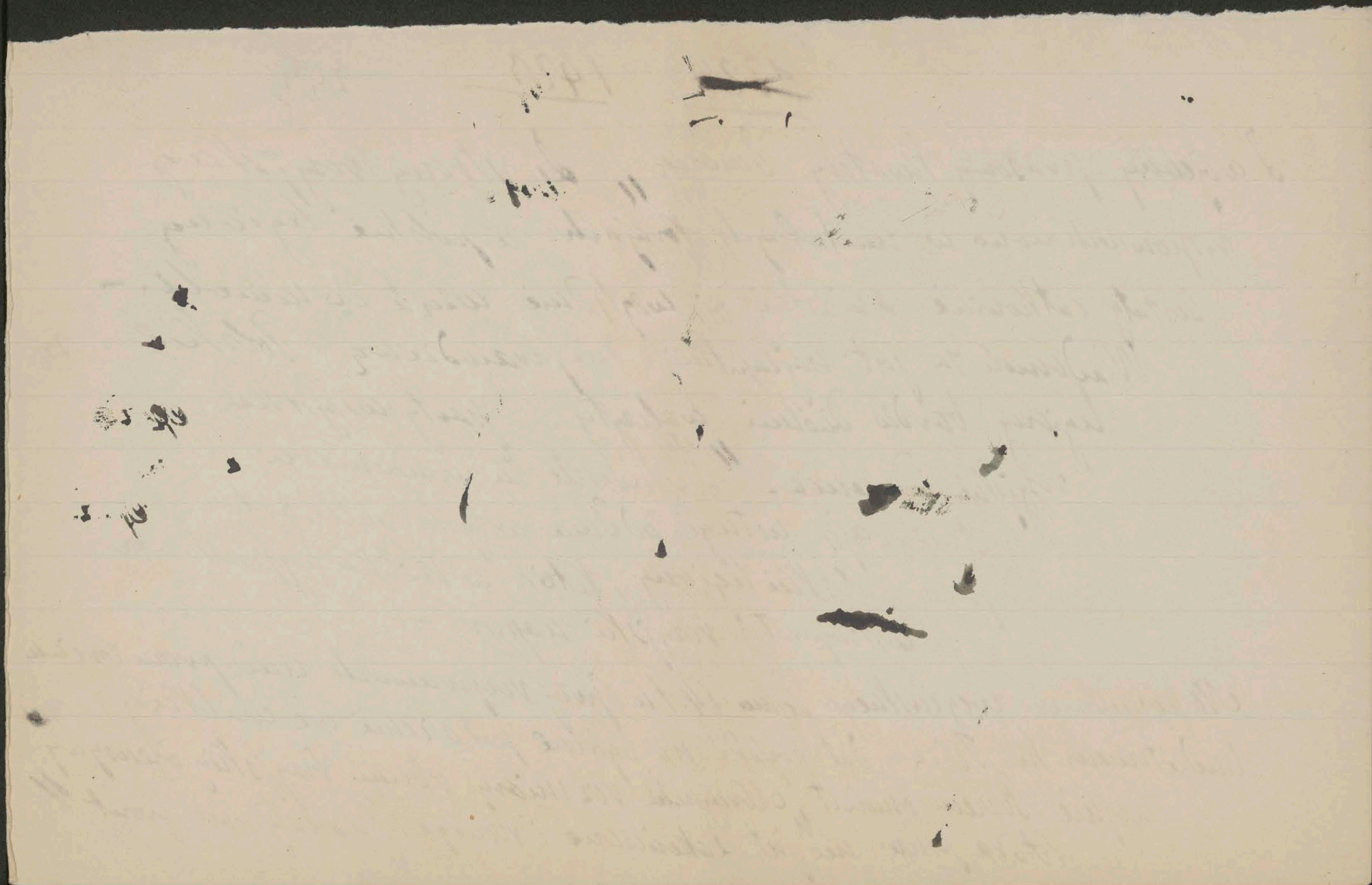
przeważnych szt. zniesiono w niektórych miejscach wszystkie przedzenia, twierdzi sprostowanie, ~~który~~ nie wywarły wpływu ani wyrządziły szkody dalszym stanowiskom naszego piętrowo-wschodniego frontu.–

~~1226~~ 1423 407

Z wojennej prasowej kwatery donoszą „Ze strony rosyjskiej rozpowszechniono w neutralnych krajach, że polskie legiony zostały całkowicie zniszczone, względnie wzięte do niewoli.– Wiadomość ta jest najzupełniej nieprawdziwą. Polskie legiony bardzo dzielnie walczyły i odparły wszystkie rosyjskie uderzenia." Nadeszłe tu wiadomości potwierdzają usługi oddane w tych walkach przez polskie legiony, które w kilku wypadkach powstrzymały rosyjski napór.–

Na posiedzeniu węgierskiego sejmu 14. t.m. przy rozprawach nad prowizorium budżetowem hr. Tisza dał pogląd na ogólne położenie we wielkiej wojnie. Potem omówił olbrzymie rozmiary obecnej rosyjskiej ofensywy która jeszcze nie jest zakończona i rozciąga się na cały nasz front

1424 ~~[illegible]~~ ~~1220~~ 408

Dowat. ~~Musieliśmy~~ W dwóch punktach ~~uzyskała~~ ofensywa z naszej pozwolenia

Musieliśmy wyjść lewe skrzydło naszej bukowińskiej armii; armia nasza walcząca na Wołyniu została na całym froncie wyparta. – Potem powtórzył to co powiedział był na zebraniu narodowego stronnictwa pracy, „Potrzebne zarządzenia powzięte zostały, tak, iż mam podstawę wyrazić nadzieję, że ~~ten~~ poważniejszy ~~epizod~~ jest ~~to~~ epizod ~~epizodem~~ który nie wywrze trwałego wpływu na wypadki"

Niezaprzeczona jest ciężka porażka, znaczne straty. Są to losy ~~[illegible]~~ wojny, najczęściej zmienne. Jak daleko mogły tu wywrzeć wpływ błędy, później dopiero osądzić będzie można. – Dotąd te krwawe zdarzenia nie mają rozstrzygających znamion a nawet nowe zalanie przez nieprzyjaciela Galicji ~~nie jest~~ może być – tylko przejściowe=
=niem, albowiem zamiarem jest od dalszego przebiegu walki wcale na razie nie ~~[illegible]~~ bezwzględnie ~~[illegible]~~ poważniej. – We Lwowie słychać huk dział

~~1229~~ ~~1230~~ 1425

409

W dalszym ciągu Rosjanie przekroczyli około 15. tys. ludzi
Horodenka – Śniatyn. Gdzieindziej spotkali się z oporem. –
Od 10–14 Czerniowce były pod ogniem nieprzyjacielskich
dział. ~~Z~~ Ustawiczne walki toczyły się na przedmieściach, lecz
do 14" ~~nie z~~ odpartemi były. Miasto znacznie ucierpiało.
Do dnia dzisiejszego nie wiadomym tutaj jest dalszy ~~ich~~ jego ~~losy~~ los
oraz przebieg walki. – Pozycję z
Z całego frontu do ~~t~~ ostatniej chwili nic nowego ważnego nie doniesiono. Pozycja naprzód. –
za pomyślną uważać się rosyjska ofensywa nie postąpiła naprzód.
Mówią że straty w działach armii arc. Józefa–Ferdynanda
stąd pochodzą, iż Węgrzyn wysłał konie artylerii do
robót polnych w okolicy, pomimo iż przestrzegano go że mogłoby
to mieć złe następstwa. – Bardzo tu potępiają, powszechnie ~~nie~~ w armii, pomimo iż już
tego Węgrzyna przy dowództwie armii, poprzednio dwukrotnie popełnił był Obłędy a
jak nadmieniłem
Wszystko ~~nas~~ zapewne usunięto go teraz! – odznaczył się tylko wieszaniem ~~[illegible]~~ jakich takich ~~[illegible]~~ niewinnych. –

Tak nazwana bitwa pod Łuckiem ~~1427~~ 1426 410
jest ciężką klęską Austro-Węgier.—
W Rosji urządzają demonstracje na cześć jenerała Brussiłowa
prześcigają się w pochwałach i zowią go wielkim wodzem
Że wszystkich stron otrzymuje dziękczynne adresy.—
Porównują go z Napoleonem.

~~1232~~ 1427 411

Na posiedzeniu włoskiej izby 10. t.m., przy prowizorium budżeto-
=wem, uchwaliła większość 197 głosów przeciw 158 niezaufanie
do gabinetu Salandry.– Przed tem Salandra złożył sprawozdanie
o międzynarodowem i ~~w~~ wojennem położeniu. Zaznaczył że
gwałtowna ofensywa austrjacko-węgierska, dozwoliła
Rosjanom przedsięwzięcie [illegible] ~~la~~ uderzenie.– Zganił
niedostateczną obronę z włoskiej strony, stanowisk zdobytych
przez austrjacko-węgierską armię i nie dość silne
umocnienie ich.– Dodał, że krytyczna chwila jeszcze
nie minęła, jeszcze niebezpieczeństwo zażegnane
nie ~~całkiem~~ jest.– Przyznał że potrzebne są
wspólne, ogólne usiłowania aby kraj znieść mógł wszystkie
próby.– Jeżeli panowie nie mniemacie aby
rząd dorósł do zadania, to musicie spuścić
~~...~~ konstytucyjnemi środkami, ~~go~~ zwolnić
go!!–

~~1223~~ 1478 412

Po ~~przyjęciu [illegible] odmówieniem~~

Nastąpiło po tej mowie powzięte odmówienie zaufania rządowi. Oczekiwano przybycia Króla do Rzymu dla rozwiązania przesilenia. ~~[illegible] 12 czerwca~~ — Jakoż Król stanął 13go w Kwirynale i Salandra wręczył mu dymisję gabinetu, o czem zawiadomił izbę deputowanych i senat, uzasadniając dymisję głosowaniem izby w sprawie zaufania do rządu. Król — dodał — zastrzegł sobie rozstrzygnięcie — Tymczasowo gabinet zawiaduje bieżącemi sprawami i prosi izbę aby się odroczyła. Poczem prezydent zamknął posiedzenie —

~~127.4~~ 1429 413

Rada ministrów w Atenach uchwaliła dekret zwalniający dwanaście najstarszych roczników poborowych, która stoją pod bronią. – Stało się to po żądaniu mocarstw Porozumienia, demobilizacji. – Zachodnie mocarstwa wykonywują jednak dalej coraz ostrzejszą blokadę Grecji, która dotkliwie czuć się daje.

~~1435~~ ~~14~~36

414

Główne dowództwo armii wydało wojskowemu jenerał-guber=
=natorstwa w Lublinie rozkaz, zajęcia się udziałem polskiej
ludności w różnych sprawach, i ~~przez~~ przez wojskowych pociągnięcia ~~ew~~ jej
do odnośnej ~~do tej~~ pracy, najpierw w gminie, następnie utworzenia
~~rad~~ okręgów w radzie rad powiatowych ~~i zawiadało odnośnych~~
~~wnioskowi, znowu zdrowe, wytyczne zarządzenia~~ utworzenia
pod nazwą Rad Okręgowych, wreszcie utworzenia
we wszystkich miastach Rad Miejskich. Wszystkie te instytucje
powstać mają z wyborów. Główne Dowództwo, zażądało
odpowiednich od jenerał-gubernatorstwa wniosków i
wzmocnienia uznało przy tym rozkaz ~~potrzeby~~ zjawienia wzmocnienia
zaufania między c.k. zarządem wojskowym a
mieszkańcami naszego obszaru okupacyjnego a to
przez przyznanie ludności polskiej [illegible]
„Pani" ~~znaczne~~ znowu zdrowe wy=
=tyczne zarządzenie–

~~1230~~ ~~1119~~ 31 415

W myśl uchwały Koła Polskiego polityczna jego Komisya
sporządziła memoriał o politycznych stosunkach wytworzonych
~~przez~~ wojną w polskich krajach i z zasadniczem stanowiskiem
Koła Polskiego co do ~~w~~ polskiej sprawie. Memoriał napisany
przez prezesa Koła Bilińskiego przyjętym został ~~z~~
8-go t.m. przez polityczną Komisyę i 16 czerwca wręczony
przez prezesa ministrowi spraw zagranicznych
baronowi Burianowi i premierowi austryjackiego
gabinetu hr. Stürgkhowi. W memoriale polskiej
zwrócona jest uwaga na ścisły związek
sprawy z interesem monarchii austryjacko-węgierskiej
i wskazane środki które mogłyby doprowadzić
do pożądanego rozwiązania polskiej sprawy
oparte na na wypadkach dwudziestu dwóch miesięcy
w Galicyi i Królestwie Polskiem. —

~~1236~~ ~~1237~~ 1432 416

W rozprawach nad prowizorium budżetowem w sejmie węgierskim
hr. Juliusz Andrassy poruszył polską sprawę, w tym samym duchu
w jakim zawsze znakomicie zapatruje się na nią. Zaznaczył z
wielkiem uznaniem oświadczenie niemieckiego kanclerza, że
w razie zwycięstwa ~~[illegible]~~ Niemcy nie oddadzą Rosji Polski
Wyraził z ubolewaniem ~~zaznaczył~~ że rumuńska mniejszość dotąd o tem
Zrozumiałem jest że i my ~~[illegible]~~ jesteśmy zdania że nigdy Polska
nie może się ponownie dostać pod tyranię Rosji. Ale — i to
jest najdonioślejszem w mowie — musimy jednak pójść dalej
i oświadczyć, że nie zgodzimy się na rozwiązanie, które
Które by tylko nowy w rozbiór ~~[illegible]~~ dokonany na Polsce i że
nie możemy przystać aby raz jeszcze Polska podzieloną została
Mowca nie żąda od prezydenta ministrów odpowiedzi ale
poczytał za swój obowiązek, zaznaczyć, że odpowiednie oświadczenie
niezbędnie jest potrzebnem i im wcześniej tem lepiej. ~~gdyż [illegible]~~

1233 ~~Ale~~ wzmocniłoby nas a naszych braci polskich uspokoiłoby. — 1433 417

Hr Albert ~~hr~~ Apponyi z uznaniem stwierdził zadanie stony „Jeśli nam i sprzy-
= mierzeńcom powiedzie się panowanie Rusi wyprzeć z Polski, winno
to mieć znamię nie podboju ale wyzwolenia”! —
Przed rozpoczęciem rozpraw hr. Tisza odczytał oświadczenie wspólnego ministra
spraw zagranicznych Buriana w którem retrospektywny skreślił
pogląd na niedaleką przeszłość, zachowanie się Italii, natchnione
rosyjską polityką i poparł dowodami i dokumentami zawarcie
przez kanclerza Bethmana Anglii, parcie do wojny i wywołanie jej ~~i przygotowanie~~
~~jej~~ i całe postępowanie. Był to zdaje się główny zamiar bar. Buriana. — Zakończył:
„Nasz cel wojny jest ~~zabezpieczenie~~ ~~silnie i trwale~~ stan trwale zapewniający
nasze bezpieczeństwo przeciw powtórzeniu się ~~takich~~ podstępnych
~~napadów~~ w przyszłości napadów. My stawiamy zbyt wygórowanych
żądań, ale przecież chcemy to ~~[illegible]~~ bezpieczeństwo”
silniej ukuć w ogniu naszego świętego, wojennego zapału ~~[illegible]~~
Bar Burian zauważył że jak się Ed Grey powiedział, dlatego nie ma końca wojny, iż środki [illegible]
mocarstwa przyznają się że Belgijskie a Rumuńskie są drugorzędne, podczas gdy [illegible]

~~1238~~ ~~1232~~ 14~~3~~4 418

Zwyciężonem nie jest i zwyciężonem nie będzie. Jeśli takiem jest przecież ~~zło~~, przy zdaniu się z drugą, to strona światowe mocarstwa mogą przy zupełnej ekonomicznej, zwrócić na to uwagę że jedna bardziej

zwyciężonemu nie jest —

Ta tkwi trudność pokoju —

Najgorzej hr. Tisza wypowiedział polityczną mowę o ogólnem mocarstwo przetworzenia zewnętrznem, gotowości pokoju światowych mocarstw wypowiedziała, stąd potrzeba ~~nie~~ na którą strona druga nie odpowiedziała jako porażce dalszej walki; o militaryzmie niemieckim jako zamiar wyzyskiwania wojny, podczas gdy powodem ~~t~~ jest zamiar z drugiej ~~wojny przemysłowej~~ monarchii z jednej strony, z drugiej ~~którą Anglia przemysłu~~ ~~handlowego Niemiec których Anglia pragnie zniweczyć~~ ~~za wyzwoliła którą Anglia pragnie~~ zniweczenia przemysłu i

[. Dla Anglii, zamiar zniweczenia przemysłu i handlu Niemiec których rozwoju znieść nie może.. ~~nie umysł~~ ~~może~~

Hr. Tisza złożył, wreszcie, od tego z jego strony oczekiwane oświadczenie, w sprawie polskiej. Zastrzegłszy się że jego stanowisko stawia mu pewne granice i nakazuje wstrzemięźliwość, ~~mówił~~ rzekł, iż ograniczy się do dwóch punktów. Hr. Andrassy ubolewał, iż jedynie ze strony Ministra i Kanclerza zapewniono, że nie dopuści się powrotu Polski pod rosyjskie panowanie a że kompetentne organa naszej monarchii milczą w tej sprawie; na co ~~hr. Tisza~~ hr. Tisza ~~odpowiada~~ stwierdził, że z istoty rzeczy, oświadczenie Kanclerza mogło być złożonem, jedynie w porozumieniu z naszym ministrem spraw zagranicznych. - Po drugie. Kanclerz Bethmann w tej samej mowie zaznaczył, że o losie Polski dwa środkowe mocarstwa muszą we wspólnem porozumieniu postanowić. - Tę konieczność ~~uznał~~ hr. Andrassy słusznie podniósł a tylko wyraził życzenie aby jaknajprędzej to porozumienie przyszło do skutku i rząd był w możności wypowiedzieć się także co do szczegółów. Z mej strony najzupełniej przyłączam się ~~do~~ także do tego

życzenia i pozwalam sobie w obecnym stanie ~~sprawy~~ rzeczy tyle tylko zaznaczyć,
że sprawa Wyzwolenia Polski, z istoty swej, ~~pozostan~~ napełnia wewnętrzną
radością, ~~każdy~~ ze stanowiska zewnętrznej polityki, każdy kompetentny
czynnik monarchii, może podwójnie węgierskie czynniki, albowiem
wyzwolenie Polski z rosyjskiego panowania i z tem potężne
odepchnięcie granic rosyjskiego państwa jest, nader
ważnym i istotnym interesem obu środkowych mocarstw.—
Przeto sprawa polskiego narodu jest rzeczą która w
każdym miłującym wolność człowieku ~~ob~~ budzi najżywsze
współczucie, ~~sympatie~~ z podwójną mocą we węgierskim
narodzie. Te uczucia podziela także, w pełnej mierze,
węgierski rząd i mniemam, że sprawa polska
spotyka się w każdym czynniku węgierskiego życia

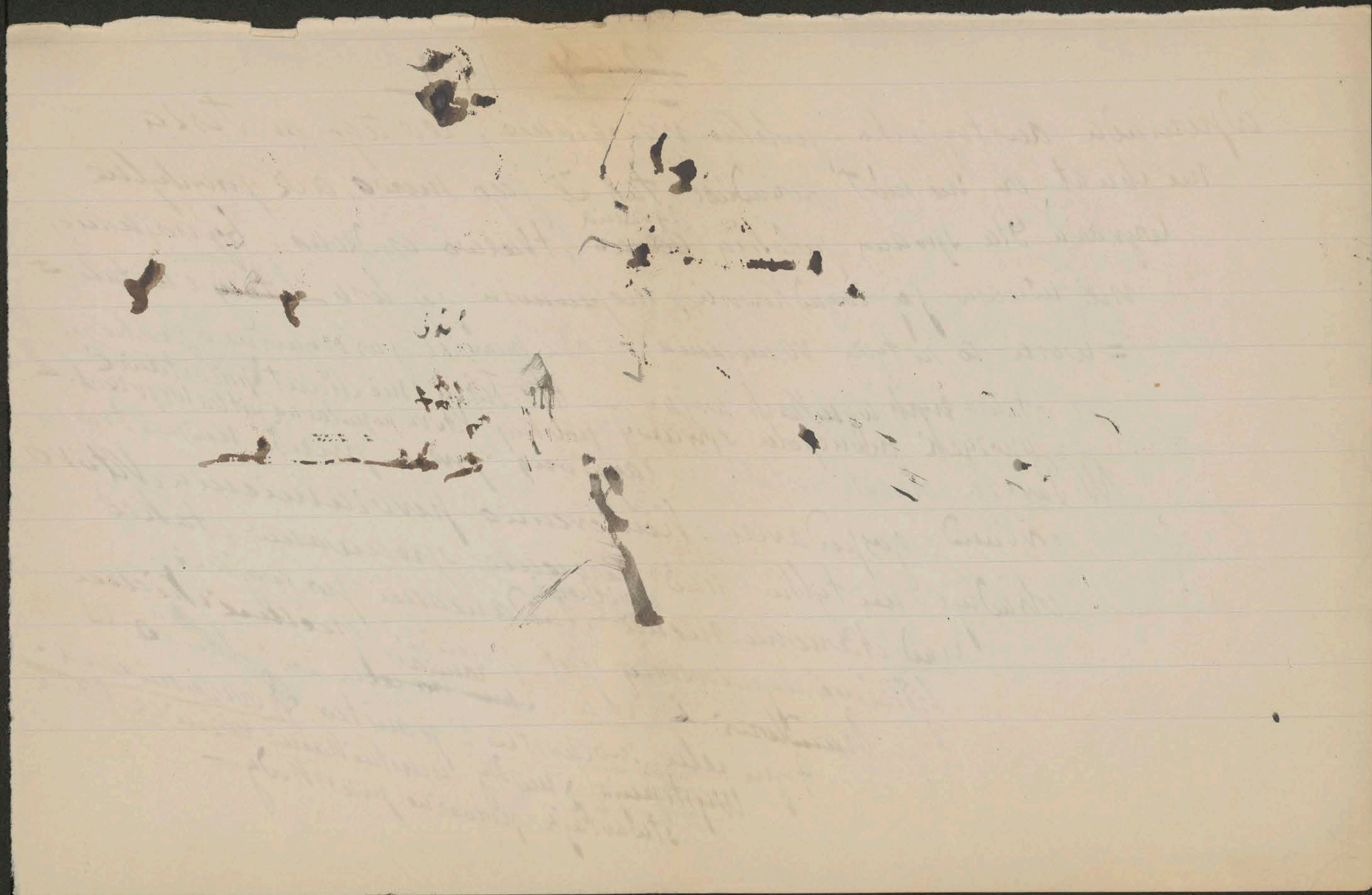
~~1241~~ 1437 421

publicznego, że hr. Tisza wyraża polityczną atmosferę. Stąd stanowcza
óbo, mogę tylko zapewnić, że każdy kompetentny czynnik niewątpliwie
usiłować będzie uporządkować sprawę polską z najdalej idącem
uwzględnieniem życzeń polskiego narodu i interesem jego bytu! —
Najistotniejszem jest przystąpienie do zapewnienia niemieckiego kanclerza,
iż dobrowolnie nie dopuści powrotu Polski pod rosyjskie panowanie.
Wczem hr. Tisza zmienił lub znaglonym był zmienić zdanie ~~iż~~
Jawniej wyrażone, iż zwrócić by mógł [illegible] Rosji; Królestwo Polskie
„Wyzwolenie Polski" jest ogólnikiem (jeżeli tym nieraz!) który nie wiele ma dziś znaczenia
albowiem (po wyzwoleniu faktycznie dokonanem z pod rosyjskiego panowania) najważniejszem jest, co się ~~stanie~~ po ~~wyzwoleniu~~ niem stanie,
a ~~[illegible]~~ to obejmuje owa rzeczywistość, o której mówił hr. Andrassy.
Hr. Tisza co do tego najdonioślejszego pytania nie chciał czy
nie mógł nic powiedzieć. Wyrażenie „z stanowiska
zewnętrznej polityki" mogłoby być uznawanem przeciw

wewnętrznej w monarchii zmiany, którą spowodowałaby aneksja Królestwa Polskiego, jedyne dla niej i polskiego narodu korzystne obecnie wyjście. Hr. Tisza w innym wewnętrznym wyjątkowym przedmiocie, potępił frazes. Nie oszczędził go sobie w sprawie polskiej, co acz może i sympatycznem, małego jest znaczenia. – Zakończenie jest niewątpliwie ważniejszem, kiedy zapewnia, że uporządkowanie polskiej sprawy dokonanem będzie, z uwzględnieniem życzeń polskiego narodu. Tylko że niestety zapewne przyjdzie w tej mierze do zgadywania życzeń, a zbyteczne pytanie się o takowe, mogłoby posłużyć za wybieg dla odwlekania rozwiązania. Zginą bowiem prawdy zawierające twarde słowa Wielopolskiego: „Można czasem dla Polaków coś zrobić, nigdy z niemi" ... Dodatek hr. Tiszy „i interesem jego było" ma znowu niewątpliwie większą, konkretną wartość. Temu interesowi

~~1244~~ 1439 423

odpowiada austryjacko-polskie rozwiązanie; tego hr. Tisza
nie chciał, czy nie mógł powiedzieć, tak że jego mowa, acz przychylna
wywarła dla sprawy polskiej życzenia ~~uwnia~~, treścwo orędzona, bynajmniej
nie usuwa jej zagadkowości, niepewności jej losu ~~[illegible]~~ i wątpli=
=wości co się tyczy rozwiązania. – Nie mówiąc już o wzmiance o przebiegu
i ostatecznych wynikach wojny. – Hr. Tisza nie chciał pozostawić
opozycji monopolu sprawy polskiej, która popularną jest na Węgrzech, i
W Paryżu otwartą została i zagajoną przez prezesa naszej trwającą
się owiano gospodarcza konferencja porozumienia, która
obradować nie tylko nad bieżącemi sprawami, także
nad ~~ekonomicznemi~~ wspólnemi zadaniami po wojnie, niemieckiemu
stronnictwu zamierzoną jest przeciw ~~[illegible]~~ ramiona skupienia się
Niemcom. Z ma ~~[illegible]~~ zespolenia ~~porozumienia~~
tym celu mocarstw i państw porozumieniem różnice które
występują z między uczestnikami
stwarzają, poważne przeszkody. –

~~1245~~ 1440 429

Asquith w mowie przed swymi wyborcami powiedział

„Nieprzyjaciel ma ~~[illegible]~~ czelność głosić że bitwa pod
Skagerrak była zwycięstwem, podczas gdy ~~[illegible]~~ "
była ~~pogromem.~~ " Dla niego pogromem
Walle sprawozdania admirała z okręt ~~Hampshire~~ z
lordem Kitchener zatonął w skutku
wybuchu miny. —

~~Zachodzi [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~[illegible] [illegible]~~ —

17 Czerwca

EXXXVI

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

24 Czerwca 1916 r

An Seine des Herrn

425

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates &c. &c.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

1441-1463

TAGESORDNUNG

426

LXXXVI

Rosjanie zajęli ponownie Czerniowce
Walka Linsingena i Bothmera.—
Konieczność Niemieckiej pomocy.— ~~Obejmują~~ Rosyjski Wilk
Porozumiewania przestanie cavour.— Rosyjski
sprawozdanie. Hr. Herbenstein u cesarza—
Rozmowa z hr. Herbensteinem. Lwów dotąd
nie zagrożony. Rosjanie ~~przed~~ ... - Sejm
Linsingen ~~poza~~ rozpoczął ofensywę na
Watyniu: Front od Rygi do Watynia.—
Niemcy żądają Thiaumont.— ... Po
upadku Salandry gabinet Boselliego—
Ultimatum mocarstw ~~Zerwanie~~ w
Atenach. Dymisja gabinetu Skuludisa.
Zaimis: ~~pierwszy~~ prezydentem gabinetu..—
Przyjmuje żądania mocarstw.—
Wynik: Paryskiej Gospodarczej Konferencji.—
Kapp ~~R. Kapp~~ i Wolfgang Bethmann.—

Stany-Zjednoczone i Meksyk.–
~~Od~~ Podziękowanie gdzie...ane ks. Biskup przez p. Kilinskiego. Odpowiedź ks. Biskup.–
Naczelna Komenda zatwierdza Radę Szkolną w Lublinie.– Italia i Rzym, Niemcy i Prusy.–

24 Czerwca

~~1246~~ 1441 427

CXXXVI armii Leszyckiego

Dnia 17. t. m. Rosjanie pod silnem artyleryjskiem ogniem ~~wkroczyli do Czerniowiec~~ przekroczyli Prut i wkroczyli do Czerniowiec. Wojska austryjacko węgierskie opuściły miasto. — Na innych odcinkach frontu trwały walki. Armia jenerała Linsingena odparła nad Styrem, po obu stronach kolei, Rosjan. Między drogą Kowel–Łuck ~~[illegible]~~ a wzgórzem Turya, niemieckie wojska wzięły, w poprzednich walkach, do niewoli 3446 ludzi i 11 oficerów. Na[illegible] Przeciwko wojska rosyjskie rozbiły się ~~[illegible]~~ w ogniu armii hr. Bothmera. — Ta ciągła konieczność pomocy Niemców, czy to w [illegible] czy w Galicji, wytwarza niekorzystne dla monarchii położenie, które dać się może odczuć przy rokowaniach

~~1347~~ 1442 428

rozwiązania historycznego dramatu, także w sprawie polskiej –
Wszędzie muszą nadciągać ~~muszą~~ Niemcy ~~Ita~~ z ratunkiem i wyręczać
się w nich bez wytchnienia ~~[illegible]~~ wysiłku. Wojska niemieckie powiedzieć
mogą, jak rzymskie legiony: <u>Sine missione nascimur.</u>
Król Wiktor Emanuel przesłał carowi powinszowanie
z powodu zwycięstw na Wołyniu i Galicji; z powodu Łucka–
Od osoby przybyłej z francuskiej Szwajcarii dowiaduję się
że tam z wielkim zapałem przyjęto wszystkie powiadomienia–
Rozlepiono się w miastach plakaty opisujące takowe
z nagłówkami: <u>Rozbicie! Upadek Austro-Węgier</u> w roku przyszłym
Przepowiadają tam że wojna jeszcze w roku przyszłym
skończyć się będzie.–
Z kolei Mikado przesłał carowi powinszowania a. podkreśl[illegible], że
armaty w armii wszystkiej, które się odznaczyły pochodzą przez
z Japonii i Francyi, obsługiwane przez [illegible] oficerów japońskich i francuskich ~~[illegible]~~

~~1448~~ 1443 429

Rosyjskie sprawozdanie z 17.4. m. zaczyna od słów: „Aby nasz pochód na Lwów zatrzymać, nieprzyjaciel sprowadził z innych frontów siły i rozpoczął w wielu miejscach zacięte uderzenia na wojska generała Brusiłowa". Potem sprawozdanie mówi o spotkaniach z niemieckiemi i austryjacko-węgierskiemi wojskami. We walce z Niemcami zdobyli Rosjanie wieś Świdniki, wyparli austryjacko-węgierskie wojska z Radziwiłłowa i zajęli miasto; wyparli nieprzyjaciela z Starego i Nowego Poczajowa oraz z Wierzbowca, w Poczajowie i zajęli te miejscowości. Na innych punktach trwała zacięta walka. Nieprzyjaciel [illegible] [illegible]

Do Schönbrunna

Cesarz zawezwał (z głównej kwatery w Cieszynie) jeneralnego adjutanta naczelnego wodza arc. Fryderyka hr. Herbersteina i miał

~~1299~~ ~~144~~4 430

Z nim godzinną rozmowę o wojennem położeniu ~~na~~ i na Bukowinie, Wołyniu i w Galicji — Krótkie chwile widziałem się z nim. Po ogólnych uwagach nad zmiennemi losami wojny, mówiliśmy o najbliżej nas obchodzących wojennych wypadkach. Nie chciałem ~~ani ba~~ dotykać przyszłościowych błędów ani badać mogłem ~~co zas~~ zbyteczne dalsze zamiary, ograniczyłem się do pytania czy Lwów jest zagrożony, na co otrzymałem odpowiedź że ~~[illegible]~~ o ile przewidzieć i zaręczyć ~~[illegible]~~ można (~~wojsk [illegible]~~ na wojnie, to Lwów jest obecnie bezpieczny. — ~~[illegible]~~

Na wzmiankę czy prawdą jest, jak mniemam, iż dowo[illegible]

~~1250~~ 1445

43a

orskie pułki nie dojęciały, hr. Herbenstein zapewnił że tylko razem nie ma przeciw nim zarzutów. Polskie legiony nie były wystawione na ciężkie straty, gdyż nie wielki przyszło im brać udział we walkach, ale jak zawsze najdoskonalej spełniały obowiązek. Hr. Herbenstein mówił że wojskowa artyleria znakomicie odznacza się, zaprzeczył że potrzeba, aby ją obsługiwali francuscy oficerowie; ~~że ta~~ potwierdził że są francuscy lotnicy. –

~~[illegible]~~ Zauważyłem, że nie tylko jest zaniepokojony jak raczej przygnębiony. –

Sprawozdanie głównego sztabu z 20. tm. donosi że po walkach z naszemi przednimi strażami nieprzyjaciel

~~1251~~ 1446 432

przekroczył Seret. Bawiący tu wojskowi ~~sądzą~~ mówią, iż ~~przestają~~
że to ~~za bardzo~~ znowu dla naszej obrony niekorzystne.— Zacięte walki
toczyły się w Italji, niektóre zakończone odparciem Włochów
inne przedłużyły się i ważyły się.— Wszystkie sprawozdania
nadmieniają o niemieckich wojskach przybyłych z francuskiej
granicy. Włoskie sprawozdanie stwierdza, że nieustająca,
wytrwała ofensywa nieprzyjaciela, świadczy, iż wypadki na froncie
na wszystkim froncie, nie zmniejszyły jej na
Trentino.— Nie wyciągnął dotąd z niego sił nieprzyjaciel
Wszystkie doniesienia mówią o niesłychanem poświęceniu przez
wszystkie dowództwo, ludzi, z czego wnoszą o wysokich stratach.—
Rosjanie wprowadzają teraz w grę znaczne zastępy
Ciekawy, co w tej wojnie jest ~~wyjątkowym~~ wypadkiem.—
Mimo że Niemcy odwracali włoską ofensywę mimo
ciągu bez[?] ciężkich zawiązali ją…

~~1295~~ 1447 433

Sprzymierzone wojska przeszły na Wołyniu do ofensywy z powodzeniem pod naczelnem dowództwem jenerała Linsingen. Rosyjskie stanowiska zdobyte zostały a próby odzyskania ich odparte. W innych miejscach rozległego frontu wszędzie stawiono ~~w~~wszystkim wojskom opór do 22. t. m.

Działania wojenne rozciągają się od Rygi i Dynaburga gdzie dowodzi Hindenburg, przez centrum, gdzie armia ks. Leopolda Bawarskiego także już weszła w styczność z nieprzyjacielem, do Wołynia ~~byli~~ gdzie dowodzi Linsingen, Galicji i Bukowiny, gdzie najpoważniejsze trwają walki.–

~~Niemcy zdobyli 23 fort Thiaumont.–~~

Niemcy zdobyli 23 fort Thiaumont.–

~~1253~~ ~~1448~~ 434

Król Wiktor Emanuel po dymisji Salandry powierzył utworzenie gabinetu Bosellemu, obecnie zwolennikowi wojny. ~~liczącemu~~ liczy lat 78. – Mówią, że dawniej był za neutralnością. – Złożył on gabinet a najbardziej znaczącem jest, że na żądanie Anglii, baron Sonnino pozostał w nim jako minister spraw zagranicznych. – Ma to być gabinet tak nazwany narodowy. – Boselli ~~wezwał złożył~~ utworzył go z przedstawicieli wszystkich stronnictw, ~~z reformowanych socjalistów, socjaliści, Giolittyści, katolików, stronnictw, republikanów, klerykałów, ministrów, ... liberał~~ ~~z wyjątkiem ... socjalistów ...~~ z wyjątkiem socjalnych demokratów. Zasiadają w nim, zreformowani socjaliści, republikanie, Giolittyści, ~~jeden~~ katolik przynależny do Watykanu Meda jako minister finansów. Jest on pierwszym watykańskim katolikiem, który

~~1254~~ 1449 435

~~piastry~~ wszedł do rządu Króla włoskiego. – Watykańskie dzienniki stwierdzają jedynie iż nie przedstawia katolickich organizacji jako italskich, lecz siebie ~~tylko~~ i swoich przyjaciół; zaręcza dodając jako ostatek rządu, nieprzyjazne kościołowi zawiązkiem. – Boselli Dla zwiększył liczbę ministrów! ~~[illegible]~~ mianował bez teki. Dla Bissolatiego utworzonem zostało jeneralne inspektorstwo wojny. – Kar z ilai minister ówczesny w gabinecie poprzednim nie ~~należy~~ do zasiada w nowym. – Nic się nie zmieniło, tylko upadł Salandra, ~~Jest to~~ jak co jest, ~~[illegible]~~ głównym ~~[illegible]~~ wynikiem austryjacko węgierskiej ofensywy ~~[illegible]~~ na włoskim froncie. –

~~1288~~ 1450

436

Gabinet Skuludisa podał się do dymisji. Król grecki Konstanty powierzył utworzenie gabinetu byłemu nadkomisarzowi [illegible] na Krecie i b. prezesowi ministrów Zaimisowi –

<u>Petersburska Telegraficzna Agencja</u> zawiadamia, że 11 przedstawiciele czteroporozumienia postawią 22° greckiemu rządowi <u>ultimatum</u>, którego zasadniczem będzie żądanie: demobilizacji, utworzenia gabinetu, któryby był względnie przychylnej neutralności wobec czteroporozumienia; i wykonania zobowiązań ~~i któryby [illegible]~~; ~~[illegible]~~ wycofania wojsk i [illegible]; zastąpienia policyjnych urzędników pozostających pod obcym wpływem, urzędnikami mianowanemi w porozumieniu z mocarstwami czteropo=rozumienia" ~~[illegible] Francji [illegible] Skuludisowi [illegible] ultimatum. Włochy [illegible]~~ ~~[illegible] dymisji [illegible] poselstwa~~, gdzie [illegible] ~~[illegible] Zaimis [illegible] wypełni [illegible]~~ ~~czteroporozumienia [illegible] ultimatum [illegible]~~ [illegible] ~~z Kreta~~ [illegible]

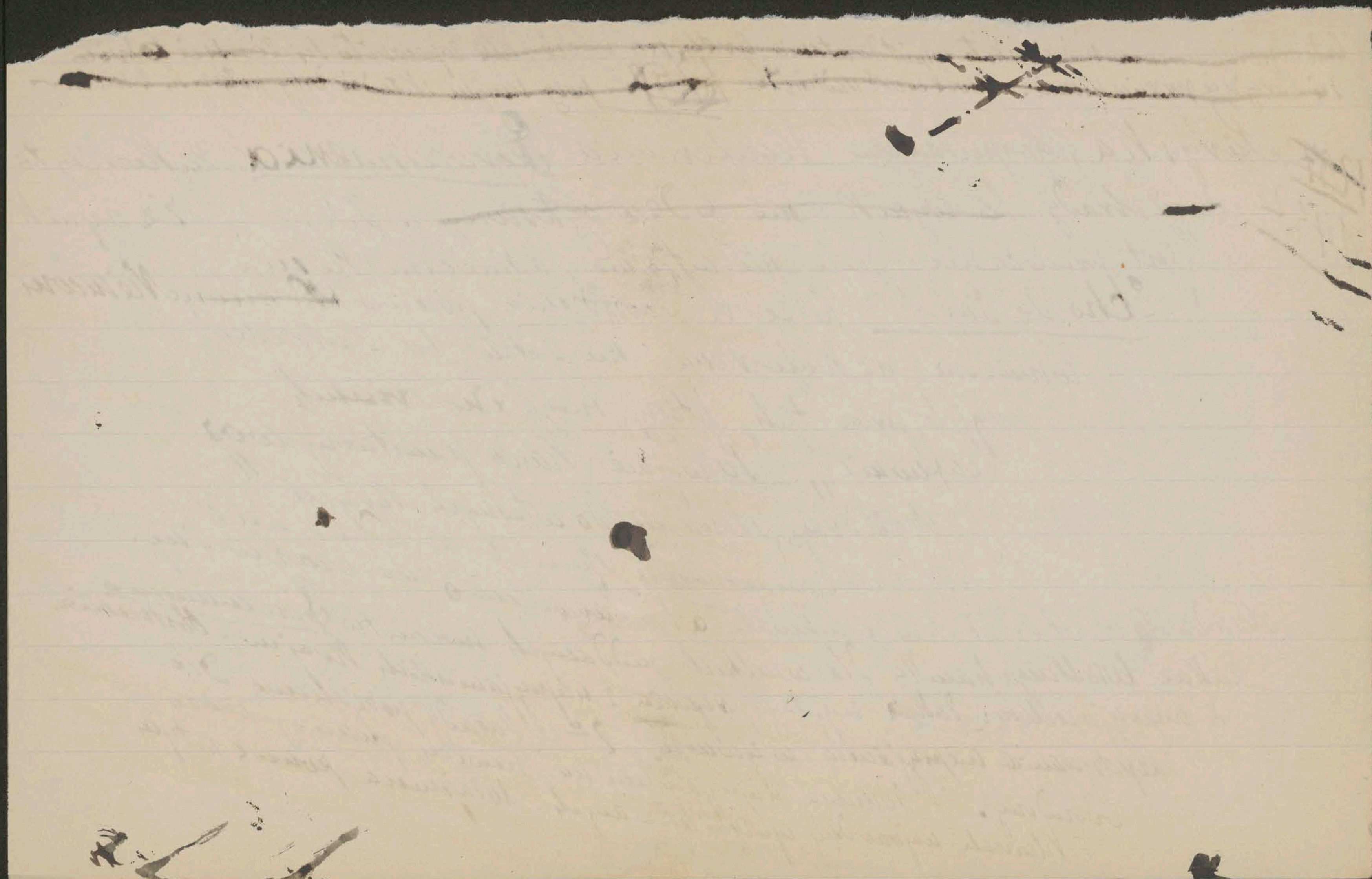
~~Ponti~~ Dla poparcia <u>ultimatum</u> wojenne statki Anglii i Francii krążyły około Pireus
i miały na pokładach wojsko gotowe do wylądowania.— Posłowie Anglii, Francii i
Rosii wręczyli Skuludisowi <u>ultimatum</u>; wtedy jest oświadczył, iż Grecya przystępuje
się do żądań trzech mocarstw. Potem Skuludis podał się do dymisji. Zaimis udał się
do francuskiego poselstwa, gdzie posłowie czteroporozumienia odbywali naradę i oświadczył w
imieniu Króla, że Grecja przyjmuje wszystkie żądania mocarstw.—
Jest to następstwo blokady zarządzonej przez Anglię i Francję, która ogłodziła Grecję, oraz
groźby wylądowania ~~wojska~~ sprzymierzonych wojsk.— Czteroporozumienie wtrąciło bezwzględnie
brutalnie we wewnętrzne sprawy Grecji, zdeptało prawa Króla i narodu, co nie da się uspra-
wiedliwić powołaniem się na to, że Anglia, Francja i Rosja są, na mocy dawnego traktatu,
opiekunkami mocarstwowemi
Czteroporozumienie użyło skutecznych środków dla dopięcia celu, co zrozumiałe tem
podrzędnemi
wobec której inne względy są
i wykazanem było wymaganiami wojny. Nie można odmówić słuszności <u>Temps</u>
i musiały być na bok odsunięte. naszych wojsk co jest
Kiedy pisze „Całą naszą troską musi być bezpieczeństwo
Salonice oraz ogólne powodzenie sprawy sprzymierzeńców. Wszystko inne jest
bez znaczenia”. Czteroporozumienie nie uzyskało, na razie, współudziału Grecji, ale zapewniło się, że
nie zwróci się zbrojnie przeciw niemu. Może żywić nadzieję że przy innym składzie izby
przystąpi się do niego.—

~~[illegible] nie uzyskało współdziałania [illegible], ale sprawiło to, że [illegible] się z obu stron nie przyszło [illegible] [illegible] 1251 [illegible]~~

~~1251~~ 1492 Paryzka, gospodarcza Konferencja Sprzymierzonych zakończyła ~~swoje~~ obrady. ~~Jej wynik nie będzie ogłoszony~~. Zdaje się że wynik jest poważniejszy, jeżeli nie wyłącznie, akademickim. *Echo de Paris* pisze że zarządzenia przeciw ~~Niemcom~~ Niemcom wniesione na Konferencji nie zostały bez zastrzeżeń przyjęte, przez tych, którzy mogą je ~~[illegible]~~ zapewnić. „Po wojnie każdy [illegible] obierze drogę, stosownie do własnych korzyści”.

Urzędowe zawiadomienie stwierdza że Konferencja obradowała od 14° do 17-t-m i uchwaliła 1° Zarządzenia na czas wojny. Zakaz wszelkiego handlu dla wszelkich poddanych mocarstw Sprzymierzonych z nieprzyjacielem. Zakaz zupełny przywozu z nieprzyjacielskich krajów. Obostrzenie zaopatrywania nieprzyjaciela w żywność. 2° Zasady przejściowe dla odbudowy. Odmowa nieprzyjaciołom na pewien przeciąg czasu klauzuli najbardziej uprzywilejowanych. Wzajemna pomoc w tym

438

~~1258~~ 1453 439

przepisowym okresie: i ustanowienie terminu do którego handel z nieprzyjacielskiemi mocarstwami podlegać będzie wyjątkowym normom. Zakaz poddanym nieprzyjacielskich mocarstw ~~wykon~~ wyzyskiwania w krajach porozumienia pewnych gałęzi przemysłu złączonych z obroną kraju. ~~Sza~~ ~~Kwata~~ zasady wspólnej pracy i wzajemnej pomocy. Uwolnienie się od wszelkiej zależności nieprzyjacielskich krajów. Podniesienie własnej produkcji surowców i fabrykatów, ustalenie środków między sobą zamiany. Użycie ceł i innych środków aby zapobiec wdzieraniu się nieprzyjaciela. Wspólny fabrykacyj system ustawodawstwa co do patentów, marki fabrycznej wzorów — ochrony literackiej i artystycznej

Doniosłość Konferencji ~~b~~ już po zawarciu politycznego pokoju

Ekonomiczna wojna ze środkowemi mocarstwami przedsięwzięty ekonomicznem muru międzynarodowego

Holenderski dziennik nazywa przez chińskiego szaleństwem, postawieniem = zrobieniem nawzajem. Już wielkowaty

~~1259~~ ~~1454~~ 440

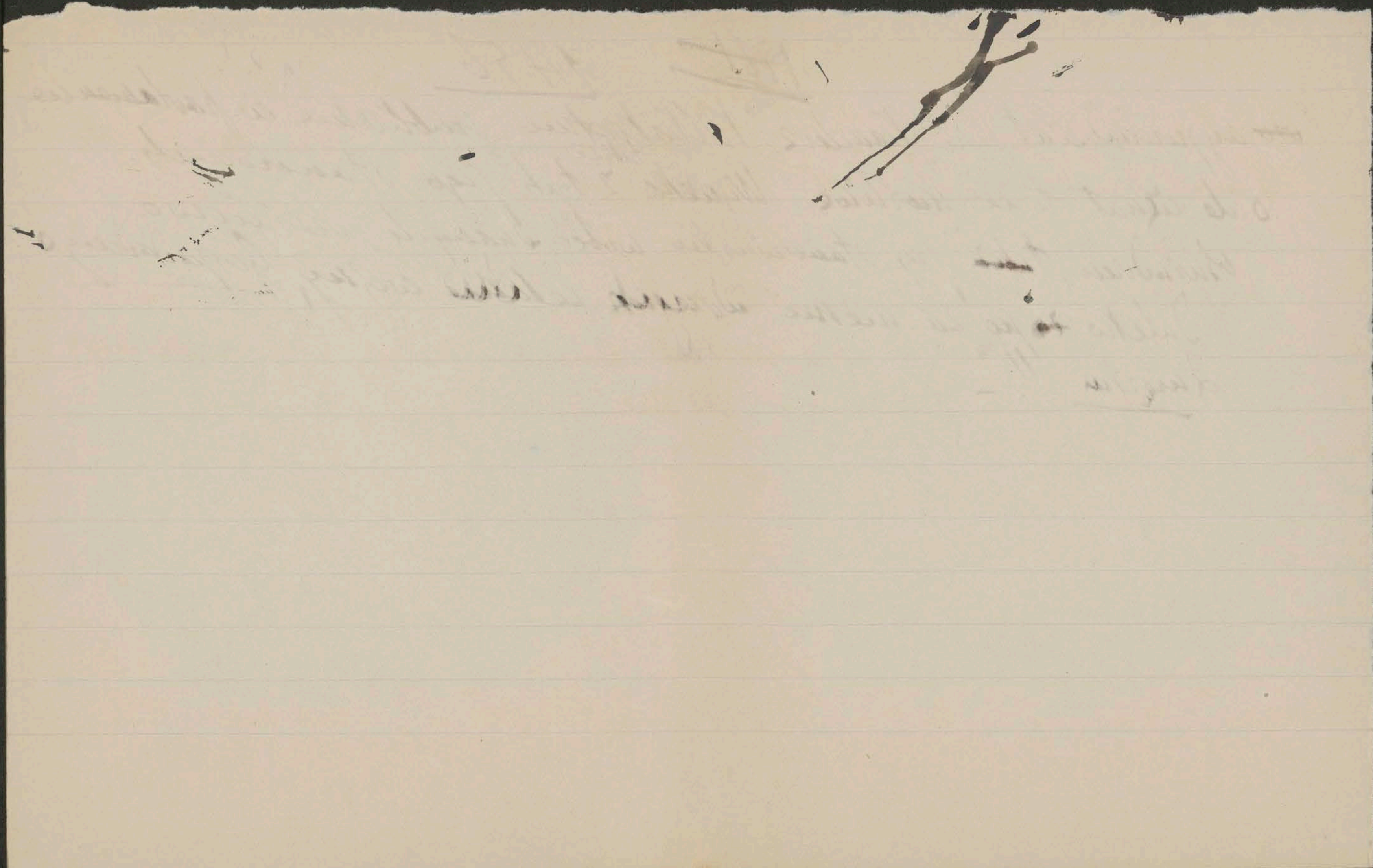
zamęczonych neutralnych, niemowlęcie Szwajcarami, gdzie mogłyby im stać się szkodliwemi. Jedynie Anglia znalazłaby w ich wykonaniu, to przy pewnych zastrzeżeniach, swój rachunek; to też przypuścić można, iż po wojnie nie wszyscy uczestnicy Konferencji poddadzą się jej uchwałom, które prawdopodobnie pozostaną nienawistnym zamiarem i teorią. W neutralnych państwach uchwały Konferencji obudziły obawy i niechęć. We wstępnem uzasadnieniu Konferencja twierdzi, iż powzięła swoje postanowienia wobec zamiaru utworzenia środkowo-europejskiego gospodarczego związku i dla zapobieżenia stąd niebezpieczeństwu -

~~1260~~ 1455 441

Kanclerz Bethmann w mowie którą w parlamencie odparł wymierzone przeciw niemu zarzuty, napiętnował napisany i wydrukowany ~~[illegible]~~ z nazwiskiem Kappa ~~[illegible]~~ dyrektora gospodarczego związku w Królewcu. P. Kapp zażądał od Kanclerza osobistego zadość uczynienia albowiem czuł się obrażonym. Kanclerz odmówił i oświadczył, „że nie chce aby wystąpienie którego wymagały obowiązki jego urzędu, stało się przedmiotem rozprawy ~~[illegible]~~ osobistej." Na to Kapp ~~oświadczył~~ odrzekł, „że żądanie będzie zadość uczynienia odnowi wówczas gdy Kanclerza kresy nie będzie zasłaniała wojna, jego stanowisko i cenzura". Ma to tyle znaczenie, że jest dalszym ciągiem wojny ~~[illegible]~~ prowadzonej przeciw Kanclerzowi, zwłaszcza przez konserwatystów i „Nordd. Allg. Zeit." P. Bethmanna stawia około przeciwnikom i rzeczy pisze „O tem co pokój przynieść nam

~~Poln~~ 1456 442

~~się~~ wypowiedział się Kanclerz Wielkobrytanii publicznie w parlamencie, o ile uznał to za możliwe. Wynika także z tych jego stanowczych oświadczeń, ~~także~~ jego stanowisko wobec znanych, oczywiście celów wojny, Gospodarczego "Daleko ~~z~~ po za niemi idących Związku"!.-

~~126~~ 1457 443

Gabinet waszyngtoński odpowiedział odmownie na żądanie prezydenta meksykańskiej rzeczypospolitej Carranzas, aby Stany-Zjednoczone wycofały swoje wojska z Meksyku. Stąd zaostrzenie stosunków. – Rząd Stanów-Zjednoczonych powołał milicję i powstała obawa konfliktu. Biuro Reutera donosi że przed Carrizal amerykańska konnica starła się z ~~woj~~ wojskiem Carranzy. – We Waszingtonie zapanowała obawa następstw. –

~~1203~~ 1458 444

Prezes Koła Polskiego Biliński przestał znakomicie utożone podziękowanie hr. Tiszy, za jego mowę w sprawie polskiej: — Jest ona trzeźwem, zrównoważonem i niewchtywałem a nieposolitem. Polityczny systemem odznacza się uznaniem interesów narodów oraz ~~[illegible]~~ zwrot, który ~~[illegible]~~, zaznacza tę wręcz ~~ową~~ polskiego narodu z habsburską dynastyą i monarchią spełnienie względem niej, na zewnątrz i wewnątrz, obowiązków politycznych, co może na całkiem odpowiada życzeniu hr. Tiszy, który mówił o polskiej sprawie ze stanowiska zewnętrznej polityki a ~~[illegible]~~ omijał jej stronę z wewnętrznej monarchii, z obawy zapewne o losy dualizmu. — Członek politycznej komisji Koła Polskiego ~~posłów~~ Zdzisław Tarnowski bawił w Peszcie i ~~miał~~ z hr. Tiszą przed jego wystąpieniem w sejmie kilkakrotnie rozmawiał ~~[illegible]~~.

Węgierska Telegraficzna Korespondencja sprostowała sprawozdanie mowy

~~Członek politycznej komisji Koła Polskiego dr. Władysław Tarnowski bawił w Peszcie i kilka razy miał rozmowę z hr. Tiszą przed jego wystąpieniem w sejmie~~ minister ~~...~~

~~1264~~ 1459 hr Tiszy o sprawie polskiej, w ten sposób, że minister rzekł „że każdy miarodajny czynnik niemiecki starać się będzie aby sprawa polska – w miarę możności – rozwiązaną została z ~~daleko~~ daleko idącem uwzględnieniem ~~pol~~ życzeń polskiego narodu i interesu jego bytu“. Sprostowanie dodało w miarę możności opuszczone w pierwotnem sprawozdaniu. –

Hr Tisza odpowiedział, na podziękowanie prezesa Bilińskiego „Najgorętsze ~~podzi~~ dzięki za telegram Waszej Excellencji; chcę Excellencję zapewnić że węgierski rząd łącznie z innemi miarodajnemi czynnikami z szczerością radośnie ~~ch...~~ pracuje nad polskiem zadaniem. Mam nadzieję, że wypróbowanym przywódcom polskiego narodu z danemi powiedzie się ~~...~~ pogodzić jego życzenia z politycznemi możliwościami i że ~~tym~~ przez nas stworzonemi ~~k...~~ trwałe dzieło dla wspólnego dobra“

445

446

bogatsza treścią ~~1~~ 1460

Ta odpowiedź jest ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ niż mowa w Sejmie, jest nacechowana polityczną rozwagą, zawarem zaznacza potrzebę rozwiązania, aby się da najlepiej, polskiego zadania.

Hr. Tisza odebrał opozycji i wziął w ręce sprawę polską

Sytuacja jest na Węgrzech sentymentalną. –

~~1416~~ 1461 497

Naczelna Komenda armii zatwierdziła ~~otworzenie~~ utworzenie w Lublinie Rady Szkolnej na ~~[illegible]~~ terytorium zajętem ~~zajętego~~ ~~przez~~ Austro-Węgry.-

~~1207~~ 1462 448

Z Berlina piszą do tutejszej półurzędowej Politische Korrespondenz

„Dopóki w Paryżu i Londynie nie przestaną upajać się myślą podziału Austro-Węgier i zniweczenia pruskiego militaryzmu, wraz z całem niemieckiem cesarstwem, niepodobna, zgoła mówić o pokoju". —

Pomimo zapewnień p. Sazonowa i Sir Ed. Greya że nie może być mowy o zniszczeniu Niemiec, lecz że idzie jedynie o pozostawanie potęgi Prus i ich w Niemczech hegemonii opartej na militaryzmie, widocznem jest, że idzie o ubezwładnienie Niemiec i wtrącenie ich w dawną była niemoc. Albowiem jak Italia nie doszłaby do siły i znaczenia bez Piemontu i jego wojskowej

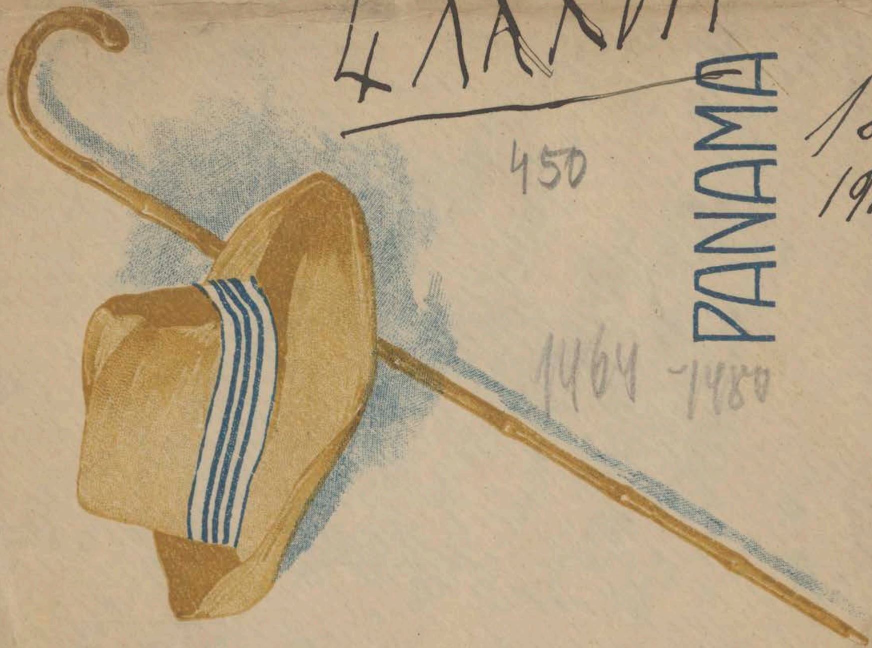
1463 ~~1168~~ 449

organizacji, tak Niemcy bez Prus i ich militaryzmu nie doszłyby do potęgi pierwszorzędnej i pozostałyby bezsilnemi.– Kto zatem chce przełamać panowanie Prus w Niemczech i położyć kres ich militaryzmowi, ten dąży do obniżenia stanowiska Niemiec w świecie i zepchnięcia ich na drugorzędny [illegible].–
Na to bez pogromu zgodzić się Niemcy nie mogą.–

24 Czerwca

LXXXVII

450

1 Lipca
1916.

1464-1480

CLXXXVII

Walki na Wołyniu i Bukowinie. Hr. Tisza o wojennem położeniu. — Zapasy [illegible] o Kutowie. Kołomyja opróżniona. — Cesarz o bar. Conrad. rosyjskiej ofensywie. — Narada wojenna która miała się odbyć w Berlinie oraz Verdun. — Cofnięcie naszego frontu we Włoszech. — ~~[illegible]~~ i Dymisja Dankla. — Oczekiwanie angielskiej ofensywy. — Urzędowe sprawozdanie francuskie ~~odzyskaniu~~ ~~Thiaumont~~ o odzyskaniu Thiaumont. —

Program Boselliego.— Stany—
Zjednoczone i Meksyk. ~~Nota~~
Nota.— Dwa Wyroki.—
Prezydium niemieckiego
parlamentu we Wilnie.—
Hr. Andrassy o bar. Burianie
Przeszkoda pokoju.—

1o Lipca

~~1269~~ [XXXVI] 1464 452

Austryjacko-węgierskie wojska w Bukowinie cofnęły się bez zetknięcia się z nieprzyjacielem na dalsze stanowiska, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ między Kimpolung i Jakobeni. — Jednocześnie sprzymierzone armie prowadziły dalej z powodzeniem ofensywę na Wołyniu. —

Nadeszłe tu doniesienia mówią, że przed rosyjską ofensywą, wkradło się rozprzężenie w szeregach austryjacko-węgierskich, zwłaszcza w armii Arcy Franciszka Ferdynanda, w której ~~[illegible]~~ wiele ucztowano i oddawano się rozpuście. Temu w znacznej części i brakowi karności przypisują wojska porażkę pod Łuckiem, której można było sobie oszczędzić ~~oszczędzić~~ przy większej czujności i karności. — Rosyjska ofensywa prawdopodobnie nie była do uniknięcia, ale można było uniknąć ~~oszczędzić sobie~~ niepotrzebnych a dotkliwych strat, umiejętnem i w porządku cofnięciem się na drugą linię bojową. — W rosyjskiej armii na Bukowinie mają być dwa serbskie pułki. —

Na posiedzeniu węgierskiego sejmu 28. b.m. hr. Tisza dał pogląd na wojenne położenie i rzekł: „Mogłem 14. b.m. stwierdzić, że pierwszy front naszej armii w największej swej części, pozostał niezmienionym i niezachwianym. Mogę dziś powtórzyć to oświadczenie!" „Zatem położenie jest dziś takie, że na wołyńskiem polu walki nasza przeciwofensywa krok za krokiem postępuje. Na bukowińskiem, na którem straciliśmy terytorium, i na południowo-wschodniem galicyjskiem polu walki zatrzymaliśmy pochód nieprzyjaciela a stosunek sił zmienia się tu na naszą korzyść! Niema powodu abyśmy nie patrzeli z niezachwianą ufnością w najbliższą przyszłość!!!" ~~[illegible]~~

~~Dodał, że wznowienia [illegible]~~

~~1277~~ 1466

Dowód, że wzmocnienia Rosyjskie my, szczególnie nasi niemieccy sprzymierzeńcy, w krótkim ~~czasie~~ stawić mogli na zagrożonych punktach, już się czuć dają.-

Słyszy się ~~daje~~ zdanie że obrót, jaki wzięła z początkiem rosyjska ofensywa przesądzi ogólną wojnę. W Berlinie obecnie zwrócona główna uwaga na oczekiwane nowe angielskie siły na zachodnim froncie.-

Na ~~zachód~~ wschód od Kołomyi 28 czerwca po zaciętych walkach z nader licznemi, rosyjskiemi siłami, austryjacko-węgierskie wojsko zmuszone zostało pod wieczór cofnąć się i odsunąć front. Stąd wnosić trzeba że poniosło porażkę a nieprzyjaciel nowe zdobył terytorium, co niezawodnie zagraża Kołomyi.- Nazajutrz znowu wobec przeważnego nacisku, cofnęły się na zachód i południowy zachód Kołomyi austryjacko-węgierskie wojska.-

1467 ~~1272~~ 455

Walki o Kałusz i Kołomeę trwały cały 29ty czerwca i pod Stryjem austryjacko-węgierskie ~~front~~ stanowiska zostały ~~przełamane~~ i ~~przełamany~~ naruszone. Nasze wojska otrzymały ~~rozkaz~~ wreszcie rozkaz cofnięcia się i Kołomyja została opróżniona.

Cesarz mówił do hr. Stürgkha „Byłem jedynym, wśród wszystkich który przestrzegał naczelnika głównego sztabu Conrada, przed rosyjską ofensywą. Nie chciał mnie usłuchać”.

J. Ugron był w Cieszynie w głównej kwaterze i w rozmowie z hr. Conradem zwrócił jego uwagę na przygotowania rosyjskiej ofensywy, na co tenże odrzekł: ~~odpowiedział~~ „Nie ma obawy, nie przyjdzie do niej”. głośno mówiło się, że należy go ~~usunąć~~ oddalić.

Hr. Gołuchowski ~~mówił z Bilnią~~ nic tak swojego z daleka o gen. Conradzie ~~w rozmowie z~~ powiedział ~~że żądał~~: „wojskowo bowiem i politycznie okazał się niedorosłym do zadania”. Bolfras, ~~Naczelnik~~ wojskowej, cesarskiej Kancelarii ~~jego oddalenia otrzymał odpowiedź~~ „Nie mamy kim go zastąpić”. –

Mówią mi – ale za prawdziwość nie ręczę – że przed rozpoczęciem bitwy pod Verdun, odbyła się w Berlinie pod przewodnictwem cesarza Wilhelma wielka wojenna rada z udziałem Hindenburga, Falkenhayna, Moltkego, Conrada. – Hindenburg przemawiał

Za zakończeniem wszystkiej wojny i ostatecznem dobiciem Rosji co mniemał. Skłonić ją miało do zawarcia osobnego pokoju. Po długich rozprawach przeważyło zdanie, za uderzeniem na Verdun a jako dającym dla dania następcy tronu sposobności zdobycia laurów. – Wydaje się to raczej w austryjackim, niż niemieckim stylu.–

~~1247~~ 1470

458

We Włoszech według urzędowego sprawozdania, skróciliśmy ~~wskutek Brenty~~ nasz ~~[illegible]~~ front, (między Brentą i Adygą) co znaczy że nieco cofnęliśmy się i zajęliśmy nowe stanowiska. — We Włoszech ~~twierdzą~~ ~~tu jeszcze wielkie~~ porozumie- twierdzono ~~jak~~ że Arcyksiążę następca tronu Karol Franciszek Józef wraz z jego szef sztabu ~~nie ustawał~~ nie ustawał w rozkazach ~~dowódcy armii~~ jenerała Dankla. Ten zarządzał aby rozkazy jego były wypełniane ściśle przez wszystkich podwładnych wbrew z następcą tronu. Główne dowództwo armii w Wiedniu nie przyznało starszeństwa Danklowi. Ten natychmiast zarządał dymisji i jest już we Wiedniu ~~jak [illegible]~~ jak zauważyć! mianowicie w cywilnem ubraniu.

~~[illegible] Rzeczy tu wszystkie. — [illegible] [illegible] [illegible] dziwiąc. [illegible] 24 12 [illegible] [illegible] konflikt [illegible] Arcyksiążę jenerałem Danklem [illegible] Włoch nie [illegible] przemysłu — Włosi rozpoczęli ofensywę powiedziano także następnie [illegible] stanowiskom między Brentą i Adygą i także na do innych frontach~~

1471 459

Tyle krąży bajek że i tej wieści nie łatwo dać wiarę. Prawdopodob=nym jest, iż ustąpienie Dankla, przypisać należy konfliktowi z naczelnikiem sztabu Arcyksięcia Eugeniusza, jenerałem Krauzem. Dalsze wiadomości z Włoch, nie są wcale pomyślne. Włosi rozpoczęli ofensywę, przeciw nowym naszym stanowiskom między Brentą i Adygą także na innych frontach.—

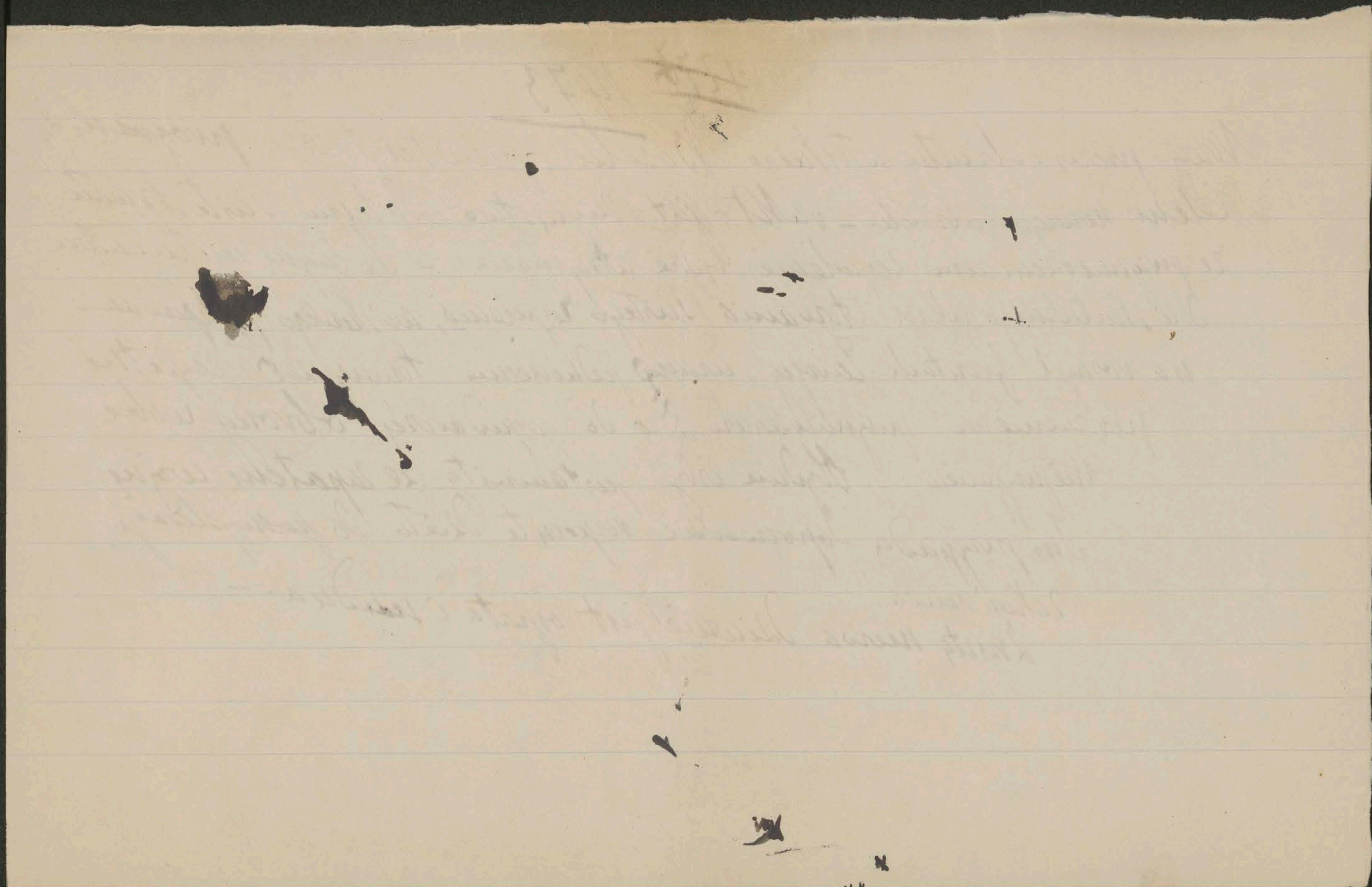
~~1276~~ ~~1472~~ 460

Na angielskim i francuskim frontach toczą się krwawe walki bez znaczących wyników — ~~Ob~~ Zapowiadę angielskę ofensywę

Francuskie sprawozdanie z 30 mówi że po ~~dwóch~~ dwa razy wznowionych walkach Francuzi ~~[illegible]~~ są znowu w posiadaniu fortu Thiaumont.

~~1274~~ 1473 461

Nowy prezes gabinetu włoskiego Boselli, przedłożył izbie program.
Celem ~~nowego~~ gabinetu – rzekł – jest zwycięstwo. Poczem dodał, twierdząc
że sprzymierzeńcami zespolenie będzie utrzymane. – Silnym uznaniem
dla skuteczniejszego ukształtowania ścisłego zespolenia, wojskowego postępowania
na różnych frontach Europy, winny jednocześnie towarzyszyć ścisłe
porozumienie sprzymierzeńców co do gospodarczej obrony wobec
nieprzyjaciela. "Obydwie izby, postanowiły że zapałem wojnę
Im przypada "doprowadzić rozpoczęte dzieło do pomyślnego
zakończenia"
Zwięzła mowa dziwnie jest ospała i nudna.–

~~1778~~ 1.474 462

Nota waszyngtońskiego gabinetu posłana do Meksyku żąda natychmiastowego wypuszczenia uwięzionych do niewoli ~~amerykańskich~~ przez Carrizal amerykańskich żołnierzy, wraz z wyjaśnieniem spiesznego, jaką drogę nadal zamierza Meksyk obrać. Rozkaz dany meksykańskim siłom zbrojnym, przeszkodzenia Amerykanom pochodu, w każdym innym jak północnym kierunku, poczytanym ~~[illegible]~~ będzie za ~~nieprzyjacielskiego~~ nieprzyjacielskie postępowanie ~~na~~ i chęć ~~[illegible]~~ zaczepienia. bez powołani z siły zbrojnej znajdującej się w Meksyku amerykańskiego wojska, które znajduje ~~i które jest~~ a na żądanie zwalczania powstańczych niedopowiedzialnych, rozbójniczych band. Oczekiwano we Waszyngtonie dalszego przebiegu [illegible] i przygotowywano się do wojny —

~~1475~~ ~~1270~~ ~~1270~~ 463

Villa podpisał uwar? Carranza dekret wspólny zwołujący meksykański parlament. Stąd wnosi że do potęgi przeciw Stanom Zjednoczonym.—

Według Bienvenuteva Amerykanie wzięci do niewoli pod Carrizal wypuszczeni zostali na wolność!—

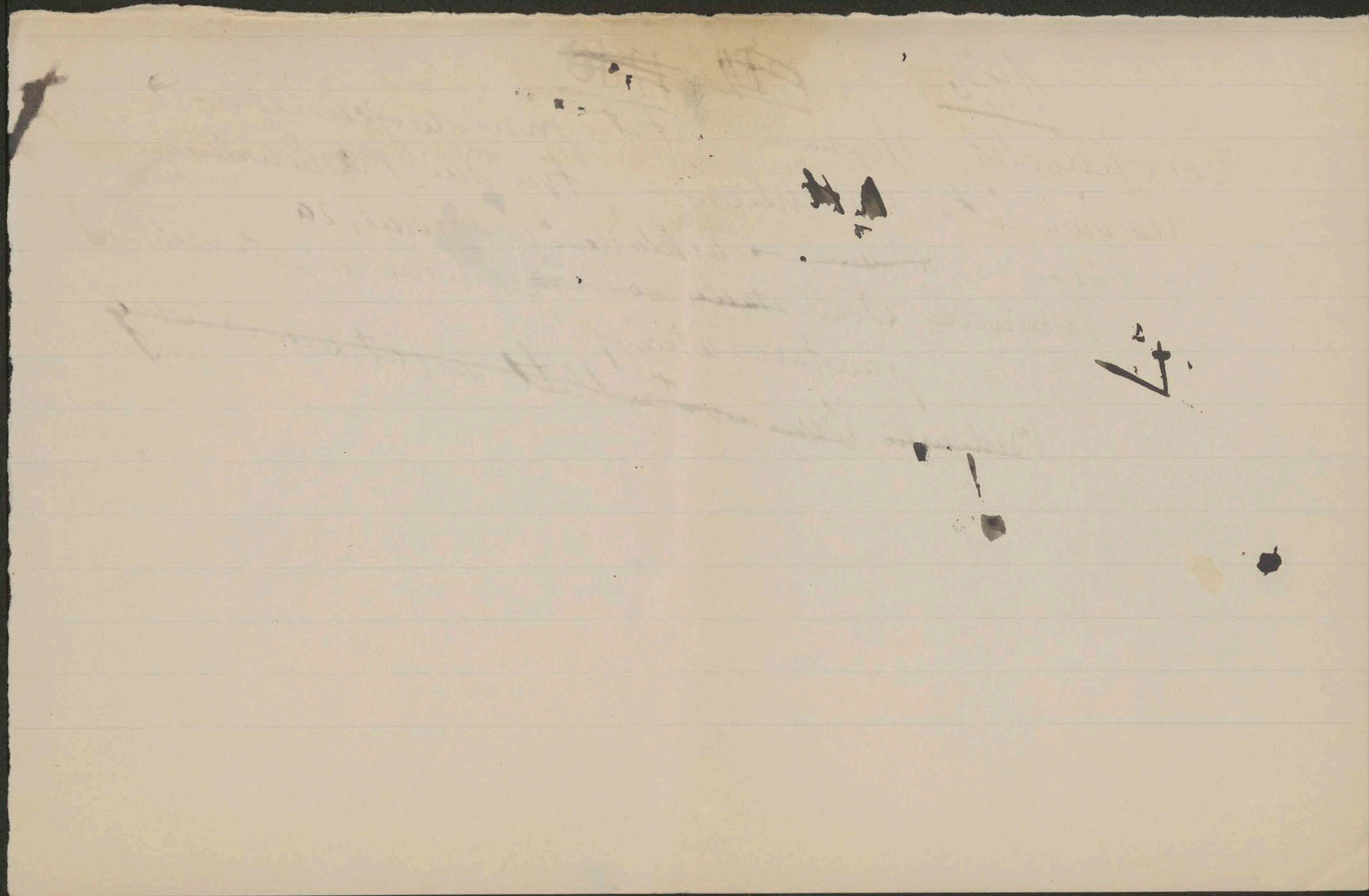
Co do ~~innych~~ ~~resztę~~ odpowiedzi na dalszą część amerykańskiej noty ze strony Carranzy nie było 28.6 jeszcze wiadomości.—

464

<u>1476</u> ~~1719~~ ~~1780~~

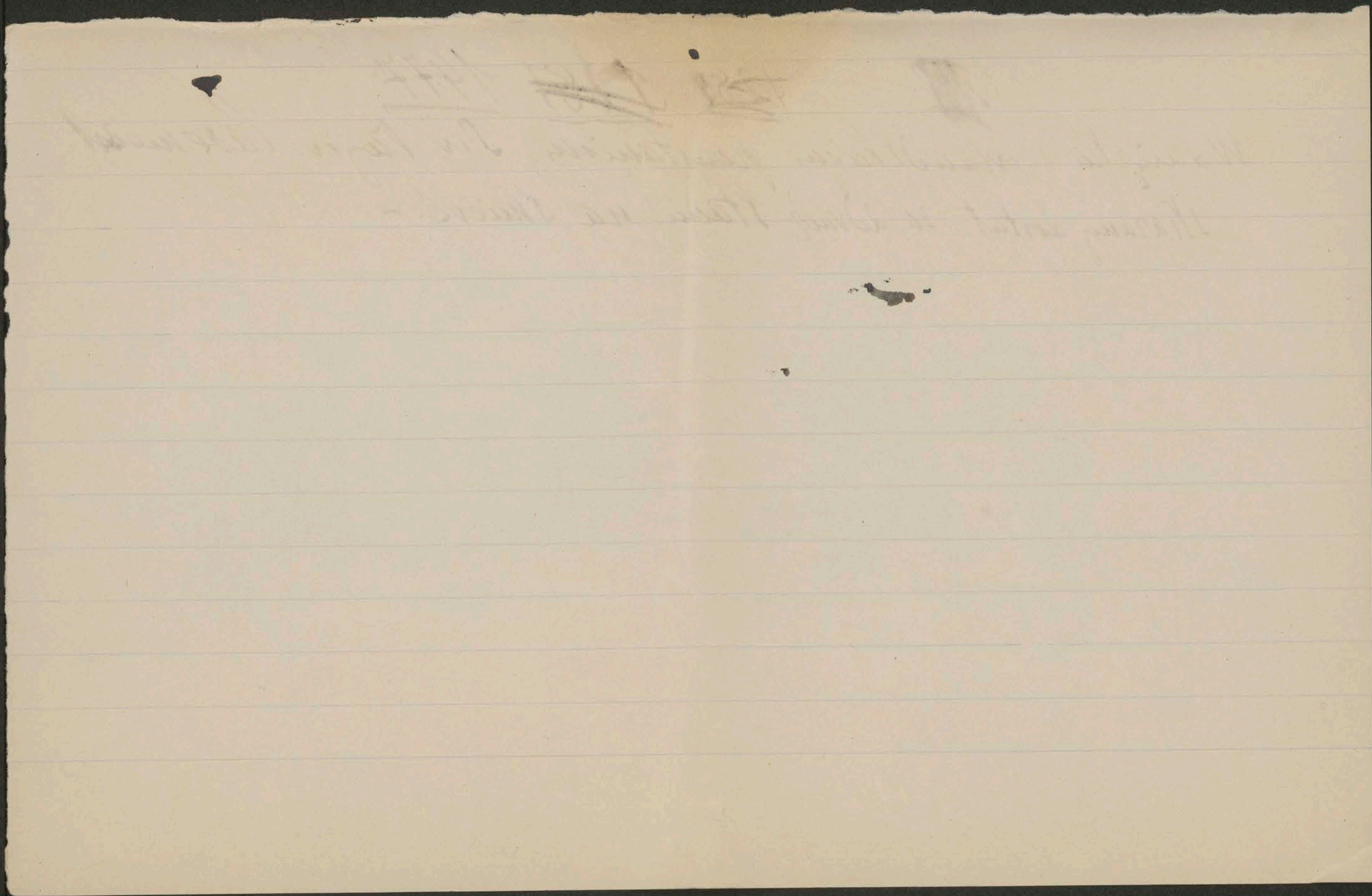
Leibknecht skazany został przez wojenny sąd
na dwa lata, cztery miesiące, trzy dni kryminalnego
więzienia i ~~oddalenia z~~ wykluczeniem z armii, za
zamierzoną zdradę ~~stanu~~ ~~wojenną~~ wojskową, ciężkie nieposłuszeństwo
i opór państwowej władzy

<u>Berlinski</u> ~~Berliner Tageblatt~~, ~~został zamieszony~~

1477 465

W związku z irlandzkiem powstaniem Sir Roger Casement skazany dostał za zdradę stanu na śmierć! –

466

~~1478~~ ~~1287~~

Prezydium niemieckiego parlamentu udało się do
~~pod~~ ziem wszystkich zajętych przez Niemcy. Przybyło
do Wilna 28. t. m.

1479 ~~1281~~ 467

8

Hr. Juliusz Andrassy mówił bar. Plenerowi, że z końcem przeszłego roku, chciano w Berlinie, ~~[illegible]~~ uporządkować przyznanie Królestwa Polskiego Austro-Węgrom, pod warunkiem pewnych wojskowych i handlowych rękojmi. Baron Burian miał się ociągać z przyznaniem tych rękojmi i w Berlinie nastąpił w tej sprawie zwrot.—

Baron Burian jest najtrwałym zwolennikiem przyłączenia ~~[illegible]~~ Królestwa Polskiego a prawdopodobnie istotne ~~[illegible]~~ trudności, nie od niego pochodzą i nie od niego zależą.—

1480 ~~1284~~ ~~1284~~ ~~1284~~ 468

Główną przeszkodą pokoju jest, że Porozumienie chce pogromu i znicestwienia potęgi Prus, bez czego nie może ~~ni~~ zamiarów swoich urzeczywistnić.

1° Lipca